

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дніпровський транспортно-економічний фаховий коледж

Матеріали

науково-практичної конференції

**«НАУКА, ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО:
ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАНЬ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ»**

Дніпро
21 травня 2025 р.

Рекомендовано до друку Організаційним комітетом
науково-практичної конференції ДТЕФК (Наказ № 62 від 22.05.2025 р.)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Ейхман Олена Анатоліївна – завідувач відділення сфери обслуговування і права, викладач спецдисциплін ЦК «Сфера обслуговування»; викладач вищої категорії, викладач-методист.

Мірошниченко Оксана Володимирівна - доктор філософії з історії та археології, викладач вищої категорії, викладач суспільних дисциплін.

Уласевич Надія Василівна - заступник директора з навчальної роботи, викладач вищої категорії, викладач – методист.

Адреса орг. комітету: 49041 вул. Технічна 4, м. Дніпро, Україна.

Матеріали науково-практичної конференції «Наука, освіта та суспільство: інтеграція знань для вирішення глобальних викликів XXI століття». Дніпро: Середняк Т. К., 2025. 231 с.

ISBN

Тези подаються в авторській редакції.

У збірнику надруковано матеріали науково-практичної конференції «Наука, освіта та суспільство: інтеграція знань для вирішення глобальних викликів XXI століття», яка відбулася 21 травня 2025 року в Дніпровському транспортно-економічному фаховому коледжі. У тезах доповідей розглядаються питання розвитку сучасної науки, освіти та змін у суспільстві в умовах повномасштабної війни, обмін практичним досвідом навчання у фаховій передвищій та вищій освіті, побудова нових концепцій та підходів до сучасних освітніх, наукових та суспільних викликів.

ISBN 978-617-8540-81-4

ЗМІСТ

Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві

Карманов Олексій

Використання сучасних освітніх технологій для інтеграції фізики та астрономії у контексті глобальних викликів XXI століття..... 8

Мусіна Ірина

Цифрові рішення для дистанційного навчання: чатбот на основі CRM-системи для дисципліни «Інженерна та комп'ютерна графіка»..... 13

Плешкун Станіслав

Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві..... 17

Проблеми та інновації в математичній, цифровій, природничій і професійній освіті

Євдокимов Ігор

Про недостатнє використання цифрових інструментів у викладанні математики в Україні 21

Кабанець Ольга

Інноваційні підходи до викладання природничо-математичних дисциплін під час дистанційного та змішаного навчання в умовах воєнного стану 25

Кіщенко Наталія

Інноваційні ідеї та підходи навчання хімії в освітньому процесі..... 29

Нурулліна Олена

Мотивація здобувачів освіти до вивчення хімії під час дистанційного навчання через домашній експеримент..... 33

Тенденції глобального, національного та регіонального розвитку туристичної галузі та індустрії гостинності

Бойко Тетяна

Розвиток шкільного туризму у регіональному вимірі: досвід ФОП Туризм «Ніка» (м. Дніпро)..... 37

Глуховська Віолетта

Тематичні екскурсії для молоді як інструмент популяризації культурної

спадщині Придніпров'я	41
Ейхман Олена	
Національна ідентичність як фактор розвитку туризму.....	44
Кононенко Софія	
Які туристичні тренди набувають популярності.....	47
Мірошниченко Оксана	
Радченко Анастасія	
Міський туризм як соціокультурний вимір міста.....	51
Шкаран Софія	
Виклики готельного господарства України в умовах війни.....	55

Харчові технології: освітні та наукові тренди

Кіщенко Наталія	
Трансформація харчової галузі: інтеграція знань, досліджень і бізнесу...	59
Кравець Софія	
Культивоване м'ясо як джерело альтернативного білка.....	65
Луніна Ольга	
Розробка технології бургерної котлети «Хелсі» з додаванням функціональної харчової добавки.....	68
Скачкова Олена	
Сучасний тренд розвитку харчової індустрії через ШІ та Catering.....	72

Сучасні тренди розвитку маркетингу, менеджменту та підприємництва в умовах новітніх глобальних викликів

Зотік Ольга	
Сучасні тренди розвитку підприємництва в умовах новітніх глобальних викликів.....	76
Константинов Роман	
Основні напрямки розвитку інтернет-магазинів електронікою та побутовою технікою в Україні.....	83
Костюченко Ірина	
Цифрова трансформація підприємництва: практичний вимір.....	87
Кузьміна Наталія	
Управління персоналом підприємства в умовах цифровізації.....	92

Лукашевич Дарина

Використання методу аналізу ієрархій при прийнятті управлінських рішень..... 94

Мунгалова Ольга

Кейтерингові послуги як онлайн-товар..... 98

Срібна Софія

Організація продажу продуктів харчування в інтернет-магазині..... 102

Право та правоохоронна діяльність: актуальні проблеми та перспективи розвитку

Бадак Максим

Правове регулювання гнучких форм зайнятості..... 107

Войтюк Марина

Роль міжнародних організацій у системі захисту прав людини: виклики та перспективи вдосконалення механізмів захисту..... 111

Гарбуз Вячеслав

Порушення Правил адвокатської етики як одна з підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Дотримання норм адвокатської етики під час використання мережі Інтернет..... 114

Кабанова Олександра

Особливості та проблематика статусу майна, вилученого при проведення обшуку та його повернення..... 118

Козін Вікторія

Гендерна рівність: правові аспекти та виклики..... 121

Кузякова Юлія

Проблеми реалізації спадкових прав в умовах воєнного стану: правовий аналіз..... 125

Сачко Марія

Порівняльно-правовий аналіз правоохоронної діяльності в Україні та світі 128

Впровадження інноваційних технологій навчання і модернізація фахової передвищої освіти

Вовк Тамара

Роль невербальної комунікації у педагогічній діяльності..... 132

Дашко Вадим

Адаптація освітнього процесу в коледжі в умовах військових дій в Україні.....	135
Дмитренко Ірина	
Впровадження інноваційних технологій навчання і модернізація фахової передвищої освіти	139
Земляний Олексій	
Популяризація використання онлайн-платформ серед викладачів іноземних мов фахових закладів передвищої освіти.....	143
Зотік Ольга	
Інноваційні технології навчання та напрямки модернізації фахової передвищої освіти.....	145
Карась Ірина	
Моніторинг якості знань та навичок здобувачів освіти з дисципліни «Захист України (основи медичних знань)».....	151
Коваленко Валерія	
Впровадження інноваційних технологій навчання й модернізація фахової передвищої освіти.....	155
Кравченко Аліна	
Використання опорних схем-конспектів у процесі вивчення роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні».....	158
Крісан Євгенія	
Впровадження інноваційних технологій навчання і модернізація вищої передфахової освіти для викладача фізики і астрономії у закладі фахової передвищої освіти.....	166
Лутак Наталія	
Студентцентроване навчання як сучасний бренд освіти: практика впровадження.....	170
Назаренко Ірина	
Зейналова Жєня	
Співпраця коледжу з Дніпропетровською ОДА в організації практичного навчання здобувачів освіти спеціальності 029.....	175
Уласевич Надія	
Оновлений предмет «Захист України»: зміни для здобувачів освіти.....	179
Чернишова Олена	
Роль особистісно орієнтованого навчання у модернізації фахової передвищої освіти.....	182

Шабрат Олексій

Гейміфікація та доповнена реальність для мотивації учнів..... 186

Янголенко Маргарита

Формування «Я-концепції» в здобувачів освіти 1-2 курсів фахового
коледжу на заняттях іноземної мови засобами артпедагогіки..... 189

**Підтримка фізичного та ментального здоров'я учасників
освітнього процесу в умовах сьогодення**

Варцаба Олександра

Теоретичні аспекти проблеми агресивної поведінки підлітків та її
профілактики у закладах освіти 194

Гайова Олена

Мотайов Михайло

Інноваційні підходи для підтримки фізичного здоров'я здобувачів освіти
засобами фізичного виховання в умовах сьогодення..... 199

Гайова Олена

Ребізант Марина

Севастьянов Олексій

Формування та підтримка психофізичного здоров'я здобувачів освіти в
умовах воєнного стану..... 205

Дирда Валентина

Бовтько Кіра

Спілкування без конфліктів – основа ментального здоров'я 209

Дубина Владислав

Ментальна опора. Як впоратися з гострим емоційним станом під час
війни..... 212

Леонова Аліна

Дослідження стану ментального здоров'я молоді в умовах воєнного
стану..... 217

**Історія, культура та філософія в науковому вимірі: стан та
перспективи**

Мірошниченко Оксана

Сучасні виклики для України в сфері релігійної безпеки..... 223

Шабельнікова Ірина

Актуальна археологія: інтеграція воркшопу у освітній процес..... 227

Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві

КАРМАНОВ Олексій

викладач фізики і астрономії
спеціаліст вищої категорії
Дніпровського транспортно-
економічного фахового
коледжу
м. Дніпро

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ ФІЗИКИ ТА АСТРОНОМІЇ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ XXI СТОЛІТТЯ

Анотація: У тезах розглянуто сучасні виклики освітнього процесу в умовах цифровізації та можливості інтеграції інструментів штучного інтелекту (ШІ) для їх вирішення. Окрема увага приділена використанню інтерактивних симуляцій PhET як ефективного прикладу застосування ШІ та цифрових технологій у викладанні фізики та астрономії. Тези також досліджують потенціал ШІ для персоналізації навчання, автоматизації оцінювання та розвитку цифрової грамотності здобувачів освіти. Обговорюються виклики впровадження ШІ в освіту та пропонуються шляхи їх подолання для формування в здобувачів освіти навичок, необхідних для успішної адаптації до глобальних змін та активної участі в суспільстві знань.

Ключові слова: штучний інтелект, освіта, цифрові інструменти, PhET, фізика, астрономія, інтерактивне навчання, STEM-освіта, цифрова грамотність, глобальні компетентності.

ВСТУП

Актуальність інтеграції сучасних освітніх технологій у викладання фізики та астрономії в закладах освіти зумовлена низкою глобальних викликів XXI століття, які вимагають від молодого покоління не лише знання фактів, а й розвинених навичок критичного мислення, творчості, співпраці та цифрової грамотності. Зміни клімату, енергетична криза, інформаційна перенасиченість, швидкий розвиток технологій – ці та інші виклики потребують від громадян активної позиції, здатності аналізувати складну інформацію, приймати

обґрунтовані рішення та ефективно взаємодіяти в глобальному суспільстві. Фізика та астрономія, як фундаментальні науки, відіграють ключову роль у формуванні наукового світогляду здобувачів освіти та їхньому розумінні навколишнього світу. Проте, традиційні методи викладання часто не забезпечують достатньої мотивації та залученості здобувачів освіти, не сприяють розвитку необхідних навичок. У зв'язку з цим, інтеграція сучасних освітніх технологій, таких як інтерактивні симуляції, віртуальні лабораторії, хмарні сервіси та інструменти штучного інтелекту, стає не просто бажаною, а необхідною умовою для підвищення якості освіти та підготовки здобувачів освіти до життя в суспільстві знань.

У цих тезах представлено аналіз можливостей та викликів використання сучасних освітніх технологій для інтеграції фізики та астрономії в навчальний процес. Особлива увага приділяється використанню інтерактивних симуляцій PhET як ефективного інструменту для візуалізації складних фізичних і астрономічних явищ. Також розглядаються можливості застосування ШІ для персоналізації навчання, автоматизації оцінювання та розвитку цифрової грамотності здобувачів освіти. Результати практичного застосування цих технологій у моїй педагогічній діяльності демонструють позитивний вплив на мотивацію здобувачів освіти, їхнє розуміння навчального матеріалу та розвиток ключових компетентностей.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМИ

Дослідження в галузі освітніх технологій підкреслюють зростаючу роль ШІ у трансформації навчального процесу. Роботи таких авторів, як J.R. Anderson, присвячені когнітивним процесам навчання, є теоретичною основою для розробки ШІ-систем, що адаптуються до індивідуальних потреб здобувачів освіти [1]. Дослідження С.Е. Wieman, W.K. Adams та К.К. Perkins демонструють ефективність використання інтерактивних симуляцій PhET для покращення розуміння учнями складних наукових концепцій [4]. Концепція "Нової української школи" (НУШ) наголошує на важливості розвитку ключових компетентностей учнів, включаючи цифрову грамотність та STEM-компетентності [2]. Аналітичний звіт, такий як "Штучний інтелект в освіті: тренди, виклики, перспективи" (Український інститут майбутнього, 2023), розглядає можливості та виклики впровадження ШІ в освітній процес [3].

Ці та багато інших досліджень підтверджують потенціал сучасних освітніх технологій, включаючи ШІ, для вирішення актуальних освітніх завдань та підготовки здобувачів освіти до глобальних викликів. Проте, існує потреба в подальших дослідженнях та практичних розробках, спрямованих на ефективну інтеграцію цих технологій у викладання фізики та астрономії.

У своїй педагогічній діяльності я використовую комплексний підхід до інтеграції сучасних освітніх технологій у викладання фізики та астрономії, який поєднує традиційні методи з інноваційними цифровими інструментами. Основні методи навчання включають:

1. *Проектна діяльність*: здобувачів освіти працюють над довготривалими проектами, які передбачають дослідження реальних проблем, пов'язаних з фізичними та астрономічними явищами. Наприклад, проекти можуть бути спрямовані на розробку моделі енергоефективного будинку з використанням знань про теплопровідність та сонячну енергію, або на дослідження впливу світлового забруднення на астрономічні спостереження з використанням даних, отриманих за допомогою онлайн-телескопів. Проекти передбачають використання різноманітних цифрових інструментів для збору, аналізу та візуалізації даних (наприклад, Google Sheets, Excel, GeoGebra), створення презентацій (Google Slides, PowerPoint) та публікацій результатів (Google Docs, Word).

2. *Проблемне навчання*: Навчальний процес будується навколо розв'язання проблемних ситуацій, які стимулюють здобувачів освіти до активного пошуку знань та застосування фізичних і астрономічних концепцій. Наприклад, здобувачам освіти може бути запропоновано розробити стратегію колонізації Марса, враховуючи фізичні умови на планеті та потреби людини, або проаналізувати причини аварії на Чорнобильській АЕС, використовуючи знання про ядерну фізику та радіацію. Здобувачі освіти працюють в групах, обговорюють можливі рішення, проводять віртуальні експерименти (за допомогою PhET або інших симуляцій) та моделювання.

3. *Дослідження*: Здобувачі освіти залучаються до проведення власних досліджень, використовуючи сучасне обладнання (наприклад, цифрові датчики температури, освітленості, руху). В астрономії використовуються онлайн-телескопи та бази даних астрономічних спостережень. Це сприяє розвитку їхніх дослідницьких навичок, формуванню наукового світогляду та розумінню методів наукового пізнання.

Для ефективної інтеграції цих методів використовуються такі освітні технології:

- *Інтерактивні симуляції PhET*: Це безкоштовні інтерактивні симуляції, розроблені Університетом Колорадо в Боулдері, які охоплюють широкий спектр тем з фізики та астрономії. Вони дозволяють здобувачам освіти візуалізувати складні явища, проводити віртуальні експерименти та досліджувати параметри систем у реальному часі. Наприклад, симуляції «Закони Ньютона» дозволяють учням досліджувати вплив сили, маси та тертя

на рух тіл, а симуляції з електромагнетизму допомагають візуалізувати електромагнітні хвилі та їхні властивості [5].

- *Хмарні сервіси (Google Workspace, Microsoft 365)*: Ці сервіси забезпечують можливості для спільної роботи над документами, презентаціями та проєктами, обміну інформацією та ефективної комунікації між здобувачами освіти та викладачем. Вони також дозволяють організувати навчання в онлайн-середовищі, що є особливо важливим в умовах дистанційного навчання.

- *Онлайн-платформи (Всеосвіта, Google Classroom)*: Ці платформи використовуються для організації навчального процесу, розміщення навчальних матеріалів, завдань та тестів, а також для відстеження прогресу здобувачів освіти та надання зворотного зв'язку.

- *Віртуальні лабораторії*: Це програмні комплекси, які імітують реальні лабораторні умови та дозволяють здобувачам освіти проводити експерименти без ризику та обмежень, пов'язаних з наявністю обладнання.

- *Програмне забезпечення для астрономічних спостережень та моделювання (Stellarium, Universe Sandbox)*: Ці програми дозволяють здобувачам освіти досліджувати зоряне небо, моделювати астрономічні явища та проводити віртуальні спостереження.

Цей підхід дозволяє створити активне та залучене навчальне середовище, яке сприяє розвитку в здобувачів освіти не лише предметних знань, але й ключових компетентностей, необхідних для успішної адаптації до глобальних викликів.

Практичне застосування описаних вище методів та технологій у моїй педагогічній діяльності протягом останніх п'яти років продемонструвало позитивний вплив на навчальний процес. Спостереження та опитування здобувачів освіти показали значне підвищення їхньої мотивації до вивчення фізики та астрономії. Інтерактивні симуляції та віртуальні лабораторії зробили навчання більш наочним та захоплюючим, що сприяло кращому розумінню складних концепцій.

Проєктна діяльність та проблемне навчання розвинули в здобувачів освіти навички критичного мислення, творчості, співпраці та самостійного навчання. Здобувачі освіти стали більш активними учасниками навчального процесу, вони навчилися ставити запитання, шукати інформацію, аналізувати дані та представляти свої висновки.

Використання хмарних сервісів та онлайн-платформ покращило організацію навчання та комунікацію між здобувачам освіти та викладачем. Це також сприяло розвитку цифрової грамотності здобувачів освіти, яка є необхідною компетентністю в сучасному світі. Порівняння результатів

навчання здобувачів освіти, які навчалися з використанням сучасних освітніх технологій, з результатами здобувачів освіти, які навчалися за традиційними методами, показало значні відмінності. Учні першої групи продемонстрували вищі показники розуміння навчального матеріалу, розвитку навичок та мотивації до навчання.

Проте, інтеграція сучасних освітніх технологій в освітній процес також пов'язана з певними викликами. До них належать:

- Недостатня цифрова грамотність викладачів: не всі викладачі мають достатні знання та навички для ефективного використання сучасних освітніх технологій.

- Відсутність інфраструктури: не всі навчальні заклади мають достатньо комп'ютерів, проєкторів, доступу до Інтернету та іншого необхідного обладнання.

- Етичні питання використання даних здобувачів освіти: важливо забезпечити конфіденційність та безпеку даних здобувачів освіти при використанні онлайн-платформ та інструментів ШІ.

- Необхідність адаптації навчальних програм: програми потребують перегляду та адаптації для ефективної інтеграції сучасних освітніх технологій.

Подолання цих викликів можливе через системне підвищення кваліфікації педагогів, забезпечення навчальних закладів необхідною інфраструктурою, розробку етичних рекомендацій щодо використання даних здобувачів освіти та адаптацію навчальних програм.

ВИСНОВКИ

Інтеграція сучасних освітніх технологій, включаючи ШІ, у навчальний процес з фізики та астрономії є ефективним засобом підвищення якості освіти та підготовки здобувачів освіти до глобальних викликів XXI століття. Ці технології дозволяють створити активне та залучене навчальне середовище, яке сприяє розвитку в здобувачів освіти не лише предметних знань, але й ключових компетентностей, таких як критичне мислення, творчість, співпраця та цифрова грамотність.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку ефективних моделей інтеграції ШІ в освітній процес, оцінку впливу цих технологій на різні аспекти навчання та виявлення найкращих практик їх застосування.

Список використаних джерел:

1. Anderson, J. R. (2007). *How Can the Human Mind Occur in the Physical Universe?* Oxford University Press.

2. Міністерство освіти і науки України. (2021). *Концепція розвитку ШІ в Україні*. Київ: МОН.
3. Український інститут майбутнього. (2023). *Штучний інтелект в освіті: тренди, виклики, перспективи*. Аналітична записка.
4. Wieman, C. E., Adams, W. K., & Perkins, K. K. (2008). PhET: Simulations That Enhance Learning. *Science*, 322(5902), 682-683.
5. PhET Interactive Simulations (приклади використання інтерактивних симуляцій у фізиці): <https://phet.colorado.edu>

МУСІНА Ірина,
викладач «Інженерної та комп'ютерної графіки»,
спеціаліст першої категорії
ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «ПДТУ»

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ЧАТБОТ НА ОСНОВІ CRM-СИСТЕМИ ДЛЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНЖЕНЕРНА ТА КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА»

Анотація: Тези присвячені дослідженню можливостей використання CRM-систем у дистанційному викладанні технічних дисциплін на прикладі впровадження чат-боту в систему SendPulse для дисципліни «Інженерна та комп'ютерна графіка». В умовах сучасного освітнього середовища, що дедалі частіше переходить у дистанційний формат, актуальним стає пошук інструментів, здатних забезпечити ефективну комунікацію, персоналізований підхід та постійний доступ до навчальних матеріалів. У межах дослідження було проаналізовано функціональні можливості платформи SendPulse, розроблено структурований курс із використанням чат-бота-консультанта, сценаріїв відповідей та інтерактивного помічника. Представлено етапи впровадження, приклади застосування та результати оцінки ефективності інструменту. Зроблено висновки щодо доцільності інтеграції CRM-рішень у технічну освіту як засобу підвищення якості дистанційного навчання.

Ключові слова: цифрові технології, дистанційне навчання, CRM-системи, SendPulse, інженерна графіка, комп'ютерна графіка, чат-бот, навчальний процес.

Сучасні умови вищої освіти вимагають пошуку ефективних інструментів для дистанційного викладання технічних дисциплін. Особливо це стосується

інженерної та комп'ютерної графіки, де важлива візуалізація, інтерактивність та індивідуальний зворотний зв'язок. Традиційні LMS-системи не завжди забезпечують необхідний рівень персоналізації та комунікації, що обумовлює актуальність впровадження CRM-систем у освітній процес.

В освітній сфері можна використовувати різні типи CRM-рішень:

- Універсальні CRM з освітніми модулями (Salesforce Education Cloud, HubSpot).

- Спеціалізовані освітні CRM (Classe365, Graphy, Teachable).

- Інтегровані рішення на базі існуючих LMS (Moodle з CRM-плагінами).

В рамках дослідження було впроваджено платформу SendPulse (рис.1) для дистанційного викладання інженерної та комп'ютерної графіки.

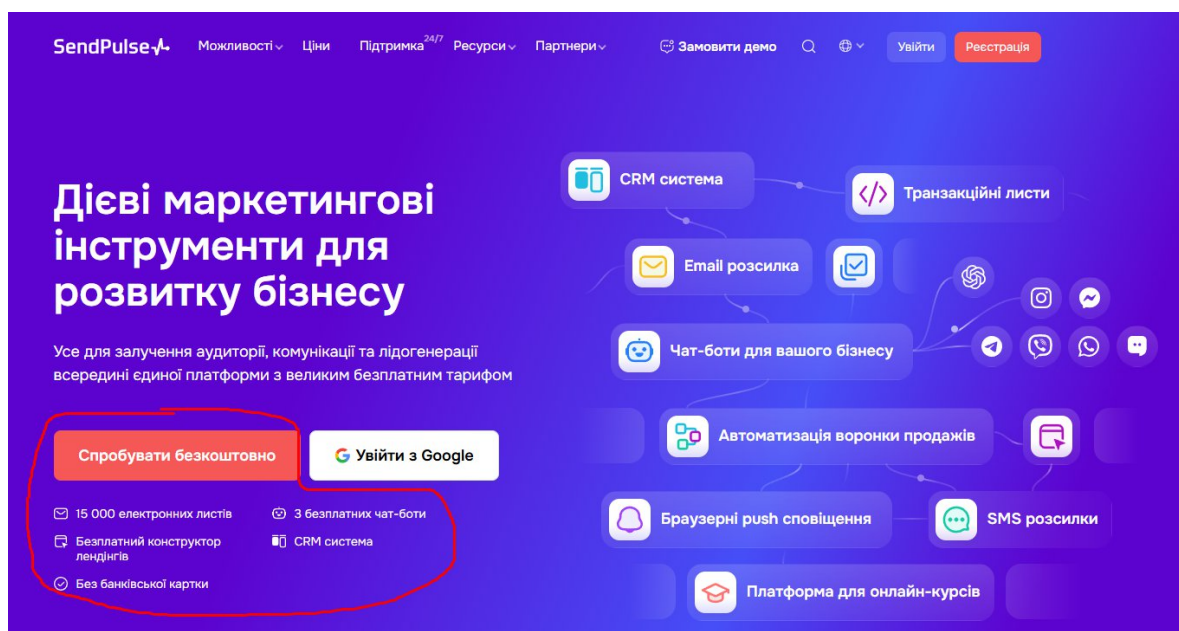

Рисунок 1 – Стартова сторінка SendPulse

Ключові переваги цієї CRM-системи:

- Безкоштовне використання до 10 000 підписників.
- Простота налаштування сценаріїв чат-ботів без спеціальних навичок програмування.

- Можливість створення онлайн-курсу з секвенційною структурою (блокування уроків до проходження попередніх).

- Інтеграція з популярними месенджерами для зручної комунікації.

Процес впровадження чат-бота на платформі SendPulse включає такі етапи:

1. Підготовка структури курсу з чітким розподілом тем та уроків.

2. Налаштування сценаріїв чат-бота з використанням візуального редактора.
3. Створення послідовності уроків з умовами їх доступності.
4. Інтеграція навчальних матеріалів різних форматів (PDF, відео, інтерактивні завдання).
5. Налаштування автоматичних сповіщень для студентів та викладачів

Для дисципліни «Інженерна та комп'ютерна графіка» було розроблено структурований курс у SendPulse, який включав чат-бот консультанта:

- Сценарії відповідей на типові запитання з технічних аспектів креслення (рис.2).

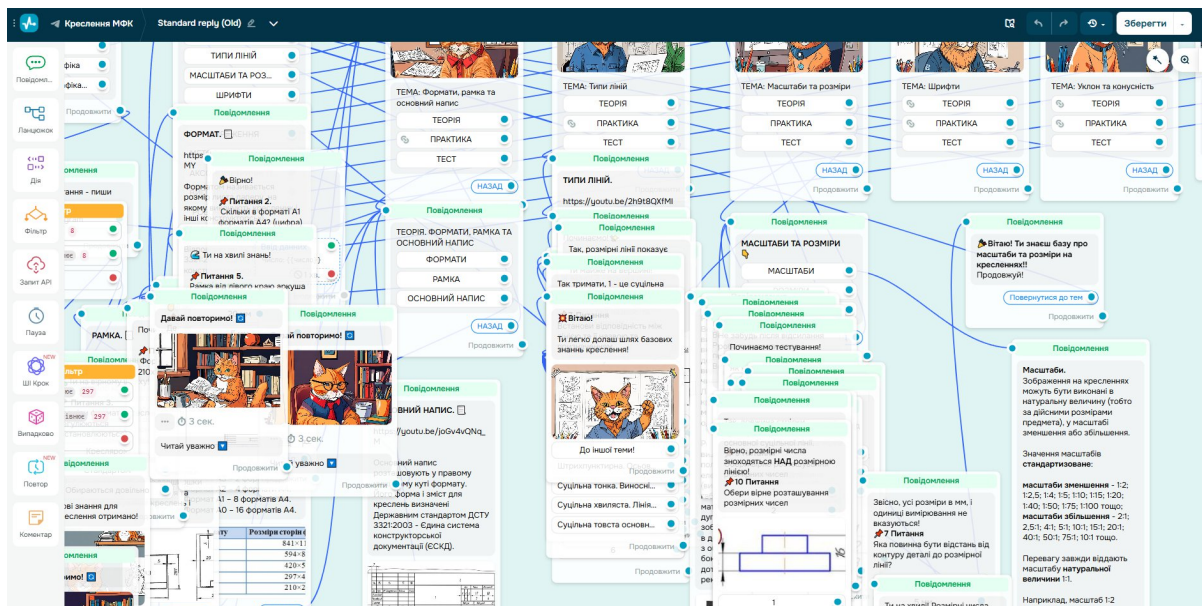

Рисунок 2 – Сценарії відповідей

- Інтерактивний помічник із рекомендаціями щодо виконання завдань (рис.3).

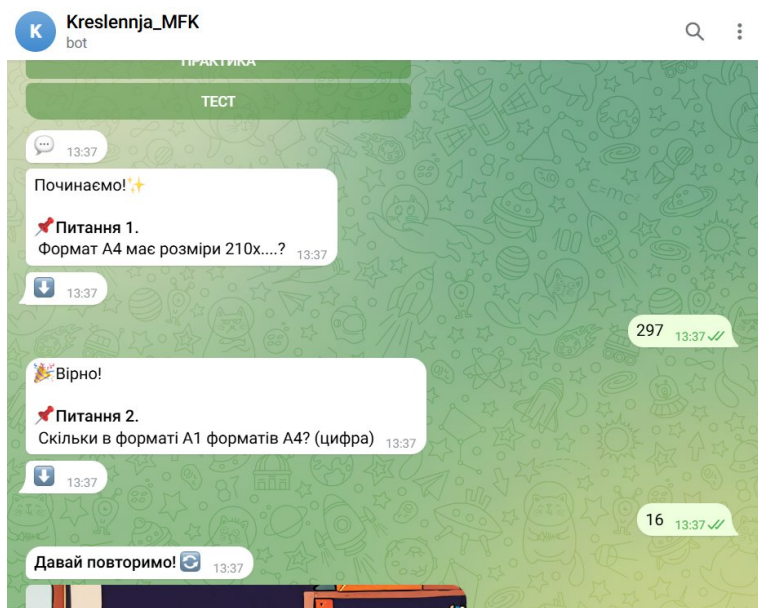

Рисунок 3 – Помічник із рекомендаціями

Оцінка ефективності впровадження SendPulse після одного семестру використання представлена на рис.4

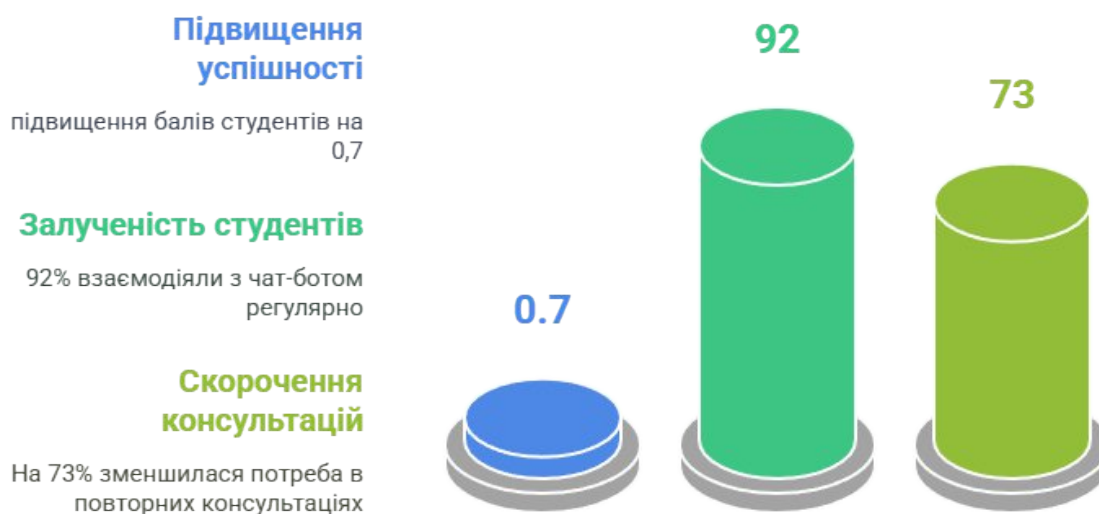

Рисунок 4 – Вплив чату SendPulse на навчання студентів

Висновки. Інтеграція CRM-системи SendPulse для викладання дисципліни «Інженерна та комп'ютерна графіка» у дистанційному форматі демонструє значний потенціал для покращення якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Наталія Гордій, Оксана Тютюнник, «Інноваційні методи викладання технічних дисциплін». Журнал «Перспективи та інновації науки» No 4(38), 2024

2. Офіційна документація SendPulse. URL: <https://sendpulse.com/knowledge-base/>
3. Evelyn Sophia «The Effectiveness of AI-Powered Chatbots in Student Support Services». International Journal of Engineering Education, 2025.
4. Ben Williamson, Janja Komljenovic, Kalervo Gulson «World Yearbook of Education 2024: Digitalisation of Education in the Era of Algorithms, Automation and Artificial Intelligence», 2023

ПЛЕШКУН Станіслав
викладач спецдисциплін
«Комп'ютерної інженерії та технологій»
викладач I категорії
ДТЕФК
м. Дніпро

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ, НАУЦІ І ВИРОБНИЦТВІ

Анотація: педагогічний досвід викладача щодо використання методів і форм вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок здобувачів освіти зі спеціальних дисциплін.

У сучасному суспільстві інформаційному полю відведено дуже багато уваги. Щоб бути здатним кваліфіковано виконувати завдання з професійної діяльності, фахівцю необхідно безперервно поповнювати власний фаховий досвід. Під час безперервного розвитку науково-технічного прогресу фахівець технічного напрямку має володіти навичками роботи з мікропроцесорною технікою і спеціальним інструментом.

Вивчення повного курсу спеціальних дисциплін – багатогранний процес, що складається з цілого ряду взаємопов'язаних компонентів. Серед них важливе місце посідає практичне навчання, тобто організація зворотного зв'язку теорії з практикою, як засобу керування навчальним і виховним процесами.

Групова форма організації навчально-виховного процесу використовується у випадках, коли виникає необхідність перевірити підсумки теоретичного навчання і практики. При цьому ставляться питання перед групою здобувачів освіти, що одержала певне колективне завдання. І тут стає питання творчого пошуку, неординарного розв'язання технічних завдань, пробудження здобувачів освіти до вивчення спеціальних дисциплін.

Під час вивчення спеціальних дисциплін ми створюємо таку атмосферу, щоб здобувач освіти обов'язково працював систематично, щоб рівень його

теоретичних знань і практичних навичок на всіх етапах навчання контролювався регулярно.

Будь-яка система організації навчально-виховного процесу повинна підвищувати мотивацію студентів щодо навчання через постійний контроль їхніх теоретичних знань і практичних навичок, змагальність тощо.

В залежності від специфіки організації навчально-виховного процесу розрізняють контроль, що здійснюється викладачем на наступні види:

- фронтальний;
- груповий;
- індивідуальний;
- комбінований;
- самоконтроль.

Всі перераховані види контролю мають перевагу лише у випадку підтвердження теоретичних знань зі спеціальних дисциплін практичними навичками.

Це здійснюється за рахунок впровадження в навчально-виховний процес проведення фахових конкурсів, екскурсій і засідання гуртків.

ФАХОВІ КОНКУРСИ

На заходах, що наша циклова комісія проводить регулярно, здобувачі освіти мають можливість на практиці подивитись та «доторкнутись руками», до того з чим їм прийдеться працювати.

Під час проведення фахових конкурсів здобувачі освіти мають можливість спілкуватись зі своїми товаришами з питань проведення технічного обслуговування обчислювальної техніки, її ремонту та обслуговування під час експлуатації.

Рис. 1. Проведення фахового конкурсу

ФАХОВІ ЕКСКУРСІЇ

Під час проведення фахових екскурсій діти мають можливість побачити обладнання на виробництвах, з яким їм в майбутньому треба буде працювати.

Нещодавно проведена екскурсія групи 123-22-1 на ТОВ спеціалізоване підприємство Інтерліфтсервіс для ознайомлення з основами роботи ліфтів показала, що все обладнання, яке використовується на підприємстві вимагає теоретичних знань і практичних навичок, що викладаються на спеціальних дисциплінах нашої циклової комісії.

Рис. 2. Екскурсія групи 123-22-1 на ТОВ спеціалізоване підприємство Інтерліфтсервіс

Захист практичних робіт, курсових і дипломних проєктів займає багато часу, але це сприяє кращому засвоєнню інформації стосовно свого фаху. Здобувачі освіти згодом розуміють потреби вивчення спеціальних дисципліни і на старших курсах показники якості у групах зростають. Враховуючи всі ці фактори необхідно використовувати комплексну методику контролю знань, постійно вивчати та вдосконалювати методи, що запропоновані Міністерством освіти та іншими інстанціями, переймати передовий досвід. В цьому напрямку допомагає робота з гуртком, відвідування засідань методичних об'єднань та наукових конференцій.

ЗАСІДАННЯ ГУРТКІВ

Під час проведення засідань спеціалізованого гуртку діти отримують практичні навички з діагностики, обслуговування і ремонту мікропроцесорної техніки та налаштування мережного обладнання.

Рис. 3. Засідання гуртку «Павутина»

Після проведення вищезазначених заходів, і зроблених деяких підрахунків, проведених цикловою комісією сумісно з навчальною частиною коледжу, якість і успішність зі спеціальних дисциплін в групах зростала на 25%.

В нагоді стануть теоретичні знання і практичні навички з наступних спеціальних дисциплін:

1. Комп'ютерна електроніка
2. Комп'ютерна схемотехніка
3. Електротехніка
4. Електрорадіовимірювання
5. Комп'ютерні системи та мережі
6. Операційні системи
7. Архітектура комп'ютерів
8. Технологія
9. Системне програмування
10. Програмування

Проблеми та інновації в математичній, цифровій, природничій і професійній освіті

ЄВДОКИМОВ Ігор
викладач математики
ДТЕФК
спеціаліст
м. Дніпро

ПРО НЕДОСТАТНЄ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИКИ В УКРАЇНІ

Анотація: Україна відстає у використанні цифрових інструментів у математичній освіті порівняно з європейськими країнами, такими, наприклад, як Польща та Естонія. Основними проблемами є недостатня технічна оснащеність шкіл, низький рівень цифрової компетентності вчителів, застарілі навчальні програми та брак інтерактивних методичних матеріалів. Як наслідок – знижується мотивація студентів навчатися, а через це йде слабка підготовка кадрів зокрема та країни в цілому до цифрової економіки і одночасно з цим спостерігається відставання у міжнародних рейтингах (наприклад, PISA). Для вирішення цих проблем можна взяти успішний досвід Польщі та Естонії, які довели, що системна цифровізація математичної освіти можлива всього за 2-3 роки за умови державної підтримки.

Ключові слова: цифрові інструменти, математична освіта, STEM, GeoGebra, PISA, адаптивне навчання, гейміфікація, штучний інтелект, VR, AR, освітні ресурси.

Незважаючи на рішучість у своїх діях і приверженість улюбленій справі, українські викладачі, як і раніше, не поспішають користуватися розвитком сучасних технологій і переходити до нового. Мова далі піде про вчителів математики і використання/невикористання ними цифрових інструментів у процесі викладання предмету.

Чому сьогодні спостерігається такий низький рівень використання цифрових інструментів у викладанні математики?

1. Обмежений доступ до цифрових ресурсів. Насправді, багато шкіл і коледжів до сих пір не мають необхідного програмного забезпечення (GeoGebra, Desmos, Wolfram Alpha) та стабільного інтернету, не говорячи вже

про обмеженість у користуванні технікою, що в свою чергу є окремою темою для розгляду.

2. Низький рівень цифрової грамотності вчителів. Педагоги недостатньо володіють сучасними інструментами (Python для візуалізації, LMS-платформи, інтерактивні дошки). Однією з причин тут є те, що багато вчителів, які працюють у школах, коледжах, університетах, – люди старшого покоління, які звикли викладати матеріал “по-старому”, і водночас вони не встигають зрозуміти потреби “кліпового” покоління.

3. Застарілі навчальні програми. Власне, на поверхню виходить видима відсутність інтеграції цифрових технологій (алгоритмічне мислення, робота з даними) у стандартні курси викладання предмету.

4. Нестача методичних розробок. Звичайно, мала кількість якісних цифрових підручників, автоматизованих тестів та симуляторів для відпрацювання задач не робить хороший внесок у справу.

5. Технічні та фінансові обмеження. В дійсності не всі заклади на даний момент можуть дозволити собі ліцензійне ПЗ або гаджети для кожного учня, не говорячи вже про самих викладачів.

Проблеми можна перераховувати і далі, але вказані п'ять – основні, після проявлення яких наступають негативні наслідки.

1. Зниження мотивації учнів займатися навчанням. Традиційні методи старшого покоління викладачів без інтерактиву для підростаючого покоління гірше розвивають інтерес до математики. На жаль, на практиці сьогодні навіть приклади з грошима не дають повного представлення школярам і студентам про те, навіщо їм в житті знадобиться математика.

2. Відставання від світових трендів. У ЄС та США вже досить активно використовують AI-тренажери та VR-лабораторії, тоді як Україна зберігає “крейдову” систему.

3. Неефективна підготовка до цифрової економіки. Випускники погано володіють computational thinking та інструментами аналізу даних. Тут доречним буде приклад з реального заняття: проходили тригонометричні відношення; викладач запитав, чому дорівнює тангенс 30 градусів; учні “заплуталися”; тоді викладач нагадав, що позаду них є стенд з відповідними даними; учні “розгубилися”.

Шляхами вирішення розглянутих проблем можуть бути наступні:

1. Масові курси цифровізації для вчителів. Партнерство з IT-компаніями (наприклад, створення програми “Математика + Digital”). І тут треба зауважити, мабуть, головний момент: безкоштовність, тобто за рахунок

держави, бо державі в першу чергу потрібні розумні люди, які виховують наступне покоління ще розумніших людей.

2. Розвиток Open-Source рішень. Впровадження безкоштовних аналогів (Python замість MATLAB, Google Colab для обчислень).

3. Гейміфікація навчання. Використання у навчальному процесі платформ типу Kahoot!, Brilliant.org для задач та змагань.

4. Національна освітня платформа. Розробка і підтримка аналогу Khan Academy з відеоуроками, симуляторами та автоматичною перевіркою рішень.

5. Грантова підтримка шкіл. Закупівля планшетів, графічних калькуляторів та підписок на освітні ресурси.

Додатково слід вказати і про перспективні технології для покращення математичних занять як для викладача, так і для студентів:

1. Штучний інтелект (AI). Адаптивні системи підбору задач (наприклад, AI-тьютор для слабких учнів).

2. Доповнена реальність (AR). Візуалізація геометрії та 3D-графіків через мобільні додатки.

3. Blockchain для сертифікації. Фіксація досягнень учнів у математичних курсах.

Вказане вище – не фантастика, а цілком реальні речі. Підтвердженням тому є успішні кейси інтеграції цифрових інструментів у математичну освіту на прикладах Польщі та Естонії.

У Польщі розгорнули програму під назвою “Лабораторія майбутнього” (“Laboratoria Przyszłości”) [5]. У 2022 році польський уряд виділив 1 млрд злотих (\approx 200 млн євро) на оснащення шкіл сучасними технологіями. Школи отримали можливість придбати 3D-принтери, VR-шоломи, робототехнічні набори та ліцензії на математичне ПЗ (GeoGebra, Mathematica) [1].

За результатами дії програми підтримки 90% шкіл країни підключилися до неї, учні почали вивчати геометрію через VR, а статистику – через інтерактивні дашборди (наприклад, Tableau Public), а також створено мережу STEM-хабів, де вчителі обмінюються цифровими методиками.

Паралельно у Естонії цифрову школу зробили національним стандартом. “ProgeTiiger” – державна програма з навчання програмування та алгоритмів вже з 1 класу (використовують Scratch, Python) [6]. “E-Koolikott” – національна хмара з 5000+ інтерактивних матеріалів (включаючи математичні симуляції та AI-тести) [4]. Ну і цифрові домашні завдання: 78% шкіл використовують автоматизовані системи перевірки (на кшталт “Eduten”) [7].

Зараз Естонія посідає 1-ше місце в Європі за цифровізацією освіти (згідно з дослідженням Digital Economy and Society Index за 2023 рік) [2]. Учні

демонструють високі результати в PISA з математичної грамотності (середній бал – 523 проти 441 в Україні) [3].

Як все це чи хоча б частину можна реалізувати і адаптувати до реалій України?

Пілотні проекти за польським зразком: залучити IT-компанії (наприклад, Monobank, Grammarly) до фінансування “STEM-боксів” для шкіл (набори з Raspberry Pi, датчики даних).

За естонським досвідом з платформ: розширити функціонал “Дії” – додати модулі з математичного моделювання та AI-аналітики.

Тоді зміняться й вимоги до вчителів: ввести обов’язкові курси з цифрових інструментів у системі підвищення кваліфікації (як у Естонії).

Отже, Польща та Естонія довели, що масове впровадження цифрових інструментів можливе за 2-3 роки за умови державної підтримки та партнерства з бізнесом. Україні варто використати ці моделі, адаптувавши до власного контексту.

Цифровізація математичної освіти сьогодні вимагає системних змін – від перепідготовки вчителів до забезпечення шкіл технологіями. Без цього Україна ризикує втратити конкурентоспроможність у STEM-сфері.

Список використаних джерел:

1. Звіт Міністерства освіти Польщі за 2023 рік. URL: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka> (дата звернення: 14.05.2025).
2. Міжнародне дослідження Digital Economy and Society Index (DESI 2023). URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> (дата звернення: 14.05.2025).
3. Міжнародне дослідження PISA 2022. URL: <https://www.oecd.org/pisa/> (дата звернення: 14.05.2025).
4. Національна освітня платформа “Koolikott”. URL: <https://koolikott.ee> (дата звернення: 14.05.2025).
5. Офіційний сайт програми “Laboratoria Przyszłości”. URL: <https://www.gov.pl/web/laboratoria> (дата звернення: 14.05.2025).
6. Офіційний портал програмування в школах Естонії “ProgeTiiger”. URL: <https://www.hitsa.ee/ikt-hariduses/progetiiger> (дата звернення: 14.05.2025).
7. AI-платформа для математики “Eduten”. URL: <https://www.eduten.com> (дата звернення: 14.05.2025).

КАБАНЕЦЬ Ольга

викладач математики,
голова ЦК «Математичної та
природничо-наукової підготовки»
ДТЕФК
викладач-методист
м. Дніпро

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧО- МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація: Тези присвячені питанням організації ефективного навчання дисциплінам математичного та природничо-наукового напрямку під час дистанційного та змішаного навчання. Надається опис технології навчання, яка застосовується викладачами циклової комісії «Математичної та природничо-наукової підготовки» ДТЕФК при наданні освітніх послуг в умовах воєнного стану. Необхідність активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти при пасивній участі студентів в навчальних заняттях робить тему актуальною для будь-якої галузі знань. Застосування викладачами інноваційних підходів до викладання із використанням сучасних онлайн-ресурсів та цифрових можливостей спонукають особистість студента до виявлення пізнавальної активності.

Ключові слова: інновація, технологія навчання, інноваційна технологія навчання, критерії технологічності.

На сьогодні інноваційні підходи в освіті пов'язані з оновленням змісту навчальних програм та із застосуванням інноваційних технологій навчання. В педагогіці існують різні підходи до визначення понять «інновація», «технологія навчання», «інноваційна технологія навчання».

В цій статті застосовано наступні тлумачення зазначених понять.

«Інновація» – нововведення [3].

«Технологія навчання» у вузькому розумінні – методика викладання певної теми, розділу.

В широкому розумінні «технологія навчання» – це спосіб реалізації змісту навчання, передбаченого навчальними програмами, який представляє собою

систему форм, методів і засобів навчання, що забезпечує найбільш ефективно досягнення поставлених цілей [1, с.5].

Термін «інноваційна технологія навчання» складається з двох категорій «інновація» та «технологія навчання».

«Інноваційні технології навчання» можна трактувати як цілеспрямоване забезпечення освітнього процесу за допомогою нових прийомів, способів та засобів організації освітньої діяльності для підвищення її ефективності та здобуття кількісно і якісно нових освітніх результатів [1, с.8].

Такі тлумачення є простими, зрозумілими, але водночас достатньо повними.

Багато дослідників звертають увагу на те, що певна система прийомів, способів та засобів лише тоді буде технологією, якщо у неї є ознаки технології (критерії технологічності) [2]. А саме:

Концептуальність. Кожній педагогічній технології повинна бути притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети.

Системність. Педагогічній технології мають бути притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність.

Керованість. Передбачає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів.

Ефективність. Сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту освіти.

Відтворюваність. Можливість використання (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших ідентичних освітніх закладах, іншими суб'єктами.

Коригованість, що передбачає не лише виправлення помилок, а й творчий пошук оптимальних шляхів розв'язання поставлених завдань та підготовку до подальшого застосування технології.

Воєнний стан в Україні поставив нові виклики педагогам, які організують дистанційне та змішане навчання. Це пов'язано: з відсутністю прямого контакту із здобувачами освіти, з труднощами концентрації у студентів, зі зниженням мотивації до навчання, з обмеженим доступом до Інтернету під час тривоги або через відключення світла.

Щоб дати гідну відсіч цим викликам, викладачі циклової комісії «Математичної та природничо-наукової підготовки» розробили таку систему

навчання дисциплінам ЦК в Дніпровському транспортно-економічному фаховому коледжі (рис.1).

Рисунок 1 Технологія навчання дисциплінам математичного та природничо-наукового напрямку

Запропонована система – це саме технологія, бо відповідає більшості критеріїв технологічності.

Розглянемо коротку характеристику кожного елементу системи.

Ефективними методами роботи під час Zoom-конференцій вважаємо:

- застосування інтерактивної дошки (на ній може писати не лише викладач, а й здобувач освіти, на дошку можна вставляти картинки, можна робити побудови, результати роботи можна зберегти в pdf-файлі, щоб потім видати його відсутнім на парі);

- застосування інтерактивних презентацій (при їх демонстрації інформація на слайді з'являється поступово, наприклад, при демонстрації перерізів тіл, з'являється картинка не з готовим перерізом, а спочатку тіло, потім січна площина і переріз);

- застосування математичних симуляторів (для дослідження функцій, рівнянь, нерівностей, різноманітних побудов (програма Geogebra); для проведення віртуальних лабораторних робіт з фізики та хімії (інтерактивна платформа PhET));

- застосування онлайн-вікторин (допомагає активізувати роботу студентів на занятті в Zoom, сервіси Quizizz, жива вікторина від Всеосвіти та ін.).

Робота на освітній платформі «Всеосвіта» має низку переваг.

1. Зручний електронний журнал, який має гриф МОН України «Схвалено для використання в освітньому процесі». Через журнал легко видавати завдання у вигляді уроків, зручно виставляти оцінки, більшість з них

відображається автоматично, легко можна отримати доступ до будь-якої роботи студента, можна перевести електронний журнал в паперовий формат.

2. Цілком зрозумілий кабінет дисципліни (математики, фізики та астрономії, хімії) для студентів. Можна відкрити щоденник та переглянути кожну роботу з коментарями викладача до неї.

3. Організація оберненого зв'язку із здобувачем освіти.

4. В уроки на платформі «Всеосвіта» можна вбудовувати презентації, відео, завдання з тестом, завдання з вільним вводом, завдання з запитанням, завдання з прикріпленням файлу.

Більшість уроків створюється із застосуванням відео-матеріалів. Викладачі ЦК не лише застосовують відео колег, розміщені на каналі You Tube, а й активно створюють власні відео.

Дуже важливий етап роботи викладача – оцінювання навчальних досягнень студентів. Загальні критерії оцінювання прописані в навчальних програмах дисциплін, кожна форма роботи передбачає критерії оцінювання, які відповідають загальним критеріям, та обов'язково повідомляються здобувачам освіти для прозорості оцінювання навчальних досягнень.

Викладачі ЦК є авторами тестів на платформах «Всеосвіта», «На Урок», вікторин сервісу Quizizz, інтерактивних аркушів Wizer.me.

При виставленні атестаційних оцінок враховується:

- 1) активність здобувачів освіти на заняттях,
- 2) якість написання тематичних контрольних робіт,
- 3) якість виконання письмових домашніх завдань,
- 4) результати тестування, онлайн-вікторин.

Для підвищення мотивації студентів до вивчення дисциплін природничо-математичного циклу та активізації їх пізнавальної діяльності викладачі ЦК застосовують наступні форми та методи роботи:

- залучення студентів до участі у Всеукраїнських олімпіадах на онлайн-платформах;

- проведення декади ЦК із позааудиторними заходами (конкурс мемів, конкурс презентацій, конкурс коротких відео, онлайн-квести, дистанційні олімпіади);

- залучення студентів до роботи в предметних гуртках.

Результат застосування зазначеної технології: загальний показник успішності на ЦК – не менше 97%, якості – не менше 50%.

Висновок. Впровадження інноваційних підходів, використання сучасних технологій та електронних ресурсів є ключовими факторами успіху дистанційного навчання під час воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / За наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. – 143 с.
2. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. – К. : НТУ, 2017. – 172 с.
3. Словник [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://slovnuk.ua>

КІЩЕНКО Наталія

викладач хімії та спеціальних дисциплін
викладач вищої категорії
ДТЕФК
м. Дніпро

**ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПІДХОДИ НАВЧАННЯ ХІМІЇ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Анотація: Тези присвячені застосуванню інноваційних технологій в процесі вивчення дисципліни «Хімія». Розглядаються деякі види інноваційних технологій, які використовуються в процесі вивчення хімії. Ефективність вивчення хімії підвищується, коли поряд з класичними методами широко використовуються інноваційні технології: застосування штучного інтелекту, віртуальної лабораторії, скрайбінгу та ін.

Ключові слова: віртуальна лабораторія, гейміфікація, інноваційні технології, навчальний процес, хімія, скрайбінг, сторітелінг.

Освіта – одна з найважливіших складових суспільства. З одного боку вона залежить від процесів, що відбуваються в суспільстві, повинна швидко реагувати та відповідати стану науково-технічного прогресу, тенденціям розвитку економічної сфери країни, а з іншої – вона впливає на всі процеси, що відбуваються в навколишньому світі, оскільки готує фахівців, розвиває особистість, формує певні життєві погляди. Тому особливої уваги заслуговує сучасний стан, проблеми впровадження та перспективи інновацій в освіту нашої країни.

Характерною рисою інноваційних систем є особистісно орієнтована освіта. Вона стає характерною рисою оновлення професійної підготовки майбутніх

фахівців і спрямована на індивідуальний професійний розвиток особистості, у ході якої формується готовність молоді людини до науково обґрунтованого розуміння особистісно-професійних якостей. Для реалізації особистісно зорієнтованої освіти необхідно створювати відповідні умови, які забезпечать розвиток особистості майбутніх фахівців, їх професійну культуру та самосвідомість. Ці умови створюються за допомогою інноваційних технологій [3].

Хімія – одна з найбільш гуманістично-орієнтованих природничих наук, оскільки її успіхи завжди спрямовані на задоволення потреб людства. Вивчення хімії сприяє формуванню світогляду здобувачів освіти і цілісної наукової картини світу, розуміння необхідності хімічної освіченості для вирішення повсякденних життєвих проблем, вихованню належної поведінки в навколишньому середовищі. Саме тому організувати процес навчання необхідно так, щоб здобувачі освіти сприймали хімію як потрібну і важливу для життя науку, як частину світової культури, необхідну кожній освіченій людині для формування цілісної картини світу [4, с. 18]. Метою навчання хімії є формування ключових компетентностей, необхідних для розуміння природничо-наукової картини світу, вироблення стилю мислення й поведінки, творчої самореалізації особистості як професіонала [3].

Існує багато форм і методів навчання хімії, котрі орієнтовані на краще засвоєння студентами навчального матеріалу, підвищення якості навичок і вмій. Ефективність вивчення хімії підвищується, коли поряд з класичними методами широко використовуються інноваційні технології. Серед інноваційних технологій, які набули поширення є такі: особистісно орієнтовані технології, технологія проблемного навчання, проєктні технології та ін. Особистісно-орієнтоване навчання передбачає реалізацію в навчальному процесі особистісного підходу. Під час вивчення дисциплін хімічного циклу виникає необхідність розвивати мислення студентів, пробуджувати інтерес до предмета та здобуття знань [3].

Щоб зацікавити студентів до вивчення хімії використовується технологія проблемного навчання. Натрапляючи на нову, незрозумілу, проблему людське мислення відбувається за схемою: висунення гіпотез, обґрунтування та перевірка їх, що є необхідною складовою саме творчого мислення. Змістовний аспект проблемного навчання відображає суперечності, які закономірно виникають у процесі наукового знання, навчальної чи будь-якої іншої діяльності. Ці суперечності й становлять джерело руху та розвитку в будь-якій сфері [3].

Останнім часом у зв'язку із встановленням парадигми особистісно орієнтованої освіти метод проєктів переживає друге народження як ефективне доповнення до інших педагогічних технологій, що сприяють становленню особистості. Тільки активні дослідницькі методи і метод проєктів перетворюють студента на суб'єкт педагогічного процесу. Отже, у проєктній діяльності докорінно змінюються відносини «викладач – студент»: студент суб'єкт навчання, викладач – партнер». Специфіка кожного проєкту полягає у зміні суб'єктно-об'єктних відносин у процесі навчання і виховання. Педагогічна теорія і практика засвідчили, що ефективність системи навчання вища, якщо студент стає суб'єктом навчання. Метод проєктів як метод навчання відповідає основним положенням системи освіти: формує критичне і творче мислення, які є пріоритетними напрямками інтелектуального розвитку людини. Критичне мислення сприяє розвитку таких навичок: аналіз інформації, відбір і порівняння фактів, самостійність, систематизація результатів тощо [1].

Слід зазначити, що під час вивчення дисципліни «Хімія» ефективним є застосування цифрових технологій. Зокрема, віртуальні лабораторії дозволяють здобувачам освіти виконувати хімічні експерименти в цифровому середовищі, використовуючи комп'ютерні симуляції.

Штучний інтелект (ШІ) активно змінює підходи до навчання хімії, роблячи процес більш інтерактивним, адаптивним та глибшим. Завдяки можливостям ШІ здобувачі отримують доступ до потужних інструментів для моделювання, візуалізації та практичних експериментів, що значно підвищує ефективність навчання. ШІ здатен обробляти великі обсяги даних, допомагаючи здобувачам освіти аналізувати хімічні дані та вивчати закономірності в експериментах [2].

Візуалізація відіграє важливу роль у навчанні хімії, допомагаючи краще зрозуміти абстрактні поняття, структури та процеси. Ось основні види візуалізації, які використовують у навчанні хімії:

Скрайбінг – це техніка візуального представлення інформації, яка особливо корисна в освіті, зокрема у хімії. Скрайбінг полягає у створенні рисунків, схем і графіків у режимі реального часу або через попередньо підготовлені ілюстрації, щоб пояснити складні концепції за допомогою зрозумілих зображень. У хімії можна поступово «змалювати» етапи реакції, показуючи, як змінюються молекули, утворюються або руйнуються хімічні зв'язки. Наприклад, скрайбінг допомагає пояснити механізм реакцій у органічній хімії, відображаючи кожний етап. Деякі концепції, як-от електронна конфігурація, гібридизація, водневі зв'язки та інші, важко уявити.

Гейміфікація в навчанні хімії – це застосування ігрових елементів для підвищення інтересу та мотивації здобувачів. Гейміфіковане навчання робить вивчення хімії більш інтерактивним і допомагає перетворити складні теоретичні концепції в захопливий процес. Освітні ігри та квести при вивченні хімії можна перетворити на пригодницький квест, де здобувачі проходять різні рівні, розв'язуючи задачі й виконуючи експерименти. Наприклад, гра-квест «Врятуй лабораторію» може включати завдання на визначення речовин, складання хімічних рівнянь і навіть виконання простих хімічних дослідів [2].

Сторітелінг у навчанні хімії – це метод пояснення матеріалу через цікаві історії, які допомагають зробити складні концепції більш зрозумілими та цікавими для здобувачів. Історії активізують емоції, асоціативну пам'ять та допомагають встановлювати зв'язки між новою інформацією й реальним життям. Наприклад, кожному елементу в періодичній таблиці можна створити власну «особистість». Кисень може бути «життєдайним героєм», Карбон – «майстром зв'язків», а Гелій – «легковажним елементом, який ніколи не об'єднується з іншими». Ці історії допоможуть здобувачам асоціювати властивості елементів з їх «характером», що полегшить запам'ятовування.

Історії про видатних хіміків і процеси відкриття елементів та сполук допомагають побачити хімію як людську науку, пов'язану з реальними подіями та досягненнями. Наприклад, історія Марії Кюрі та її досліджень радію може надихнути здобувачів освіти і підкреслити значення наполегливості у науці [2].

Отже можна зробити висновок, що використання інформаційно-цифрові технології допомагають трансформувати освіту через створення інформаційно освітнього простору застосовуючи особистісно орієнтований, компетентісно орієнтований підходи до навчання [4, с. 19 – 20].

Таким чином, вивчення тем у більш прикладному, життєвому контексті робить уроки хімії цікавими та захопливими. Міждисциплінарний підхід дозволяє перетворити заняття хімії на інтерактивний, прикладний процес навчання, де здобувачі бачать реальну користь і значення науки в житті.

Список використаних джерел:

1. Гузь О.І. Використання інноваційних технологій в процесі навчання хімії. URL:<https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/6712/1/%D0%92%D> (дата звернення: 07.05.2025).
2. Кобилянська О. Інноваційні тренди хімічної освіти (сучасний погляд на викладання хімії). URL: <https://nmk-pto.inf.ua/Vidavnicha%20dialnist/2024/KobylynsksHimia.pdf> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Стороженко Д.О., Бунякіна Н.В., Дрючко О.Г. Інноваційні технології навчання при викладанні хімії у ЗВО. URL:

https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/5502/1/storozhenko_tekst.pdf (дата звернення: 07.05.2025).

4. Юзбашева Г.С. Трансформація освіти через створення інформаційного освітнього простору для здобувачів освіти при навчанні хімії. *Цифрові інновації та соціальні трансформації в освіті та професійному середовищі: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28 листоп. 2024 р.*. Київ, 2024. С. 16 – 20.

НУРУЛЛІНА Олена

викладач-методист

ДТЕФК

м. Дніпро

МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ВИВЧЕННЯ ХІМІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ДОМАШНІЙ ЕКСПЕРИМЕНТ

Анотація: Мотивація здобувачів освіти до вивчення хімії під час дистанційного навчання через домашній експеримент - це складний процес, який потребує індивідуального підходу до кожного здобувача освіти. Домашній експеримент може стати потужним інструментом для підсилення мотивації, якщо його правильно організувати та інтегрувати в навчальний процес. Основне увага приділяється доступності матеріалів та обладнання, а також використанню сучасних цифрових технологій для їх організації та проведення. Експерименти, які можуть бути виконані в домашніх умовах з мінімальними витратами та без необхідності спеціалізованого лабораторного обладнання дають можливість студентам не лише виконувати прості дослідження, але й розвивати мислення, навички наукового дослідження, формулювання гіпотез, проведення спостережень та аналізу результатів.

Ключові слова: хімія, домашній експеримент, експериментальні завдання, навчання хімії.

Необхідність у застосуванні дистанційної освіти на сучасному етапі розвитку продиктована пандемією та війною. В результаті таких різючих змін у суспільстві відбулись реформації у закладах освіти, що змусило, в свою чергу, перейти до нових методів навчання та самої системи надання освітніх послуг. Але виникає дуже багато запитань щодо ефективності дистанційної форми

навчання, якості дистанційної освіти, рівня викладання і міри засвоєння матеріалу здобувачами освіти. На це впливають також технічні моменти, наприклад якість інтернет-зв'язку, наявність комп'ютера, відсутність світла.

Якщо порівнювати і оцінювати дистанційну освіту при викладанні гуманітарних дисциплін – цей процес проходить з меншими втратами, ніж для природничих. Це пов'язано з тим, що викладання природничих дисциплін нерозривно пов'язує теорію дисципліни і експеримент. Для вивчення хімії експеримент є вкрай необхідним, так як дозволяє краще розуміти теоретичні аспекти навчальної дисципліни і формує первинні навички експериментатора. Тому я поставила собі за мету в умовах дистанційного навчання створити для здобувачів освіти такі завдання, які дозволили б кожному в домашніх умовах при вивченні певних розділів хімії провести безпечний, простий і доступний експеримент.

Завдання навчального предмета «Хімія»:

– поглиблювати і розширювати знання про хімічну складову природничо-наукової картини світу: найважливіші хімічні поняття, закони і закономірності, теорії і процеси; сучасну хімічну номенклатуру речовин;

– розвивати вміння самостійно набувати хімічні знання з різних інформаційних джерел та у ході експериментальних досліджень і критично їх осмислювати; застосовувати отримані знання для пояснення властивостей речовин і різноманітних хімічних явищ; безпечно використовувати речовини і матеріали; оцінювати роль хімії у розвитку сучасних технологій та розв'язанні глобальних проблем; творчо розв'язувати практичні завдання хімічного характеру у повсякденному житті, попереджувати явища, що завдають шкоди здоров'ю людини і довкіллю;

– виховувати переконаність у позитивній ролі хімії як науки у забезпеченні прогресу суспільства, усвідомлення необхідності хімічно грамотного ставлення до власного здоров'я і довкілля.

Такий підхід сприяє розвитку таких основних компетентностей у природничих науках та технологіях: проводити дослід з речовинами з урахуванням їхніх фізичних властивостей; виконувати експериментальні завдання і проекти, використовуючи знання з інших природничих предметів; використовувати за призначенням сучасні прилади і матеріали.

За обраними темами з навчальної програми було розроблено і внесено для виконання в домашніх умовах певні експериментальні завдання. Органічна хімія: по темі «Оксигеновмісні органічні сполуки» були запропоновані до проведення наступні досліді: якісне визначення етилового спирту, розчинність гліцеролу у воді, добування етанолу з етанолу, дія етанової кислоти на

індикатори, взаємодія етанової кислоти з основами, якісна реакція на визначення крохмалю у різних продуктах харчування. По темі «Нітрогеновмісні органічні сполуки – розчинення білка у воді, згортання білка при нагріванні, осадження білка спиртом, горіння, як спосіб розпізнавання білкових матеріалів. Неорганічна хімія: по темі «Неорганічні речовини і їх властивості» - дослідження адсорбційної здатності активованого вугілля та аналогічних лікарських препаратів, властивості алюмінію, заліза, визначення кислотних та лужних ґрунтів. Експеримент необхідно було зафіксувати на відео та продемонструвати на наступному занятті під час конференції в ZOOM. При оцінці рівня знань здобувачів освіти із визначених тем за якими вони проводили експерименти в домашніх умовах робили порівняння ступеня засвоєння знань. Серед учасників які проводили експеримент було проведено анкетування можливості його проведення вдома та задоволення результатами.

Оцінка рівня знань здобувачів освіти з органічної хімії представлені у табл. 1.

Таблиця 1.

Результати оцінки рівня знань здобувачів освіти 1 курсу в 2023/2024 н.р.
з органічної хімії

Групи які не проводили експеримент	Успішність	Якість	Групи які проводили експеримент	Успішність	Якість
081-23-1	100%	58%	073-23-1	100%	81%
181-23-1	93%	65%	075-23-1	100%	85%
123-23-1	95%	50%	242-23-1	100%	96%
Середнє значення	96%	57,7 %	Середнє значення	100%	87,3%

Порівнюючи дані табл.1 видно, що здобувачі освіти які виконували хімічний експеримент у домашніх умовах мають вищий рівень знань по темам, за якими проводився експеримент. Зростання успішності становить 4%, якості знань 29.6 %.

Анкетування здобувачів освіти показало, що більшість з них змогли виконати експеримент і задоволені одержаними результатами. Отже, хімічний експеримент в домашніх умовах може стати звичною практикою в умовах дистанційного навчання.

Оцінка рівня знань здобувачів освіти з неорганічної хімії, які виконували та не виконували хімічний експеримент в домашніх умовах представлені в табл. 2.

Таблиця 2.

Результати оцінки рівня знань здобувачів освіти 1 курсу в 2023/2024 н.р.

з неорганічної хімії

Групи які не проводили експеримент	Успішність	Якість	Групи які проводили експеримент	Успішність	Якість
081-23-1	98%	53%	073-23-1	100%	79%
181-23-1	90%	58%	075-23-1	100%	81%
123-23-1	93%	47%	242-23-1	100%	89%
Середнє значення	93,7%	52,7 %	Середнє значення	100%	83,0%

Порівнюючи дані табл. 2 видно, що здобувачі освіти які виконували хімічний експеримент в домашніх умовах мають вищий рівень знань по темам, за якими проводився експеримент. Зростання успішності становить 6,3%, якості знань 30,3 %.

В обох випадках рівень знань здобувачів освіти, які виконували хімічний експеримент в домашніх умовах є вищим, ніж у тих, які не виконували такий експеримент.

Наступним кроком оцінювання впливу хімічного експерименту в домашніх умовах на здобувачів освіти було виявлення їх ставлення до предмету хімія. Для цього було проведено анкетування здобувачів усіх груп. Завданням анкетування також було з'ясувати, чи вплинули проведені експериментальні дослідження на їх зацікавленість до вивчення хімії.

Анкетування показало, що у здобувачів освіти, які проводили експеримент в домашніх умовах, помітно зросла зацікавленість хімією і обізнаність у тому, яку роль вона відіграє у житті людини. Такий підхід вплинув на мотивацію здобувачів освіти щодо вивчення хімії.

Список використаних джерел

1. Чернікова Н.В. Особливості викладання хімії в умовах дистанційного навчання / Н.В. Чернікова, І.М. Шепель, С.В. Чекалова // Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference (1-2, December 2020. Stockholm, Sweden).
2. І. Назарко . Використання дистанційного навчання при викладанні хімії іноземним слухачам підготовчого відділення // IV INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE TEACHING AND INTERNATIONAL STUDENTS IN UKRAINE (Ternopil, Ukraine, May 2-4, 2018).
3. М. Савчин. Хімія (рівень стандарту). Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ «Грамота», 2018.

Тенденції глобального, національного та регіонального розвитку туристичної галузі та індустрії гостинності

БОЙКО Тетяна

викладач вищої категорії

ДТЕФК

м. Дніпро

РОЗВИТОК ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ У РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ: ДОСВІД ФОП ТУРИЗМ «НІКА» (М. ДНІПРО)

Анотація: У статті розглядається значення шкільного туризму як засобу патріотичного виховання, соціальної адаптації та культурного розвитку молоді. Описано діяльність ФОП туризм «НІКА» у місті Дніпро, їхні туристичні маршрути, спрямовані на знайомство школярів з історією, традиціями та природою України. Особливу увагу приділено локальним туристичним ініціативам, які, попри виклики сьогодення, продовжують розвивати доступні та змістовні екскурсійні продукти для дітей і молоді.

Ключові слова: шкільний туризм, патріотичне виховання, культурна спадщина, локальні туристичні ініціативи, історичні екскурсії, соціальна адаптація, традиції України, розвиток молоді

В умовах нестабільності та викликів, спричинених повномасштабною війною та психологічним навантаженням на суспільство, особливого значення набуває розвиток внутрішнього туризму, зокрема — шкільного. Туризм для дітей і молоді не тільки сприяє формуванню духовних орієнтирів, любові до рідного краю, а й виконує важливу соціальну, освітню та психологічну функції. У цьому випадку особливо важливою є діяльність локальних туристичних агенцій, які, незважаючи на всі труднощі, продовжують розвивати туристичні продукти, адаптовані до потреб молоді.

Одним із яскравих прикладів такої діяльності є робота туристичної фірми ФОП туризм «НІКА» у місті Дніпро. Команда агентства створює доступні,

цікаві маршрути для школярів та студентів, забезпечуючи якісне і змістовне дозвілля дітей та молоді міста.

Особлива увага у ФОП туризм «НІКА» приділяється знайомству школярів із рідним краєм — Придніпров'ям. Екскурсії в села та хутори Дніпропетровської області, які зберігають автентичні традиції та національну ідентичність, з якими потрібно ознайомити і важливо передати підростаючому поколінню.[11]

- Миколин хутір (с. Петриківка) — це унікальна можливість відчутти дух старовинної української садиби. Атмосфера автентичності, майстер-класи з петриківського розпису, сільський побут та традиційна кухня дозволяють учням по-справжньому «зануритися» у минуле. Ця подорож формує повагу до традиційної культури та мистецтва.[9]

- Селище Гречане, хутір «Козацька Січ» — ще один приклад автентичного туристичного продукту. Господарі зустрічають гостей караваєм, частують традиційними стравами: борщем та варениками, проводять екскурсії старожитностями, зібраними у хаті-мазанці, що функціонує як музей. Це не просто екскурсія — це жива історія українського козацтва, в розповіді від першої особи.[4]

- Сироварня «Зелений гай» — ще одне направлення, яке користується популярністю серед школярів. Екскурсія поєднує гастрономічний та рекреаційний компоненти. Учасники подорожі мають можливість дегустувати різні види сиру, ознайомитися з особливостями контактного зоопарку, де є можливість поспілкуватися з тваринами — це викликає щирі емоції та сприяє розвитку емпатії. Після екскурсії діти мають можливість пограти на ігровому майданчику, прогулятися берегом річки, зробити пам'ятні фото. Це чудовий приклад як екологічне фермерське господарство може стати ефективним рекреаційним об'єктом для дітей.[1]

Місто Дніпро також має значний потенціал для розвитку міського дитячого туризму. Завдяки зусиллям музейників, митців, педагогів та ФОП туризм «НІКА», у місті активно проводяться тематичні екскурсії, майстер-класи, квести, інтерактивні заходи:

- Історичний музей ім. Дмитра Яворницького, незважаючи на складні умови (закриття основних експозицій через війну), готує тимчасові виставки та адаптовані програми для дітей. Це дозволяє школярам доторкнутися до багатой історії краю.[2]

- В Катеринославський готель ООО ВІЗИТ регулярно проводять кулінарні майстер-класи за різними напрямками. Для школярів — це заняття з розпису пряників, цукерки із мастики; для молоді — створення макарунів, тортів,

пасхальної випічки. Таким чином, діти не тільки розважаються, а й опановують нові навички.

- Затишний піца-бар «Римські пекарні» пропонує популярні серед школярів майстер-класи з приготування піци, поєднуючи гастрономічну культуру з веселим дозвіллям.[8]

- Кіностудія «Контрабас» влаштовує екскурсії на знімальний майданчик зі спецефектами, майстер - клас зі сценічного гриму. У дітей є можливість відчувати себе справжніми зірками.[6]

- Дніпровський будинок мистецтв, що розміщений у будівлі колишнього кінотеатру «Червоногвардієць», пропонує майстер-класи з виготовлення мотанок, писанок, виробів із соломи та багато інших напрямків народної творчості. Заходи проводять народні майстри України.[5]

- Зоологічний музей Дніпровського національного університету – це справжнє відкриття для дітей. У ньому школярі знайомляться з представниками фауни України та світу, що розвиває пізнавальний інтерес до природи.[3]

- Музей «Машина часу» надає можливість школярам побачити етапи становлення автомобільної історії та розвитку міста.[10]

Поряд із екскурсіями рідним краєм, ФОП туризм «НІКА» організовує багатоденні поїздки до Західної України, які відкривають дітям багатовікову історію, архітектурні шедеври та культурне надбання українського народу.

- Кам'янець-Подільський — місто-фортеця, одна із «Семи чудес України». Школярі не лише оглядають Старий та Новий замки, а й дізнаються про оборонну архітектуру, епоху середньовіччя, багатонаціональну історію міста. Проживання в історичному центрі посилює ефект занурення в епоху.[14]

- Хотинська фортеця, де знімали відомі фільми — ще один потужний елемент освітнього туризму.[12]

- Чернівці — місто вишуканої архітектури, багаті історії та неповторної атмосфери. Особливе враження справляє Чернівецький університет (колишня резиденція митрополитів Буковини), внесений до спадку ЮНЕСКО. Також до уваги школярів — ратуша, Миколаївська п'яна церква, історичні легенди та кінематографічні локації.[13]

- Печера «Кришталева» (с. Кривче, Тернопільська обл.) — одна з найбільш доступних карстових печер України, довжиною понад 2 км. Туристичний маршрут проходить через підземні зали з гіпсовими кристалами, сталактитами та незвичними геологічними формами. Постійна температура +10°C дозволяє відвідувати печеру в будь-яку пору року. Екскурсія знайомить з геологічними процесами, природними багатствами, легендами та історією краю. Після виходу

з печери туристи можуть оглянути залишки Кривченського замку та відпочити в затишному місці, де пропонують смачну домашню їжу.[7]

• Незважаючи на складну соціально-економічну ситуацію, ФОП туризм «НІКА» демонструє приклад того, як можна створювати якісний, доступний і глибоко змістовний туристичний продукт для молоді. Їхня діяльність — це поєднання любові до нашої країни, творчості, гнучкості та професіоналізму.

Шкільний туризм у Дніпрі поступово трансформується у потужний інструмент патріотичного виховання, соціальної адаптації та міжособистісного спілкування і попри труднощі залишається важливим інструментом згуртування, емоційної підтримки та зміцнення зв'язку молоді з рідною країною. Його розвиток сприятиме вихованню свідомих громадян.

Список використаних джерел:

1. Відкриття - Зелений гай URL: <https://www.zelenyygay.com/>
2. Дніпропетровський національний історичний музей - Музейні виставки та заходи, опис колекцій, останні новини з музейного життя URL: <https://www.museum.dp.ua/uk/>
3. Зоомузей - Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара URL: <https://www.dnu.dp.ua/view/zoomuseum>
4. Етно-хутір Козацька Січ URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/85994_etno-hutor-kozacka-sich.htm
5. КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ «ДНІПРОВСЬКИЙ БУДИНОК МИСТЕЦТВ» ДНІПРОВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ - Дніпровська міська рада URL: <https://dniprorada.gov.ua/uk/page/komunalnij-zaklad-kulturi-dniprovschij-budinok-mistectv-dniprovschoi-miskoi-radi>
6. Контрабас відео продакшн URL: <https://contrabasvideo.com.ua/>
7. Кришталева печера URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B0
8. Піца - одна з найулюбленіших страв дітей URL: <https://www.instagram.com/p/DI9-05CX26/>
9. Садиба «Миколин хутір» URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/86001_usadba-nikolaja-hutor.htm
10. Технічний музей - Машини Часу URL: <https://mvr.org.ua/>
11. Туристична фірма "Ника" URL: <https://www.facebook.com/groups/1456082004539106/?ref=share>
12. Хотинська фортеця, державний історико-архітектурний заповідник URL: <https://khotynska-fortecya.cv.ua/>
13. Чернівці - офіційний туристичний портал URL: <https://travel.chernivtsi.ua/>
14. 18 місць, які варто відвідати у Кам'янці-Подільському URL: https://ua.igotoworld.com/ua/article/890_mesta-kotorye-stoit-posetit-v-kamence-podolskom.htm

ГЛУХОВСЬКА Віолетта

ДТЕФК

здобувач освіти спеціальності

«Туризм і рекреація»

Науковий керівник:

БОЙКО Тетяна

викладач вищої категорії

м. Дніпро

ТЕМАТИЧНІ ЕКСКУРСІЇ ДЛЯ МОЛОДІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРИДНІПРОВ'Я

Анотація: У статті розглядається роль тематичних екскурсій як ефективного засобу популяризації культурної спадщини Придніпров'я серед молоді. На прикладі здобувачів освіти спеціальності «Туризм і рекреація» проаналізовано значення пізнавальних поїздок до історико-культурних локацій як інструмент формування патріотичної свідомості, культурної ідентичності та професійних компетентностей. Особлива увага приділена практичному досвіду екскурсантів, що включає вивчення традицій, історії та культурної середовища рідного краю.

Ключові слова: культурна спадщина, тематична екскурсія, Придніпров'я, патріотичне виховання, студентська молодь, етнографія, туризм і рекреація.

В умовах війни, коли подорожі стали значно обмеженішими, а безпека є основним завданням, питання подорожі та навчання стають більш важливішими. Для здобувачів освіти спеціальності «Туризм і рекреація» потрібно не лише оволодіти теоретичними знаннями, а й практично звідчути атмосферу рідного краю, вивчити культуру, історію та традиції. Пандемія та війна призвели до скорочення кількості подорожей, але молодь все ж таки прагне дізнатися більше про своє минуле, про місця, які мають значення для історії та культури нашого краю - Придніпров'я.

На прикладі здобувачів освіти спеціальності «Туризм і рекреація» розглянемо, як тематичні екскурсії стали ефективним інструментом популяризації культурної спадщини та підтримки патріотичних почуттів. Студенти активно долучалися до різноманітних екскурсій, які організовувалися з метою знайомства з унікальними історично-культурними пам'ятками рідного краю.

На відміну від оглядових, тематичні екскурсії мають чітко визначену ідею, яка проходить через весь маршрут. Це дозволяє зосередитися на основних моментах— історичного, етнографічного, архітектурного чи природного явища. Такі екскурсії сприяють:

- усвідомленню важливості історичної пам'яті;
- формуванню патріотичних цінностей;
- збагаченню знань про культурно-історичний простір рідного краю.

Однією з перших локацій, яку відвідали здобувачі освіти, був козацький хутір у селищі Гречаному — етнохутір «Козацька січ». У цьому автентичному місці здобувачі мали змогу не лише ознайомитись з історією козацтва, а й поринути у побут того часу. Етнохутір став справжнім живим музеєм, де кожен студент міг побачити старовинні знаряддя праці, зброю та посуд. Унікальні фотозони із сіном та гарбузами дозволяли створити атмосферу хуторів, а можливість покататись на конях чи постріляти з лука стала для студентів незабутнім досвідом. Автентична кухня з борщем, варениками та узваром подарувала смак справжньої української гостинності. Придбані сувеніри — прикраси, свистульки магнітики, брелочки — стали пам'ятками цієї екскурсії, а традиційні народні ігри та танці ще більше збагатили культурний досвід [1].

Наступною сходинкою у знайомстві з рідним краєм став живий музей Микити Коржа у селі Сурсько-Михайлівка. Учасники екскурсії дізналися про життя легендарного козака, взяли участь у майстер-класах із приготування традиційних страв, одягнули національне вбрання, грали у козацькі ігри та співали українських пісень. Ця локація стала не просто освітнім простором, а справжнім емоційним та духовним відкриттям[3].

Значним місцем у маршруті став і військовий меморіал — один із плацдармів форсування Дніпра під час Другої світової війни у селищі Військове Тут здобувачі провели паралелі між минулим та сьогоденням, вшанували пам'ять загиблих та обговорили важливість збереження історичної правди у складні години[5].

Особливі емоції залишилися після відвідування органного залу, розташованого у будівлі колишньої Катеринославської церкви. Це не лише можливість почути чудові композиції, а й глибше поринути в історію рідного міста. Звучання органної музики в старовинній історичній будівлі наповненій світлом духовності стало важливим елементом культурного виховання студентів, а сам концерт "Ава Марія" у виконанні органу залишив незабутні враження.

Наступним кроком була екскурсія до ретро-музею «Машина часу». Експозиція музею включає десятки зразків російського транспорту, предметів

побуту, обладнання, меблів та іграшок. Здатність робити все яскраво приховувала глибоку мудрість повсякденного життя минулого століття та змінила наше сприйняття концепції «культурного занепаду». Також експозиція зараз доповнена локаціями сучасності пронизаної болем і силою нашого народу одночасно[4].

Фінальною локацією став Музей історії Дніпра — місце, де студенти отримали цілісне уявлення про минуле, розвиток та сучасний стан свого міста. Інтерактивні експозиції, історії про лоцманів, торгівлю на Дніпрі, розвиток промисловості, урбаністичні зміни — все це викликало жвавий інтерес та дискусії. Візит до цього музею завершив екскурсійний цикл яскравим прикладом поєднання науковості, доступності та емоційності у подачі краєзнавчого матеріалу[2].

Такі тематичні екскурсії для здобувачів освіти спеціальності «Туризм і рекреація» є не лише способом поглиблення знань про рідний край, але й інструментом популяризації культурного насліду Придніпров'я.

Тематичні екскурсії для молоді — це ефективний інструмент популяризації культурної спадщини Придніпров'я, що поєднує пізнання з емоційним переживанням, осмисленням історії та особистісним зростанням. Через дотик до пам'яті, природи, традицій, студентська молодь формує активну громадянську позицію, відчуває свою приналежність до великої культурної спільноти та розуміє, чому збереження спадщини — це не справа минулого, а виклик сучасності.

Список використаних джерел:

1. Етно-хутір Козацька Січ URLhttps://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/85994_etno-hutor-kozacka-sich.htm
2. Музей історії Дніпра: що подивитись, історія та цікаві факти URL<https://dnipro-day.com/dnipro-history-museum/>
3. Самобутня перлина краю: музей-садиба Микити Коржа у Сурсько-Михайлівці URLhttps://www.dnipro.lib.dp.ua/index.php?route=information%2Fproject&prj_id=288
4. Технічний музей - Машини Часу URL<https://mvr.org.ua/>
5. Форсування Дніпра - Дніпропетровський національний історичний музей URL<https://www.museum.dp.ua/uk/dneprforce/>

ЕЙХМАН Олена
ДТЕФК

викладач вищої категорії,
викладач-методист
м. Дніпро

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Анотація: Тези висвітлюють питання деглобалізації світової економіки і політики, посилення ідей національної ідентичності, що впливають на динаміку туристичних потоків в регіонах світу. Визначено ключові зміни в динаміці туристичних потоків останніх років.

Ключові слова: туризм, туристичні потоки, національна ідентичність, етноцентризм.

Після завершення холодної війни відбувалася глобалізація суспільних та політичних відносин, яка не виокремлювала одну націю або особистість а створювала міжнаціональні інститути, які регламентували відносини на міжнародній арені. Проте ситуація почала змінюватись з 201—х років, коли почали відроджуватися тренди минулого: національний лідер, велика нація, що впливає на світові процеси.

Як поняття "національна ідентичність" означає широкий комплекс індивідуалізованих і неіндивідуалізованих міжособистісних зв'язків та історичних уявлень, який становить основу самоідентифікації окремих осіб та груп людей з певною нацією як самобутною спільнотою, що має свою історичну територію мову, історичну пам'ять, культуру, міфи, традиції, об'єкти поклоніння, національну ідею[1].

Найбільш активно націоналістичні ідеї почали проявлятися в Росії, Китаї (перетворення Китаю на домінуючу силу XXI століття, економічно та технологічно незалежну від Заходу), Індії (індуїстський націоналізм як домінуюча ідеологія країни). Найважливішим моментом цього розвитку подій стало обрання у 2016 році Дональда Трампа президентом США. Його гасла "Make America Great Again" та "America First" відображали популістський, націоналістичний, антиглобалістський дух, який поступово наростав як на Заході, так і за його межами.

За останні 10 років відбулося зростання націоналістичних рухів, що може мати два підґрунтя:

Економічна нестабільність (збільшення безробіття, інфляція), яка дає можливість націоналістичним рухам обіцяти захист національної економіки і підвищення рівня добробуту населення.

Масова міграція населення (пошук роботи, навчання, тимчасовий захист та ін.) провокує виникнення почуття тривоги через переселення іноземців та їх культурний вплив на національну культуру.

Націоналізм, спрямований на захист інтересів та ідентичності нації, вступає в конфлікт з тенденціями глобалізації, яка сприяє зростанню світового співтовариства та інтеграції. У багатьох сферах ці два явища тісно взаємодіють і можуть мати як позитивні так і негативні наслідки. З одного боку національна ідентичність зберігає національну культуру і традицію, що приваблюють туристів, з іншого боку саме глобалізація сприяє культурному обміну, зближенню культур і зростанню туристичних потоків.

Зростання націоналістичних рухів у контексті глобальних викликів може призвести до збільшення конфліктів як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні. Конфлікти націоналістичного характеру можуть спровокувати напругу між країнами.

Шардський університет провів дослідження, яке опублікував 12. 02. 2025 року. В ньому йдеться про вплив націоналістичних настроїв на розвиток туристичної галузі. Зокрема результати дослідження показують, націоналістичні настрої спонукають країни відходити від глобалізації, як ключового тренду кінця 20-го та початку 21-го століття, та переорієнтовують туристичні потоки[2].

Зокрема у 2023 році до Франції прибули на 96% менше росіян, ніж у 2019-му перед пандемією, причинами зменшення потоку стало повномасштабне вторгнення в Україну і логістичні обмеження, які ввели країни Європи на підтримку України. Значно скоротилися туристичні потоки до країн Прибалтики, куди росіяни могли потрапити автомобільним транспортом. Але в цьому випадку ключову роль відіграло посилення націоналістичних настроїв в країнах Прибалтики і недружнє ставлення до громадян Росії[3].

Посилення націоналістичних настроїв і запровадження мит Дональдом Трампом, впливає не лише на економіку але й на туристичні потоки. Канадці, наприклад, вже на тлі введення перших мит, обирають альтернативні напрямки, такі як Південна Америка. Цей зсув пояснюється негативними настроями, що впливають із торговельної політики США, включаючи затвердження 25% тарифів на канадські товари.

У нещодавньому звіті дослідницької компанії Tourism Economics прогнозується, що в'їзний туризм у США у 2025 році скоротиться на 5,5%,

замість зростання майже на 9%, як прогнозувалося раніше. Подальше посилення тарифних і торговельних воєн може призвести до ще більшого скорочення міжнародного туризму, що може знизити доходи США від в'їзного туризму на 18 мільярдів доларів уже цього року[4].

Вихід Великої Британії з ЄС (Brexit) став прикладом впливу геополітичних рішень на ринок туризму. Британські туристи стикнулися зі збільшенням адміністративних формальностей для подорожей у Європу, що знизило потік туристів до країн ЄС і змусило їх шукати нові напрямки.

Дипломатична суперечка Індії з Мальдівами ілюструє, як націоналістичні настрої а геополітична напруженість може безпосередньо вплинути на туристичні потоки. Стосунки між двома країнами стали напруженими з того часу, коли на Мальдівах до влади прийшов президент Мохамед Муїззу, який виграв вибори в рамках кампанії "Геть Індію". Крім того новий президент Мальдівів, порушивши традицію, обрав для першого державного візиту Пекін, а не Нью-Делі. На тлі політичних суперечок одна з найбільших туристичних платформ Індії EaseMyTrip призупинила бронювання авіаквитків до Мальдівів, основу економіки яких становить туризм, причому основні туристичні потоки в'їзного туризму забезпечують Індія і Росія. Багато індійців, зокрема знаменитостей, поділилися дописами у соціальних мережах, рекламуючи внутрішній туризм на противагу Мальдівам.

З одного боку такі настрої зменшують потоки транскордонних переміщень з метою туризму, з іншого боку стимулюють розвиток внутрішнього туризму. Такий етноцентризм спонукає туристичних операторів орієнтуватися не лише на міжнародних туристів а й на внутрішнього споживача, що в свою чергу провокує зростання інвестиції в місцеві громади, які можуть забезпечити локалізовані етнічні подорожі.

Посилення націоналізму і схильність мандрівників приєднуватися до культур і напрямків, які відображають їх власну національну ідентичність, глибоко формують вибір подорожей. Тому можна зробити висновок, що в туристичній галузі посилюється етноцентризм туристів - соціально-психологічне явище, що полягає в схильності індивіда або групи людей оцінювати інші культури та етнічні групи через призму власних культурних норм, цінностей, звичаїв і переконань.

Підприємствам у туристичному секторі потрібно буде врахувати ці зміни та створювати пропозиції, які поєднуюватимуть глобалізацію та національну ідентичність. Важливим аспектом залишається збереження мови, культури, традицій з одночасним міжнародним співробітництвом, формуванням

толерантності до інших культур. Ключову роль в цьому можуть відіграти місцеві громади та демократичні механізми захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Ідентична національність URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=identychnist_nacionalna
2. Сполучені Штати, Індія, Мальдіви, Сполучене Королівство: національна ідентичність і геополітична напруженість, що стимулюють нові тенденції у світовому туризмі URL: <https://www.travelandtourworld.com.ua>
3. Літо без росіян URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/lito-rosiyan-k-evropa-znayshla-zaminu-turistam-1687180239.html>
4. Туристи масово скасовують поїздки до США URL: <https://www.unian.ua/tourism/news/chi-bezpechno-zaraz-jihati-do-ssha-chomu-turisti-masovo-skasovuyut-pojizdki-12963018.html>

КОНОНЕНКО Софія

здобувач освіти спеціальності

«Туризм і рекреація»

Науковий керівник

ЕЙХМАН Олена

Викладач вищої категорії

ДТЕФК

м. Дніпро

ЯКІ ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ НАБУВАЮТЬ ПОПУЛЯРНОСТІ

Анотація: Тези висвітлюють питання формування новітніх тенденцій туристичних подорожей за останні роки та прогнози розвитку туристичних трендів на 2025 рік та найближчі роки.

Ключові слова: туризм, туристичний тренд, еко-туризм, активний туризм.

Туристична галузь в 2024 році практично відновилася після пандемії COVID і продовжує формувати нові тренди, зумовлені постковідним розвитком, геополітичними та безпековими змінами, дорослішанням наступних поколінь. В 2024 році головними тенденціями експерти галузі виділяли

оздоровлення та перезавантаження. 2025 році прогноуються дещо інші тренди[1,2,3]:

~ Зростання популярності сольних подорожей спостерігається серед покоління міленіалів та покоління Z. Вони планують самостійні подорожі (без сім'ї, друзів, колег) або використовуючи соціальні мережі і цифрові сервіси для пошуку однодумців з якими можна здійснити подорож.

~ Посилення попиту на незвідані і мало популярні місця: природне сафарі, етнічні поселення, екзотичні місця.

~ Трансформація системи «All inclusive» шляхом поступової відмови від стандартного набору послуг на користь індивідуального підходу в обслуговуванні, пропозиції авторських або автентичних страв в ресторанах, проектування індивідуальних екскурсій за вподобаннями гостей.

~ Зростає інтерес до активних подорожей, які дозволяють найбільше часу проводити на відкритому повітрі. Одночасно значна увага приділяється сталому туризму і екологічному впливу на навколишнє середовище з вивченням природних екосистем. Все більше туристів приваблюють незвичні природні явища: полярне сяйво, біолюмінісцентні явища, сонячні затемнення, виверження вулканів, тощо.

~ Змінюються тренди гастрономічного туризму: туристів приваблюють автентичні страви і національні кухні, незвичні гастрономічні поєднання, тривале і глибоке занурення в національні культури.

~ Невпинно зростає вплив технологій на формування подорожей. Штучний інтелект (ШІ) дозволяє планувати подорожі на розсуд туриста, обирати варіанти розміщення, харчування і транспорту з урахуванням оптимального часу, бронювання місць, мінімізації часових затрат.

Деякі туристичні тренди є кардинально протилежними один одному. Наприклад, збільшуючи роль ШІ в планування подорожей, багато туристів воліють влаштувати «цифровий детокс» під час відпустки, тобто максимально відключитись від соцмереж і цифрового спілкування. Так за даними Hilton's 2025 Trends Report 63% мандрівників надають значення наявності можливості отримати цифровий ключ від номера, що дозволяє їм одразу перейти до свого номера, не зупиняючись на стійці реєстрації, а 24% мандрівників зі всього світу визнають, що під час відпусток частіше, ніж раніше, відключаються від соціальних мереж[1,4]. Одні воліють планувати максимально активний відпочинок на свіжому повітрі, друга група надає перевагу СПА-відпочинку в готельно-туристичних комплексах.

У звіті Hilton's 2025 Trends Report було опитано 13 тис. респондентів із 13 країн світу. Крім вище вказаних трендів, готельною мережею було

визначено тенденцію зменшення споживання алкоголю: кожен четвертий мандрівник у всьому світі або зменшив, або припинив споживання алкоголю. Зростання попиту на подорожі з метою самопізнання, покращення психічного здоров'я.

Зростання спортивних тенденцій: З 2019 по 2024 рік дохід від продажів Hilton Worldwide Sport потроївся в обсязі – 80% з яких припадає на молодіжний або аматорський спорт[4].

Ще один тренд, який отримав величезну популярність у 2025 році, — це так званий «хакінг оплачуваних вихідних» (PTO hacking). Завдяки грамотному плануванню навколо державних свят люди можуть значно збільшити тривалість своїх подорожей. Порадами щодо такого планування подорожей туристи активно діляться у соцмережах і блогах.

Також продовжує трансформуватися одна з тенденцій періоду ковідної пандемії: поєднання роботи і відпочинку. Фахівці галузей, які можуть виконувати свою роботу віддалено, планують тривалі подорожі в яких розподіляють час між відпочинком і роботою. Це пророджує тренд на довгі подорожі і тривалі бронювання готелів. Згідно зі звітом Skift, найбільше «bleisure»-мандрівників спостерігається в Індії (92% опитаних), Китаї (84%) та Німеччині (79%). У США та Великобританії цей показник становить 72%[2].

Сервіс VisaGuide нещодавно опублікував оновлений рейтинг найкращих країн для цифрових кочівників у 2025 році, який став справжньою знахідкою для тих, хто поєднує віддалену роботу з подорожами. Дослідження враховує шість ключових критеріїв: швидкість інтернету, податкова політика, вимоги до мінімального рівня доходу, якість системи охорони здоров'я, вартість оренди житла та популярність серед туристів. Переваги цих країн для цифрових кочівників різноманітні[5]:

- ~ Іспанія пропонує культурне багатство й доступність,
- ~ ОАЕ – технології та розкіш,
- ~ Черногорія – природу й економію,
- ~ Багами – екзотику й свободу від податків,
- ~ Угорщина – комфорт і низькі ціни,
- ~ Канада – стабільність і безпеку,
- ~ Румунія – доступність і швидкий інтернет,
- ~ Португалія – клімат і дружню атмосферу,
- ~ Бразилія – енергію й тепло,
- ~ Кюрасао – унікальність і спокій.

Довгі подорожі стали головним трендом, випередивши короткі відпочинки та поїздки вихідного дня. Особливу популярність такий формат

відпочинку набув у країнах із традиційно активними мандрівниками, як-от Китай, Індія, Німеччина та США. У цих країнах зростає попит на «глибокий туризм» — коли туристи залишаються довше в одній країні або регіоні, замість того, щоб відвідувати кілька місць за короткий період.

Все більше мандрівників усвідомлюють, що за короткий період неможливо заглибитися в культуру, відчувати її, прожити. Зростає тривалість бронювання закладів розміщення, в середньому в 2024 році вона вже становила 13-14 днів в одній країні або курорті, тому поступово скорочується популярність мультинаціональних подорожей. Саме виходячи з цих тенденцій 2025 рік оголошено роком «довгих подорожей», що можна визначити ключовим трендом розвитку туристичної галузі.

Туристи шукають не лише відомі пам'ятки, а й приховані місця, де можна познайомитися з місцевими жителями та побачити, як вони живуть. Це допомагає глибше зануритися в атмосферу місця та насолодитися подорожжю без метушні.

Світовий туризм переживає глобальні трансформації зумовлені розвитком технологій, політичними і соціальними змінами в країнах і регіонах, які змінюють туристичну сферу формуючи нові прошарки подорожей.

Список використаних джерел:

1. Узяти максимум: експерти передбачили головні туристичні тренди у 2025 році URL: <https://www.unian.ua/tourism/news/u-2025-roci-turisti-hotitimut-uziyati-vid-zhittya-maksimum-golovni-tendenciji-v-podorozhah-2025-12773631.html>
2. Туризм 2025: які тренди формуватимуть подорожі наступного року? URL: <https://otiumportal.com/turyzm-2025-iaki-trendy-formuvatymut-podorozhi-nastupnoho-roku>
3. Які нові тенденції туристичної індустрії на 2025 рік? URL: <https://www.travelandtourtworld.com.ua/news/article/what-are-the-new-travel-industry-trends-for-2025-adventure-travel-play-tourism-and-coolcations-are-on-rise/>
4. HILTON TRENDS REPORT 2025 URL: <https://stories.hilton.com/2025trends>
5. Новий рейтинг країн для цифрових кочівників URL: https://read-it.news/travel/novij-rejting-krayin-dlya-tcifrovih-kochivnikiv-2025-de-najkrashe-pratcyuvati-viddaleno_ZOn50

МІРОШНИЧЕНКО Оксана
викладач суспільних дисциплін
доктор філософії з історії та археології

РАДЧЕНКО Анастасія
здобувач освіти спеціальності
«Туризм і рекреація»
ДТЕФК
м. Дніпро

МІСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР МІСТА

Анотація: висвітлено роль міського туризму в соціально-економічному вимірі міста. Проаналізовано сучасний стан, проблеми та перспективи реалізації проектів міського туризму в Україні. Міський туризм акумулює та поєднує в собі елементи різних видів туризму, має сенс охарактеризувати кожний з них. Цілісне поняття «міський туризм» поєднує в собі різні типи взаємозв'язків. Місто може як мати так і не мати на своїй території певних об'єктів, здатних реалізувати яку-небудь потребу міського туриста.

Ключові слова: місто, урбанізація, туризм, квест, вуличний перформенс, пам'ятні місця, міський туризм.

Для багатьох країн світу туризм є однією з найбільш рентабельних і прибуткових галузей. Тому він займає провідне місце в національних програмах соціально-економічного розвитку цих країн поряд з такими секторами економіки, як промисловість, сільське господарство, освіта, охорона здоров'я та ін.

В останні роки все більш популярним стає міський туризм – одна з найважливіших складових національного туристичного ринку. Він відноситься до видів туризму, який сьогодні найбільш динамічно розвивається. Цьому сприяють процеси урбанізації, всепроникна інтеграція в економічній і комунікативній сферах, у т.ч. у галузі туризму.

Міський туризм – один із найбільших сегментів національної туристичної галузі, що характеризується особливими вимогами до організації подорожей, сформованим профілем споживачів, тривалим впливом на функціонування економіки та підвищеними вимогами до наявних ресурсів, інфраструктури транспорту та зв'язку.

Місто стає переважною формою організації життя і основним середовищем існування сучасної людини. Тенденція урбанізації фіксується як даність, усталеною є думка, що місто і його особлива культура надзвичайно креативні, внаслідок чого міське середовище є домом для безлічі субкультур, а

також основою для формування нових соціально-культурних практик. Значення міста як генератора особливого типу культури виражається, зокрема, у спробах оформлення культурології міста в самостійну дисципліну. Сьогодні багато міст прагнуть стати центрами туризму, усвідомлюють важливість розвитку туризму як чинника економічного благополуччя. Саме соціально-економічні чинники виходять на перший план при формуванні різних програм розвитку туристичної галузі в містах, у той час як роль туризму в міській культурі досліджена не в повній мірі.

У наукових джерелах вчені переважно акцентували увагу на курортно-рекреаційних та оздоровчих видах туристської діяльності, походах і подорожах, водночас приділяючи незначну увагу розвитку туризму в містах, закріплюючи за ними переважно культурно-пізнавальні та транзитно-інфраструктурні функції, не визнаючи за ним права на галузеву відособленість і організаційну самостійність. До кінця ХХ ст. так і не була вироблена сутнісна концепція міського туризму, не були сформульовані окремі постулати його функціональних, структурних, методичних, перцепційних особливостей. Окремі дослідження в області урботуризму проводилися в Німеччині в 1980-х рр. (Гартмут Лезер, Генріх Нойенфельдт і Олаф Розі), Великобританії (Даніель Клуки і Крістіан Кестер) [3, с. 35]. Серед українських науковців теоретичні аспекти дослідження міського туризму займалися О. Гаталяк [1], В. Гладкий [2], О. Фастовець [6] та ін. Однак, комплексного аналізу сутності міського туризму, його функцій і чинників розвитку, основних компонентів і ресурсів ще детально не проводилося.

За визначенням Е. Муравчі та Л. Семенової, міський туризм є формою туризму, яка має на увазі відвідування міста з метою пізнання його соціокультурного простору (особливої атмосфери міста, його символів і цінностей, традицій і особливостей, характеру жителів міста і комунікації між ними, міської архітектури, видатних людей міста – тобто, цілісне пізнання індивідуальності міста) [3 с. 14]. В умовах, коли місто має в своєму розпорядженні простір як для інтелектуального розвитку, так і для відпочинку, для радісного святкування чи для спокійного спостереження природи, – дестинація володіє особливою привабливістю для відвідування [3, с. 35].

Мета дослідження полягає у вивченні теоретико-методологічних та практичних аспектів розвитку міського туризму в Україні.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлені наступні завдання:

- розкрити поняття і сутність міського туризму;
- розглянути основні чинники розвитку міського туризму;
- дослідити місто як центр туризму;

– здійснити аналіз розвитку міського туризму в Україні на тлі загальносвітових тенденцій;

– охарактеризувати основні проблеми, пов'язані із розвитком міського туризму в Україні.

До методів та інформаційних джерел дослідження відносяться вивчення наукової літератури та нормативних документів; аналіз, синтез інформаційних матеріалів; порівняння; методи групування, абстрагування та узагальнення. Для дослідження використано порівняльно-описовий, географічний, історичний, статистичний, аналітичний методи.

До основних результатів роботи слід віднести:

- виявлено чинники, які впливають на становлення та розвиток міського туризму в Україні;
- з'ясовано його характерні ознаки та форми здійснення;
- визначено роль міського туризму у побудові міського простору.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у розробленні теоретико-методичних та практичних рекомендацій з оптимізації міського туризму в Україні з врахуванням позитивного європейського досвіду. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів і їх висновків для подальшого дослідження специфіки розвитку міського туризму.

Дослідження міського туризму повинні охоплювати проблеми попиту та пропозиції, просування туристичного продукту міста, політики, планування та управління, а також економічних аспектів, пов'язаних з вигодами та витратами на розвиток міського туризму [4, с. 232]. Тому невід'ємним компонентом туристичної діяльності в місті є міська політика щодо розвитку туризму. Це організована та цілеспрямована діяльність органів місцевого самоврядування, що визначається та проводиться у співпраці з іншими суб'єктами, що переслідують їх цілі та задовольняють їхні потреби в місті.

Підвищення туристичної привабливості міст та створення їх позитивного іміджу можливе через:

- 1) ширше рекламування туристичного потенціалу міст;
- 2) підтримку нових культурних ініціатив з метою підвищення туристичної привабливості міст;
- 3) оцінку та аналіз, розробку пропозицій, створення системи туристичної навігації у містах;

4) сприяння популяризації сучасних форматів проведення акцій з популяризації екскурсійного туризму – квестів, флеш-мобів, вуличних перфоменсів тощо;

5) створення та популяризацію сучасних інтерактивних засобів поширення інформації із застосуванням QR-кодів на основних об'єктах туристичної інфраструктури. [5, с. 245].

Безумовно, вказане дослідження не є вичерпним. Подальшого студіювання потребують інші аспекти туристичної діяльності, зокрема відвідування міста з метою пізнання соціокультурного простору, популяризація сучасних інтерактивних засобів на об'єктах туристичної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Гаталяк О.В. Теоретичні підходи до визначення поняття туризму в містах. Географія. *Економіка і туризм: національний та міжнародний досвід*. матеріали XI наукової конференції з міжнародною участю. Львів, 2017. С. 50 – 55.
2. Гладкий О.В. Сутність та теоретичні засади формування міського туризму. *Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 2016. С.14 – 16.
3. Катаной А.Д. Регіональні студії міського туризму у Європі: досвід для України: дипл. роб. здоб. вищ. осв. Київ, 2020. 106 с.
4. Смирнов І.Г. Логістична концепція сталого розвитку урботуризму (на прикладі України). *Науковий вісник Херсонського університету. Серія «Географічні науки»*. 2017. №7 С. 232 – 240.
5. Смирнов І.Г. Маркетинг у туризмі: навч. посіб. К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2016. 251с.
6. Фастовець О.О. Міста як центри розвитку міського (урбан) туризму. *Молодий вчений*. 2018. № 4.2 (56.2). С. 167 – 170.

ШКАРАН Софія
здобувач освіти спеціальності
«Готельно-ресторанна справа»
Науковий керівник:
ЕЙХМАН Олена
викладач вищої категорії
ДТЕФК
м. Дніпро

ВИКЛИКИ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація: Тези висвітлюють питання розвитку готельних послуг в Україні від початку повномасштабного вторгнення до початку туристичного сезону 2025 року. В роботі узагальнено проблеми і виклики, з якими стикається готельний бізнес під час воєнного стану та шляхи подолання цих викликів. Для аналізу використано статистичні джерела.

Ключові слова: готель, готельна послуга, готельне господарство, завантаженість готелів.

За результатами дослідження Ribas Hotels Group кількість готелів (+9,1%), мотелів (+10,7%), хостелів (+28,7%) в динаміці, навпаки, зростає навіть попри негативний вплив, спричинений бойовими діями — з початку війни в Україні зруйновані або пошкоджені 12 готелів. Значне зростання спостерігається і в сегменті готелів під управлінням національних операторів, таких як Ribas Hotels та Optima Hotels, зокрема у Буковелі, Львові, Вінниці, Хмельницькому та інших регіонах. За кількістю готелів в Україні лідують Optima Hotels (64 готелі), Ribas Hotels (21 готель), Premier Hotels and Resorts (11 готелів)[1].

Варто звернути увагу і на завантаженість українських готелів в умовах воєнних дій: середній показник становить 34-38%. Найбільші показники завантаженості показують західноукраїнські області: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області.

Державне агентство розвитку туризму підрахувало, що в 2024 році державний бюджет України отримав 2 млрд 938 млн грн податків. Найбільша частка надходжень до держбюджету за минулий рік – 66,5 % сплачена готелями – 1 млрд 954 млн грн. Ця сума більша майже вдвічі ніж та, яку представники готельної галузі сплатили в бюджет у 2023 році (1 млрд 304 тис. грн)[2].

Але попри динаміку зростання, готельне господарство стикається з певними викликами, які зумовлюють певні технологічні і структурні зміни в цьому сегменті. Одним з найперших викликів стала нестача персоналу через масовий вимушений виїзд за межі країни через загрозу життю. В перший рік війни ця проблема стояла найгостріше і вирішувалась за рахунок перерозподілу обов'язків між тими, хто лишився працювати. Під час туристичних сезонів 2023 та 2024 років проблема була вирішена за рахунок автоматизації частини процесів (онлайн-бронювання, електронне меню, чат-боти для інформування гостей про послуги готелю) та за рахунок набору і навчання нового персоналу, вагому частку зайняли неповнолітні віком від 16 років.

Не менш складним викликом, який зберігається, стало зниження попиту на готельні послуги, як наслідок невизначеності в умовах військової агресії, зменшення прибутків, загрози життю. Проте заклади розміщення вже третій рік поспіль підтримують попит за рахунок наступних чинників:

- ~ Розміщення осіб, що перебувають у відрядженнях. Економіка країни продовжує працювати, багато виробництв були переміщені в інші регіони, тому ділові відрядження зайняли певну нішу в попиті на готельні послуги.
- ~ Вимушено переселені особи (ВПО) забезпечили в деяких готелях до 80% попиту. Це були як короткочасні розміщення на кілька днів або тижнів так і довгострокове розміщення, частину вартості якого сплачували волонтерські організації або благодійні фонди. Це дозволило втриматися готельному бізнесу в перший рік повномасштабного вторгнення.
- ~ Закриття кордонів унеможливило виїзд за межі країни певних категорій громадян, тому починаючи з 2023 року усвідомлюючи необхідність як фізичного так і психологічного відпочинку, українці почати планувати туристичні подорожі в віддалені від зони бойових дій регіони країни. Це дозволило планувати родинний відпочинок в межах України.
- ~ Переорієнтування на додаткові послуги. Крім номерного фонду, готелі мають значну кількість приміщень для проведення різних заходів: конференцій, засідань, тренінгів. Проведення цих заходів їх обслуговування каво-брейками, приносить прибуток закладам розміщення.

Наступні два виклики пов'язані з активними воєнними діями та наслідками ракетних обстрілів території України: наявність укриття або бомбосховища в готелі чи поруч з ним та енергетичні проблеми (блекаути). Безпека під час перебування на території України стоїть на першому місці,

тому під час бронювання питання наявності укриття в самому закладі розміщення залишається найактуальнішим. Якщо готель немає власного укриття, то наступні запитання пов'язані з тим як довго переміщуватись до безпечного укриття, і чим ближче до лінії зіткнення тим вагомішим в виборі готелю стає наявність власного укриття.

Енергетичні виклики, відсутність світла, блекаути по місту – це все супроводжує не лише українців, а й бізнес, зокрема – готельний бізнес під час війни. Це виклик, в якому кожен шукає своє найкраще рішення для повноцінної роботи та життя. Які рішення знаходить готельний бізнес:

Встановлення генераторів. Відповідно до ДСТУ 4269:2003 «Класифікація готелів», всі готелі категорійності 3-5 зірок повинні мати генератори на випадок відключення світла, тому готелі даної категорійності в умовах блекаутів опинилися в більш зручному становищі на відміну від не категорійних готелів та інших закладів розміщення. Проте для збереження конкурентоспроможності, більшість закладів розміщення на сезон 2024 року були оснащені генераторами.

Сонячні панелі або сонячні батареї – це ще один варіант для запобігання проблем із світлом. Сонячні панелі працюють за таким принципом дії: отримують світло сонця, і з цього світла виробляють електричний струм. Зазвичай, сонячні батареї укріплюють на дах будинку, щоб швидше і напямую отримувати доступ до сонячних променів.

Наявність заряджених павербанків для гостей і персоналу на випадок тривалого відключення і зупинки генераторів для дозаправлення. Крім того багато готелів пропонують і вже заряджені світлодіодні лампи для комфорту гостей, щоб вони почувалися безпечно.

Пропоновані вище рішення вимагають фінансових витрат, а фінансові надходження у воєнний період обмежені, тому виникає питання – як закрити витрати на ці заходи? Одним з варіантів рішення є участь в грантових програмах. Багато міжнародних фондів пропонують грантову підтримку вже працюючим бізнесам на реалізацію заходів безпеки, автоматизації бізнесу, поліпшення ефективності управління.

Ribas Hotels Group провела опитування серед гостей, щоб дізнатися про їхні вподобання щодо літнього відпочинку 2025 року. Понад 85% респондентів планують літній відпочинок цього року в межах України, ще 29% — за кордоном. Лише 3,6% не мають таких планів. Найбільш популярна локація для відпочинку — Карпати (75,7%), на другому місці — Одеса (48,5%). Також серед варіантів респонденти згадували Львів (21,3%), Київську область (16,9%) та інші напрямки (22,8%) [4].

Найпопулярніші напрямки для відпочинку – Львів, Трускавець, Буковель, Яремче, Одеса, Прикарпаття, Карпати та Закарпаття. 2024 рік знову породив кадровий голод, але вже пов'язаний з оновленням мобілізаційного законодавства. 70% українського бізнесу відчуло дефіцит працівників. На готельному ринку ситуація трохи краща – дефіцит співробітників оцінюється на рівні 40%. Переважно це класично чоловічі спеціальності: шеф-кухар, логісти, будівельники, електрики, сантехніки, озеленювачі, різноробочі, рятівники, водії тощо.

На початку туристичного сезону 2025 року, готельна індустрія України є галуззю з високим рівнем конкуренції, проте незважаючи на оптимістичне пожвавлення готельного бізнесу, його спіткають нові виклики, до яких потрібно буде адаптуватися, що утриматися на ринку послуг. Навіть в умовах воєнних дій споживачі не відмовляються від високої якості послуг, шукаючи вигідні ціни на ці послуги.

Список використаних джерел:

1. Огляд готельного ринку України 2024 URL: <https://ribashotelsgroup.ua/blog/rezulytati-issledovaniya-obzor-gostinichnogo-rinka-ukraini-2024/>
2. ДАРТ: статистика за 2024 рік URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2024-turistichna-sfera-ukrayini-prinesla-v-byudzheth-mayzhe-3-mlrd-grn>
3. Готельний бізнес під час війни URL: <https://apgrade.com.ua/hotel-business-during-the-war-6-challenges/>
4. Опитування та прогнози літнього відпочинку на 2025 рік URL: <https://ribashotelsgroup.ua/analytics/opytuvannya-ta-prognoz-litnogo-vidpochynku-v-ukrayini-2025-rik/>

Харчові технології: освітні та наукові тренди

КІЩЕНКО Наталія

викладач хімії та спеціальних дисциплін
викладач вищої категорії,
завідуюча відділенням
«Транспортних та харчових технологій»
ДТЕФК
м. Дніпро

ТРАНСФОРМАЦІЯ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ: ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАНЬ, ДОСЛІДЖЕНЬ І БІЗНЕСУ

Анотація: В тезах розглянуто ключові тенденції розвитку харчових технологій у контексті сучасних викликів і запитів суспільства. Особливу увагу приділено інтеграції освіти, науки та бізнесу, впровадженню дуальної освіти, цифровізації навчального процесу, а також актуальним науковим напрямом, зокрема smart food, біотехнологіям, сталому розвитку та використанню альтернативних джерел білка.

Описано сучасні інструменти контролю якості, новітні методи обробки й зберігання продуктів, що дозволяють підвищити ефективність виробництва та безпеку харчової продукції. Представлено діаграми та візуалізації, що ілюструють розподіл наукових інтересів і освітніх підходів у галузі. Матеріали тез можуть бути корисними для викладачів, науковців, студентів харчових спеціальностей, а також практиків у харчовій промисловості.

Ключові слова: харчові технології, освітні тренди, smart food, альтернативні білки, дуальна освіта, наука, інновації.

Вступ. Глобальні зміни у сфері економіки, клімату й технологій суттєво впливають на галузь харчових технологій. Важливо не лише вдосконалювати виробничі процеси, а й готувати нове покоління фахівців відповідно до вимог часу. Освіта та наука мають реагувати на запити суспільства, бізнесу та екологічних викликів.

Харчові технології є однією з провідних галузей економіки, що визначає продовольчу безпеку, добробут населення та екологічну рівновагу. У ХХІ столітті глобальні виклики — зміни клімату, урбанізація, зростання населення, пандемії — змінюють підходи до виробництва та споживання продуктів. Це

ставить перед наукою й освітою нові завдання та відкриває простір для впровадження сучасних трендів у сфері харчових технологій.

Викладка основного матеріалу. Освітня система сьогодні орієнтується на формування гнучких навичок, інноваційне мислення та екологічну відповідальність. До ключових трендів належать:

Цифровізація — впровадження онлайн-платформ, симуляторів, віртуальних лабораторій. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій у харчових навчальних закладах активно впроваджуються дистанційні формати навчання, симуляційне моделювання, віртуальні лабораторії. Це сприяє підвищенню доступності освіти й адаптації до ринку праці [1,с.12].

Міждисциплінарний підхід. Програми підготовки спеціалістів доповнюються елементами біотехнології, екології, економіки, маркетингу. Випускник повинен не лише знати процес виробництва, а й розуміти логістику, законодавче поле та інноваційні тренди [2,с.18].

Практикоорієнтованість. Акцент зміщується на дуальну освіту та співпрацю з підприємствами. Студенти проходять практики на харчових підприємствах, виконують дослідницькі проєкти в реальних умовах, що підвищує рівень їхньої підготовки [3,с.45].

Дуальна освіта — це форма здобуття освіти, яка поєднує теоретичне навчання у закладах вищої освіти (ЗВО) з практичною підготовкою безпосередньо на підприємствах. Такий підхід дозволяє студентам не лише опанувати фундаментальні знання, але й здобути реальний досвід роботи у виробничому середовищі.

На рисунку 1 представлена діаграма, яка показує співвідношення трендів: цифровізація, міждисциплінарність, практикоорієнтованість, дуальна освіта. Таке співвідношення свідчить про зростаючу роль новітніх форматів навчання [4,с.20].

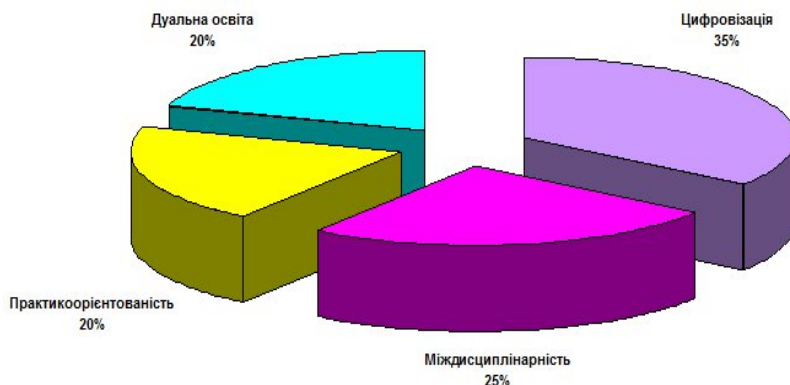

Рисунок 1- Основні освітні тренди в галузі харчової технології

У XXI столітті харчова промисловість зазнає радикальних трансформацій, зумовлених глобальними викликами: зростанням населення, зміною клімату, дефіцитом ресурсів, новими харчовими потребами. Це стимулює розвиток інноваційних наукових досліджень, орієнтованих на сталий розвиток, безпечність та персоналізацію харчування.

Наукові тренди в харчових технологіях направлені на розробку інноваційних продуктів. Активно розробляються функціональні продукти Smart food (розумна їжа). Продукти харчування, які мають не тільки поживну, але й функціональну або лікувальну дію, створюються з урахуванням потреб організму, способу життя та навіть генетики людини.

Наприклад, продукти, збагачені пребіотиками, пробіотиками, омега-3, їжа з антиоксидантними властивостями, продукти зі зниженим глікемічним індексом. Розвиток персоналізованих дієт на основі біомаркерів [4,с.17].

Активно проводяться дослідження, що спрямовані на зменшення екологічного сліду харчової промисловості та використання безпечних, відновлюваних ресурсів.. А це розробка упаковки, що біологічно розкладається, раціоналізація водоспоживання у виробництві, зменшення викидів парникових газів на етапах транспортування та обробки. Розвиваються технології екологічного пакування та виробництва з мінімальним вуглецевим слідом [8,с.53].

Дослідження (green technologies) спрямовані на зменшення втрат їжі, використання побічної сировини, переробку харчових відходів.

Зростаючий попит на альтернативу тваринному білку через етичні, екологічні та здоров'я - зумовили сучасні технології знайти альтернативні джерела білка. Популярні напрямки генної інженерії це: рослинні білки (соя,

нут, коноплі), мікрководорості (спіруліна, хлорела), інсектопродукти — комахи як джерело білка, культивоване м'ясо (створене в лабораторії з клітин).

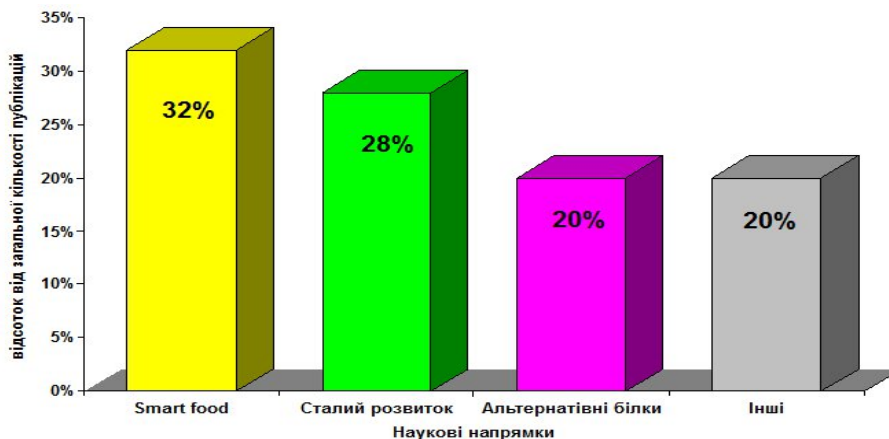

Рисунок 2 – Діаграма популярності наукових напрямів у галузі харчових технологій

На рисунку 2 представлена діаграма популярності наукових напрямків. Ці показники демонструють загальносвітовий інтерес до трансформації харчової індустрії на основі інновацій [7,с.15].

Активно впроваджуються в харчовій промисловості для задоволення вимог споживачів та стандартів сталого виробництва новітні напрями технологій обробки та збереження продуктів. Це сучасні інноваційні методи, що спрямовані на продовження терміну придатності, збереження якості, безпечності та харчової цінності продуктів, такі як: холодна плазма — нетермічна стерилізація поверхні; ультразвук та високий тиск — збереження органолептичних властивостей при знищенні мікроорганізмів; нанообгортки для тривалого зберігання харчових продуктів [10].

Сучасні інструменти контролю якості дозволяють забезпечити високу точність, ефективність та надійність у процесі оцінювання продукції, особливо в харчовій промисловості. Вони базуються на використанні цифрових технологій, автоматизованих систем, сенсорних аналізів і лабораторної аналітики.

Наприклад, автоматизовані системи візуального контролю, сенсорні технології, хімічні та мікробіологічні аналізатори, RFID та штрих-кодові системи, інформаційні системи управління якістю (QMS), системи HACCP, ISO 22000, BRC.

Ефективний розвиток харчових технологій неможливий без інтеграції науки, освіти та бізнесу, тісної взаємодії між науковими установами, закладами освіти та підприємствами харчової промисловості. Така тристороння

кооперація забезпечує трансфер знань, прискорює впровадження інновацій і формує компетентні кадри [8,с.13].

Університети впроваджують у навчальні програми результати наукових розробок (біотехнології, нанотехнології в харчуванні, альтернативні білки).

Організуються дослідницькі лабораторії при ЗВО для участі студентів у реальних проектах (наприклад, створення функціональних харчових продуктів або розробка стійких пакувальних матеріалів). За підтримки бізнесу впроваджується дуальна освіта — студенти проходять стажування безпосередньо на підприємствах.

Бізнес бере участь у формуванні освітніх програм, адаптуючи їх до потреб ринку (наприклад, через дорадчі ради при факультетах). Підприємства фінансують прикладні дослідження (наприклад, зниження енергоспоживання у виробництві, заміна синтетичних добавок на природні).

Створюються спільні науково-дослідні центри з університетами та НДІ, що дозволяє об'єднати ресурси і прискорити комерціалізацію розробок.

Наприклад: українська модель співпраці. НУХТ (Національний університет харчових технологій) спільно з підприємствами («Миронівський хлібопродукт», «Корпорація ROSHEN» тощо) реалізує дуальні програми навчання, бере участь у спільних R&D-проектах.

Інноваційний кластер "AgriFood Ukraine" об'єднує науковців, освітян і бізнес у спільних стартапах і дослідженнях.

На рисунку 3 наведена діаграма взаємодії між освітою, наукою та бізнесом у харчовій галузі.

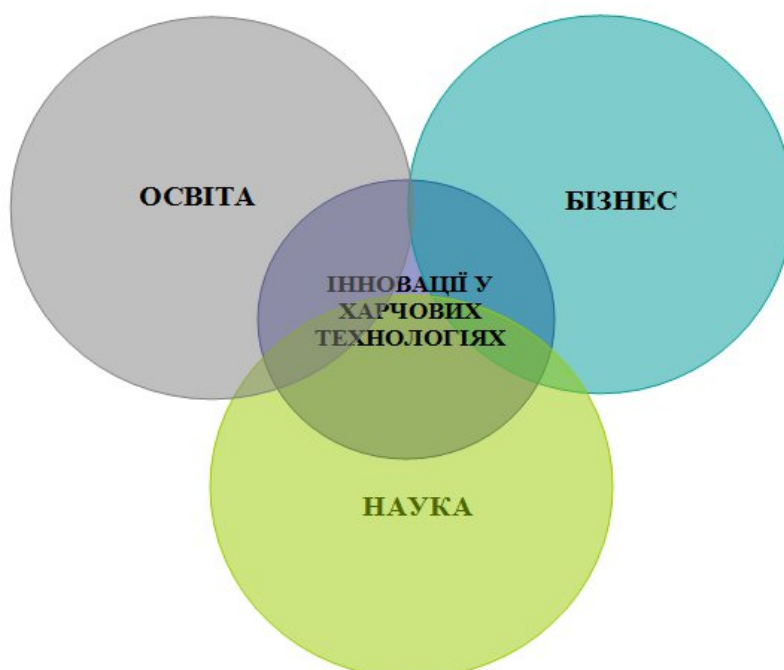

Рисунок 3 – Діаграма форм взаємодії між освітою, наукою та бізнесом
у харчовій галузі

Висновки. Наукові тренди в харчовій галузі спрямовані на забезпечення здорового, безпечного та екологічного харчування в умовах глобальних змін. Їхній розвиток можливий лише за умов інтеграції науки, освіти та бізнесу. Інвестування в інновації — ключ до підвищення конкурентоспроможності галузі. Харчові технології сьогодні — це сфера динамічного розвитку, що поєднує науку, екологію, інженерію та освіту.

Інноваційні технології обробки та збереження харчових продуктів — це стратегічний напрям розвитку харчової промисловості, який дозволяє задовольнити запити сучасного споживача, зберегти ресурси та забезпечити харчову безпеку.

Основними векторами є екологізація, персоналізація харчування та розвиток цифрових навичок. Успішне майбутнє цієї галузі неможливе без оновлення освітніх програм, інвестування в наукові розробки та міждисциплінарної співпраці.

Список використаних джерел

1. Авер'янова, Т. А. Інноваційні освітні технології у вищій школі // Освітній вимір, 2023. — №2. — С. 14–18.
2. Бондаренко І. Г. Інноваційні підходи до зберігання продуктів харчування. — Харків: Факт, 2022. — 188 с.
3. Гончаренко Т. В. Освітні стратегії у сфері харчових технологій: сучасні виклики та перспективи. — Київ: НАУ, 2021. — 132 с.
4. Григоренко, Н. В. Тенденції розвитку харчової промисловості в умовах сталого розвитку // Харчові інновації. — 2022. — №3. — С. 25–31.
5. Дьяків О. М., Савчук М. І. Цифрові рішення в агропродовольчих системах // Науковий вісник НААН. — 2022. — № 5. — С. 44–49.
6. Ємельянова Л. Ю. Інтелектуальні пакувальні матеріали для харчової промисловості // Харчова промисловість. — 2023. — № 3. — С. 20–26.
7. Коваленко А. П. Smart Food як інноваційна тенденція у харчовій науці // Інноваційні технології в харчовій галузі. — 2023. — № 1. — С. 17–23.
8. Марченко Ю. С. Безпека харчових продуктів у системі сталого розвитку. — Львів: ЛНТУ, 2020. — 210 с.
9. Чепурна О. В. Сучасні тренди в харчовій науці: аналіз міжнародних публікацій. — Дніпро: УДХТУ, 2023. — 156 с.
10. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua>
11. ЮНЕСКО. Освіта для сталого розвитку — 2023. <https://unesdoc.unesco.org>

КРАВЕЦЬ Софія
Здобувач освіти спеціальності
«Харчові технології»
Науковий кервник
МАЙКО Олена
викладач вищої категорії,
викладач-методист
ДТЕФК
м. Дніпро

КУЛЬТИВОВАНЕ М'ЯСО ЯК ДЖЕРЕЛО АЛЬТЕРНАТИВНОГО БІЛКА

Анотація: Тези присвячені заміні тваринного білка на альтернативний білок. Розглядається питання виробництва культивованого м'яса, переваги його використання в індустрії харчування та перспективи розвитку даного виду продукту.

Ключові слова: тваринний білок, альтернативний білок, культивоване м'ясо, біореактор.

Ведення тваринництва чинить згубний вплив на довкілля, і це можна дослідити в деградації землі та води, втраті біорозмаїття, кислотним дощам, виродженню коралових рифів та знелісненню. Негативно впливає ведення тваринництва і на зміну клімату через викиди парникових газів, що в свою чергу призводить до численних ризиків для здоров'я людини, що проявляється через підвищений ризик утворення повені, посухи та сильної спеки.

Також необхідно відмітити і неефективне використання ресурсів в галузі землекористування, де близько 30 % земної поверхні використовується для тваринництва, а можна було використовувати для вирощування продовольчих культур та зерна.

Що стосується промислового сільського господарства, то воно змушує страждати тварин без вагомих на то підстав, коли повністю ігнорують їх добробут, не забезпечують достатнього простору для пересування, контакту з іншими тваринами та виходу на двір [1].

Але, завдяки вживанню в їжу таких продуктів, як м'ясо, молоко, яйця, людина отримує білки тваринного походження, які необхідні її організму для

відтворення клітин, ферментів, вироблення антитіл і гормонів, а також є джерелом енергії [2].

То яка може бути заміна тваринним білком, якщо порівнювати недоліки від промислового ведення тваринництва та необхідністю забезпечення організму людини тваринними білками? Тваринний білок можна замінити на альтернативний білок, джерелом якого може бути м'ясо, яке виготовлене з рослин або шляхом ферментації. Зараз споживачам доступно багато варіантів на рослинній основі та які отримані шляхом ферментації. Але, культивоване м'ясо ще лишається на стадії розроблення [3].

Технологія виробництва культивованого м'яса з яловичини, яке ще має назву «штучного м'яса» або «м'яса з пробірки», заснована на вирощуванні справжніх живих клітин поза організмом свійських тварин. Основні етапи виробництва культивованого м'яса включає такі процеси:

- забір клітин, який здійснюють від живого бугаю, як правило, це м'язові ствові клітини (сателітні клітини). Така процедура не шкодить тваринам, так як немає глибокого проникнення до їх організму;

- культивування клітин відбувається у біореакторі, куди поміщають клітини і вони зростають у поживному середовищі. Поживне середовище містить амінокислоти, глюкозу, вітаміни, солі та фактори росту. Іноді складові поживного середовища можуть бути замінені рослинними аналогами для здешевлення продукту в подальшому;

- диференціювання, коли клітини починають ділитися та перетворюватися у м'язові волокна. В деяких випадках, з метою відтворення структури звичайного м'яса, можуть додавати жирові клітини та з'єднувальну тканину;

- формування структури м'яса може відбуватися на каркасі (скефолді), який імітує тканинний каркас і має спеціальну структуру. Для надання необхідної форми, деякі технології використовують 3D друк.

- збір клітковинної маси відбувається по досягненню необхідної клітинної маси, а за необхідності формується та обробляється.

Необхідно звернути увагу щодо дотримання та суворого контролю температурного режиму у біореакторі. З метою запобігання бактеріального зараження, саме виробництво культивованого м'яса повинне бути стерильним.

Звісно під час виробництва культивованого м'яса, приділяється велика увага щодо етичного походження компонентів поживного середовища, а саме, сучасні компанії відмовляються від сироватки плоду теляти і використовують рослинні та синтетичні альтернативи [4]

Що стосується переваг технології виробництва культивованого м'яса, необхідно відмітити наступне:

- зниження викидів парникових газів;
- не треба вбивати тварин;
- економія природних ресурсів, а саме води та землі;
- можливість контролювати склад м'яса, а саме зменшення насичення жирами.

Сінгапур став першою країною, яка погодилася на продаж культивованого м'яса, в якій було відкрито ресторани, де можна скуштувати страви, приготовлені із штучного вирощеного м'яса. Ресторан "Eat Just" перший отримав дозвіл на продаж культивованого м'яса куриці у 2020 році [5]

Також декілька ресторанів США почали тестувати та продавати страви з культивованим м'ясом, але в обмеженій кількості. Що стосується Ізраїлю, то країна почала активно інвестувати у виробництво культивованого м'яса, і деякі ресторани почали пропонувати своїм гостям страви з використанням культивованого м'яса. Ще однією країною, де культивоване м'ясо невдовзі стане доступним для широкого загалу, є Гонконг.

Культивоване м'ясо з яловичини використовують в кулінарії приблизно так само, як і звичайне м'ясо, але з деякими змінами ведення технологічного процесу, що пов'язано з його текстурою та формою. Основний вид кулінарних виробів, для яких використовують культивоване м'ясо, це котлети для бургерів. Також його можна використовувати після перероблення на фарш для виробництва фрикадельок, лазаньї, такос, відповідно додавши соєвий білок або білок (для отримання ніжної структури), цибулю, часник та спеції.

Деякі компанії на основі культивованого м'яса експериментують з розробкою рецептур для виробництва сосисок, вітччини та саямі. Необхідно зауважити, що при виробництві ковбасних виробів важливий баланс смаку та текстури, а отже, часто використовують додаткові жири та ароматизатори.

Що стосується виробництва цілого шматка м'яса з волокнистою структурою, мається на увазі стейки та волокнисте м'ясо, то були спроби використання 3D-друку, з метою формування структури, яка наближена до стейку. Є відомості про презентацію таких виробів, але що стосується масового виробництва, то такі вироби дуже рідко зустрічаються, що відповідно пов'язане із складністю досягнення волокнистої структури під час виробництва культивованого м'яса.

Щодо особливостей приготування культивованого м'яса, то воно готується швидко, що позначається відсутністю жорстких волокон або з'єднувальної тканини. Іноді в процесі приготування можна додати жир або

олію, і це пов'язане з розвитком технології виробництва культивованого м'яса. З метою посилення смаку виробів, якщо він відрізняється від звичайного, можна використовувати спеції або маринади [6].

Очікується розширення доступності культивованого м'яса у найближчі роки, та його все більша популярність в ресторанах, які будуть орієнтовані на стійке виробництво продуктів та новітні технології харчування. Також, невдовзі очікується зниження цін на культивоване м'ясо, що зробить його більш доступним; розвиток технологій, які прискорять процес його виробництва. Всі ці аспекти можуть призвести до революції в галузі харчування, що змінить звичні процеси виробництва м'яса, відповідно призведе до покращення стійкості до змін клімату та більш етичного виробництва продуктів харчування [7].

Список використаних джерел:

1. Вплив тварин на навколишнє середовище. URL: <https://ciwf.in.ua/?p=4055> (дата звернення 08.05.2025 р.)
2. Гришина Е.О. Білки та їх роль в організмі. Наукові записки КНТУ, вип. 11, ч.ІІІ, 2011. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825607.pdf> (дата звернення 08.05.2025 р.)
3. Альтернативний білок <https://gfi.org/defining-alternative-protein/>
3. Технологія вирощування культивованого м'яса. URL: https://gfi-org-br.translate.goog/en/cultivated-meat/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sge#:~:text=Cultivated%20meat%20production%20steps,types%2C%20and%20structuring%20on%20scaffolds. (дата звернення 08.05.2025 р.)
4. Стартап Eat Just продає лабораторно вирощене м'ясо куриці в Сінгапурі та планує IPO. URL: <https://marketinfo.pro/news/startup-eat-just-prodaet-laboratorno-vyraschennoe-mjaso-kuritsy-v-singapore-i-planiruet-ipo-> (дата звернення 10.05.2025 р.)
5. Культивоване м'ясо: що треба знати. URL: https://www-webmd-com.translate.goog/diet/cultured-meat-what-to-know/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sge (дата звернення 10.05.2025 р.)
6. Аргументи на користь м'яса вирощеного в лабораторних умовах. URL: https://time-com.translate.goog/6327474/lab-grown-meat-defense-essay/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sge&_x_tr_hist=true (дата звернення 11.05.2025 р.)

ЛУНІНА Ольга
Викладач спецдисциплін
ДТЕФК
м. Дніпро

**РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ БУРГЕРНОЇ КОТЛЕТИ «ХЕЛСІ» З
ДОДАВАННЯМ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ХАРЧОВОЇ ДОБАВКИ**

Анотація: Тези присвячені питанням що до використання функціональних продуктів на харчових виробництвах. Актуальність дослідження в тому, що прагнення до здорового способу життя набирає сили. Населення високорозвинених індустріальних країн відкрите до всього, що робить людей здоровими. На цій хвилі харчова індустрія починає переорієнтуватися на виробництво продуктів харчування з новими якостями, що поліпшують здоров'я. Назва нового напрямку - функціональне харчування.

Ключові слова: функціональне харчування, харчове виробництво, м'ясні напівфабрикати, бамбукова клітківина.

Позитивний вплив на людський організм речовин, що містяться в окремих продуктах харчування, все частіше стає предметом численних досліджень. Науковий прогрес дозволяє легше знаходити зв'язок між біохімічними структурами, які природним чином зустрічаються в продуктах харчування, і їх впливом на здоров'я. Але не тільки успіх в науці і технологіях пробуджують інтерес до створення нових продуктів функціонального харчування. Через зростаючі витрати на медичну допомогу, кожна людина стає все більш зацікавленою у самостійній підтримці здоров'я. У будь-якому віці людям хочеться бути працездатним і в гарній формі.

Сучасні продукти функціонального харчування повинні не тільки як можна довше зберігатися, але й швидко готуватися і засвоюватися. Одночасно вони повинні сприяти збереженню здоров'я або його відновленню.

Функціональна їжа - це продукти харчування, у виробництві яких використані речовини природного походження. Функціональні продукти харчування можуть і повинні бути частиною щоденного раціону. Продукти функціонального харчування здійснюють певний вплив на організм, наприклад: поліпшують функції імунного захисту, попереджають різні захворювання, контролюють фізичні і психічні недуги. Корисні речовини з рослин в продуктах функціонального харчування. Однією з функціональних харчових добавок є бамбукова клітківина.

Бамбукова клітківина пропонується до використання в багатьох областях харчової промисловості для ковбас та напівфабрикатів, сирів, хлібобулки, кондитерських виробів та молокопродуктів.

Висока вартість основної м'ясної сировини, та дефіцит якісних вітчизняних м'ясних напівфабрикатів змушують виробників шукати нові технологічні рішення для удосконалення існуючих м'ясопереробних технологій, які б дозволили раціонально і ефективно використовувати м'ясну

сировину та отримувати якісні м'ясні напівфабрикати. Підвищувати споживчі властивості готової продукції.

Саме тому новим і доволі перспективним напрямом розвитку технологій м'ясних посічених напівфабрикатів є пошук нових видів харчових добавок, які будуть здатні нівелювати функціонально-технологчні недоліки м'ясної сировини та будуть підвищувати смак, харчову цінність, вихід, якісні показники та термін зберігання готової продукції.

На виробництві м'ясних напівфабрикатів для створення нових функціонально-технологічних властивостей яловичого фаршу та виготовленої з нього бургерної котлети «Хелсі» була використана функціональна харчова добавка комплексної дії «Клітковина Бамбукова» – високодисперсний порошок (фракція - 350 мкм, поглинання жиру 1:5; гідратація 1:7;) з великою питомою поверхнею і високою активністю. Сучасні тенденції в харчуванні людини, яка прагне вести здоровий спосіб життя, вимагають отримання м'ясопродуктів мінімальної енергетичної цінності, з мінімальною кількістю жиру, підвищеною кількістю білка, наявністю речовин, що поліпшують травлення, всмоктування й обмін речовин.

Використання харчових волокон або харчових клітковин стає останнім часом досить модним не тільки в спеціалізованих харчових продуктах, а й у поширених, масових продуктах. Ідеальною основою їх застосування є внесення в раціон людини баластних речовин, що поліпшують травлення за наявності великої кількості рафінованої їжі, мінімальна енергетична цінність, здатність зв'язувати вологу та жир, створювати певну структуру в готового продукту, і, нарешті, нешкідливість використання цих добавок.

До складу цієї добавки входять притаманний ряд властивостей: біологічна сумісність з живими організмами, спорідненість до білків, бактеріостатична дія, висока термостабільність. У харчових системах «Клітковина Бамбукова» проявляє відновні, антиоксидантні, сорбційні, комплексоутворюючі, вологозв'язуючі, вологоутримуючі, жирутримуючі, жироемульгуючі властивості. Весь цей комплекс характеристик дозволяє рекомендувати функціональної харчової добавки комплексної дії для створення нових функціонально-технологічних властивостей м'ясних посічених напівфабрикатів.

Дослідження впливу харчової добавки «Клітковина Бамбукова» на м'ясні посічені вироби проводили на модельному яловичому фарші. На першому етапі досліджень було визначено раціональні параметри яловичого фаршу, збагаченого харчовою добавкою «Клітковина бамбукова» та досліджено

динаміку змін вологозв'язуючої здатності і ступеня окиснення ліпідної компоненти фаршу в процесі зберігання в охолодженому стані.

Та у органолиптичному огляді готового напівфабрикату. У процесі виконання експериментальних робіт нами було використано базову рецептуру рецептуру напівфабрикату «Котлета Бургерна». Для кращого розподілу і отримання однорідної структури фаршу добавку « Клітковина бамбукова » вводили у вигляді водної суспензії гідратація 1:7. Оптимальну кількість харчової добавки « Клітковина Бамбукова » було підібрано експериментальним шляхом: 0,10 – 0,15 % до маси яловичого фаршу, яку вводили у вигляді водної суспензії .

У кінцевому результаті було видно вплив харчової добавки « Клітковина Бамбукова » на вологозв'язуючу здатність м'ясного фаршу для Котлети Бургерной «Хелсі». На другому етапі змішування фаршу у фаршомісі, масова частка вологи починає збільшуватися за рахунок здатності « Клітковина Бамбукова » до гідратаційних процесів з групами білків та диполями вологи у фаршевій системі.

Досліджували вплив часу зберігання на окисні процеси в складовій фаршів шляхом витримки дослідних зразків у закритій тарі за температури 5 °С протягом 24 годин, при цьому фізико – хімічні , та органолептичні характеристики визначали відразу після приготування дослідних зразків, через 4 години, 10 годин, 16 годин і 24 години.

« Клітковина Бамбукова » в якості добавки до м'ясних посічених напівфабрикатів.

Таким чином, введення харчової добавки « Клітковина Бамбукова » в фаршеві системи збільшує термін зберігання та покращує якість посіченого фаршу з яловичини для виготовлення напівфабрикату Бургерна Котлета «Хелсі» та смакові властивості напівфабрикату.

Список використаних джерел:

1. И.М. Скурихин, А. Тутельян Довідник дослідження впливу біологічно активної добавки на якість м'ясних посічених напівфабрикатів – С.70–84.
2. С.І Бухкало. Л.Л. Товажнянский Загальна технологія харчової промисловості у прикладах і задачах – С.320-334.

СКАЧКОВА Олена
викладач вищої категорії
ДТЕФК
м. Дніпро

СУЧАСНИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ІНДУСТРІЇ ЧЕРЕЗ ШІ ТА CATERING

Анотація: в статті проаналізовано сучасні особливості та актуальні проблеми щодо кейтерингу (Catering) та штучного інтелекту (ШІ), які визначають розвиток харчової індустрії та сфери обслуговування, як новий напрям ресторанного бізнесу в Україні. Доведено, що розвиток кейтерингового обслуговування та харчової індустрії має бути спрямований на появу нових тенденцій і цікавих розробок. Звичайно, на сьогоднішній день штучний інтелект в сфері обслуговування стрімко розвивається і автоматизує швидке харчування, розробляє програмне забезпечення для обслуговування, за програмами ШІ покращуються онлайн-замовлень, здійснюється управління кухнею та логістичною доставкою.

Ключові слова: кейтеринг, організації швидкого харчування, харчова індустрія, автоматизація швидкого харчування, сфера обслуговування, кейтерингові послуги, автономна доставка.

Постановка проблеми. Технології ШІ пропонують багато можливостей для розвитку і підвищення конкурентоспроможності кейтерингових послуг, харчової індустрії, їх впровадження слід здійснювати обережно, з урахуванням потенційних ризиків і викликів. Необхідно створювати нормативно-правову базу, розробляти етичні стандарти і забезпечувати підготовку кадрів для ефективного управління цими технологіями.

Вивчення особливостей розвитку ШІ в харчовій індустрії, сфери кейтерингу в сучасних умовах. Виявлення нових трендів та перспективних напрямків у розвитку індустрії харчування, ресторанного бізнесу, з особливим акцентом на доставку та виїзне обслуговування.

Аналіз факторів, що впливають на розвиток цієї галузі, враховуючи сучасні соціально-економічні реалії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних публікацій та досліджень свідчить про те, що український ринок кейтерингових послуг динамічно змінюється, зростає інтерес до інновацій і нових форматів обслуговування. За даними української компанії з автоматизації закладів Poster

POS, навіть у перші дні війни 19% ресторанних закладів продовжували працювати, що свідчить про їхню здатність швидко адаптуватися до складних обставин. Це стало можливим, зокрема, через впровадження сучасних технологій автоматизації, що дозволяє ефективніше управляти операціями і реагувати на змінені реалії.

Роль і тенденції розвитку харчової галузі та кейтерингових послуг у ресторанному бізнесі України активно досліджували науковці та експерти, зокрема: Бишовець, Боднарчук О., Куракін О., Крижанівський А., Назаренко І., П'ятницька М., Тарасюк Г., Холодницька А., Чириченко Ю. та інші. У їхніх роботах підкреслюється, що ринок кейтерингу, харчової індустрії є динамічною та швидкозмінною галуззю, яка з кожним роком зазнає нових трансформацій у відповідь на соціально-економічні умови, технологічний прогрес і змінені очікування споживачів. За словами Ітана Соловієва, головного інноваційного директора Now Good, «протягом трьох років 90% продуктів, які ми споживаємо, будуть пов'язані з ШІ». Це відкриває безліч можливостей для підвищення ефективності, створення унікального досвіду та задоволення зростаючих очікувань клієнтів.

У майбутньому ця тенденція лише посилиться, формуючи новий, більш розумний і сталий світ харчової індустрії. Це відкриває широкі перспективи для розширення та диверсифікації послуг у ресторанному секторі України. ШІ трансформує харчову індустрію, кейтерингові послуги роблячи їх більш ефективними, персоналізованими та інноваційними. Збір та аналіз даних про смакові переваги, алергії, історію замовлень і навіть час доби допомагає автоматично рекомендувати оптимальні страви або меню.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція штучного інтелекту та сучасних технологій у сферу харчового сервісу та кейтерингу змінює цю галузь у глибокому сенсі.

У квітні 2022 року вже 54% кафе, кав'ярень та барів функціонували з застосуванням різних видів сервісу та обслуговування, що становить більше половини довоєнного обсягу активності — понад 52%. Це свідчить про величезні зусилля і бажання галузі швидко відновлюватися та конкурувати на ринку.

Ще одним важливим аспектом є підвищення вимог до сервісу і пропозицій. Відвідувачі шукають нові, цікаві рішення — від незвичайного інтер'єру до бонусів і знижок, щоб привабити клієнта і утвердитися на ринку.

Варто зазначити, що з розвитком індустрії ресторанного бізнесу разом з цим активізувався і західний тренд — кейтеринг. Це має особливий потенціал у контексті адаптації до нових реалій і розширення сервісу [1, с 53].

Це свідчить про стрімкі зміни у харчовій галузі та організації обслуговування, де технології стають невід'ємною частиною виробництва та обслуговування.

1. Автоматизація швидкого харчування. Відомі мережі ресторанів, такі як Wendy's, KFC, Pizza Hut, Taco Bell та McDonald's, впроваджують ШІ для оптимізації обслуговування: Wendy's планує встановити систему розпізнавання голосу FreshAI у 600 закладах до 2025 року. Yum! Brands (власник KFC, Pizza Hut, Taco Bell) розробляє програмне забезпечення з ШІ для покращення онлайн-замовлень, управління кухнею та логістики доставки. McDonald's інтегрує ШІ для підвищення точності замовлень та ефективності обслуговування.

2. Розумні агенти для прийняття рішень. Yum! Brands представила віртуального помічника BUTE, який аналізує відвідуваність персоналу, планує графіки змін та пропонує оптимальні години роботи закладів.

3. Автоматизація приготування їжі. Університет Токіо розробив роботизовану систему, яка може смажити яйця та готувати вісім бургерів за хвилину, використовуючи двосторонній гриль з автоматичним очищенням.

4. Персоналізовані рекомендації. Сучасні холодильники з ШІ можуть пропонувати рецепти на основі наявних продуктів, а додатки аналізують харчові вподобання користувачів для створення індивідуальних меню.

5. Автономна доставка. У Лос-Анджелесі роботизовані кур'єри від Serve Robotics доставляють замовлення Uber Eats, демонструючи майбутнє безконтактної доставки. [3, с.1]

Висновки. Інтеграція штучного інтелекту та сучасних технологій у сферу харчового сервісу та кейтерингу змінює цю галузь у глибокому сенсі. Це відкриває безліч можливостей для підвищення ефективності, створення унікального досвіду та задоволення зростаючих очікувань клієнтів. У майбутньому ця тенденція лише посилиться, формуючи новий, більш розумний і сталий світ харчової індустрії.

Список використаних джерел:

1. Бишовець Л. Г., Куракін О. Б., Крижанівський А. І. Інноваційні технології обслуговування в сучасному ресторанному бізнесі. Харків : Новий курс. Харків, 2020. С. 53–58.
2. Левицька І. В., Завальнюк В. В. Особливості впровадження інноваційних технологій в систему управління підприємствами ресторанного господарства. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2013. № 50. С. 199–205.
3. LinkedIn: Driving Food Innovation with AI
<https://www.linkedin.com/pulse/driving-food-innovation-ai-exploring-2025-trends-u06me/>

4. "Artificial Intelligence in the Food Industry: Technologies and Applications" — збірник статей, що охоплює застосування ШІ у харчовій обробці, логістиці та обслуговуванні.
5. "Smart Food: Innovation and Technology in the Food Industry" (М. F. O'Neill) — аналіз сучасних технологій у харчовій галузі.
6. "The Future of Food Service: A Digital Disruption Perspective" — дослідження щодо цифрових трендів у сфері громадського харчування і кейтерингу.

Сучасні тренди розвитку маркетингу, менеджменту та підприємництва в умовах новітніх глобальних викликів

ЗОТІК Ольга
викладач економічних дисциплін
циклової комісії
«Управління та адміністрування»
викладач вищої категорії
ДТЕФК
м. Дніпро

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ НОВІТНІХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. В тезах аналізуються сучасні тренди розвитку підприємництва в умовах новітніх глобальних викликів, зокрема війни в Україні, економічної нестабільності, технологічних змін і глобальних екологічних проблем. Війна в Україні змінила не тільки економічну ситуацію в країні, але й поставила нові виклики перед підприємцями, які мають адаптувати свої стратегії до умов невизначеності.

Особлива увага в тезах приділяється важливості цифрових технологій, сталого розвитку, гнучкості бізнес-моделей та соціальної відповідальності в умовах війни та глобальних економічних змін.

Ключові слова: підприємництво, війна в Україні, глобальні виклики, цифровізація, сталий розвиток, гнучкість бізнесу, економічна нестабільність, інновації, соціальна відповідальність.

Вступ. Сучасний світ підприємництва змінюється з величезною швидкістю, і фактори, які визначають ці зміни, вже давно перестали бути обмеженими лише внутрішніми економічними чи політичними умовами. Війна в Україні, яка розпочалася в 2022 році, стала новим значним глобальним викликом не лише для України, а й для всього світу. Вона серйозно вплинула на економічне середовище, бізнес-стратегії та стратегічні орієнтири підприємців, зокрема на внутрішньому ринку.

Водночас глобальні виклики, як-от пандемія COVID-19, зміни клімату та технологічна революція, продовжують визначати розвиток бізнесу на світовому рівні. В умовах цих складних і часто непередбачуваних умов підприємці повинні швидко адаптувати свої бізнес-моделі, інтегрувати інноваційні технології та розвивати стійкість своїх компаній [1,с.12].

Викладка основного матеріалу. Війна в Україні викликала серйозні економічні проблеми, зокрема руйнування інфраструктури, втрату ринків збуту, зниження попиту на багато товарів і послуг та значну економічну нестабільність. У період збройного конфлікту підприємницька діяльність в Україні зазнає суттєвих змін та обмежень.

Таблиця 1 ілюструє ключові проблеми, з якими стикаються підприємці в умовах війни. Серед них — руйнування інфраструктури, нестача сировини, порушення логістичних ланцюгів, скорочення внутрішнього попиту та підвищені ризики для інвестиційної діяльності [6,с.93].

Таблиця 1- Основні проблеми для підприємництва у воєнний стан

Проблеми	Частка респондентів, %
Втрата логістичних маршрутів	72
Зниження купівельної спроможності	64
Дефіцит сировини та комплектуючих	59
Нестабільність правового середовища	41
Відтік кадрів	36

Крім того, важливими чинниками, що впливають на роботу бізнесу, є релокація підприємств, зменшення платоспроможності населення, кадровий дефіцит через мобілізацію та вимушене переміщення населення. Ці умови формують нову реальність, у якій підприємці змушені шукати адаптивні рішення, оптимізувати витрати та впроваджувати інноваційні підходи до організації бізнес-процесів [6,с.95].

Підприємці змушені адаптувати свої стратегії до умов військового часу, що передбачає, зокрема, пошук альтернативних постачальників і ринків, реорганізацію виробничих процесів та збереження робочих місць при мінімізації витрат.

Множення обмежень, руйнування виробничих потужностей та зростання вартості сировини змусили багато підприємств перейти на нові формати ведення бізнесу. Одним із важливих напрямків є розвиток цифрових технологій [8,с.45].

Онлайн-продажі, послуги за моделлю «віддаленої роботи», онлайн-консультації стали стандартними практиками для багатьох компаній. Зокрема, ІТ-компанії, стартапи в галузі технологій, освіти і охорони здоров'я змогли швидко адаптувати свої бізнес-моделі під нові умови.

Одним із найбільших трендів у підприємстві є інтенсивне впровадження цифрових технологій. Згідно графіку (рис.1) цифровізація пришвидшилася після пандемії та особливо в умовах війни, коли офлайн-операції стали неможливими або ризикованими.

У 2024 році понад 70% підприємств частково або повністю перейшли до цифрових каналів обслуговування клієнтів.

Онлайн-торгівля, CRM-системи, хмарні сервіси — більше не тренд, а необхідність [4,с.25].

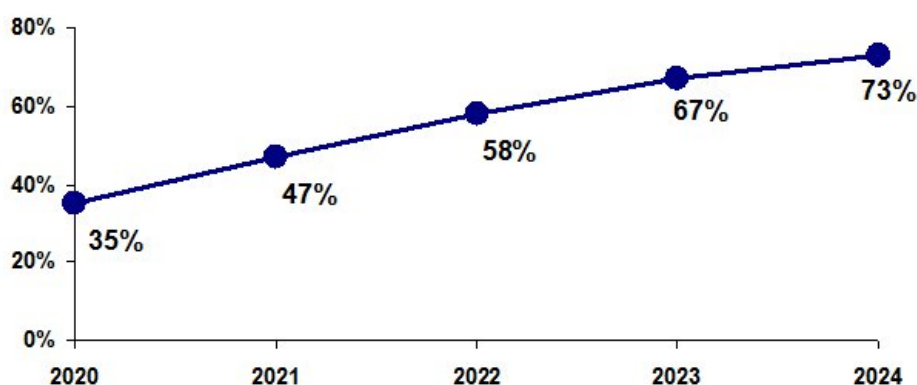

Рисунок 1 – Графік частки бізнесів, що впровадили цифрові технології (%) (2020–2024 роки, опитування серед МСП України)

Бізнеси, що не перейшли на цифрові платформи, опинилися в більш складних умовах, тоді як підприємства, які впровадили інноваційні технології, змогли забезпечити свою стійкість навіть в умовах економічної нестабільності.

Сталий розвиток став важливим напрямком для багатьох підприємців у світі, а війна в Україні додала акценту на важливості соціальної відповідальності бізнесу. Підприємці, які приділяють увагу не лише прибутку, але й екологічним та соціальним аспектам, здобувають більшу довіру з боку споживачів та інвесторів.

Багато компаній зосереджені на відновленні постраждалих регіонів, використанні відновлювальних джерел енергії, а також підтримці соціальних ініціатив, спрямованих на допомогу постраждалим від війни [2,с.33].

Графік 2 (рис. 2) ілюструє позитивну динаміку зростання кількості компаній, які впроваджують ESG-політику (екологічні, соціальні та управлінські стандарти) у своїй діяльності.

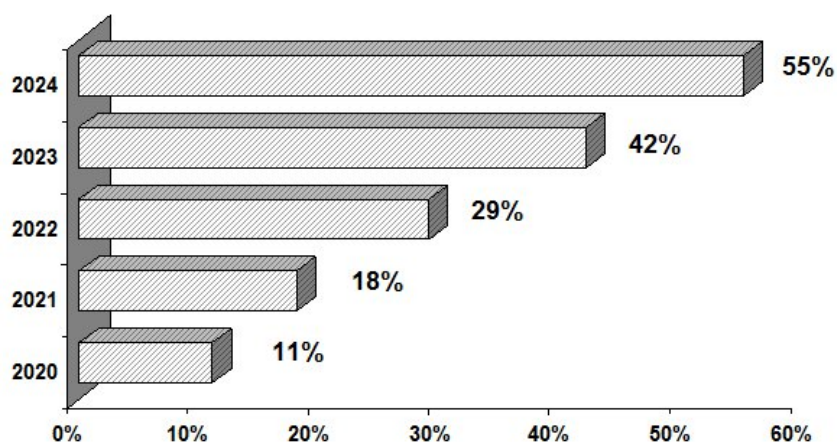

Рисунок 2 - Графік зростання компаній, що впроваджують ESG-політику (%)

Протягом останніх років спостерігається стабільне збільшення частки підприємств, що інтегрують принципи сталого розвитку, соціальної відповідальності та прозорого управління. Це свідчить про зростаюче усвідомлення ролі бізнесу у вирішенні глобальних викликів, таких як зміна клімату, соціальна нерівність та доброчесність у веденні справ. Упровадження ESG-підходів сприяє не лише формуванню позитивного іміджу компанії, але й забезпечує її довгострокову стійкість, привабливість для інвесторів та лояльність клієнтів [8,с.46].

Зростання популярності ESG-політик є одним із ключових трендів у сучасному підприємстві, що відображає стратегічний зсув у бік відповідального та інноваційного бізнесу.

В умовах кризи багато підприємців орієнтуються на інноваційні підходи та стартапи, які можуть швидко реагувати на зміни ринку. Стартапи - найгнучкіша форма підприємництва в умовах глобальних викликів. Вони швидко реагують на ринкові зміни, залучають грантові кошти та міжнародну підтримку.

Таблиця 3 демонструє основні напрями інновацій, які реалізуються українськими стартапами у 2024 році. Як видно з даних, провідні позиції займають розробки в галузі інформаційних технологій (IT), фінансових технологій (FinTech), а також у сфері охорони здоров'я та освіти [3,с.51].

Таблиця 3 - Основні напрями інновацій в українських стартапах (2024рік)

Сфера	Частка стартапів (%)
ІТ та кібербезпека	34
Освіта та EdTech	21
Медтех та телемедицина	17
Аграрні технології	12
Екологічні інновації (Greentech)	8
Інше	8

Значна частина стартапів орієнтована на цифровізацію послуг, автоматизацію процесів, впровадження штучного інтелекту та big data-аналітики. Це свідчить про високий рівень адаптивності українських підприємців до глобальних технологічних трендів, а також про прагнення до створення рішень, що відповідають сучасним викликам, зокрема умовам війни та економічної нестабільності.

Також помітною є активність у напрямках екологічних технологій та «зелених» рішень, що свідчить про зростання попиту на сталий розвиток і соціальну відповідальність серед нових підприємств. Залучення інвестицій у стартапи стало однією з основних стратегій для розвитку бізнесу в умовах економічної нестабільності [7,с.17].

У сучасних умовах глобальних викликів, зокрема війни, економічної нестабільності та технологічних змін, все більше підприємств змушені переходити від традиційних бізнес-моделей до гнучких. Бізнеси почали активно впроваджувати адаптивні формати: віддалена робота, гнучке управління ланцюгами постачання, масштабовані рішення. Таблиця 2 демонструє ключові відмінності в ефективності між цими двома підходами.

Таблиця 2 - Порівняння ефективності традиційної та гнучкої моделі бізнесу

Показник	Традиційна модель	Гнучка модель
Швидкість адаптації	Низька	Висока
Рівень витрат	Високий	Помірний
Стійкість до криз	Низька	Висока
Віддалена взаємодія	Обмежена	Повна

Зокрема, гнучкі моделі бізнесу виявляють вищу адаптивність до зовнішніх змін, швидше реагують на потреби ринку, краще інтегрують цифрові технології та забезпечують ефективніше управління ресурсами. У той час як

традиційні моделі показують стабільність у звичних умовах, вони часто виявляються менш стійкими до криз і змінного середовища.

Це порівняння наочно ілюструє необхідність для підприємств розвивати гнучкість, інноваційність і стратегічну мобільність у своїй діяльності задля підвищення конкурентоспроможності та стійкості у довгостроковій перспективі [1,с.48].

Підприємці, які зуміли створити гнучкі бізнес-моделі, здатні швидко відновлювати роботу після перерв, забезпечити безперебійний доступ до послуг та товарів, а також скоригувати свою діяльність відповідно до нових умов ринку [8,с.49].

Війна та глобальні виклики значно впливають на ринок праці. Різне збільшення попиту на фахівців у сфері цифрових технологій, онлайн-маркетингу та логістики стає основною тенденцією на ринку праці в Україні та за її межами. Графік 3 (рис.3) ілюструє динаміку зростання попиту на фахівців у різних професійних напрямках у період з 2020 по 2024 рік.

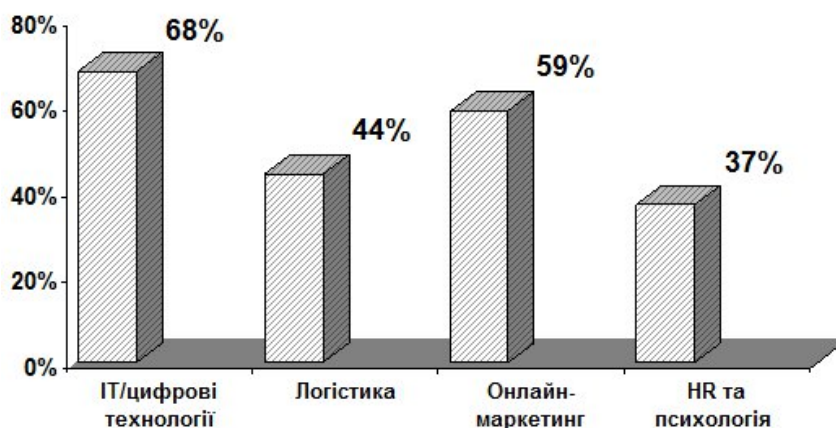

Рисунок 3 - Графік попиту на фахівців за напрямками (% збільшення, 2020–2024)

Найбільше зростання зафіксовано у сфері інформаційних технологій, цифрового маркетингу та логістики. Це свідчить про суттєву трансформацію структури ринку праці під впливом пандемії COVID-19, війни в Україні та загальної цифровізації економіки.

Натомість попит на представників традиційних галузей, таких як адміністративний персонал чи класичний офісний менеджмент, залишився стабільним або навіть зменшився. Це свідчить про зсув фокусу ринку праці на інноваційні, технологічні та стратегічно важливі напрями [3,с.27].

В умовах глобальної економічної нестабільності важливим фактором для розвитку підприємництва є міжнародне співробітництво. Міжнародні партнери

та інвестори часто шукають можливості для допомоги бізнесам, особливо в країнах, які переживають важкі економічні ситуації. Спільні проекти та інвестиції можуть стати основою для розвитку підприємництва в таких країнах [5,с.45].

Висновки. Сучасні тренди розвитку підприємництва в умовах новітніх глобальних викликів, включаючи війну в Україні, вимагають гнучкості, інноваційного підходу та здатності до швидкої адаптації. Цифровізація, сталий розвиток, соціальна відповідальність та впровадження нових технологій допомагають підприємствам не лише вижити в умовах кризи, але й знаходити нові можливості для розвитку. Підприємці, які зможуть адаптувати свої стратегії до нових умов, зможуть забезпечити стійке майбутнє для своїх компаній та сприяти економічному відновленню.

Список використаних джерел:

1. Андрушків, Б. М., Шигіда, І. В. (2022). Інноваційне підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку. Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
2. Державна служба статистики України. (2024). Офіційна статистика малого і середнього бізнесу в Україні. <https://www.ukrstat.gov.ua>
3. Європейський банк реконструкції та розвитку. (2023). Підтримка малого та середнього бізнесу в умовах війни в Україні. <https://www.ebrd.com>
4. Захарченко, В. П. (2024). Цифровізація економіки як фактор сталого розвитку бізнесу. Економіка і держава, №4, с. 22–27.
5. Міністерство економіки України. (2024). Стратегія розвитку підприємництва в Україні на період до 2027 року. <https://www.me.gov.ua>
6. Палієнко, С. О. (2025). Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки, №48, с. 93–97.
7. Стельмах, Г. М. (2023). Інноваційні стартапи як драйвер розвитку економіки. Економіка України, №8, с. 15–20.
8. Шершньова, З. Є., Князева, Є. А. (2022). Гнучкі бізнес-моделі в умовах кризових ситуацій. Бізнес-інформ, №12, с. 44–49.

КОНСТАНТИНОВ Роман
здобувач освіти
спеціальність «Маркетинг»
Науковий керівник
БАЮЛ Тамара
викладач вищої категорії
викладач-методист
ДТЕФК
м. Дніпро

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ – МАГАЗИНІВ ЕЛЕКТРОНІКОЮ ТА ПОБУТОВОЮ ТЕХНІКОЮ В УКРАЇНІ

Анотація: Розвиток ринкових відносин та вдосконалення інформаційних технологій спричинили появу багатьох нових видів бізнесу, одним з яких є – Internet-торгівля. Перетворення торкнулися як зовнішніх відносин між компаніями і їх партнерами або клієнтами, так і внутрішньої структури самих компаній. Розвиток електронної торгівлі є актуальним питанням на сьогоднішній день, оскільки мільйони людей щодня, не виходячи з дому, купують різні товари в електронних магазинах. В світі, а зокрема в Україні, величезними темпами росте кількість користувачів Інтернет і, як наслідок, кількість «електронних» покупців.

Ключові слова: онлайн-торгівля, Інтернет – магазини, чат-бот, AR/VR-технології у продажах, мобільні додатки,

Розвиток інформаційного ринку, інформаційних технологій в Україні дає можливість активізувати нові види підприємницької діяльності та утворення нових суб'єктів господарювання. Серед таких для нашої країни видів підприємницької діяльності доцільно виділити Інтернет - магазини.

Із розвитком цифрових технологій онлайн-торгівля зазнає трансформацій, що змінюють не лише спосіб продажу товарів, а й формат взаємодії з клієнтами.

Щоб залишатися конкурентоспроможними, інтернет-магазини впроваджують інноваційні сервіси, які дозволяють покращити клієнтський досвід, підвищити рівень автоматизації та забезпечити зростання продажів.

До таких інструментів належать чат-боти, технології доповненої (AR) і віртуальної реальності (VR), а також мобільні додатки.

Чат-бот — це програмний інструмент, що імітує розмову з користувачем у месенджерах, чатах на сайтах або мобільних додатках. Його завдання — оперативно відповідати на запитання, консулювати, приймати замовлення чи надавати технічну підтримку [1, с. 88-93].

Переваги впровадження чат-ботів: цілодобова підтримка — клієнти можуть отримати відповіді у будь-який час; автоматизація процесів — зменшення навантаження на операторів та економія ресурсів; персоналізація — завдяки інтеграції з CRM, бот може надавати персональні пропозиції; підвищення конверсії — чат-бот супроводжує користувача на етапі вибору товару, тим самим збільшуючи ймовірність покупки.

Прикладами успішного використання чат-ботів є Інтернет-магазини «Комфі», які впроваджують ботів у Viber, Telegram або прямо на сайті, де клієнт може:

- дізнатися наявність товару;
- перевірити статус замовлення;
- отримати допомогу у виборі техніки за параметрами.

AR/VR-технології у продажах. AR (Augmented Reality) дозволяє віртуально «приміряти» товар у реальному просторі. Наприклад, покупець може за допомогою смартфона візуалізувати, як виглядатиме холодильник у його кухні чи телевізор у вітальні.

VR (Virtual Reality) створює повне 3D-середовище, у якому користувач може взаємодіяти з товарами. Наприклад, можна віртуально пройтися виставковим залом або випробувати функції техніки у віртуальному просторі.

Прикладами застосування стають віртуальні шоуруми; віртуальні екскурсії по магазинах; демонстрації роботи побутової техніки у VR-форматі.

Хоча VR потребує додаткового обладнання (VR-окуляри), ця технологія набирає популярності у сфері преміум-продажів та B2B-сегменті.

Мобільні додатки надалі стають впливовими каналами продажу. Згідно зі статистикою, понад 60% покупок в інтернеті здійснюються зі смартфонів. У зв'язку з цим інтернет-магазини активно впроваджують власні мобільні додатки, що забезпечують швидкий доступ до всіх функцій сайту [2,4].

Переваги мобільних додатків:

- швидкість роботи — завдяки локальному збереженню даних, додатки працюють швидше за сайти.
- push-повідомлення — миттєве інформування про знижки, новинки, статус замовлень.
- програми лояльності — інтеграція кешбеків, бонусів, купонів.
- безпечні платежі — підтримка Apple Pay, Google Pay, карткових сервісів.

Сучасні мобільні додатки мають інтеграцію з:

- чатом підтримки;
- особистим кабінетом;
- геолокаційними функціями для вибору найближчого пункту видачі;
- AR-можливостями для перегляду товарів.

Інтеграція новітніх сервісів дозволяє не лише збільшити обсяг продажів, а й підвищити рівень задоволеності клієнтів. Покупці отримують зручний, швидкий, персоналізований сервіс, що позитивно впливає на:

- повторні покупки;
- середній чек;
- відгуки та репутацію магазину;
- вірусне поширення через соціальні мережі.

Інноваційні сервіси, такі як чат-боти, AR/VR, мобільні додатки, стали невід'ємною частиною сучасної електронної комерції. Вони дозволяють:

- автоматизувати обслуговування клієнтів;
- підвищити ефективність продажів;
- створити унікальний клієнтський досвід;
- зменшити витрати на обслуговування;
- зміцнити конкурентні позиції на ринку.

Сьогодні інтернет-магазини стали не лише додатковим каналом збуту, а й основною платформою комунікації з клієнтом, розширення асортименту та реалізації маркетингових стратегій. У цьому контексті вивчення тенденцій продажу електроніки та побутової техніки через онлайн-канали є надзвичайно актуальним для розуміння напрямків розвитку ринку та визначення ефективних стратегій для бізнесу [2, 5].

Починаючи з 2020 року, спостерігається суттєве зростання обсягів онлайн-продажів у сфері електроніки та побутової техніки. За даними Retail Association of Ukraine, у 2021 році обсяги онлайн-торгівлі в цій категорії зросли на понад 30% порівняно з попереднім роком.

Основними драйверами цього зростання стали:

- пандемія COVID-19, яка стимулювала перехід покупців у цифровий формат;
- розвиток логістичних сервісів доставки;
- зростання довіри до онлайн-оплати;
- широка доступність смартфонів та інтернету.

У 2023–2024 роках тенденція продовжувала зберігатися, хоча темпи зростання дещо сповільнились через економічні виклики в країні. Водночас збільшився середній чек покупця, зокрема завдяки попиту на

високотехнологічні товари — розумні телевізори, роботи-пилососи, техніку для енергоефективного споживання тощо.

Один із найяскравіших трендів — активне використання мобільних пристроїв для покупок. За оцінками Statista, понад 65% користувачів в Україні здійснюють покупки саме зі смартфонів. Це стимулює інтернет-магазини вдосконалювати мобільні версії сайтів та запускати зручні застосунки.

Також зростає важливість персоналізованих пропозицій. Алгоритми рекомендацій та Big Data дозволяють формувати індивідуальні списки товарів, акційні пропозиції, що сприяє збільшенню конверсії продажів. Технології штучного інтелекту допомагають передбачити потреби споживача ще до того, як він зробить запит [5,6,8].

Очікується, що у 2025 році обсяг продажів електроніки та побутової техніки через інтернет-магазини зросте на 15–20%, попри загальноекономічні труднощі.

Основні чинники, які сприятимуть цьому:

1. Подальше розширення цифрової інфраструктури;
2. Зростання довіри до онлайн-торгівлі серед старших вікових груп;
3. Інтеграція ШІ в обслуговування клієнтів;
4. Зниження бар'єрів входу для малого бізнесу через маркетплейси.

Також ймовірно зростання кількості покупців із регіонів, адже онлайн-платформи дозволяють здійснювати покупки з будь-якого куточка країни.

Інтернет-торгівля електронікою та побутовою технікою в Україні перебуває на етапі активного розвитку. Основними чинниками зростання стали зручність онлайн-шопінгу, розвиток мобільних технологій, впровадження новітніх сервісів доставки та персоналізації. Для збереження конкурентоспроможності компаніям необхідно інвестувати в технології, вдосконалювати клієнтський сервіс, адаптуватися до змін у поведінці покупців та формувати довготривалі довірчі відносини з ними.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про електронну комерцію " // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 45. С . 410.
2. Про електронний цифровий підпис: закон України від 22.05.2003 р. №852-IV.
3. Про електронну комерцію: закон України: від 03.09.2015 р. (з наступними змінами і доповненнями) № 675–VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – ст. 410.
4. Що заважає українській електронній торгівлі стати цивілізованою [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/06/22/662046.111>

5. Як e-commerce відреагувала на війну та що тепер купують українці [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://rau.ua/novyni/shhokupujut-ukrainci>.

6. Prozorro Sales, Deloitte Україна, E-Commerce Expert – статистика продажів, тенденції, новини.

7. Statista – міжнародна платформа статистики: <https://www.statista.com> – статистика зростання e-commerce в Україні та світі (англ.).

8. Державна служба статистики України <https://ukrstat.gov.ua> – офіційні дані щодо обсягів роздрібної торгівлі, ВВП, інфляції тощо.

КОСТЮЧЕНКО Ірина,
викладач вищої категорії,
викладач-методист
ДТЕФК
м. Дніпро

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР

Анотація: у сучасних умовах цифрова трансформація підприємництва виступає ключовим фактором інституційного, технологічного та економічного оновлення бізнесу, що визначає його здатність до адаптації в умовах високої динаміки зовнішнього середовища. Технологічний прогрес, посилення глобальної конкуренції, зростання ролі інформаційних ресурсів, трансформація поведінки споживачів, світові виклики, пов'язані із карантинними обмеженнями та бойовими діями зумовлюють необхідність ґрунтовного перегляду усталених управлінських підходів, бізнес-моделей та організаційних структур. Цифрова трансформація розглядається як комплексний процес впровадження цифрових технологій у всі сфери функціонування підприємства, що охоплює автоматизацію бізнес-процесів, використання аналітики великих даних, впровадження інноваційних моделей обслуговування клієнтів, а також в перехід до новітніх форм організації діяльності.

Ключові слова: електронний бізнес, підприємництво, цифровізація, цифрова економіка.

Розвиток цифрової економіки тісно пов'язаний із трансформацією суспільства в напрямі формування нового соціального устрою, відомого як інформаційне суспільство. Це поняття ґрунтується на ідеї, що стрімке

зростання обсягів виробництва, обробки, зберігання та поширення інформації призвело до переходу від індустріального типу розвитку до якісно нового етапу, в якому інформація та знання стають основним стратегічним ресурсом. У такому суспільстві ключову роль у функціонуванні економіки, політики, культури та соціальної взаємодії починають відігравати інформаційні технології, цифрові комунікації та інтелектуальний капітал.

Зміна парадигми розвитку полягає в тому, що виробництво матеріальних благ більше не є єдиним визначальним чинником економічної ефективності, натомість зростає значущість високотехнологічних секторів, інновацій, управління знаннями та доступу до цифрової інфраструктури. Формування інформаційного суспільства супроводжується не лише технічним оновленням економіки, але й глибокими соціокультурними зрушеннями, що змінюють характер праці, освіти, комунікації та прийняття управлінських рішень. У цьому контексті цифрова економіка постає як така форма господарювання, що не лише використовує інформацію як ресурс, а й формує навколо неї нові економічні механізми, моделі підприємництва та соціальної взаємодії [1, с. 20-25].

Цифрова трансформація підприємництва в Україні є не лише трендом, а й об'єктивною необхідністю, особливо для великих компаній, що функціонують у традиційних галузях з високим ступенем конкуренції, значними логістичними викликами і потребою в підвищенні ефективності. Серед таких підприємств особливу увагу заслуговує агропромисловий холдинг Kernel – один з лідерів українського аграрного ринку та найбільший експортер соняшникової олії у світі. Приклад цієї компанії демонструє, яким чином цифрова трансформація здатна не лише оптимізувати операційні процеси, а й забезпечити принципово нову бізнес-модель, засновану на аналітиці, даних, автоматизації та високому рівні контролю над ресурсами.

До початку активної фази трансформації холдинг Kernel стикався з низкою обмежень, притаманних для великого агросектора: фрагментарне управління земельним банком, відсутність оперативного доступу до даних з регіонів, складність в уніфікації облікових систем і труднощі у вимірюванні ефективності діяльності на рівні конкретних підрозділів. Земельний банк компанії, що перевищує 150 тисяч гектарів та зосереджений у 22 областях України, вимагав досконалої координації та швидкого реагування на зміни кліматичних, економічних і ринкових умов. За відсутності цифрових механізмів управління цей процес був не лише неефективним, а й створював системні ризики, пов'язані з людським фактором, затримками в ухваленні рішень і непрозорістю витрат. У цих умовах потреба в цифровій трансформації не була

просто трендом часу, а реакцією на структурний виклик, що загрожував прибутковості та подальшій деградації бізнесу.

Відповіддю на ці виклики стала концепція Digital AgriBusiness, впровадження якої Kernel розпочав у 2018 році. Основною метою програми була побудова єдиної цифрової екосистеми управління агровиробництвом, яка базувалася на точному землеробстві, автоматизованій логістиці, цифровому обліку всіх витрат і результатів, а також на зборі, аналізі та обробці великих даних для прийняття управлінських рішень. В основі цифрової архітектури лежали такі елементи, як повна інтеграція з ERP-системами, створення модулів планування польових робіт, управління технікою, аналітики витрат і цифрового моніторингу стану полів. Було також впроваджено спеціалізовану платформу Farm Management Information System, яка дозволила компанії відслідковувати хід сільськогосподарських робіт у реальному часі – з деталізацією до кожного поля, культури, виду операції та задіяного ресурсу [2].

З технічної точки зору трансформація Kernel спиралася на багаторівневу цифрову інфраструктуру, яка охоплювала супутникові знімки, дані з дронів, IoT-сенсори на сільгосптехніці, відслідковування транспортних засобів через GPS, автоматичні системи обліку пального та витратних матеріалів. Ці інструменти дозволили здійснювати оперативний контроль за якістю виконання робіт, дотриманням агротехнічних вимог, витратами ресурсів і рухом техніки. Дані з усіх джерел надходили до централізованої аналітичної платформи, що дозволяло оперативно виявляти відхилення, прогнозувати врожайність і приймати рішення щодо зміни аграрної стратегії в конкретному регіоні.

Економічні результати були цілком відчутними. За оцінками самої компанії, протягом перших двох років після впровадження цифрових технологій економія на ресурсах та зниження втрат становили понад 25 мільйонів доларів США. Це досяглося за рахунок скорочення нецільового використання пального, точного дозування агрохімікатів, зменшення простоїв техніки та зниження людського фактору в ухваленні рішень. Крім того, вдалося досягти підвищення врожайності завдяки диференційованому внесенню добрив та адаптації технологічних карт до локальних умов ґрунту і клімату. За оцінками експертів, впровадження Smart Farming дозволяє підвищити врожайність кукурудзи та соняшнику на 10-15% при одночасному зниженні витрат на гектар. Ці показники підтверджуються і поетапною звітністю компанії перед акціонерами, що фіксує збільшення операційної ефективності та маржинальності внаслідок цифровізації.

Цифрова трансформація також відкрила можливості для горизонтального масштабування бізнесу та створення нових джерел доходу. Kernel почав

активно розвивати напрямки аграрної аналітики, пропонуючи консалтингові послуги на базі зібраних даних. Компанія також інтегрувала свою цифрову платформу з логістичною інфраструктурою, що дозволило контролювати рух продукції від поля до порту, зменшити час на доставку, оптимізувати вантажопотоки і зменшити втрати під час зберігання та транспортування. Усе це підвищило не лише ефективність, а й прозорість бізнес-процесів, що є ключовим фактором для залучення інвестицій на міжнародному ринку [3].

Розглядаючи практичні питання цифрової трансформації підприємництва, варто зазначити й взаємозв'язок цього процесу з е-комерцією. Е-комерція як форма підприємницької діяльності ґрунтується на цифрових інструментах, і її розвиток неможливий без постійного вдосконалення технологій, архітектури обробки даних, механізмів обслуговування клієнтів, логістики, кібербезпеки та цифрових платформ. Цифрова трансформація ж, у свою чергу, починається з перегляду бізнес-моделі, яка зазвичай починає орієнтуватися саме на електронну взаємодію зі споживачами, партнерськими мережами, постачальниками і регуляторами, формуючи нові структури доданої вартості. Тісний зв'язок понять проявляється у тому, що саме інструменти е-комерції, такі як маркетплейси, мобільні застосунки, соціальні платформи з інтегрованими комерційними функціями, стають лабораторіями цифрових інновацій. Саме в цих середовищах тестуються нові підходи до обслуговування клієнтів, використовується розширена аналітика, оптимізується користувацький дизайн, впроваджуються голосові помічники, чат-боти, віртуальні консультанти, а також елементи інтерактивного штучного інтелекту для залучення споживачів. Компанії, які працюють у сфері е-комерції, апріорно змушені трансформуватися цифрово, оскільки клієнт очікує миттєвого доступу до товару, прозорості у процесі покупки, персоналізованих пропозицій, безпечних і швидких платіжних рішень, гнучкої логістики та сервісу післяпродажного обслуговування. Всі ці елементи вимагають від компаній не лише технологічного оновлення, а й глибокої трансформації організаційної структури, процесів, компетенцій та навіть корпоративної культури. Відтак, електронна комерція виступає індикатором цифрової зрілості підприємства, його здатності до адаптації, масштабування і стратегічного мислення [4, с.48-54].

Цифрова трансформація компанії Zalando є унікальним прикладом цілеспрямованої та системної модернізації бізнес-моделі, що здійснюється на основі стратегічного використання інформаційних технологій, алгоритмів прогнозування, автоматизації логістики, обробки великих даних і застосування штучного інтелекту. Початково орієнтована на вузький ринок онлайн-продажу

взуття, компанія поступово перетворилася на одну з провідних цифрових платформ у галузі fashion-ритейлу, що охоплює понад 50 мільйонів активних користувачів на європейському континенті. Її трансформація не є поверховим або суто технологічним оновленням – навпаки, вона охоплює всі рівні організації: стратегічний, операційний, культурний, фінансовий і соціальний.

У центрі цифрової трансформації Zalando – побудова комплексної клієнтоорієнтованої екосистеми, орієнтованої на максимальне задоволення споживацьких потреб у цифровому середовищі. Платформа використовує інструменти аналітики для персоналізації рекомендацій, впроваджує машинне навчання у прогнозуванні поведінки споживача, формує індивідуальні цінові пропозиції, забезпечує адаптивний інтерфейс мобільного застосунку та інтегрує омніканальні стратегії, які забезпечують безперервний досвід взаємодії з брендом як у цифровому, так і у фізичному просторі. Ці зміни дозволяють говорити про формування нового рівня взаємодії між підприємством і споживачем, у якому головну роль відіграє не товар чи ціна, а досвід, швидкість, сервіс і гнучкість. Саме ці характеристики визначають перевагу Zalando у середовищі високої конкуренції на ринку електронної комерції [5].

Економічний ефект цифровізації діяльності компанії має багатовекторний характер. З одного боку, відбувається зниження транзакційних витрат, пов'язаних з обробкою замовлень, логістикою, обслуговуванням клієнтів і поверненням товарів. З іншого боку, компанія суттєво підвищує рівень капіталізації за рахунок збільшення частки повторних покупок, підвищення середнього чеку, зменшення витрат на залучення клієнтів і формування довгострокової лояльності. Відповідно до офіційних звітів, частка постійних клієнтів зросла з 39% у 2017 році до понад 65% у 2024, що є результатом інтеграції програм лояльності, алгоритмів персоналізованого маркетингу та оптимізації логістичних процесів. Досягнення високої операційної ефективності стало можливим завдяки впровадженню власних логістичних центрів, що працюють за принципом гібридної автоматизації: поєднання роботизованих систем з алгоритмами управління залишками, які дозволяють в реальному часі переорієнтувати постачання залежно від зміни попиту.

Висновок. Цифрова трансформація підприємництва в сучасних умовах є ключовим чинником підвищення ефективності, гнучкості та стійкості бізнесу. Приклади компаній Kernel і Zalando демонструють, як глибока інтеграція цифрових технологій змінює не лише операційні процеси, але й саму логіку створення цінності. Електронна комерція виступає водночас каталізатором і результатом цифрових перетворень, уособлюючи нову модель підприємництва, орієнтовану на дані, автоматизацію та клієнтський досвід. Цифровізація

відкриває нові ринки, знижує витрати і формує нові джерела доходів, що є критично важливим у контексті глобальних викликів. Відтак, цифрова трансформація вже не є опцією — це обов'язкова умова конкурентоспроможного та інноваційного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Цифрова економіка: підруч. / А.Ю. Голобородько, О.Ю.Гусєва, С.В. Легомінава, Київ: Видавництво ДУТ, 2020. – 400 с.
2. Офіційний веб-сайт Kernel [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.kernel.ua/ua/>
3. Офіційний веб-сайт Kernel OpenAgribusiness [Електронний ресурс]. – URL: <https://openagribusiness.kernel.ua/>
4. Краус К.М., Краус Н.М., Манжура О.В. Електронна комерція та Інтернет-торгівля: навчально-методичний посібник. – Київ: Аграр Медіа Груп, 2021. – 454 с.
5. Офіційний веб-сайт Zalando [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.zalando.co.uk/>

КУЗЬМІНА Наталія
викладач вищої категорії,
викладач-методист
ДТЕФК
м. Дніпро

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Анотація: У статті досліджено особливості цифрової трансформації системи управління персоналом та її вплив на ефективність діяльності підприємства в сучасних умовах. Розглянуто основні тенденції цифровізації процесів управління персоналом, такі як штучний інтелект, хмарні технології, використання чат-ботів та, які використовуються для автоматизації процесів підбору, адаптація та розвитку персоналу. Разом з перевагами цифровізації системи управління персоналом, приділяється увага й таким питанням як: кібербезпека, адаптація співробітників до нових технологій і формування цифрової культури на підприємстві.

Ключові слова: управлінська систем; цифрова трансформація; управління персоналом; штучний інтелект; хмарні технології; кібербезпека; цифрова культура.

Для будь-якого підприємства персонал є ключовим чинником забезпечення його конкурентоспроможності, а також носієм цифрових навичок, що сприяють розвитку та адаптації підприємства в сучасному цифровому

просторі. Процес управління персоналом в умовах цифровізації, включає в себе такі фактори, як: автоматизація HR-процесів; аналіз даних ; електронне навчання та розвиток ; гнучкі умови роботи; цифрова культура та комунікація; кібербезпека; цифровий підхід до мотивації та оцінки.

Цифрова трансформація системи управління персоналом є однією з ключових тенденцій сучасного розвитку організацій у світі, де швидкий прогрес технологій змінює підходи до організації роботи, підбору кадрів та управління ними. Традиційні методи, що забезпечували ефективне функціонування HR-систем у минулому, сьогодні все частіше втрачають свою актуальність. У всьому світі керівництвом сучасних компаній усвідомлена необхідність автоматизації простих повторюваних процесів управління персоналом, таких як кадровий облік та облік робочого часу, складання графіка відпусток та відгулів, внутрішні комунікації, різноманітні опитування, подання пропозицій щодо покращення бізнес-процесів, розрахунок заробітної плати, різноманітних премій, доплат, надбавок, компенсацій та пільг, розміщення інформації про вакансії, ряд аспектів адаптації, оцінки та навчання персоналу.

На теперішній час виділено чотири основні тенденції цифровізації процесів управління персоналом, які вже запроваджені в роботу багатьох кадрових служб: включення до системи HR-менеджменту технологій штучного інтелекту; збирання, зберігання та обробка великих масивів даних із застосуванням хмарних сервісів; використання чат-ботів для внутрішніх та зовнішніх комунікацій; технології віртуальної та доповненої реальності, що застосовуються для навчання та оцінки персоналу. [1, с.25]

Так, наприклад, у процесі пошуку та підбору кадрів завдяки штучному інтелекту стає можливим здійснення вибору релевантних кандидатів серед великої чисельності на різних сайтах та платформах, за ключовими словами, а також по ряду властивостей – починаючи від біографічних характеристик аж до конкретних умінь та навичок, вказаних у резюме. Оцінити ефективність використання робочого часу та його втрати дозволяє аналіз часу та частоти відкриття робітниками програм та документів, тривалості роботи з ними, змісту та частоти пошукових запитів, звернення до тих чи інших інтернет-порталів, листування співробітників та інше. [2, с.20]

Ще одна тенденція цифрової трансформації в сфері управління персоналом полягає у використанні технологій віртуальної та доповненої реальності. Прикладом можуть бути віртуальні екскурсії, які використовуються для знайомства кандидатів на вакансії або тільки прийнятих працівників із територією підприємства чи конкретного підрозділу. Розвиток даних технологій дозволить моделювати як типові, так і нестандартні чи стресові

ситуації професійної діяльності, оцінювати поведінку працівників в наданих віртуальних ситуаціях. [3, с.4]

Таким чином, актуальність теми управління персоналом підприємства в умовах цифровізації обумовлена необхідністю адаптації до швидких змін, впровадження інноваційних рішень, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення ефективного управління людськими ресурсами в умовах нових реалій. Цифровізація має великий вплив на традиційні сектори, такі як промисловість, послуги, торгівля, а також державне управління. Вона сприяє прискоренню інновацій, підвищенню продуктивності праці та економічному зростанню.

Водночас цифрова трансформація створює певні виклики, такі як потреба в захисті персональних даних, адаптація співробітників до нових технологій та забезпечення їхньої інтеграції в робочі процеси. Для успішного впровадження цифрових змін необхідно враховувати не лише технічні аспекти, а й культуру організації, мотивацію та готовність персоналу до змін.

Список використаних джерел:

1. Акаткін Ю. М. Технології штучного інтелекту у сфері управління персоналом: тенденції впровадження. Менеджмент і економіка. 2021. № 6(23). С. 15–24.
2. Баранник В. І. Цифрова трансформація HRM: Виклики та перспективи . Економічні горизонти. 2022. № 3(45). С. 25–38.
3. Збрицька Т. П., Сорока О. В. Управління персоналом в епоху цифрової економіки. Економіка та суспільство. 2021. Вип.31.

ЛУКАШЕВИЧ Дарина,
студентка групи 124-21-1,
НТУ «Дніпровська політехніка»,
Науковий керівник
СТАНІНА Ольга
доцент кафедри системного аналізу і управління,
НТУ «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ПРИ ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Анотація: Тези присвячені застосуванню методу аналізу ієрархій (МАІ) для прийняття рішення щодо найму персоналу в стоматологічну клініку. На основі попереднього аналізу навантаження виявлено потребу у двох нових

лікарях-стоматологах. Ієрархічна модель включає шість критеріїв оцінки кандидатів, за якими проведено порівняльний аналіз та обчислено пріоритети. Результати дозволили обрати двох найкращих претендентів. Отримані висновки можуть бути використані для підвищення ефективності управлінських рішень у медичній сфері.

Ключові слова: управління в медицині, метод аналізу ієрархій, підбір кадрів, стоматологічна клініка, багатокритеріальне оцінювання, кадрові рішення.

Система охорони здоров'я є однією з ключових сфер суспільного розвитку, що безпосередньо впливає на якість життя населення та рівень соціального захисту. У сучасних умовах цифровізації, високої конкуренції та динамічних змін у медичних технологіях, зростає потреба у впровадженні ефективних управлінських рішень у медичних закладах, зокрема у стоматологічних клініках.

Стоматологічні установи виконують важливу функцію з профілактики й лікування захворювань порожнини рота. Їх ефективна робота потребує не лише сучасного обладнання, але й оптимальної кадрової політики. Прийняття рішень щодо підбору кадрів повинно бути науково обґрунтованим і враховувати як професійні, так і особистісні якості кандидатів.

На основі аналізу навантаження персоналу та моделювання задачі масового обслуговування, було виявлено необхідність у наймі двох додаткових лікарів-стоматологів. Завдання полягає в тому, щоб обрати з шести кандидатів двох найоптимальніших за сукупністю критеріїв. Для забезпечення об'єктивного й структурованого вибору застосовано метод аналізу ієрархій (MAI).

Метод аналізу ієрархій (MAI), запропонований Т. Сааті [1], є ефективним інструментом багатокритеріального прийняття рішень. Його суть полягає у побудові ієрархічної моделі задачі, де верхній рівень відображає головну мету, середній – критерії оцінювання, а нижній – перелік альтернатив.

Основна процедура методу передбачає проведення парних порівнянь елементів одного рівня щодо критерію вищого рівня. Порівняння здійснюються за дев'ятибальною шкалою відносної важливості. Результати формуються у вигляді матриць парних порівнянь, з яких обчислюються вектори локальних пріоритетів за допомогою геометричного середнього. Далі визначаються глобальні пріоритети альтернатив.

Для перевірки достовірності результатів експертних оцінок розраховуються коефіцієнти узгодженості, зокрема індекс узгодженості (IY) та відношення узгодженості (BY). Важливим є те, що коли значення BY менше за 0,1, то це свідчить про прийнятний рівень погодженості експертних суджень, що є важливим фактором для забезпечення надійності результатів.

Завдання обирати кандидатів сформульовано у вигляді трирівневої ієрархічної структури:

Рівень 1 (Мета): вибір двох найкращих кандидатів на посаду лікаря-стоматолога.

Рівень 2 (Критерії оцінки): K1 – Досвід роботи; K2 – Кваліфікація та освіта; K3 – Комунікабельність; K4 – Володіння сучасними технологіями; K5 – Швидкість роботи; K6 – Очікуваний рівень зарплати.

Рівень 3 (Претенденти на посаду): A1 – Коваленко М. С.; A2 – Іванченко А. В.; A3 – Семенюк О. А.; A4 – Петренко Д. О.; A5 – Литвиненко С. І.; A6 – Бондаренко М. В.

На наступному етапі експертна група оцінює відносну важливість кожного критерію. Порівняння проводяться за шкалою Сааті (від 1 – однакова важливість до 9 – один критерій значно важливіший за інший). Далі, для кожного рядка обчислюється геометричне середнє, а потім — нормалізований пріоритет (тобто, відносна вага критерію, табл.1)

Таблиця 1. Оцінка критерії

Критерій	Геометричне середнє	Нормалізований пріоритет
K1	3,93	0,4589
K2	2,05	0,2399
K3	1,03	0,1204
K4	0,62	0,0725
K5	0,61	0,0709
K6	0,32	0,0373

Таким чином найважливішим критерієм виявився досвід роботи (K1), що логічно для стоматологічної практики. Найменшу вагу має очікуваний рівень зарплати (K6), що свідчить про більший фокус на якості кандидатів, ніж на вартості їх послуг.

Для підтвердження надійності матриці обчислюються такі показники:

λ_{\max} (максимальне власне число матриці): 6,35

Індекс узгодженості (IY) = $(\lambda_{\max} - n)/(n - 1) = 0,0706$

Відношення узгодженості (BY) = IY / Випадковий індекс (для n = 6: RI = 1.24) = 0,0569. При значенні BY < 0,1 оцінки вважаються узгодженими, і результати є надійними.

Далі для кожного критерію складаються матриці попарних порівнянь кандидатів. В межах одного критерію експерти оцінюють, наскільки один кандидат кращий за іншого. На основі цієї матриці обчислено локальні пріоритети для кожного з п'яти критеріїв.

На завершення, локальні пріоритети множаться на глобальні ваги відповідних критеріїв. Отримані результати додаються для кожного кандидата – це і є інтегральний пріоритет, який відображає загальну придатність кандидата (табл.2).

Таблиця 2. Оцінка кандидатів

Кандидат	K1	K2	K3	K4	K5	K6	Загальний пріоритет
A4 – Петренко	0,4573	0,4118	0,4467	0,4383	0,4618	0,2371	0,4358
A2 – Іванченко	0,2425	0,2683	0,1152	0,2332	0,2449	0,1547	0,2296
A3 – Семенюк	0,1253	0,0722	0,1426	0,0640	0,0749	0,0717	0,1046
A5 – Литвиненко	0,0994	0,0778	0,2093	0,1215	0,0321	0,0584	0,1028
A1 – Коваленко	0,0327	0,1281	0,0490	0,1043	0,1266	0,4507	0,0850

Отже, найбільш оптимальними кандидатами для працевлаштування є:

A4 – Петренко Дмитро Олегович (43,58%) – продемонстрував найвищі результати за всіма ключовими критеріями, зокрема досвідом, кваліфікацією та володінням технологіями.

A2 – Іванченко Андрій Віталійович (22,96%) – має стабільні показники за більшістю критеріїв та демонструє високий потенціал.

Ці кандидати найбільшою мірою відповідають стратегічним завданням клініки, орієнтованим на підвищення якості обслуговування та впровадження сучасних підходів у лікуванні.

Таким чином, метод аналізу ієрархій виявився ефективним інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері охорони здоров'я, зокрема в частині кадрової політики стоматологічної клініки. Проведене дослідження підтвердило, що найважливішим критерієм підбору кадрів є досвід роботи, що відповідає практичним потребам медичної установи. Застосування ієрархічної моделі дозволило здійснити об'єктивне багатокритеріальне оцінювання кандидатів, враховуючи не лише професійну підготовку, а й особистісні якості та готовність до впровадження сучасних технологій. У результаті було обрано двох кандидатів, які найбільшою мірою відповідають вимогам клініки - це Петренко Дмитро Олегович та Іванченко Андрій Віталійович. Впровадження таких підходів сприяє підвищенню ефективності

управління, зниженню ризиків при прийнятті рішень і забезпечує стратегічну стійкість закладу в умовах високої конкуренції на ринку медичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Saaty, T.L., Vargas, L.G. Models, Methods, Concepts & Applications of the Analytic Hierarchy Process. 2nd ed. New York : Springer, 2012. 346 p

МУНГАЛОВА Ольга

здобувачка освіти
спеціальність «Маркетинг»

Науковий керівник

БАЮЛ Тамара

Викладач вищої категорії, викладач-методист

ДТЕФК

м. Дніпро

КЕЙТЕРИНГОВІ ПОСЛУГИ ЯК ОНЛАЙНОВИЙ ТОВАР

Анотація: У тезах особливу увагу приділено кейтеринговим послугам як специфічному сегменту ринку громадського харчування, який активно інтегрується у простір е-комерції, Електронна комерція відкриває широкі можливості для розвитку кейтерингового бізнесу, дозволяє автоматизувати продажі, підвищити продуктивність, покращити якість обслуговування та масштабувати діяльність без потреби у значному розширенні фізичної інфраструктури. Відмічається, що на відміну від товарів, послуги потребують іншого підходу до просування: акцент робиться на репутацію, довіру, якість сервісу, швидкість виконання та персоналізацію.

Ключові слова: ринок е-комерції, кейтерингові послуги, виїзний кейтеринг, мобільний кейтеринг, доставковий кейтеринг, питання кібербезпеки

Розвиток цифрових технологій докорінно трансформував спосіб функціонування економіки та ведення бізнесу у всьому світі. Однією з найбільш динамічних і впливових сфер новітньої економіки стала електронна комерція, яка охоплює не лише купівлю-продаж товарів в Інтернеті, але й активне надання послуг, здійснення фінансових операцій, маркетингову взаємодію та електронні платежі. Ринок електронної комерції в Україні демонструє значне зростання, зокрема у сфері продажу продуктів харчування та

алкоголю. У 2023 році обсяг онлайн-продажів у цій категорії зріс на 65% у доларах США та на 85% у гривні порівняно з 2021 роком. Середній чек онлайн-замовлень продуктів харчування та алкоголю у 2023 році зменшився на 10% у доларах порівняно з 2021 роком, що може свідчити про зміну споживчих уподобань або перехід до більш частих, але менш об'ємних покупок. Коефіцієнт конверсії в цій категорії також знизився, тоді як дохід та трафік зросли, що вказує на те, що частина користувачів відвідує сайти для моніторингу цін, а не для здійснення покупок. З липня 2021 року спостерігається активне збільшення інвестицій у рекламу: до кінця 2023 року рекламні бюджети зросли на 50% порівняно з 2021 роком.

Ринок е-комерції стрімко розвивається. Станом на 2023 рік його обсяг перевищив 6 мільярдів доларів США із середньорічним темпом зростання близько 20%. Очікується, що до кінця 2024 року ринок перевищить 7 мільярдів доларів США. Основними чинниками, що стимулюють розвиток, є зростання довіри споживачів до онлайн-покупок, розширення цифрової інфраструктури та вдосконалення логістичних систем. У глобальному контексті, у 2024 році продажі електронної комерції перевищать 6,3 трильйона доларів США, що на 8,76% більше, ніж у 2023 році. Відповідно до останніх економічних досліджень та прогнозів, очікується, що до 2027 року обсяг продажів досягне 8 трильйонів доларів США [2.3].

В Україні 16% усіх покупок здійснюються в Інтернеті. За даними групи компаній EVO, у 2024 році в українському сегменті e-commerce було здійснено угод майже на 4 мільярди доларів США, що приблизно на третину більше, ніж у 2023 році. Варто зазначити, що в 2023 році 9,9 мільйона українців купували товари онлайн, що на 17% більше, ніж у 2022 році. Обсяг продажів товарів та послуг через інтернет склав 182 мільярди гривень, що становить 10% від загального обсягу роздрібної торгівлі[1,5].

Кейтерингові послуги — це комплекс заходів, спрямованих на приготування, доставку та подачу готової їжі на замовлення клієнта, зазвичай у місцях, віддалених від стаціонарних точок громадського харчування. Сюди також входить обслуговування заходів, сервірування столів, декорування простору, забезпечення персоналу для обслуговування, а в окремих випадках — і організація логістики, музичного супроводу чи технічного оснащення події. У контексті електронної комерції кейтерингові послуги все більше перетворюються на стандартний інтернет-продукт. Клієнт може через вебсайт чи мобільний додаток обрати тип події (весілля, діловий сніданок, дитяче свято, фуршет, банкет), меню, кількість персоналу, додаткові сервіси, час та місце доставки. Варто зазначити, що основні види кейтерингових послуг — це

виїзний кейтеринг, мобільний кейтеринг (англ. – food truck), доставковий кейтеринг (без обслуговування), корпоративне харчування та преміальні івент-послуги. Усі вони поступово інтегруються в цифрове середовище. Однак існують й такі рішення, які частково відносяться до поняття кейтерингу – доставка їжі на базі програмних засобів. Прикладом додатку доставки їжі є Glovo.

Важливою ознакою кейтерингових послуг в е-комерції є їх чітка структурованість, яка дозволяє представити послуги у вигляді каталогу на платформі, з поділом за форматами обслуговування (банкет, фуршет, кавабрейк, бізнес-ланч тощо), видами кухні, ціновими категоріями, кількістю гостей та іншими параметрами. Це сприяє автоматизації процесу замовлення, спрощенню комунікації з клієнтом, а також дає можливість впроваджувати механізми попереднього планування, бронювання і динамічного ціноутворення залежно від сезону, часу доби чи обсягу послуги.

Особливість даної послуги в електронному форматі також полягає у високих вимогах до логістики, оскільки доставку необхідно здійснювати своєчасно, із дотриманням температурних режимів, умов зберігання та естетичної презентації. Це означає, що успішна електронна модель кейтерингової компанії має включати не лише сайт з формою замовлення, а й гнучку систему управління логістичними маршрутами, цифрове відстеження виконання замовлення, автоматизовані нагадування, сервіс післяпродажного супроводу. Важливу роль відіграють цифрові інструменти для обробки даних клієнта, побудови лояльності, аналізу попиту та формування персоналізованих пропозицій. Ще однією рисою кейтерингу в е-комерції є висока залежність від зручності інтерфейсу та інтерактивності комунікації. Це вимагає від постачальника кейтерингових послуг не лише кухонної майстерності, а й технологічної адаптивності, оскільки від користувачького досвіду залежить повторне замовлення [1].

Усе це формує нову якість у сфері надання гастрономічних послуг. Онлайн-кейтеринг сьогодні — це не лише про їжу, а й про сервіс, персоналізацію, зручність, швидкість реагування та гнучкість у формуванні пропозиції. До того ж він відкриває нові бізнес-можливості: компанії можуть виводити на ринок нові формати (наприклад, бокс-кейтеринг — набір індивідуальних ланч-боксів для подій), тестувати цінову політику в реальному часі, адаптувати меню до подій і сезонів. Також кейтерингові компанії, що працюють в онлайн-середовищі, мають вищу стійкість до змін — зокрема, під час пандемії COVID-19 попит на кейтеринг трансформувався з івент-формату у

формат доставки індивідуальних комплексів додому чи в офіс, що врятувало частину малого бізнесу в галузі.

Отже, кейтерингові послуги в електронній комерції є прикладом поєднання фізичного сервісу з цифровими каналами продажу і обслуговування. Вони передбачають не лише зміну механізмів взаємодії з клієнтом, а й трансформацію самого підходу до надання послуг – від ручного адміністрування до повної або часткової автоматизації, від телефонного бронювання до самостійного онлайн-конфігурування, від обмеженого вибору до широкої варіативності меню. Такий підхід дозволяє компаніям розширити аудиторію, підвищити ефективність бізнесу, скоротити витрати на персонал і покращити якість обслуговування, а споживачам – отримати персоналізований і зручний сервіс на рівні сучасних цифрових очікувань.

Ще однією тенденцією є зростання попиту на спеціалізовані послуги: дієтичне харчування, безглютенові меню, дитяче харчування, вегетаріанські програми, меню для спортсменів. Онлайн-формат дозволяє адаптувати пропозицію під цільову аудиторію та сегментувати клієнтську базу. Компанії створюють окремі лінійки послуг для різних груп – наприклад, бізнес-ланчі для офісів, святкові набори для подій, щоденні обіди для дитячих закладів. Висока гнучкість онлайн-сервісу дозволяє оновлювати меню щотижня, враховувати сезонність продуктів, забезпечувати персональний підхід.

Також значну роль відіграє фактор прозорості й екологічності. Все більше клієнтів звертають увагу на упаковку, джерела інгредієнтів, наявність сертифікатів. Онлайн-сервіси впроваджують розділ “про нас”, де пояснюють філософію бренду, політику сталого розвитку, партнерство з локальними виробниками. Це формує лояльність клієнтів, що готові платити більше за якість, екологічність і відповідальне споживання.

У цілому, динаміка електронної комерції у сфері харчування свідчить про зростаючу інституціалізацію цього сегменту. Стає очевидним, що ринок вже не є виключно “сервісом доставки”, а формується як повноцінна структура, здатна забезпечувати виробництво, складування, комплектацію, доставку, комунікацію та підтримку в єдиній системі. Це ставить нові завдання перед компаніями, які хочуть зберегти конкурентоспроможність: необхідність розвитку логістичної інфраструктури, формування якісного клієнтського сервісу, створення ефективної системи управління запасами та прогнозування попиту.

Значну роль у розвитку електронної комерції відіграє також рівень довіри споживачів. Згідно з дослідженнями, 52% споживачів, які купують щотижневі продукти онлайн, не планують повертатися до покупок в традиційних магазинах [3,5]. Це підкреслює важливість забезпечення високого рівня

обслуговування та якості продукції для утримання клієнтів та стимулювання повторних покупок.

Таким чином, сучасні тренди ринку онлайн-послуг у сфері харчування характеризуються технологічною насиченістю, клієнтоорієнтованістю, персоналізацією, високою конкуренцією та прагненням до сталого розвитку. Український ринок поступово наближається до глобальних стандартів, водночас зберігаючи локальні особливості – гнучкість малого бізнесу, швидке реагування на зміни, активне використання соціальних платформ. В умовах стрімкої цифрової трансформації, здатність кейтерингових компаній адаптуватися до нових технологій та поведінкових моделей споживача стає основою їхньої конкурентоспроможності та перспективи зростання.

Список використаних джерел:

1. The Food Service Industry's Digital Transformation Journey Heading into 2025. [Електронний ресурс]. – URL: <https://modernrestaurantmanagement.com/the->
2. Promodo. Ukrainian eCommerce Research 2023. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.promodo.com/research/ukrainian-ecommerce-2023>
3. UkraineInvest. Ukraine's food delivery market is seeing growth. . [Електронний ресурс]. – URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/en/news/ukraines-food-delivery-market-is-seeing-growth/>
4. Заяць О. І., Капко Я. Є. Сучасні тенденції розвитку електронної комерції. Економіка та суспільство. 2023. № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2893>
5. eCommerce vs. Catering Software: What's Right for Your Grocery Business? – FoodStorm. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.foodstorm.com/blog/ecommerce-vs-catering-software>

СРІБНА Софія

здобувачка освіти

спеціальність «Маркетинг»

Науковий керівник

БАЮЛ Тамара

Викладач вищої категорії, викладач-методист

ДТЕФК

м. Дніпро

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОДАЖУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В
ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІ**

Анотація: Тези присвячені дослідженню сучасного стану, особливостей, переваг і проблем функціонування електронної комерції у сфері продажу продуктів харчування, а також аналіз перспектив її розвитку в Україні з урахуванням світового досвіду. Досліджені основні проблеми, з якими стикається електронна торгівля продуктами харчування в Україні, відзначено низьку культуру онлайн-споживання. Електронна комерція в цьому контексті виступає не лише як комерційна модель, а й як елемент продовольчої безпеки.

Ключові слова: електронна комерція, електронний бізнес (е-бізнес, e-business), інтернет-магазин, маркетплейс, продуктовий ритейл, e-grocery, логістика, продовольча безпека країни, мережа дарксторів і хмарних кухонь,

Сфера продажу продуктів харчування є одним із ключових сегментів національної економіки, що формує основу внутрішнього споживчого ринку, забезпечує продовольчу безпеку країни, створює робочі місця, сприяє розвитку суміжних галузей і визначає рівень соціального комфорту населення.

У сучасній Україні найбільшу частку в роздрібному обігу продуктів харчування займають мережеві супермаркети, які формують власну логістичну систему, забезпечують прямі поставки від виробників, впроваджують системи контролю якості, автоматизації обліку, оптимізації складів, аналізу клієнтської поведінки. Суттєвим чинником трансформації сфери продажу є цифровізація. Інтернет-торгівля продуктами харчування, яка ще десять років тому була скоріше нішевим напрямом, нині перетворилася на повноцінний канал дистрибуції. Платформи типу Glovo, Zakaz.ua, Rozetka, Rocket, а також мобільні додатки мереж супермаркетів (АТБ, Varus, Сільпо) стали новим вікном для споживача, який прагне зекономити час, уникнути черг або обирає товари дистанційно з міркувань безпеки чи зручності. У цих сервісах реалізовано нові моделі поведінки: складання регулярних кошиків, інтеграція з програмами лояльності, застосування штучного інтелекту для підбору товарів, прогнозування попиту на основі великої кількості історичних даних. Особливо актуальним став такий підхід у період пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану, коли питання логістики та доступності харчових продуктів набули стратегічного значення. У деяких регіонах цифрові формати стали єдиним способом забезпечення продовольчих потреб населення, оскільки традиційна інфраструктура була зруйнована або тимчасово недоступна [2].

Онлайн-сегмент продуктового ритейлу динамічно розвивається, однак стикається з низкою структурних викликів. Найважливіші проблеми організації продажу продовольчих товарів через інтернет включають:

- логістика швидкопсувних товарів (cold chain)- забезпечення належних умов зберігання і транспортування продуктів;

- «Остання миля» і витрати на доставку-доставка продуктів додому пов'язана зі значними операційними витратами;

- висока конкуренція та вихід нових гравців - у період 2020–2023 рр. український ринок доставки їжі та продуктів став ареною конкуренції як для локальних стартапів, так і для міжнародних компаній. Окрім Zakaz.ua, послуги доставки продуктового кошика пропонують сервіси експрес-доставки (Glovo, Bolt Food, Rocket до 2021 р.), власні онлайн-магазини супермаркетів (наприклад, АТБ, Metro і Auchan мають можливість замовлення на своїх сайтах), маркетплейси на кшталт Rozetka тощо. У 2022 році компанія Glovo інвестувала в розвиток мережі дарксторів і хмарних кухонь в Україні, наростивши кількість партнерів на 30% та зафіксувавши 73% зростання попиту попри воєнні дії. Одночасно торговельна мережа «Сільпо» запустила власний сервіс швидкої доставки Loko, а мережа Novus розвиває інтернет-магазин Novus Online. Велика кількість пропозицій дає споживачам вибір, але змушує компанії постійно знижувати ціни доставки, скорочувати час виконання замовлення і покращувати сервіс, аби утримати частку ринку. Таким чином, ринок онлайн-продуктів є висококонкурентним, і новим гравцям важко ввійти без значних інвестицій, а існуючим – втримувати лояльність клієнтів у боротьбі зі стартапами та рітейлерами [4.5];

- довіра споживачів та зміна поведінки- традиційно покупці звикли самостійно обирати продукти, особливо свіжі – овочі, фрукти, м'ясо. Тому на початку розвитку e-grocery головним бар'єром була недовіра, але пандемія COVID-19 стала переломним моментом, війна 2022 року спочатку підірвала довіру та можливості (тимчасове закриття сервісів у зонах бойових дій, міграція населення), але вже у 2023-му ринку вдалося відновитися, а споживачі адаптувалися до нових умов. Попри виклики, ринок онлайн-торгівлі продуктами харчування має оптимістичні перспективи, особливо з огляду на досвід останніх років. Очікується, що частка e-grocery буде й надалі зростати як в Україні, так і у світі, завдяки змінам у поведінці споживачів і впровадженню інновацій.

Український ринок доставки продуктів прогнозовано зростатиме на 30–50% щороку в найближчі 3 роки, наближаючись до ємності 2 млрд євро у п'ятирічній перспективі. Це пов'язано з тим, що навіть після повернення офлайн-торгівлі, багато хто оцінив зручність онлайн-покупок. Для порівняння, у 2023 році українці замовляли продукти онлайн майже втричі частіше, ніж у 2021-му – стрімке збільшення аудиторії за два роки. Хоч проникнення e-grocery

поки що менше, ніж у розвинених країнах (у 5–10 разів), потенціал дуже високий завдяки великій кількості інтернет-користувачів та урбанізованому населенню. [4] Покоління, яке звикло до сервісів на кшталт Uber Eats чи Glovo, природно переймає і звичку замовляти продукти з супермаркетів онлайн. Очікується, що і після війни тенденція збережеться, адже споживачі вже оцінили переваги е-комерції. Українські компанії продовжать інвестувати в онлайн-канали. Яскравий приклад – Zakaz.ua, який у 2023–24 рр. вийшов за рамки моделі «marketplace для ритейлерів» і запустив власний інтернет-супермаркет «За Раз» із повноцінним складом товарів. Це дозволяє сервісу отримати додатковий дохід і охопити новий сегмент клієнтів, пропонуючи швидку доставку за 2 години по Києву та передмістю. У свою чергу, традиційні торгові мережі нарощують присутність в онлайні: Varus та NOVUS співпрацюють із Zakaz.ua, водночас розвиваючи власні онлайн-вітрини; Сільпо успішно масштабувала експрес-доставку через сервіс Loko до 7 міст протягом 2022–2023 років, АТБ-Маркет тестує формат самовивозу замовлень з магазинів. Великі маркетплейси теж не стоять осторонь – Rozetka активно формує сегмент швидких споживчих товарів на своїй платформі, а Prom і Алло запускають категорії товарів повсякденного вжитку. В результаті споживач у більшості великих міст України отримує кілька альтернативних онлайн-каналів для закупів продуктів, що стимулює загальний ріст ринку. [4.5.6];

Таким чином, електронна комерція у сфері реалізації харчових продуктів є складним, але перспективним напрямом. Вона поєднує в собі інструменти сучасної логістики, цифрового маркетингу, правового регулювання, технологічного управління процесами та споживчої лояльності. Її ефективне функціонування вимагає дотримання суворих стандартів, впровадження інновацій та гнучкості у взаємодії з клієнтами. З огляду на наведене, можна зробити висновок, що подальший розвиток цього сегмента потребує комплексного підходу, державної підтримки, високої культури ведення бізнесу та адаптації до очікувань цифрового споживача.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про електронну комерцію» від 02.09.2015 р. за № 675-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
2. Сучасний стан та перспективи розвитку доставки продуктів харчування в Україні [Електронний ресурс] // Проблеми економіки та управління. – 2023. – №1(18). – С. 26–30
3. Митрошина Н. Рейтинг: найбільші маркетплейси України [Електронний ресурс] // Торгсофт. – 2024. – URL: <https://torgsoft.ua/articles/stati/marketplace-ukraine/>

4. Forbes. Сервіс доставки Zakaz.ua запустив власний інтернет-супермаркет «За Раз» [Електронний ресурс] – URL: <https://forbes.ua/news/zakazua-zapustiv-vlasniy-internet-supermarket-za-raz-25012024-18781>

5. Сільпо запустив новий сервіс швидкої доставки продуктів і страв – Loko. RAU [Електронний ресурс] – URL: <https://rau.ua/novyni/novini-partneriv/silpo-loko/>

6. Kyivstar Business Hub. Стан ринку фуд-доставки в Україні: як зростає попит на доставку їжі та напоїв [Електронний ресурс] – URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/stan-rinku-fud-dostavki-v-ukrayini-yak-zrostaє-popit-na-dostavku-yizhi-ta-napoyiv>

Право та правоохоронна діяльність: актуальні проблеми та перспективи розвитку

БАДАК Максим

викладач правових дисциплін,
юрисконсульт Дніпровського
транспортно-економічного фахового
коледжу

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГНУЧКИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ

Анотація: розглянуто правові особливості гнучких форм зайнятості. Проаналізовано сутність дистанційної та надомної роботи, сезонної й тимчасової зайнятості, гіг-контрактів, а також правовідносин у сфері аутсорсингу та аутстафінгу. Наголошено на відмінностях між трудовими та цивільно-правовими формами роботи, вказуючи на ризики втрати трудових гарантій у разі обходу стандартної моделі зайнятості. Обґрунтовано доцільність створення законодавчої бази, яка б забезпечувала баланс між потребами роботодавця та гарантіями для працівників.

Ключові слова: гнучка зайнятість, дистанційна робота, надомна робота, гіг-контракти, сезонна праця, тимчасові працівники, аутсорсинг, аутстафінг.

Пандемія COVID-19, цифровізація суспільних відносин, військові дії в Україні мають значний вплив на ринок праці та відповідне законодавство. Традиційна модель зайнятості трансформується та доповнюється відповідно до сучасних викликів. Проте законодавче регулювання цих форм праці залишається фрагментарним та неповним, що створює низку практичних проблем у правозастосуванні.

Крім того, зростаюча мобільність праці, поширення цифрових платформ і орієнтація економіки на гнучкість вимагають нового балансу між свободою підприємництва і соціальним захистом працівників.

Гнучка зайнятість — це альтернативні до класичної повної зайнятості форми трудової діяльності, що дозволяють адаптувати графік, місце і формат роботи до потреб працівника або роботодавця. Чинне законодавство не містить чіткого визначення поняття «гнучка зайнятість», проте окремі нормативно-правові акти регулюють різні форми нестандартної або гнучкої зайнятості:

дистанційну, надомну праця, гіг-контракти, тимчасову, сезонну роботу, роботу на умовах аутсорсингу або аутстафінгу тощо.

Актуальними у сучасних умовах є дистанційна та надомна робота, які виникли в період пандемії у зв'язку з неможливістю працівниками виконувати роботу за місцезнаходженням роботодавця. Відповідно до статті 60-1 Кодексу законів про працю України надомна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником за місцем його проживання або в інших визначених ним приміщеннях, що характеризуються наявністю закріпленої зони, технічних засобів, необхідних для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт або функцій, передбачених установчими документами, але поза виробничими чи робочими приміщеннями роботодавця. [2]

В свою чергу, дистанційна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. [2]

Основна різниця між надомною та дистанційною роботою полягає у характері виконуваної роботи та ступені самостійності працівника в організації робочого процесу. Дистанційна робота передбачає використання інформаційно-комп'ютерних технологій і дає працівнику свободу вибору робочого місця, тоді як надомна робота — це традиційна форма виконання завдань, зазвичай фізичного характеру, але за місцем свого проживання.

Сезонна та тимчасова робота виступають важливими формами гнучкої зайнятості, особливості яких полягають у строковості трудових відносин та характері роботи.

Сезонними вважаються роботи, які внаслідок природних і кліматичних умов виконуються не цілий рік, а протягом певного періоду (сезону), що не перевищує шести місяців. [4] Наприклад, лісова промисловість і лісове господарство, торф'яна промисловість, сільське господарство тощо.

Тимчасовими працівниками вважаються робітники і службовці, прийняті на роботу на строк до двох місяців, а для заміщення тимчасово відсутніх працівників, за якими зберігається їх місце роботи (посада), - до чотирьох місяців. [5]

В обох випадках є правові особливості регулювання праці: працівники мають обмежені гарантії (наприклад, скорочену тривалість щорічної основної відпустки), спрощену процедуру звільнення тощо. Проте, часто виникає проблема, коли роботодавці не здійснюють належного оформлення таких працівників, що призводить до їх тінізації.

Новелою сучасного законодавства є застосування гіг-контрактів як однієї з форм зайнятості. Гіг-контракт – це цивільно-правовий договір, за яким гіг-спеціаліст зобов'язується виконувати роботи та/або надавати послуги відповідно до завдань резидента Дія Сіті як замовника, а резидент Дія Сіті зобов'язується оплачувати виконані роботи та/або надані послуги і забезпечувати належні умови для виконання робіт та/або надання послуг. [7]

Найчастіше гіг-контракти використовуються для виконання разових або проектних завдань, зокрема через цифрові платформи чи онлайн-сервіси (наприклад, Uber, Glovo, Upwork тощо).

Важливим аспектом є те, що гіг-контракт — це цивільно-правовий договір, а не трудовий, хоча за своєю природою і функціональним змістом часто наближається до трудових відносин (виконання роботи за графіком, під контролем, з регулярною оплатою тощо).

Проте, гіг-спеціаліст не набуває статусу працівника у розумінні трудового законодавства. Тому, так як на гіг-спеціалістів не поширюється трудове законодавство, то вони позбавлені низки трудових гарантій: права на оплачувану відпустку, лікарняні, соціальне страхування тощо. Це створює «гібридний» правовий статус, який викликає дискусії, зокрема щодо потреби у законодавчому закріпленні статусу гіг-працівника у сфері трудових відносин, який би дозволив встановити мінімальні соціальні гарантії без втрати гнучкості. Це відповідає європейським тенденціям правового регулювання нетипових форм праці.

Також нестандартними формами зайнятості є аутсорсинг та аутстафінг. Відповідно до Національного класифікатору України "Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010" аутсорсинг – це угода, згідно з якою замовник доручає підряднику виконати певні завдання, зокрема, частину виробничого процесу або повний виробничий процес, надання послуг щодо підбору персоналу, допоміжні функції. Аутстафінг – це найм працівників для подальшого виконання ними роботи в іншого роботодавця. [3] [8]

Основна різниця між аутсорсингом і аутстафінгом полягає в тому, що аутсорсинг передбачає передачу певних функцій чи процесів зовнішній організації (наприклад, бухгалтерські чи юридичні) і замовник сплачує за конкретний наданий результат, а аутстафінг — надання персоналу іншою компанією для тимчасової роботи у замовника і замовник платить за процес виконання робіт наданими працівниками.

Висновок: гнучкі форми зайнятості охоплюють широкий спектр нестандартних моделей трудової діяльності, таких як дистанційна та надомна

робота, сезонна та тимчасова зайнятість, гіг-контракти, а також правовідносини, що виникають у рамках аутсорсингу та аутстафінгу.

Дистанційна та надомна праця вже отримали певне законодавче закріплення, однак залишаються прогалини у забезпеченні трудових гарантій та контролі умов праці. Сезонні й тимчасові працівники потребують удосконалення процедур оформлення трудових договорів. Гіг-контракти, що базуються на цивільно-правових засадах, залишають виконавців без ключових трудових прав, а їх поширення актуалізує дискусії про створення окремого статусу гіг-працівника. Водночас аутсорсинг і аутстафінг, які юридично функціонують поза рамками трудових відносин із кінцевим користувачем праці, створюють додаткові виклики для правового захисту залучених осіб.

Таким чином, розвиток гнучких форм зайнятості вимагає адаптацію законодавства до сучасних змін, враховуючи баланс між гнучкістю для роботодавця та гарантованим рівнем соціального захисту для працівника, незалежно від формату зайнятості.

Список використаних джерел:

1. Буда, Т. (2016). Гнучкі і нестандартні форми зайнятості: соціальні вигоди та ризики. Сталый розвиток економіки, (2(31), 149-157.
2. Кодекс законів про працю України : кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII : станом на 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> .
3. Класифікація видів економічної діяльності дк 009:2010 : національний класифікатор від 11.10.2010 № 457 : редакція від 04.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> .
4. Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 310-09 : редакція від 04.04.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310400-74#top> .
5. Про умови праці тимчасових робітників і службовців : Указ Президії Верховної Ради СРСР від 24.09.1974 № 311-09: редакція від 04.04.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311400-74#top> .
6. Про затвердження Списку сезонних робіт і сезонних галузей : постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.1997 № 278 : редакція від 22.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-97-%D0%BF#Text> .
7. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX : станом на 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#top> .
8. Стадник Д. Аутсорсинг та аутстафінг: як це працює. Юридична Газета. 2019. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshе/autsorsing-ta-autstafing-yak-ce-pracyue-.html> .

ВОЙТЮК Марина

викладач кафедри

теорії та історії держави та права

конституційного права та прав

людини Дніпровського

державного

університету внутрішніх справ,

капітан поліції

<https://orcid.org/0009-0002-8734-1862>

[https://scholar.google.com.ua/citations?](https://scholar.google.com.ua/citations?user=2PjbbDoAAAAJ&hl=uk)

[user=2PjbbDoAAAAJ&hl=uk](https://scholar.google.com.ua/citations?user=2PjbbDoAAAAJ&hl=uk)

м. Дніпро

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ : ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ

Анотація. Захист прав людини є однією з фундаментальних цінностей сучасного суспільства. Важливе місце в системі захисту прав людини належить міжнародним організаціям. Актуальність даного дослідження в тому, що в умовах глобалізації міжнародні організації відіграють ключову роль у забезпеченні дотримання прав і свобод людини. Серед таких організацій відносять універсальні та регіональні організації, так і як Організація об'єднаних націй (далі – ООН), Рада Європи, правозахисні організації, які спільно працюють над захистом прав та свобод на глобальному рівні.

Ключові слова: міжнародні організації, ООН, Рада Європи, права людини, захист прав людини, механізми захисту прав людини.

Міжнародні організації активно працюють над розробкою міжнародних документів у сфері захисту прав та свобод людини. Особливої увагу заслуговує - Загальна декларація прав людини 1948 року, Конвенція ООН про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Конвенція про права дитини 1989 року, Конвенція ООН проти катувань 1984 року та інші. Ці документи створили основу для захисту прав людини у всьому світі та стали орієнтиром для національних законодавств. Механізми моніторингу, створені при ООН та інших організаціях, дозволяють відслідковувати порушення прав людини в реальному часі. Спеціальні доповідачі, робочі групи та комітети, такі як

Комітет ООН з прав людини, постійно аналізує ситуацію з правами людини в різних країнах [1].

Міжнародні організації активно працюють над підтримкою прав вразливих груп, включаючи жінок, дітей, національні та етнічні меншини, а також осіб з інвалідністю. Наприклад, Рада Європи реалізує програми захисту прав дітей та підтримки рівності статей, а ООН займається питаннями біженців через діяльність Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Міжнародний кримінальний суд (МКС) надає правову підтримку в розгляді злочинів проти людяності, геноциду та воєнних злочинів. Діяльність МКС забезпечує міжнародне правосуддя та гарантує, що особи, винні у серйозних порушеннях, будуть притягнуті до відповідальності [2]. За даними ООН, з початку повномасштабного вторгнення, лише у 2022 році, загинули щонайменше 600 українських дітей. Понад 1350 – отримали поранення. Реальна кількість вбитих і поранених, ймовірно, значно вища за ті цифри, які вдалося офіційно підтвердити на сьогоднішній день [3, с. 16].

Питання захисту прав людини часто використовується в політичних цілях, що може знижувати ефективність міжнародних організацій. Нерідко окремі країни використовують тему прав людини для досягнення своїх політичних або економічних цілей, замість реального захисту прав і свобод. Фінансова підтримка міжнародних організацій залежить від внесків держав-членів, і нерідко ці кошти є недостатніми для реалізації всіх програм. Це обмежує можливості організацій у реагуванні на кризи та порушення прав людини [3].

Санкції, накладені на країни, які порушують права людини, часто не досягають бажаного ефекту, оскільки окремі держави можуть ігнорувати вимоги міжнародної спільноти. Наприклад, деякі уряди продовжують порушувати права своїх громадян, незважаючи на осуд світової спільноти. У різних країнах існують різні підходи до прав людини, і це ускладнює імплементацію міжнародних стандартів на національному рівні. Зокрема, культурні та релігійні особливості можуть спричиняти конфлікти з нормами міжнародного права [4].

Міжнародні організації потребують більшого фінансування та ресурсів для виконання своїх функцій. Це дозволить їм розширити програми підтримки прав людини, зокрема в країнах, де вони найбільш порушуються. Співпраця з неурядовими організаціями, які працюють у сфері прав людини, може посилити зусилля міжнародних організацій та підвищити ефективність моніторингу порушень. Для ефективного впровадження міжнародних стандартів важливо

забезпечити культурний діалог між країнами, що сприятиме зменшенню суперечностей та збільшенню довіри до міжнародних організацій [5].

Міжнародні організації відіграють ключову роль у захисті прав людини, проте стикаються з численними викликами, які обмежують їхню ефективність. Досягнення у цій сфері, як-от створення нормативних актів та механізмів моніторингу, є вагомими кроками, однак потребують подальшого вдосконалення. Завдяки реформам, покращенню співпраці та залученню додаткових ресурсів, міжнародні організації зможуть посилити свій вплив у боротьбі за права людини та забезпечити їх дотримання в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Кіріл О.О., Іліка М.І. Роль міжнародних організацій у забезпеченні захисту прав людини в умовах воєнного стану. Студентські наукові дискусії поза форматом: матеріали XI Міжнародної наукової конференції (м. Івано-Франківськ, 11 квітня 2024 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила». 2024. 534 с. С. 221. (дата звернення: 13.05.2025).

2. Півненко Л. В., Холод О. О. Міжнародні механізми захисту прав людини. 2024. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/56809/1/Prava_lyudyny_v_hlobalizovanomu_sviti_2024_258-262.pdf (дата звернення: 13.05.2025).

3. Прокопець К.О., Войтюк М.П. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану: матеріали міжкафедрального круглого столу (в авторській редакції), м. Кривий Ріг, 20 вересня 2024 року. Кривий Ріг: КННІ ДонДУВС, 2024. 150 с. URL: dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2024/10/zbirnyk-tez.pdf#page=15

4. Шостак В., Архирій Л. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини. Рекомендовано до друку Вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету (протокол № 10 від 27.09. 2021 р.). 2021. С. 164. (дата звернення: 13.05.2025).

5. Цебенко С. Міжнародний захист прав людини та його взаємодія з міжнародним правом під час воєнного стану в Україні. Сучасний конституціоналізм та євроінтеграційні процеси в Україні. (Збірник матеріалів учасників П'ятої міжнародної науково-практичної конференції). Львів: ПП" Видавництво" БОНА", 2023. 274 с. С. 203. (дата звернення: 13.05.2025).

6. Яцковина В.В. Міжнародні стандарти у сфері захисту прав людини. 2022. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/11.pdf> (дата звернення: 13.05.2025).

ГАРБУЗ Вячеслав,

викладач

Дніпровський транспортно-економічний

фаховий коледж,

м. Дніпро

ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ. ДОТРИМАННЯ НОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Анотація: Тези присвячені аналізу порушень Правил адвокатської етики як підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Особливу увагу приділено питанням етичної поведінки адвоката під час використання мережі Інтернет, зокрема у соціальних мережах, на персональних вебресурсах та під час публічних коментарів. Окреслено межі допустимої комунікації з клієнтами та суспільством, а також проаналізовано типові порушення, що тягнуть за собою дисциплінарні провадження.

Ключові слова: адвокатська етика, дисциплінарна відповідальність, Інтернет, соціальні мережі, комунікація, професійна поведінка, етичні стандарти.

Вступ

У сучасному світі стрімкого розвитку цифрових технологій та комунікацій особливої ваги набуває питання дотримання адвокатами професійної етики не лише в офлайновому, а й в онлайн-просторі. Адвокат, як носій особливого статусу, несе підвищену відповідальність за кожне своє слово й вчинок, особливо коли це стосується публічних висловлювань, комунікацій у соціальних мережах або інформації, розміщеної на особистих вебресурсах.

Порушення Правил адвокатської етики — незалежно від форми чи способу вчинення — є однією з підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Однак в умовах цифровізації межа між особистим і професійним стирається, і це породжує нові виклики. Поведінка, яка ще вчора могла здаватися приватною справою, сьогодні може кваліфікуватися як несумісна з високими стандартами адвокатської професії.

1. Дисциплінарна відповідальність адвоката: загальні засади

Дисциплінарна відповідальність є видом юридичної відповідальності, притаманною професійній діяльності адвоката. Вона застосовується за вчинення дисциплінарного проступку — тобто дії або бездіяльності, що порушують встановлені законом і професійною етикою вимоги до поведінки адвоката.

Правове регулювання дисциплінарної відповідальності адвоката здійснюється на підставі:

- Конституції України;
- Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
- Правил адвокатської етики (ПАЕ);
- Положення про ВКДКА та регіональні КДКА;
- Регламентів ВКДКА та регіональних КДКА;
- Положення про порядок розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката;
- Рішень Ради адвокатів України, зокрема №203 щодо плати за розгляд скарг.

2. Поняття дисциплінарного проступку адвоката

Згідно з ч. 1 ст. 34 Закону, підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

Серед типових дисциплінарних проступків:

- Порушення Правил адвокатської етики;
- Недотримання вимог закону під час здійснення адвокатської діяльності;
- Поведінка, що підриває авторитет адвокатури або принижує честь адвоката.

3. Порушення Правил адвокатської етики

Правила адвокатської етики — це обов'язковий до виконання нормативний акт, який регулює:

відносини адвоката з клієнтами, судами, колегами, органами влади;
поведінку в публічній, науковій, рекламній, інтернет-діяльності;
принципи ведення адвокатської діяльності (конфіденційність, незалежність, добросовісність, професіоналізм, стриманість).

Порушення цих правил є самостійною підставою для дисциплінарної відповідальності.

ПАЕ поширюються не лише на адвокатів, внесених до ЄРАУ, а й на: адвокатів, право яких зупинене;

стажистів, помічників, працівників адвокатських об'єднань;
адвокатські бюро та об'єднання;
адвокатів-іноземців, зареєстрованих в ЄРАУ.

4. Форми й суб'єкти подання скарг

Право подати заяву (скаргу) до КДКА має будь-яка особа, якій стали відомі факти порушення адвокатом етичних або професійних норм.

Основні форми подання:

- скарги громадян;
- ухвали та подання судів, слідчих, прокурорів;
- скарги від інших адвокатів, органів адвокатського самоврядування;
- звернення юридичних осіб, організацій, установ.

Типові обставини, що стають предметом скарг:

- неявка до суду або до слідчого;
- неналежна поведінка в суді;
- порушення адвокатської таємниці;
- конфлікт інтересів;
- неетична поведінка в соціальних мережах;
- бездіяльність або фальсифікація.

5. Особливості дотримання етики у мережі Інтернет

Участь адвоката у соціальних мережах (наприклад, але не обмежуючись: Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому.

Адвокат при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, цими Правилами, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України.

Адвокати мають право використовувати соціальні мережі та інші онлайн-ресурси, але з дотриманням таких принципів:

- професійна незалежність;
- відповідальність;
- конфіденційність;
- гідність та коректність;
- недопущення дискримінації;
- стриманість у висловлюваннях;

- корпоративна солідарність та збереження довіри до адвокатури.

Публічна або непряма поведінка в Інтернеті, що підриває авторитет адвокатури, може кваліфікуватися як дисциплінарний проступок.

Адвокату слід обережно здійснювати адвокатську діяльність за допомогою соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет шляхом надання правової допомоги, професійних порад та юридичних консультацій, адресованих та/або доступних необмеженому колу осіб.

При користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет необхідно враховувати параметри їх конфіденційності з метою відповідального їх використання, моніторингу та регулярного аналізу власних соціальних мереж, інтернет-форумів, інших форм спілкування в мережі Інтернет та контентів, що розміщуються в соціальних мережах. При виявленні в них помилок або будь-яких невідповідностей конфіденційності вони підлягають негайному виправленню та/або видаленню.

Адвокати повинні оцінити, чи є обраний ними засіб спілкування у соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет належним для отримання бажаного результату. При користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет адвокатам необхідно враховувати контекст, потенційну аудиторію та забезпечити чіткість та однозначність коментарів.

У соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет адвокатам необхідно обережно відноситись до коментарів, які можуть відображати позицію, що протилежна позиції клієнта.

Висновок

Сучасна адвокатська діяльність в умовах трансформації суспільства, воєнного стану та цифровізації права вимагає від адвоката не лише високої правової компетентності, а й чіткого етичного орієнтиру. Правила адвокатської етики перестають бути формальним кодексом – вони стають інструментом збереження довіри до професії, забезпечення сталості правових позицій та підтримки репутації правосуддя в очах суспільства.

Разом із тим, реалії сьогодення оголюють низку проблем – брак конкретизації деяких норм етичної поведінки, правова невизначеність у конфліктних або нестандартних ситуаціях, етичні виклики при роботі в умовах тиску, інформаційної війни, емоційного вигорання чи публічності. Усе це свідчить про потребу системного оновлення підходів до тлумачення та застосування Правил, з урахуванням практики дисциплінарних органів, рішень ЄСПЛ та динаміки адвокатської спільноти.

Адвокат майбутнього — це не лише правознавець, а й носій правової культури. Саме етика визначає межі дозволеного, коли право мовчить. Тому в умовах сучасних викликів необхідно посилити інституційний контроль за дотриманням етичних стандартів, оновити зміст професійної підготовки та забезпечити практичну реалізацію принципів гідності, незалежності й доброчесності як наріжних каменів адвокатури.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" від 05.07.2012 № 5076-VI // [Відомості Верховної Ради України]. – 2013. – № 27. – Ст. 282.
2. Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. (із змінами та доповненнями) // Офіційний вебсайт Національної асоціації адвокатів України. – <https://unba.org.ua>
3. Рішення дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури 2021–2024 рр. // Портал Національної асоціації адвокатів України: <https://erau.unba.org.ua>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року // Ратифікована Україною 17.07.1997 р. – Європейський суд з прав людини
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Morice v. France», 2015 р., № 29369/10 // Практика ЄСПЛ щодо адвокатської діяльності.
6. Панченко Д. О. Етика адвоката: сучасні виклики та межі допустимої поведінки // Юридичний вісник. – 2023. – № 4(68). – С. 42–47.
7. Дроздова О. А. Професійна етика адвоката в умовах правової невизначеності // Вісник Національної асоціації адвокатів України. – 2022. – № 3. – С. 16–21.
8. Нестеренко М. І. Етичні дилеми у практиці адвоката: навч. посіб. – Київ: Юрінком Інтер, 2020. – 128 с.
9. Гель А. М. Публічність, інформаційна безпека та адвокатська етика // Адвокат. – 2023. – № 1(132). – С. 33–37.
10. Методичні рекомендації ВКДКА щодо тлумачення Правил адвокатської етики. – Київ: Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, 2021.

КАБАНОВА Олександра,

викладач

ДТЕФК,

м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА СТАТУСУ МАЙНА, ВИЛУЧЕНОГО ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОБШУКУ ТА ЙОГО ПОВЕРНЕННЯ

Анотація: Тези присвячені дослідженню актуальних проблем статусу майна, вилученого при проведенні обшуку та особливості статусу тимчасово

вилучених документів та їх повернення. Було проаналізовано законодавчі підходи до регулювання статусу вилученого майна, виявити проблемні аспекти його повернення та запропонувати шляхи вдосконалення відповідного правового регулювання.

Ключові слова: обшук, вилучене майно, тимчасове вилучене майно, арешт майна, проведення обшуку, повернення вилученого майна.

Вступ

В умовах реформування кримінального процесуального законодавства України важливого значення набуває визначення правового статусу майна, вилученого під час проведення обшуку. Актуальність теми зумовлена практичними проблемами, що виникають під час повернення такого майна, правовою невизначеністю його правового режиму, а також численними порушеннями прав власників, про що свідчить практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).

1. Законодавче регулювання статусу вилученого майна

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) містить норми, що регулюють тимчасове вилучення майна (ст. 167), проведення обшуку (ст. 234), арешт майна (ст. 170), а також порядок повернення речей, не визнаних речовими доказами.

Проте КПК не містить чіткої дефініції статусу майна, вилученого під час обшуку до моменту його визнання речовим доказом або арешту. Це створює підґрунтя для зловживань, коли органи досудового розслідування затримують повернення майна або фактично використовують його без законних підстав.

2. Судова практика України

Суди України не мають єдності у підходах до розв'язання питань щодо повернення вилученого майна. У ряді випадків майно залишається у володінні органу досудового розслідування без належного процесуального рішення.

Поширеною є практика, коли ухвали про дозвіл на обшук не містять конкретного переліку речей, що підлягають вилученню, що порушує принцип правової визначеності. Також часто відсутні ухвали про арешт майна, що є необхідною умовою для його тимчасового вилучення понад встановлений строк.

3. Практика Європейського суду з прав людини

У справах «Пантелеєнко проти України» (2006), «Ілляшевич проти Росії» (2008) ЄСПЛ наголосив на необхідності дотримання принципу пропорційності,

процесуальних гарантій під час обшуку, а також на забезпеченні ефективних механізмів оскарження дій щодо вилучення майна.

ЄСПЛ також вказує, що недотримання належної процедури порушує статтю 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право власності).

4. Проблематика повернення майна

Основними проблемами в цій сфері є:

Відсутність процесуального статусу вилученого майна на перехідному етапі (між обшуком і визнанням речовим доказом або арештом);

Відсутність чітких строків і процедур повернення майна, не визнаного речовим доказом;

Неврегульованість механізму ініціювання повернення майна особою, в якій воно було вилучено.

5. Пропозиції щодо удосконалення законодавства

Запровадити у КПК норму, яка прямо визначає статус майна, вилученого під час обшуку, до ухвалення рішення про його арешт або визнання речовим доказом.

Встановити обов'язок органу досудового розслідування звертатися до слідчого судді з клопотанням про арешт вилученого майна протягом чітко визначеного строку (наприклад, 72 годин).

Впровадити дієвий механізм повернення майна, не визнаного речовим доказом або не арештованого, за заявою заінтересованої особи.

Передбачити відповідальність за безпідставне утримання вилученого майна.

Висновки

Правовий статус майна, вилученого під час обшуку, залишається невизначеним у чинному законодавстві, що створює ризики для порушення прав особи. Необхідним є вдосконалення КПК з метою встановлення чітких правових гарантій, які унеможливають свавільне утримання майна правоохоронними органами та забезпечують ефективний механізм його повернення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України.
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.12.2019 у справі № 756/16689/15-к.
3. Рішення ЄСПЛ у справах:
 - o Panteleyenko v. Ukraine, no. 11901/02, ECHR 2006;
 - o Ilyashevich v. Russia, no. 60391/00, ECHR 2008.

4. Діденко О. Г. Проблеми арешту майна в кримінальному провадженні. – Право України. – 2021. – № 2.
5. Шепітько В.Ю., Кваша Є.О. Кримінальний процес: Підручник. – Х.: Право, 2024.
6. Ситнік І. В. Тимчасове вилучення майна під час обшуку: проблеми правового регулювання // Вісник прокуратури. – 2022. – № 5.

КОЗІН Вікторія
здобувачка освіти
спеціальності 081 Право ДТЕФК
Науковий керівник
БАДАК Максим
викладач правових дисциплін,
юрисконсульт Дніпровського
транспортно-економічного фахового
коледжу
м. Дніпро

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛИКИ

Анотація: У цій роботі розглядаються правові аспекти та виклики, пов'язані з гендерною рівністю в Україні та світі. Проаналізовано нормативно-правову базу, міжнародні зобов'язання, механізми реалізації гендерної політики та проблеми, що перешкоджають її ефективному впровадженню. Окрема увага приділена світовим рейтингам гендерної рівності, зокрема The Global Gender Gap Report, а також досвіду європейських країн у боротьбі з гендерною дискримінацією. Визначено перспективи вдосконалення політики рівності в Україні та запропоновано шляхи її гармонізації з міжнародними стандартами.

Ключові слова: гендерна рівність, дискримінація за ознакою статі, правові аспекти, гендерна політика, міжнародні стандарти, Європейський Союз, Україна, гендерні стереотипи, політичне представництво, економічні можливості, рівна оплата праці, квоти, антидискримінаційне законодавство.

Гендерна рівність – це фундаментальний принцип справжньої демократії, що гарантує рівноправну участь усіх людей в різних сферах життя. Україна, як демократична держава з чіткою проєвропейською політикою, прагне дотримуватися правових принципів та забезпечувати рівні можливості для всіх громадян.

Повага до прав людини, незалежно від статі, є невід'ємною частиною цього процесу. З кожним роком негативні гендерні стереотипи поступово зникають, а економічні можливості для жінок розширюються, особливо у сфері зайнятості. Водночас тривають дискусії щодо можливих форм дискримінації чоловіків, зокрема у сфері трудового законодавства, яке надає додаткові гарантії жінкам, або воєнних законів, що встановлюють додаткові обов'язки для чоловіків.

Проте рівність прав означає рівний доступ до можливостей, а не розподіл обов'язків чи додаткових гарантій. Українське законодавство постійно вдосконалюється, щоб забезпечити реалізацію прав кожної людини, зокрема з огляду на гендерну приналежність. Згідно зі статтею 24 Конституції України [6], рівні права для жінок і чоловіків гарантуються через рівні можливості у громадсько-політичній, культурній, освітній та професійній сферах, справедливу оплату праці, спеціальні заходи щодо захисту здоров'я жінок, пенсійні пільги та створення умов для поєднання професійної діяльності з материнством. Принцип рівності виключає будь-які привілеї чи обмеження на основі статі.[2]

Світовий банк провів дослідження щодо гендерної рівності в 187 країнах, оцінюючи ситуацію за 35 критеріями у сферах трудового, майнового та сімейного права. Лише шість держав досягли повної рівності: Бельгія, Данія, Латвія, Люксембург, Франція та Швеція, які отримали максимальні 100 балів. Найнижчі показники мають країни, де домінує іслам: Афганістан, Катар, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Іран і Судан. Середній світовий показник становить 74,71 бала, що свідчить про поступове покращення ситуації (ще 10 років тому цей показник був 70,06).

Світовий рейтинг The Global Gender Gap Report 2018 [12], який оцінював гендерну рівність у 149 країнах за рівнем економічних можливостей, освіти, політичних прав та охорони здоров'я, показав дещо інші результати. До першої п'ятірки увійшли Ісландія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та Нікарагуа, а останні місця зайняли Ірак, Пакистан та Ємен. Загальний рівень гендерної рівності у світі оцінюється у 68%.

Найбільший розрив між чоловіками й жінками спостерігається у сфері політичних прав – 77,1%, на другому місці економічні можливості – 41,9%. У сфері освіти та охорони здоров'я цей розрив значно менший і становить 4,4% та 4,6% відповідно. Жінки суттєво відстають у політичному й економічному лідерстві – лише в 17 зі 149 країн главою держави є жінка. Частка жінок серед міністрів складає 18%, а у парламентах – 24%. Гендерна рівність продовжує

розвиватися, але повна рівноправність у всіх сферах все ще залишається викликом.

У рейтингу The Global Gender Gap Report 2018 Україна посіла 65 місце, що є погіршенням порівняно з 61 місцем у 2017 році, але покращенням у порівнянні з 69 місцем у 2016 році. Найкращі показники гендерної рівності в Україні спостерігаються у сфері освіти, де країна займає 26 місце у світі. У сфері економіки Україна посідає 28 місце, хоча серед найбагатших людей країни за 2018 рік немає жодної жінки. У сфері охорони здоров'я Україна знаходиться на 56 місці, а найгірший результат демонструє у політичній галузі – 105 місце. Жінки в Україні рідше обіймають високі посади, хоча поступово скорочують розрив у рівні заробітної плати. Крім цього, до кінця 2017 року в Україні існував перелік із 450 професій, заборонених для жінок, який було скасовано. [10]

Уряд у 2018 році затвердив Державну соціальну програму забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків до 2021 року, враховуючи рекомендації ООН [10]. Це стало важливим кроком у рамках асоціації з ЄС. Наприкінці 2018 року президент Петро Порошенко підписав закон, що дозволяє жінкам проходити військову службу на рівних умовах із чоловіками, включаючи рівний доступ до посад, звань і обов'язків.[6] Крім того, у Верховній Раді зареєстровано законопроект, який передбачає, що на державних підприємствах має працювати щонайменше 40% жінок і 40% чоловіків.[1] Ініціатори законопроекту наголошують, що жінки, які становлять більшість населення України, недостатньо представлені на керівних посадах у владі та бізнесі, а також отримують у середньому на 25% меншу заробітну плату, ніж чоловіки.[3] Україна є учасницею низки міжнародних договорів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності.

Зокрема, важливими документами є Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW)[7] та Пекінська платформа дій, які встановлюють стандарти у сфері гендерної рівності. Важливу роль у формуванні національної гендерної політики відіграє імплементація європейських стандартів.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає поступове впровадження кращих практик гендерної рівності в національне законодавство. Європейський Союз активно застосовує механізми захисту прав жінок, серед яких:

- Рівна оплата праці (ст. 157 Договору про функціонування ЄС[5]);
- Квоти на керівні посади (у Німеччині та Франції компанії зобов'язані мати щонайменше 40% жінок у радах директорів);

- Баланс між роботою та особистим життям (Директива 2019/1158/ЄС передбачає мінімум 10 днів оплачуваної батьківської відпустки[4]);

- Антидискримінаційне законодавство (Швеція застосовує суворі санкції за порушення принципу рівної оплати праці). Крім того, в Іспанії діє закон, що зобов'язує політичні партії включати до виборчих списків щонайменше 40% представників обох статей.

Незважаючи на розвинену нормативно-правову базу, в Україні залишаються значні виклики: гендерні стереотипи, низька ефективність механізмів контролю, нестача фінансування спеціалізованих програм, недостатня представленість жінок у політичній та економічній сферах.

Для подальшого розвитку гендерної політики необхідно:

1. Гармонізувати національне законодавство з європейськими директивами.

2. Запровадити квоти на керівні позиції у владі та бізнесі.

3. Підвищити правову обізнаність громадян та сприяти змінам у суспільному сприйнятті ролі жінок.

4. Посилити контроль за дотриманням законодавства та моніторинг ефективності гендерної політики. Європейський досвід свідчить, що комплексний підхід, що включає нормативну базу, механізми контролю та просвітницькі заходи, сприяє ефективній реалізації гендерної рівності. [11]

Висновок: гендерна рівність є основою демократичного суспільства, і Україна впроваджує законодавчі зміни для її забезпечення. Незважаючи на прогрес, проблеми, такі як нерівність в оплаті праці та недостатня представленість жінок у політиці, залишаються актуальними. Для покращення ситуації необхідні ефективний контроль, правова гармонізація з європейськими стандартами та заходи щодо подолання стереотипів. Запровадження квот, рівної оплати та підтримки балансу між роботою й особистим життям може сприяти розвитку інклюзивного суспільства. Комплексний підхід до гендерної політики допоможе подолати дискримінацію та забезпечити рівні можливості для всіх.

Список використаних джерел:

1. Гендерна рівність в Україні: що маємо сьогодні // Юридична газета. – Київ, 2018.
2. Гендерна рівність у світі існує лише в шести країнах // Український Інтерес. – Київ, 2019.
3. Директива (ЄС) 2019/1158 Європейського парламенту та Ради від 20 червня 2019 року про збалансованість службових та сімейних обов'язків для батьків і опікунів

4. Закон України від 06.09.2018 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях».
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) – 1979.
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.
7. Наказ від 29.12.93 №256 «Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок».
8. Постанова від 11 квітня 2018 р. № 273 «Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року».
9. Правове регулювання гендерної політики в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку // Національна асоціація адвокатів України. – Київ, 2020.
10. The Global Gender Gap Report // WOMEN, BUSINESS AND THE LAW 2019. – World Bank, Washington, D.C., 2019.

КУЗЯКОВА Юлія,

Голова циклової комісії «Суспільних
та правових дисциплін», викладач-методист

ДТЕФК,

м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СПАДКОВИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Анотація: Тези присвячені дослідженню актуальних проблем реалізації спадкових прав в умовах воєнного стану в Україні. Зокрема, проаналізовано складнощі, пов'язані з дотриманням строків прийняття спадщини, оформленням спадкових прав за відсутності документів, діяльністю нотаріусів в умовах надзвичайної ситуації, а також новели законодавчого регулювання у цій сфері. Зроблено висновки щодо правової невизначеності та надано пропозиції щодо вдосконалення відповідних норм.

Ключові слова: спадкове право, воєнний стан, строк прийняття спадщини, нотаріат, спадкова справа, правова невизначеність.

Вступ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України створила нові виклики у сфері цивільного та спадкового права. Мільйони громадян були змушені покинути свої домівки, втратили документи на майно

або опинилися в умовах, які унеможлиблюють своєчасне оформлення спадщини. У зв'язку з цим виникає необхідність у переосмисленні правозастосовної практики та вдосконаленні законодавчих норм.

1. Правове регулювання строків прийняття спадщини в умовах воєнного стану

Згідно з частиною першою статті 1270 Цивільного кодексу України (ЦК України), спадщина має бути прийнята протягом шести місяців з моменту її відкриття. [8] Разом з тим, Кабінет Міністрів України у Постанові №164 від 28 лютого 2022 року визначив, що зазначені строки призупиняються на період дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці.[4]

Ця колізія призвела до правової невизначеності, оскільки урядовий акт не може змінювати норми матеріального права. У низці судових рішень (зокрема, справи № 676/47/21, 175/1404/19, 520/15620/17) Верховний Суд підкреслив, що строки, встановлені ЦК України, не можуть бути змінені підзаконними актами.[5,6]

Станом на 19 червня 2023 року Постанова КМУ №469 скасувала норму про призупинення строків, фактично повернувши шестимісячний строк прийняття спадщини без винятків. У випадку його пропущення спадкоємець має право звернутися до суду з вимогою про його поновлення за наявності поважних причин. Таким чином, повернуте єдине правило за яким спадкоємець має право прийняти або відмовитися від спадку протягом 6 місяців з дня смерті спадкодавця. [3]

2. Особливості нотаріального оформлення спадкових прав у надзвичайних умовах

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України №1118/5 від 16 березня 2022 року, у разі надзвичайного або воєнного стану нотаріуси мають право відкривати спадкові справи незалежно від останнього місця проживання спадкодавця. Крім того, дозволяється здійснення нотаріальних дій навіть за відсутності доступу до Спадкового реєстру, за умови внесення відповідної інформації після його відновлення. [2]

Зміни, внесені Законом України №2923-ІХ від 23 лютого 2023 року, передбачають, що місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нотаріуса, який першим отримав заяву про прийняття спадщини. Такий підхід значно спрощує доступ до спадкових процедур для громадян, які були переміщені в інші регіони країни або перебувають за кордоном. [9] Таким чином, за зміненими правилами, не має значення де проживав спадкодавець на момент смерті.

3. Оформлення спадщини особами, які перебувають за межами України

Громадяни України, що знаходяться за кордоном, можуть подати заяву про прийняття спадщини поштою. За умови нотаріального посвідчення підпису (через консульську установу або іноземного нотаріуса з апостилом і перекладом), така заява є правомірною. Надалі спадкові дії може здійснювати представник за довіреністю, що також має бути належним чином оформлена. Таким чином, введено в дію механізм "дистанційного" оформлення спадкових прав.[7]

4. Втрата документації та юридичне підтвердження факту смерті

Через бойові дії або окупацію певних територій, часто неможливо отримати свідоцтво про смерть спадкодавця або документи, що підтверджують право власності. У таких випадках єдиним правовим шляхом стає звернення до суду з метою визнання особи померлою чи встановлення юридичного факту володіння майном. [1]

5. Актуальність спадкового планування

В умовах зростання ризиків особливої ваги набуває заздалегідь організоване спадкове планування. Заповіт, спадковий договір або довірча власність дозволяють чітко визначити порядок розподілу майна та уникнути конфліктів між спадкоємцями. Такий підхід сприяє правовій визначеності та захисту інтересів спадкодавця. [7]

6. Відсутність доступу до Спадкового реєстру

Новелою серед правил вчинення нотаріальних дій в умовах воєнного або надзвичайного стану є можливість нотаріусів вчинити нотаріальну дію за відсутності доступу до Спадкового реєстру через кібер-атаку РФ. Алгоритм дій нотаріуса виглядає так: за відсутності доступу до реєстрів нотаріальне посвідчення заповітів та робота із заповітами здійснюються без використання реєстру, але з подальшим внесенням протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу; тобто спадкова справа заводиться, а вже після відновлення доступу до Спадкового реєстру нотаріус матиме змогу перевірити наявність заведеної раніше спадкової справи, заповіту тощо. [9]

Висновки

Реалізація спадкових прав в умовах воєнного стану супроводжується низкою суттєвих труднощів, зумовлених як об'єктивними чинниками (евакуація, знищення майна, перебування за кордоном), так і законодавчими колізіями. Існуючі зміни у нормативно-правовому регулюванні, попри їхню адаптивність, потребують подальшого вдосконалення та узгодження з нормами Цивільного кодексу України.

Необхідним є закріплення чітких процедур поновлення строків прийняття спадщини, врегулювання дій нотаріусів в умовах недоступності реєстрів, а також створення механізмів збереження та передачі цифрової інформації про право власності. З урахуванням поточних реалій, питання спадкового права повинно залишатися у фокусі законодавчого оновлення.

Список використаних джерел:

1. Ільницький С. Оформлення спадщини в умовах війни: новели та проблеми. *Юридичний вісник України*. 2023. № 15. С. 12–15.
2. Наказ Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 16 березня 2022 р. № 1118/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0338-22>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо функціонування нотаріату в умовах воєнного стану» від 19 червня 2023 р. № 469. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469-2023-п>
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-п>
5. Постанова Верховного Суду від 18 жовтня 2023 р. у справі № 175/1404/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>
6. Постанова Верховного Суду від 30 травня 2023 р. у справі № 520/15620/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>
7. Трохименко Л. Спадкування під час воєнного стану: як реалізувати своє право. *Юридична газета*. 2023. № 6. С. 22–24.
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану» від 23 лютого 2023 р. № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20>

САЧКО Марія,

викладач

Дніпровський транспортно-економічний

фаховий коледж,

кандидат наук з державного управління

м. Дніпро

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Анотація: Тези присвячені дослідженню особливостей правоохоронної діяльності в Україні у порівнянні з провідними країнами світу. Проаналізовано

рівень ефективності, незалежності та прозорості діяльності відповідних органів. Зроблено висновки щодо перспектив удосконалення правоохоронної системи України на основі міжнародного досвіду. Розглянуто ключові переваги функціонування правоохоронних органів у демократичних і централізованих системах. Виокремлено фактори, що визначають ефективність, прозорість і довіру до правоохоронців у різних країнах.

Ключові слова: правоохоронна система, поліція, правопорядок, громадський контроль, децентралізація, прозорість, захист прав людини.

Вступ

Правоохоронна діяльність є важливою функцією держави, що забезпечує реалізацію принципу верховенства права, захист громадян від протиправних дій та підтримку суспільної безпеки [1]. У світі сформувалися різні моделі цієї діяльності — централізовані, децентралізовані, змішані — кожна з яких має як свої переваги, так і вразливі місця [2]. Розуміння сильних і слабких сторін української та іноземних систем є корисним для удосконалення національних правоохоронних механізмів.

Недоліки правоохоронної діяльності в Україні:

1. Корупція всередині системи. Незважаючи на створення антикорупційних органів, високий рівень корупції зберігається як серед посадових осіб, так і в правоохоронному середовищі [6].

2. Недостатня незалежність органів. Політичний тиск та втручання у роботу правоохоронних структур залишаються проблемою, що підриває довіру громадськості [3].

3. Низький рівень довіри населення. За даними соціологічних досліджень, багато громадян не довіряють правоохоронцям, зокрема через резонансні справи, безкарність та неефективність розслідувань [7].

4. Проблеми з підготовкою кадрів. Професійна підготовка, добір та мотивація працівників часто не відповідають сучасним викликам, що знижує якість розслідувань [4].

5. Неповна реалізація реформ. Багато запланованих змін (особливо у сфері судочинства та прокуратури) реалізовано частково або заблоковано через опір старої системи [5].

Правоохоронна діяльність у країнах світу

Правоохоронна діяльність у країнах світу є фундаментом стабільності, безпеки та правопорядку. У сучасних умовах глобальних викликів зростає значення ефективної, професійної та відкритої правоохоронної системи [8].

Переваги світових моделей правоохоронної діяльності:

1. Високий рівень професіоналізму. У багатьох розвинених країнах (США, Канада, Німеччина) значна увага приділяється навчанню правоохоронців, їхній

спеціалізації та психологічній підготовці [10].

2. Розвинена система громадського контролю. У демократичних державах існують незалежні наглядові органи (наприклад, у Британії — IPCC), що розглядають скарги на дії поліції, а також відкриті механізми доступу до інформації про роботу правоохоронців [9].

3. Використання технологій. У США, Японії, країнах ЄС активно впроваджуються цифрові технології — відеофіксація, автоматизовані бази даних, системи аналітики, що підвищує прозорість і контроль за діями працівників поліції [4; 10].

4. Адаптація до потреб громади. У країнах із децентралізованими моделями (наприклад, США) поліція має тісний зв'язок з місцевими громадами, що підвищує довіру до правоохоронців і дозволяє краще враховувати локальні особливості [10].

5. Наявність незалежних слідчих органів. У деяких країнах функціонують спеціалізовані служби, які розслідують правопорушення самих правоохоронців (наприклад, у Канаді та Великій Британії), що знижує рівень безкарності [12].

Рекомендації для України:

Правоохоронна система України знаходиться в процесі реформування, і для її вдосконалення країна може скористатися передовими світовими практиками [8]:

1. Професіоналізм та постійне навчання правоохоронців. Україна повинна активно розвивати систему навчання та підготовки правоохоронців, включаючи курси з етики, психології, прав людини та спеціалізованих навичок.

2. Громадський контроль та відкритість. Україні необхідно зміцнювати систему громадського контролю через незалежні комісії та об'єктивні механізми зворотного зв'язку [9].

3. Використання сучасних технологій. Україні слід активно впроваджувати передові технології для збору та обробки інформації, а також забезпечити безпеку даних [10].

4. Превентивний підхід до злочинності. Україна повинна запроваджувати превентивні заходи, залучаючи громадськість до боротьби з кримінальністю через програми соціальної підтримки [2].

5. Незалежність правоохоронних органів. Україні слід посилити незалежність правоохоронних органів, особливо в контексті судової реформи [6].

6. Захист прав людини. Необхідно підвищити навчання правоохоронців у сфері прав людини, дотримання міжнародних стандартів і запобігання зловживанням [1].

Висновки

Правоохоронна система України має як позитивні досягнення, пов'язані з реформами та адаптацією до європейських стандартів, так і низку глибинних проблем. Для досягнення стабільного розвитку та зміцнення довіри громадян необхідно посилити боротьбу з корупцією, гарантувати незалежність правоохоронних органів, забезпечити якісний добір кадрів та підвищити рівень професійної етики. Адаптація світових моделей дозволить Україні досягти значного прогресу в забезпеченні правопорядку, довіри до правоохоронців та розвитку демократичних інститутів [8].

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми реформування правоохоронної системи України : аналіт. доп. / за заг. ред. Ю. І. Римаренка. — К. : НІСД, 2021. — 84 с.
2. Біленчук П. Д. Правоохоронні органи України: навч. посіб. / П. Д. Біленчук, Ю. В. Орлов. — К. : Знання, 2020. — 416 с.
3. Грищук В. К. Порівняльне право: навч. посіб. / В. К. Грищук. — Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2020. — 340 с.
4. Зарубіжний досвід організації поліції: аналіт. довідка / Нац. ін-т стратег. дослідж. — К., 2022. — 27 с. — Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/suspilstvo/zarubizhni-modeli-organizatsiyi-politsiyi>
5. Конституція України : Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. — Відом. Верхов. Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
6. Корупція в правоохоронних органах: огляд ситуації та рекомендації. — Transparency International Ukraine. — 2023. — Режим доступу: <https://tiukraine.org/research/koruptsiya-v-pravookhoronnykh-orhanakh/>
7. Результати дослідження рівня довіри до органів правопорядку в Україні / Київський міжнародний інститут соціології. — 2023. — Режим доступу: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1219>
8. Правоохоронна діяльність у зарубіжних країнах: навч. посіб. / С. М. Серьогін, О. В. Дяченко. — Харків : Право, 2019. — 384 с.
9. The Independent Office for Police Conduct (IOPC). — Official site of the UK Police Watchdog. — URL: <https://www.policeconduct.gov.uk/10>. United Nations Office on Drugs and Crime. Global Study on Homicide. — UNODC, 2019. — URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-onhomicide.html>

Впровадження інноваційних технологій навчання і модернізація фахової передвищої освіти

ВОВК Тамара
Викладач вищої категорії,
Викладач-методист
ДТЕФК
м. Дніпро

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація: стаття присвячена висвітленню ролі невербальної комунікації в педагогічній діяльності. Розглядаються фундаментальні аспекти ефективної комунікації в професійному середовищі, зокрема в освітньому процесі. Аналізуються вербальні та невербальні засоби спілкування, підкреслюється їхня взаємодоповнююча роль у досягненні комунікативних цілей викладача.

Ключові слова: педагогічне спілкування, невербальна комунікація, вербальна комунікація, культура мовлення, мовленнєвий етикет

Сфери професійних стосунків, спілкування та комунікації є фундаментальними вимірами людського світу, що визначають успіхи особистості в житті та її взаємини з іншими членами суспільства. Вміння ефективно комунікувати є необхідною умовою будь-якої діяльності, зокрема професійної, де обмін інформацією, налагодження контактів та взаєморозуміння відіграють ключову роль. У цьому контексті невербальні засоби комунікації виступають невід'ємною частиною нашого життя, значно збагачуючи та доповнюючи вербальне спілкування.

Педагогічне спілкування - це професійне спілкування викладача з усіма учасниками освітнього процесу, яке спрямоване на створення оптимальних умов для здійснення мети, завдань виховання і навчання. Однією з передумов досягнення педагогом комунікативної мети є досконале володіння вербальними та невербальними засобами комунікації.[2]

Культура мовлення є одним із вирішальних чинників у налагодженні викладачем соціальних, професійних контактів, засобом його самовираження за допомогою мови і мовлення. Вона віддзеркалює ціннісні орієнтації, гармонію професійних знань, комунікативних і морально-психологічних можливостей,

характеризує його вихованість, уміння висловлювати думки, дотримуватись етичних норм спілкування та ін.[2] Опанування педагогом культури мови й мовлення, мовленнєвого етикету є передумовою ефективності професійної і особистісної комунікації.

З метою встановлення міжособистісного контакту, підтримання доброзичливої атмосфери, тональності спілкування його учасники повинні дотримуватися мовленнєвого етикету (франц. *etiquette* - порядок) - системи ритуалів, яка складається з відповідних словесних формул.[3] Загалом етикет означає установлений порядок поведінки; сукупність правил поведінки (ритуалів), що регулюють зовнішній вияв відносин між людьми, культури особистості. Мовленнєвий етикет педагога складається з правил мовленнєвої поведінки у спілкуванні з колегами, студентами, їхніми батьками.

Невербальна комунікація передбачає обмін не оформленими у слово повідомленнями між людьми, а також їх інтерпретацію. Засоби невербальної комунікації (зовнішній вигляд, пантоміміка, міміка, контакт очей, міжособистісний простір тощо) є носіями професійно й особистісно значущої інформації.[1] Використання і розуміння педагогом невербальних засобів допомагає істотно підвищити ефективність взаємодії, обміну інформацією.

Без невербальних сигналів спілкування стало б значно ускладненим, адже міміка, інтонація та жестикуляція посилюють, доповнюють смисл мовлення та надають додаткову інформацію обом співрозмовникам. Ці елементи дозволяють не лише передавати емоції та наміри, але й краще розуміти психологічний стан іншої людини, її справжні думки та ставлення, що є критично важливим у професійному середовищі.

Деякі викладачі свідомо мінімізують або й зовсім виключають невербальну комунікацію з групою, вважаючи, що вона відволікає від фактичної інформації. Вони надають перевагу застиглій позі (все заняття перебувають в одному положенні) в одному місці (захисним бар'єром слугує стіл), уникають візуального контакту зі здобувачами освіти. Внаслідок цього у студентів виникає бажання зайнятися чимось іншим, оскільки їм важко слухати викладача, сприймати матеріал.

Невербальна комунікація - процес взаємообміну інформацією шляхом використання для передавання повідомлень невербальних (немовних) засобів комунікації. [3]

До засобів невербальної комунікації належать:

- мова тіла: а) статична експресія -- фізіогноміка (експресія обличчя і фігури будовою тіла); арт-ефекти (прикраси, манера одягатися, зачіска, косметика); запахи (природні, штучні); б) динамічна експресія -- текесика

(дотики, потиски рук, поплескування); просодика (тембр, висота, гучність, темп мовлення, особливості наголошування, акцент голосу); екстралінгвістика (паузи, покашлювання, сміх, позіхання, плач); кінесика (комунікативно значущі рухи: міміка, жести, пантоміміка, постава, поза, хода; контакт очей: спрямованість, частота контакту, тривалість); авербальні дії (дії з предметами, тілесні рухи - почісування, потирання рук);

- міжособистісний простір: дистанція; взаємне розміщення під час спілкування;

- часові характеристики: тривалість спілкування; пунктуальність партнерів; своєчасність дій. [2]

Не всі ці засоби рівнозначні, проте кожен з них легко прочитується студентами, підсилює або нейтралізує враження від слів і дій педагога.

У професійно-педагогічній комунікації важливо вміти цілеспрямовано паралельно використовувати вербальні і невербальні засоби. Завдяки цьому забезпечується адекватне передавання, сприйняття й усвідомлення інформації, розкриття особистості мовця і слухача.

Особливо позитивно впливає на слухача усмішка, вміло послуговуючись якою можна змінити мікроклімат у групі, під час індивідуального спілкування. Усмішка надає привабливості зовнішності педагога, позитивно впливає на характер його мовлення, полегшує процес взаєморозуміння, сприяє успішному розв'язанню комунікативних проблем.

Процес комунікації ускладнюють такі помилки викладача:

- несформованість професійно-педагогічної уваги (недостатня стійкість, неоптимальний її розподіл, педагогічно не виправдана форма вираження);

- невиразні контакт очей, пантомімічна і жестикуляційна експресія, відхилення корпусу тіла від співрозмовника, негативні рухи головою;

- інтенсивна жестикуляція, повільний або надто швидкий темп мовлення, нерозвинутість емпатії (нездатність поставити себе на місце студентів);

- монотонність мовлення, нечітка дикція, невміння використовувати інтонації голосу, паузи, неправильність наголосів, часте мовчання;

- скутість рухів, відсутність значущих жестів, невиразність погляду;

- захопленість предметним змістом матеріалу, слабка володіння засобами саморозкриття, недостатні знання комунікативних особливостей здобувачів освіти.

Такі помилки не лише ускладнюють взаєморозуміння між викладачем та студентами, повноцінне донесення, сприйняття і розшифрування інформації, ефективний зворотний зв'язок, а й відгороджують здобувачів освіти від

можливостей завдяки соціально-психологічному наслідуванню опанувати ефективні способи, прийоми спілкування

Таким чином, невербальні засоби комунікації є невід'ємною та надзвичайно впливовою частиною людського спілкування, особливо у професійній сфері. Їхнє вивчення та усвідомлене використання дозволяє не лише ефективніше передавати власні думки та почуття, але й глибше розуміти інших, що є запорукою успішної взаємодії, налагодження міцних стосунків та досягнення поставлених цілей. У сучасному світі, де важливість ефективної комунікації постійно зростає, розвиток навичок розшифровки та застосування невербальних сигналів стає необхідною компетенцією для будь-якого фахівця.

Список використаних джерел:

1. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Психологія спілкування педагога: інтегративний підхід [навчальний посібник; 2 видання: розширене та доповнене] / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська. – К., Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. – 353 с.
2. Основи професійно-педагогічного спілкування: метод. реком. до самостійної роботи студентів. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 52 с.
3. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Спілкування в педагогічному процесі : навчальний посібник. Житомир : ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2021, 100 с

ДАШКО Вадим,
Викладач вищої категорії
Магістр
Директор ДТЕФК
м. Дніпро

АДАПТАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОЛЕДЖІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Анотація: у тезах розглянуто механізми й тенденції адаптації дистанційного навчання у закладах фахової передвищої освіти України до умов воєнного стану. З'ясовано, що більшість студентів не адаптована до навчання в умовах воєнного стану, зокрема, не має психологічної готовності, навчальної мотивації та активності на заняттях. Слід відмітити, що шляхами поліпшення адаптаційного процесу до умов дистанційного навчання повинні виступати: висока самоорганізація студентів, за якої підвищується творчий, інтелектуальний потенціал та прагнення до здобуття знань.

Ключові слова: адаптація студентів до навчання, воєнний стан, дистанційне навчання.

Як і всі сфери життя суспільства, сфера освіти зазнала великих змін в умовах воєнного стану. Військова агресія в Україні забрала у дітей дитинство і право на якісну освіту, а педагоги втратили можливість викладати гідно та безпечно. Тисячі здобувачів вищої освіти змінили свою форму здобуття освіти зі стаціонарної на дистанційну та змішану.

Новий формат навчання із застосуванням технологій дистанційного навчання став достатньо актуальним. Адже це і відновлення освітнього процесу і підтримка здобувача освіти.

Організація освітнього процесу у нашому закладі освіти здійснюється в умовах воєнного стану відповідно до чинних нормативних документів задля забезпечення прав здобувачів освіти до продовження здобуття освіти.

У межах академічної автономії адміністрація коледжу розробляла та вдосконалювала алгоритми щодо організації освітнього процесу за дистанційною та змішаними формами навчання.

Серед першочергових завдань було вирішено наступні:

1. Проведення нарад для ознайомлення педагогічних працівників із особливостями організації освітнього процесу, вимогами до організації дистанційного та змішаного навчання.
2. Створення електронного розкладу, доступ до нього всіх учасників освітнього процесу, відповідно до Положення про дистанційну форму здобуття освіти.
3. Створення спільнот у менеджерах, в які входять всі учасники освітнього процесу, окремої спільноти для педагогічних працівників
4. Проведення онлайн-батьківських зборів для ознайомлення із особливостями організації освітнього процесу у дистанційній та змішаній формі здобуття освіти.

Здобувачі коледжу, маючи вже досвід дистанційного навчання в шкільних закладах навчилися отримувати знання на різних платформах онлайн. Тому запроваджуючи дистанційне навчання, адміністрація коледжу зважала не лише на наявність техніки і доступу до інтернету педагогів та здобувачів освіти, а й на специфіку освітнього процесу.

Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки на кшталт Viber дозволяють створювати закриті групи, спільноти, чати, вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Платформа Moodle (<https://moodle.org/>) – відкрита система управління дистанційним навчанням. Вона дозволяє використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії педагога, здобувачів освіти та адміністрації закладу освіти. [1]. Зокрема, надає можливість подавати навчальний матеріал у різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, вебсторінка; заняття як сукупність вебсторінок з можливим проміжним виконанням тестових завдань); здійснювати тестування та опитування здобувачів освіти з використанням питань закритого (множинний вибір правильної відповіді та зіставлення) і відкритого типів; здобувачі освіти можуть виконувати завдання з можливістю пересилати відповідні файли. Крім того, система має широкий спектр інструментів моніторингу навчальної діяльності здобувачів освіти, зокрема щодо загального часу роботи з конкретним навчальним предметом, відповідними темами або складниками навчального матеріалу, загальної успішності окремого здобувача або академічної групи в процесі виконання тестових завдань тощо. Moodle має у своєму інструментарії: форми здавання завдань, дискусійні форуми, завантаження файлів, журнал оцінювання, обмін повідомленнями, календар подій, новини та анонси, онлайн-тестування, Вікі-ресурси.

Поширеним веб-ресурсом для забезпечення навчання у дистанційному форматі в нашому закладі освіти є платформа Google Classroom (<https://classroom.google.com>) – сервіс, що пов'язує Google Docs, Google Drive і Gmail, дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію. Педагог має змогу проводити тестування, контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання вправ, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування зі здобувачами освіти в режимі реального часу [2].

Zoom (zoom.us/download) – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Zoom підходить для індивідуальних та групових занять. Користувачі можуть використовувати додаток як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. До відеоконференції може підключитися будь-який користувач за посиланням або ідентифікатором конференції. Заняття можна запланувати заздалегідь, а також зробити посилання для постійних зустрічей у певний час. У платформу вбудована інтерактивна дошка, яку можна демонструвати здобувачам освіти. Крім того, є можливість легко й швидко перемикається з демонстрації екрана на інтерактивну дошку.

Платформа доступна для операційних систем Windows, MacOS, Android та iOS і має плагін, який дозволяє використовувати Zoom прямо в браузерах Google Chrome та Mozilla Firefox. [3].

Відеоконференції також можна проводити за допомогою Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо. Classtime (<https://www.classtime.com/uk/>) – платформа для створення інтерактивних навчальних додатків, яка дозволяє вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу. Є бібліотека ресурсів, а також можливість створювати запитання. Принцип роботи полягає у тому, що педагог розробляє інтерактивний навчальний матеріал з певної теми (можна використовувати матеріали з бібліотеки), а здобувачі освіти отримують доступ до навчального матеріалу. [4]. LearningApps.org (LearningApps.org) – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою або як індивідуальні вправи різних типів на різні теми для здобувачів освіти. Цей сервіс є додатком Web 2.0 для підтримки освітніх процесів.

Конструктор LearningApps. Org призначений для розробки, зберігання та використання інтерактивних завдань з різних навчальних дисциплін. Специфіка дистанційного навчання, що базується на телекомунікаційних технологіях, інтернет-ресурсах, впливає на способи відбору і структуризації змісту, способи реалізації тих чи інших методів і організаційних форм навчання, що суттєво впливає на функціонування всієї освітньої системи [5]. Програми для забезпечення дистанційного навчання є надзвичайно важливими у сучасному освітньому середовищі. Вони дозволяють здобувачам освіти отримувати якісну освіту незалежно від місця проживання. Такі програми підвищують їхню академічну свободу. Крім того, вони сприяють розвитку навичок самоорганізації та самостійності, що є важливими в освітньому процесі та подальшій професійній діяльності здобувачів освіти.

Адміністрація коледжу враховує численні фактори, котрі впливають на якість і доступність освіти в умовах, що змінилися. Освіта є лише одним із багатьох аспектів процесу відновлення країни. Цей шлях складний і багатоетапний, і його успішна реалізація стане можливою лише після досягнення Перемоги.

Список використаних джерел:

1. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvitavumovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>
2. https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/08.12.2022_eko.pdf

3. Соловйова Л., Шостак У., Болокан І. Дистанційна вища освіта в контексті процесів глобалізації та інформатизації. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2021. Вип. 40, Т. 3. С. 204–212.
4. Соломаха К. В. Гаркавий С. І. Проблеми та перспективи дистанційної освіти в Україні. Довкілля та здоров'я. 2020. 3(96). С. 60–64.
5. Шевчук Г. Й. Дистанційне навчання у вищій школі: переваги, недоліки, перспективи. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Випуск 79. Том 2. С. 205–209

ДМИТРЕНКО Ірина,
викладач,
ДТЕФК,
м. Дніпро

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація: Розглянуто теоретичні питання впровадження інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти. Визначено сутність понять технологія, технологія навчання, освітня технологія. Здійснено класифікацію технологій навчання, які застосовуються в закладах вищої освіти.

Ключові слова: технологія, технологія навчання, освітня технологія, компетентність, заклади вищої освіти, класифікація технологій навчання.

Сучасний світ є свідком величезного та швидкого технологічного прогресу та розвитку в різних аспектах, якого раніше не було, що зробило нас нездатними обійтися без сучасних технологій у нашому повсякденному житті, незалежно від обставин.

Процеси, які відбуваються в суспільстві й на ринку праці висувають нові вимоги до якості підготовки фахівців у закладах освіти. У свою чергу, процеси, що відбуваються в світі, впливають на всі сфери життєдіяльності людини. Зміни на ринку праці настільки стрімкі, що система освіти не завжди встигає на них реагувати, що спричиняє невідповідність навичок, які отримують випускники закладів освіти запитам сучасності.

Визначальними чинниками позитивних змін у освіті є розвиток технологій. Вони визначають правила діяльності для всіх учасників освітнього ринку,

вимагають їх до впровадження новітніх освітніх моделей, методик, технологій та ін.

Нові технології впливають на якість життя людей в усьому світі. Їх використання кардинально змінює характер буття людини.

Термін «технологія» вперше почали застосовувати для планування та успішного досягнення навчальних цілей. За визначенням ЮНЕСКО, технологія навчання – це системний метод створення, застосування та визначення всього процесу навчання та засвоєння знань за урахування технологічних і людських ресурсів, передбачає оптимізацію форм і способів організації навчального процесу. Однак сьогодні термін технологія активно розширюється [1, с.14].

У сьогоденні умовах реформування освіти в Україні найважливішими завданнями є підготовка освіченої, творчої особистості та формування в неї компетентностей для ефективної життєдіяльності та професійної діяльності.

Тому, серед найважливіших проблем, які стоять перед освітнім процесом, є здатність опрацьовувати нові методи навчання та освіти, засновані на навчальному плані та методі навчання, організованому відповідно до теорій навчання, а також здатність підготувати та розробити відповідне творче навчальне середовище, яке сприяє полегшенню і вдосконаленню процесів навчання та викладання.

Отже, технології здатні полегшити доступ до знань та інформації викладачів і здобувачів освіти у всіх сферах життя. Бо володіння знаннями та інформацією є головним шляхом до прогресу та процвітання будь-якої нації у світі [2,с.22].

Як наслідок, для вирішення цієї проблеми необхідне психолого-педагогічне обґрунтування змісту й методів навчально-виховного процесу, які є провідною умовою всебічного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу, засобом реалізації здібностей, а також зростання професійної компетенції, удосконалення раніше здобутих знань, умінь і навичок.

Вимоги до сучасної освіти спонукають педагогів до пошуку нових сучасних ефективних технологій викладання та навчання, що дозволяють досягти більш високих результатів навчання і виховання, впроваджувати новітні освітні технології в процес навчання. Одним з основних завдань в навчально-виховному та освітньому процесах є розвиток у здобувачів інтересу до навчання, творчості. Дану задачу можна вирішити, застосовуючи на уроці сучасні освітні технології в процесі навчання, що дозволяє урізноманітнити форми і засоби навчання, які підвищують творчу активність здобувачів. Ці технології допомагають раціонально організувати навчально-виховний та освітній процеси, застосувати особистісно-орієнтований підхід, активно

використовувати технічні засоби навчання і інформаційно-комп'ютерні технології, Інтернет - технології, створюють умови для активної власної пізнавальної діяльності здобувачів, заохочують прагнення здобувачів до пошуку своїх траєкторій і способів вирішення, створюють «ситуації успіху», розвивають самоконтроль і взаємоконтроль. Кожна конкретна технологія навчання має свої ознаки, визначення, функцію, структуру, характерні тільки для неї. Педагог повинен демонструвати на занятті різні стратегії навчання, щоб сформувати здатність особистості вчитися все життя [3, с.15].

На сьогоднішній день новітні технологічні рішення є тим визначальним чинником, який суттєво впливає на процеси розвитку прогресивного мислення здобувачів сучасних закладів освіти, розвиває їх здатність спостерігати за мінливими умовами зовнішнього світу та швидко до них адаптуватися.

Сьогодні в світі розширюється і адаптується до сучасних умов функціонування освітнього простору та безпосереднього здійснення освітнього процесу формат інформаційно-комунікаційних технологій.

Поширеними формами спілкування педагога і здобувачів освіти у форматі інформаційно-комунікаційних технологій стали форум, чат, відеоконференція. Але треба зазначити, що за можливостями функціонування дистанційна освіта має дещо інший контент ніж традиційна освіта.

Найбільш перспективними з новітніх технологій навчання, які можуть бути ефективно реалізовані у освітній практиці, це, на мій погляд, технології змішаного навчання та «перевернутого» навчання.

При реалізації технологій змішаного навчання (Blending learning) освітні установи використовують різні способи поєднання онлайн-навчання з модернізованою класноурочною системою, тобто дана освітня технологія поєднує навчання з участю педагога (обличчям до обличчя) з онлайн-навчанням, що припускає елементи самостійного контролю здобувача шляху, часу, місця і темпу навчання, а також інтеграцію досвіду навчання з педагогом і онлайн. Незважаючи на широкий спектр можливих способів та форматів реалізації змішаного навчання, йому характерні такі риси: наявність мультимедійного контенту, що забезпечує доступ до навчальної інформації в режимі 24/7, можливість орієнтувати цей контент на різні потреби та можливості здобувачів, поєднання офлайн та онлайн-навчання. Використання технологій змішаного навчання дозволяє зробити освітній процес більш індивідуалізованим, що відповідає потребам усіх зацікавлених сторін, що зрештою підвищує ефективність навчання загалом.

Технологія перевернутого навчання (flipped classroom) представляє собою одну з форм змішаного навчання, яка дозволяє «перевернути» звичайний клас

наступним чином: замість домашнього завдання здобувачі дивляться короткі відео-лекції в мережі – самостійно проходять теоретичний матеріал – а весь аудиторний час, коли педагог знаходиться поруч, використовується для спільного виконання практичних завдань. Це активна форма навчання, яка дозволяє залучити до роботи на кожному занятті всіх здобувачів. Закономірно, що такий спосіб організації навчання пред'являє особливі вимоги до організації освітнього процесу, ролям педагога та здобувача, обумовлює підвищення відповідальності здобувачів за результати навчання [3, с.49].

Для педагога важливо усвідомити, чому він застосовує навчальну технологію, у якому значенні буде її використовувати, щоб зробити заплановане, а саме:

- ~ зрозуміти й оцінити потенціал уже відомої технології, порівнюючи її з можливостями інших технологій для досягнення поставленої цілі;
- ~ упровадити будь-яку конкретну технологію в навчальну практику й оцінити ефективність її застосування;
- ~ розробляти у проекті нову технологію та реалізувати її на практиці.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / Василь Іванович Ковальчук. – 2-е вид. доп. і перероб. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с.
2. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / Василь Іванович Ковальчук. – 2-е вид. доп. і перероб. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с.
3. Ковальчук В.І. Розвиток вищої освіти відповідно до тенденцій і вимог ринку праці / Василь Іванович Ковальчук // Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Матеріали ІІ МХжнародної науково-практичної конференції, 25-26 лютого 2016 року. – Київ: В-во «МіленХум», 2016. – С. 22–24.
4. Сисоєва С.О. Сучасні підходи до визначення педагогічних технологій / Сисоєва С.О., А.М. Алексюк, П.М. Воловик та ін. / Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія за ред. С.О. Сисоєвої. – К.: ВІПОЛД, 2001. –с. 13–53.

ЗЕМЛЯНИЙ Олексій

викладач іноземної мови-спеціаліст,
ДТЕФК,
м. Дніпро

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН- ПЛАТФОРМ СЕРЕД ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ФАХОВИХ ЗАКЛАДІВ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація: входження України в єдиний освітній простір та інтенсивний розвиток глобальної комп'ютерної мережі зумовили необхідність застосування цифрових технологій під час вивчення іноземних мов у закладах фахової передвищої освіти. Знання іноземної мови є обов'язковим в наш час. Основними шляхами вирішення цих проблем є перегляд Державних стандартів в частині підготовки викладачів іноземних мов до використання цифрових технологій, оновлення комп'ютерного обладнання та забезпечення широкомасштабного доступу до інтернету закладів вищої освіти, розвиток та підтримка навчальних онлайн-платформ, впровадження дуальної освіти.

Ключові слова: цифрові технології, освітня платформа, веб-ресурс, іноземна мова.

Реалії сьогодення, особливо в Україні, вимагають від викладачів широкого застосування нестандартних підходів до планування та проведення занять, впевненого володіння персональним комп'ютером, смартфоном або планшетом. Використання цих гаджетів дає змогу мати доступ до використання онлайн-платформ для проведення опитувань, тестів, асинхронних занять та різноманітних змагань. Особливо, це стосується конкурсів і вікторин серед здобувачів освіти, які мають на меті підвищення їхньої мотивації до відвідування занять, активної участі в навчальному процесі, командної роботи, проведення оцінювання рівня знань та створення атмосфери здорового суперництва.

Протягом останніх десяти років використання інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення іноземних мов продемонструвало помітні покращення в успішності здобувачів освіти [2]. Відповідно, майже усі студенти та їх батьки чи опікуни мають явний запит на такі стратегії викладання, оскільки збільшена ще з часів пандемії коронавірусу необхідність

доступу до інформації незалежно від фактичного часу та місця суттєво посилила ефект цифрових технологій, що внесли і вносять корективи в підготовку здобувачів освіти в процесі вивчення іноземних мов, оскільки постійно розвиваються і вдосконалюються [1]. Безперечно, це розвиває освітню систему, кастомізує та додає інклюзивності у неї, але, зі свого боку, вимагає від викладачів відповідних знань та навичок використання онлайн-ресурсів. Не можна не констатувати, що викладачі теж отримують тільки корисне від цифрових інновацій, бо мають можливість самостійно і часто безкоштовно займатися цифровим навчанням і приділяти більше часу навчанню самих себе і, як наслідок, професійному розвитку [3, с. 128].

На жаль, все ще далеко не усі викладачі можуть насправді впевнено та якісно імплементувати вищеперелічені елементи цифровізації у свої заняття, оскільки мають недостатню обізнаність щодо функціоналу багатьох онлайн-платформ та їх особливостей використання. Проблема ця є суттєвою, але цілком вирішуваною шляхом проведення відповідних майстер-класів. Суть таких тренінгів має полягати у наданні чітких інструкцій щодо використання популярних онлайн-платформ (кожної окремо), із одночасною демонстрацією візуального матеріалу (презентації або відео), в якому покроково буде описаний весь функціонал конкретного веб-ресурсу. Також, обов'язково має бути пропрацьований пробний фрагмент заняття у рольовій грі між викладачами, присутніми на майстер-класі. Формат подібних заходів може бути онлайн, офлайн або змішаний, в залежності від обставин.

Яскравим прикладом подібного заходу є відносно недавно проведене засідання міського методичного об'єднання викладачів іноземних мов закладів фахової передвищої освіти на базі Дніпровського транспортно-економічного фахового коледжу, на якому був організований майстер-клас з використання сучасної навчальної платформи «Quizizz». Було проведено детальний розбір платформи та надана послідовна і зрозуміла інструкція щодо використання її на заняттях із різними категоріями здобувачів освіти за допомогою презентації, що містила ілюстровані пояснення до кожного етапу роботи з програмою та особливостями використання штучного інтелекту в ній. Також, викладачі мали змогу протестувати функції вищезгаданого ресурсу синхронно з поданням візуального матеріалу. Після свого завершення майстер-клас отримав багато схвальних відгуків і ще більший запит на огляд інших платформ для навчання.

Підсумовуючи усе зазначене, можна констатувати, що задля відповідності сучасним освітнім тенденціям викладачі зі свого боку мають продовжувати удосконалювати навички діджиталізації, що не ставить під сумнів актуальність організації заходів для підвищення таких кваліфікацій.

Список використаних джерел:

1. Uysal M.P., Gazibey Y. E-Learning in Turkey: Developments and Applications, Yamamoto, G.T., Demiray, U. ve Kesim M. (Editörler), Cem Web Ofset, Ankara. 2010.
2. Fu Q. K. Impacts of mobile technologies, systems and resources on language learning: A systematic review of selected journal publications from 2007–2016. Knowledge Management & E-Learning, 2018, 10(4), 375–388.
3. . Ikonnikova M., Komochkova O. Modern online platforms and digital technologies in teaching linguistics in the us higher education practice. Information Technologies and Learning Tools. 2019. Vol. 73, Iss. 5, pp. 125–134.

ЗОТІК Ольга

викладач економічних дисциплін

циклової комісії

«Управління та адміністрування»

викладач вищої категорії

ДТЕФК

м. Дніпро

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація: В тезах розглядаються основні напрямки впровадження інноваційних технологій у систему фахової передвищої освіти в Україні. Проаналізовано ефективність використання цифрових платформ, змішаного навчання, кейс-методу та технологій доповненої реальності.

Наведено порівняльний аналіз традиційного та інноваційного підходів. Представлено статистику використання технологій у коледжах, а також виявлено основні труднощі та перспективи впровадження. Тези містить аналітичні матеріали у вигляді таблиць і графіків, що ілюструють поточний стан упровадження інновацій у коледжах.

Ключові слова: інновації, фахова передвища освіта, коледж, цифрові технології, змішане навчання, кейс-метод, модернізація, цифровізація, методи навчання.

Вступ. Фахова передвища освіта займає важливе місце в системі підготовки кваліфікованих кадрів. Сучасні виклики, зумовлені цифровізацією та змінами ринку праці, потребують модернізації навчального процесу.

Впровадження інноваційних технологій у коледжах дозволяє зробити навчання більш гнучким, практикоорієнтованим та ефективним.

Стрімкий розвиток цифрових технологій, зміна вимог ринку праці, зростання ролі самостійного та інтерактивного навчання — усе це висуває нові вимоги до змісту, методів і організації освітнього процесу. У контексті інтеграції України в європейський освітній простір модернізація коледжів має стратегічне значення для підготовки конкурентоздатних фахівців середньої ланки [4,с.33].

Викладка основного матеріалу. Інноваційні технології навчання – це сукупність новітніх методів, технік і засобів навчання, що забезпечують розвиток та вдосконалення процесу здобуття освіти. Вони включають в себе як традиційні методи, так і новітні цифрові інструменти [1,с.28].

Серед найбільш популярних інноваційних технологій можна виділити такі:

1. Змішане навчання (Blended Learning) поєднує традиційні форми викладання (аудиторні заняття) з цифровими технологіями (онлайн-курси, платформи, відеолекції тощо).

Такий підхід дозволяє поєднувати переваги обох форматів — живої взаємодії з викладачем і гнучкості онлайн-навчання. До переваг цього методу можна віднести: доступ до матеріалів у зручний час; можливість повторного перегляду лекцій; персоналізація навчального процесу; ефективне використання часу на практичні заняття.

Для змішаного навчання використовують такі платформи як: Moodle, Google Classroom, Zoom, MS Teams.

2. Кейс-метод (Case Method) передбачає аналіз і обговорення реальних або змодельованих ситуацій (кейсів), які потребують ухвалення рішень. Метод розвиває критичне мислення, навички аналізу та командну роботу.

Переваги методу: сприяє розвитку професійного мислення; імітує реальні ситуації, з якими стикатимуться студенти у професії; формує вміння аргументувати свої рішення; стимулює активність і зацікавленість.

Для навчання використовують друковані або мультимедійні кейси, групова робота, обговорення в малих групах.

3. Доповнена реальність (AR – Augmented Reality) дозволяє накладати віртуальні об'єкти або інформацію (графіку, 3D-моделі, анімації) на реальне середовище за допомогою смартфонів, планшетів або спеціальних окулярів. Це створює інтерактивний і візуально насичений досвід навчання.

Переваги цього методу це: поліпшення візуального сприйняття складних понять; залучення студентів через інтерактивність; практичне моделювання

процесів у реальному масштабі. При цьому методи використовують AR-додатки (Human Anatomy Atlas, Merge Cube, Augment), AR-бібліотеки.

4. Мобільне навчання (Mobile Learning) - це форма дистанційного навчання, яка передбачає використання мобільних пристроїв (смартфонів, планшетів) для доступу до навчального контенту. Такий підхід дозволяє вчитися «на ходу» — будь-де і будь-коли.

Переваги методу – це максимальна гнучкість; підвищення самостійності студентів; можливість коротких інтерактивних завдань; розширення освітнього простору поза аудиторією.

Допомогою в мобільному навчанні виступають мобільні версії LMS (наприклад, Moodle), додатки для створення карток (Quizlet), подкасти, Telegram-канали.

5. Гейміфікація (Gamification) - це використання ігрових елементів (бали, рівні, нагороди, конкуренція) у навчальному процесі з метою підвищення мотивації та залучення студентів.

Переваги методу: стимулює інтерес до навчання; підвищує активність і залученість; сприяє формуванню навичок командної роботи; робить навчальний процес динамічним і захопливим.

Платформи для гейміфікації: Kahoot, Classcraft, Socrative, інтерактивні квести, платформи з нагородами [3,с.44].

Основні інноваційних технологій навчання зведені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні інноваційні технології навчання

Технологія	Суть підходу	Приклад використання
Змішане навчання	Поєднання онлайн та офлайн компонентів	Moodle, Zoom + аудиторні заняття
Кейс-метод	Аналіз реальних або змодельованих ситуацій	Розв'язання виробничих ситуацій у медсестринстві
Доповнена реальність (AR)	Візуалізація складних процесів через мобільні додатки	Навчання з анатомії, інженерії
Мобільне навчання	Доступ до навчальних ресурсів через смартфони й планшети	Використання Quizlet, Google Classroom
Гейміфікація	Застосування ігрових елементів у навчанні	Бейджі, тести з нагородами

За результатами опитування 120 викладачів з різних регіонів України виявлено, що найбільш поширеною формою інноваційного навчання є змішане навчання — його активно застосовують 72% опитаних.

Мобільне навчання використовують 58% викладачів, тоді як гейміфікацію — 43%. Кейс-метод застосовують 38% респондентів, а доповнена реальність (AR) поки що використовується рідше — лише 19%.

Ці дані свідчать про поступове, але нерівномірне впровадження сучасних освітніх технологій у фаховій передвищій освіті, з акцентом на цифрові платформи і змішані формати навчання. На рисунку 1 представлений графік використання інноваційних технологій [4,с.30].

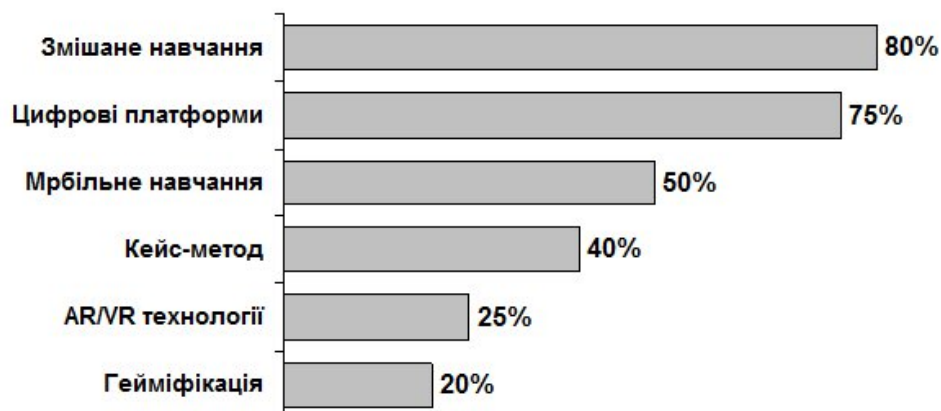

Рисунок 1 – Графік рівеня використання інноваційних технологій (% від загальної кількості опитаних)

У таблиці 2 представлено основні відмінності між традиційними та інноваційними підходами до навчання у фаховій передвищій освіті. Як свідчать результати аналізу, інноваційні методи забезпечують вищу активність студентів, покращення критичного мислення, більшу гнучкість і адаптацію до цифрового середовища [6,с.88].

Таблиця 2 - Порівняння ефективності традиційного та інноваційного навчання

Показник	Традиційне навчання	Інноваційне навчання
Залучення студентів	Середнє	Високе
Практична спрямованість	Низька	Висока
Гнучкість навчального процесу	Обмежена	Висока
Мотивація до навчання	Середня	Висока
Індивідуалізація навчання	Обмежена	Можлива

У той час як традиційне навчання переважно ґрунтується на лекціях і пасивному засвоєнні знань, інноваційні підходи активізують взаємодію, самостійність і практичне застосування знань.

Ці результати підтверджують необхідність подальшого розвитку цифрових і інтерактивних технологій у системі фахової передвищої освіти для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців [2,с.13].

Попри очевидні переваги інноваційних технологій у процесі навчання, їхнє широкомасштабне впровадження в закладах фахової передвищої освіти стикається з низкою об'єктивних та суб'єктивних викликів. Результати опитувань, аналіз освітньої політики та практичний досвід викладачів свідчать про те, що перехід до новітніх форм навчання потребує комплексного підходу, технічного забезпечення, підвищення цифрової грамотності та зміни педагогічної культури [1,с.44].

Одним із важливих аспектів впровадження інновацій є модернізація освітніх програм, що дозволяє адаптувати їх до сучасних вимог ринку праці.

Це включає:

1. Актуалізацію змісту програм. Сучасні освітні програми повинні враховувати зміни в технологічному середовищі та забезпечувати студентів знаннями, які відповідають вимогам цифрової економіки. Включення дисциплін, що стосуються новітніх технологій, таких як штучний інтелект, великі дані, програмування, є необхідною умовою для підготовки кваліфікованих фахівців.

2. Модульні програми та гнучкість навчання. Розвиток модульної системи навчання дозволяє студентам вільно вибирати курси, відповідно до своїх інтересів і кар'єрних планів. Такий підхід сприяє створенню більш персоналізованих програм навчання, що є особливо важливим для підвищення мотивації студентів.

3. Співпраця з підприємствами та науковими установами. Важливим елементом модернізації є також налагодження співпраці з бізнесом і науковими установами. Це дає змогу враховувати актуальні потреби ринку праці та наукові досягнення в освітньому процесі, а також забезпечувати студентам практичний досвід через стажування та науково-дослідницьку діяльність [4,с.24].

Модернізація фахової передвищої освіти шляхом впровадження інноваційних технологій є необхідною умовою розвитку освітнього процесу в умовах сучасної економіки. Інтеграція цифрових платформ, адаптивного навчання, використання віртуальних та доповнених реальностей сприятимуть

не лише покращенню якості освіти, але й підготовці фахівців, готових до роботи в умовах швидких технологічних змін.

Незважаючи на наявні труднощі, процес модернізації фахової передвищої освіти є незворотним. Заклади освіти поступово адаптуються до вимог цифрової епохи, удосконалюючи методи викладання та впроваджуючи сучасні технології. Активна участь держави, підтримка міжнародних партнерів, а також ініціативність самих викладачів створюють передумови для подальших позитивних зрушень у цій сфері [5,с.81].

Висновки. Інноваційні технології є важливим чинником підвищення якості фахової передвищої освіти. Вони сприяють формуванню компетентних фахівців, здатних адаптуватися до вимог сучасного ринку праці. Модернізація фахової передвищої освіти в Україні, зокрема у сфері діяльності коледжів, є не лише викликом, а й нагодою для оновлення всієї освітньої системи.

Впровадження новітніх технологій, розвиток цифрових компетентностей викладачів, адаптація програм до вимог сучасного ринку праці — усе це стає необхідною умовою ефективної підготовки майбутніх фахівців.

Незважаючи на певні труднощі впровадження, потенціал інновацій є значним, і саме від ефективності їх інтеграції залежить конкурентоспроможність системи освіти в цілому. Для успішної модернізації потрібна підтримка з боку держави, інвестиції в інфраструктуру та навчання педагогів, а також активна співпраця з роботодавцями.

Список використаних джерел

1. Гуржій, О. М. (2017). Використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх фахівців. Київ: Зебра.
2. Закон України "Про фахову передвищу освіту" (2019). — Офіційний документ, що регламентує діяльність коледжів та закладів фахової передвищої освіти.
3. Ковальчук, І. І. (2019). Інноваційні технології в освіті: теорія і практика. Київ: Центр учбової літератури.
4. Лазарєв, М. І. (2021). Цифровізація освіти в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Освітній дискурс, 3(12), 28–35.
5. Трофімова, Л. О., & Ліщук, Н. П. (2018). Цифровізація вищої освіти. Тернопіль: ТНПУ.
6. Юрій, О. В. (2019). Інноваційні підходи до навчання та викладання в сучасній освіті. Львів: Світ.

КАРАСЬ Ірина,

Викладач спеціальних дисциплін
Дніпровського транспортно-
економічного фахового коледжу
м. Дніпро

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ЗНАНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ (ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ)»

Анотація: У тезах розглянуто систему моніторингу якості знань і навичок здобувачів освіти під час вивчення дисципліни «Захист України (основи медичних знань)». Акцент зроблено на важливості об'єктивного, валідного й надійного оцінювання освітніх результатів. Моніторинг здійснюється шляхом поєднання поточного, підсумкового контролю, а також фонового та проблемного спостереження за академічною успішністю. Автор ділиться власним досвідом використання тестових завдань, ситуаційних задач, а також інтерактивних методів навчання з урахуванням сучасних викликів.

Ключові слова: моніторинг знань, основи медичних знань, педагогічна діагностика, інтерактивне навчання, домедична допомога.

Моніторинг в освіті (лат. *monitor* — той, що нагадує, наглядає, зберігає) спеціальна система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі.

До моніторингу висувається ряд вимог його ефективності. Це:

- Об'єктивність оцінювання — створення рівних умов для всіх учасників.
- Валідність — повна і всебічна відповідність контрольних завдань змісту досліджуваного матеріалу, чіткість критеріїв виміру й оцінки, можливість підтвердження результатів.
- Надійність — сталість результатів, що отримуються при повторному контролі, який проводять інші особи.
- Систематичність — проведення етапів і видів моніторингу в певній послідовності та за відповідною системою.

- Гуманістична спрямованість - передбачає створення умов доброзичливості, довіри, поваги до особистості, позитивного емоційного клімату.

Моніторинг знань здобувачів освіти- це безперервний процес, який починається з моменту вступу студента до коледжу і завершується підсумковою державною атестацією.

Рівень знань студентів в процесі навчання дисципліні «Захист України (основи медичних знань)» оцінюється за допомогою поточного контролю знань. Рівень оволодіння ключовими компетенціями за допомогою рубіжного (підсумкового) контролю, заліку.

Кожен викладач застосовує свою систему моніторингу якості знань студентів у відповідності до навчальної та робочої програми. Але при цьому обов'язково враховує вимоги системи моніторингу за знаннями студентів в коледжі(проміжні атестації, директорські контрольні роботи, тощо).

В своїй роботі я застосовую декілька видів моніторингу знань здобувачів освіти:

-інформаційний моніторинг — збір, накопичення, систематизація та, можливо, поширення інформації(передача даних кураторам груп, завідуючим відділення, батькам). Здійснюється він на основі поточного контролю знань студентів, результатів тематичного тестування, оцінювання рівня засвоєння студентами практичних навичок.

- **фоновий** моніторинг, це спостереження за рівнем успішності групи, своєчасною здачею домашніх завдань, рівнем засвоєння теоретичних знань і практичних умінь. Завдання фонового моніторингу- виявити невстигаючих, або слабо встигаючих здобувачів освіти, виявити різкі зміни в успішності студентів, які раніше навчались добре, а тепер пропускають заняття, або не виконують своєчасно завдання. Інформація про таких здобувачів освіти передається куратору групи і спільно з ним і батьками студентів з'ясовуємо причини низької успішності здобувачів освіти, та плануємо можливі варіанти вирішення проблем (враховуючи особливості сьогодення в Україні в дітей може бути відсутнє світло, інтернет, вийшли зі строю гаджети, через які здобувачі освіти мали доступ до дистанційного навчання).

-проблемний моніторинг — виявлення закономірностей, процесів, небезпек, тих проблем, які завідомо можуть призвести до серйозних проблем як з навчанням так і з самими здобувачами освіти(не виходять на зв'язок, дають неправдиву інформацію, або при розмові з ними відчуються депресивні настрої)

Для якісного проведення інформаційного моніторингу я розробляю перевірочні тести і ситуаційні завдання відповідно до вимог програми. Для якісного оцінювання знань систематично оновлюю завдання в залежності від результатів, які показують здобувачі освіти. І якщо при оцінюванні теоретичних знань студентів можна ускладнювати чи навпаки спрощувати завдання, якщо вони виявились занадто складним для розуміння, то до практичних навичок висуваються чіткі нормативи, які затверджені на рівні МОН в навчальній програмі.

Найбільша ефективність оцінювання знань здобувачів освіти в кінцевому підсумку визначається не заключним опитуванням (або тестуванням) по всьому матеріалу під час проведення диференційованого заліку, а відстеженням якості знань і умінь протягом всього навчального процесу, що найбільшою мірою досягається виключно за допомогою педагогічного моніторингу.

Концепція життєзбережної компетенції ставить за мету підвищення інтересу студентів до знань з біології, екології, основ медичних знань, безпеки життєдіяльності. В умовах сьогодення особливо актуальними є набуття навичок само- і взаємодопомоги, розвиток умінь і закріплення знань, які допоможуть зберегти життя в умовах надзвичайних викликів, які ставить перед нами військовий час.

В основі інтерактивного навчання лежать принципи:

- безпосередньої участі кожного учасника занять, що зобов'язує викладача зробити кожного учасника занять активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи іншої проблеми;
- взаємного інформаційного, духовного збагачення (при цьому навчальний процес слід організовувати таким чином, щоб учасники його могли обмінятися життєвим досвідом, отриманою інформацією);
- особистісно-зорієнтоване навчання.

Процес навчання – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову здобувача освіти. Він потребує розумової роботи учасника навчання та його активної участі в цьому процесі. Цього можна досягти лише за допомогою активного (інтерактивного) навчання, широкого використання комп'ютерних технологій, мобільного навчання, пошуково-наукової роботи, пізнавальних методів, практичних занять. Це сприяє створенню фундаменту для здійснення успішної професійної діяльності сучасного випускника в майбутньому, дає йому можливість отримати уміння і закріплення необхідних практичних навичок.

Провідною ідеєю виступає ідея засвоєння здобувачами освіти практичних навичок першої допомоги на якісно новому рівні через поєднання традиційних

(пояснювально-ілюстративних) та інноваційних (активно - діяльнісних) методів навчання з комп'ютерним забезпеченням на заняттях з «Захисту України (ОМЗ)» в гуманному педагогічному процесі. Тому в своїй педагогічній діяльності я проводжу роботу пов'язану з активізацією інтересу до вивчення студентами основ надання домедичної допомоги, стимулюванням їх до творчого самовдосконалення, виявленням обдарованих студентів. Для максимального засвоєння теоретичного матеріалу я організую також різні види позааудиторної роботи. Цей вид діяльності дає змогу реалізовувати внутрішній потенціал студента та можливість розвивати свою самостійність. Вона не є обов'язковою для студентів, проте участь у ній приносить часом велику користь у професійному становленні та розвитку особистості майбутнього спеціаліста. Слід відзначити також, що така позанавчальна активність робить життя студентів цікавішим, різноманітнішим, а отже, більш насиченим.

З моєї точки зору практичні заняття спрямовані передусім на поглиблення і розширення знань, здобутих на лекціях, або з першоджерел чи різних видів посібників, а також на оволодіння найтипівішими для даної дисципліни практичними навичками. Методика практичних занять може бути різною залежно від суті заняття і методичних концепцій викладача, але важливо, щоб вона активізувала навчально-пізнавальну діяльність студентів, сприяла формуванню навичок і умінь, поглибленню знань з курсу. Усе це передбачає продуману підготовку до практичної роботи. Йдеться про перегляд програми, підручника, посібників, інструкцій і методичних розробок з теми практичної роботи, пошук нових цікавих матеріалів, відео, що дає змогу внести в роботу елементи нового, уточнити зміст звіту і контрольних запитань, підготувати необхідні матеріали для практичної роботи.

Тематика і плани проведення практичних занять із переліком рекомендованої літератури заздалегідь доводяться до відома здобувачів освіти. Студенти згідно з тематичним планом разом з викладачем або самостійно опрацьовують лекційний матеріал, рекомендовану літературу. За потреби – готують необхідні дидактичні матеріали і виконують домашні завдання, в тому числі виконують практичні навички, залучаючи до їх виконання членів родини і друзів.

Висновок:

Інтерактивні технології та моніторинг знань студентів допомагають розв'язувати важливі педагогічні проблеми: вільний рух у інформаційному просторі, підвищення творчого потенціалу студентів та їх інтересу до навчання

з предмету, встановлення зворотного зв'язку між викладачем та студентами, розвиток діалогу, можливість вибору матеріалу.

Застосування інтерактивних, інформаційних та комунікаційних технологій є незамінними у навчальному процесі та позааудиторній роботі зі студентами, бо вони підвищують інтерес до власного здоров'я та суміжних дисциплін, розвивають кругозір та вміння мислити нестандартно, сприяють формуванню культури спілкування студентів при спільному обговоренні запропонованих завдань та рис характеру, необхідних конкуренто спроможному спеціалісту: наполегливості, волі, вміння слухати, чути та висловлювати свою думку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». (ЗУ Про освіту №2145-VIII від 05.09.2017 зі змінами 2025)
2. Наказ МОН України № 367 від 16.04.2018 «Про затвердження Типової освітньої програми».
3. Освітній моніторинг у системі управління якістю освіти: теоретико-прикладний аспект / за ред. О.І. Ляшенка. – К., 2023.
4. Сучасні підходи до оцінювання результатів навчання студентів: навч.-метод. посіб. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2020.
5. Бодненко Д.М., Жильцов О.Б., Лещинський О.Л., Мазур Н.П. Моніторинг навчальної діяльності: навчальний посібник. / Д.М. Бодненко, О.Б. Жильцов, О.Л. Лещинський, Н.П. Мазур — К : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. — 276 с.

КОВАЛЕНКО Валерія

викладач української мови та літератури

викладач вищої категорії

ДТЕФК

м. Дніпро

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ Й МОДЕРНІЗАЦІЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація: тези присвячені питанням інтеграції інноваційних технологій українською мовою в професійній освіті, обґрунтуванню переваг використання новітніх технологій, створенню ефективної системи навчання майбутніх фахівців. Використання таких технологій в професійній освіті сприяють підвищенню ефективності навчання та забезпечують більше можливостей для саморозвитку студентів. Завдяки інноваціям в освітніх закладах створюються комфортні умови для навчання, розвитку та виховання здобувачів, освоюються нові сучасні технології, методи й форми роботи, підвищується рівень професійної компетентності педагогів, оволодіння ними ІКТ – технологіями.

Ключові слова: інноваційні технології, дистанційне навчання, психологічне вигорання, освітній процес, професійна освіта.

Результатом інноваційної діяльності є підвищення здобувачів освіти інтересу до навчання, рівня їх компетентностей з предметів, участі в творчих та інтелектуальних конкурсах.

Ось декілька ідей для впровадження інноваційних технологій в професійній освіті:

1. Впровадження віртуальної реальності (VR) у навчання. Здобувачі професійної освіти можуть вивчати складні процеси або практикувати навички в безпечному середовищі VR.

2. Ефективне використання штучного інтелекту для індивідуалізації навчання. Алгоритми можуть аналізувати навчальний прогрес кожного здобувача, сприяючи поглибленому та усвідомленому сприйняттю навчального матеріалу, і надавати персоналізовані рекомендації щодо методів навчання.

3. Максимальне використання онлайн-платформ для навчання. Це може включати вебінари, відеоуроки, віртуальні лекції та інші інтерактивні матеріали, які допомагають здобувачам отримувати знання в будь-який час і в будь-якому місці.

4. Впровадження групових проєктів у навчальному плануванні. Це допоможе здобувачам навчитися співпрацювати, вирішувати проблеми та розвивати комунікативні навички.

5. Створення мобільних додатків для навчання, що дозволить здобувачам отримувати доступ до навчальних матеріалів зі своїх смартфонів або планшетів будь-коли [1, с. 292 – 293].

Впровадження таких форм роботи можуть допомогти покращити якість професійної освіти та зробити навчання більш ефективним, захопливим та результативним для майбутніх фахівців [2, с. 9].

Використання інноваційних педагогічних технологій під час навчання базується на творчій взаємодії викладачів та здобувачів освіти, яка спрямована на самостійний пошук студентами нових знань під керівництвом викладача, нових пізнавальних орієнтирів, вироблення загальнолюдських норм і цінностей, оволодіння мистецтвом рефлексії. Інноваційна діяльність в освіті передбачає не тільки формування якісних знань, а й початкового рівня соціальної зрілості учнів, які прагнуть до самостійності, розвивають навички креативного та критичного мислення [3, с. 78].

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу.

Поширеною інновацією для організації освітнього процесу є впровадження дистанційної та змішаної форми навчання. Для впровадження дистанційної форми навчання в закладах передвищої освіти викладачі застосовують відповідні цифрові інструменти: платформи електронної освіти (Google Workspace, HUMAN.UA, Google Classroom, Нові знання) та сервіси для онлайн-комунікацій (Zoom, Skype, Team, базові сервіси Google). Безумовно, основною умовою успішного впровадження інноваційних підходів у здійсненні навчального процесу є наявність у викладачів відповідного рівня цифрової компетентності [5, с. 63].

Не менш важливою є тема створення умов для інноваційної діяльності педагогів, запобігання їх психологічного вигорання, резильєнтності. Тому важливо проводити такі заходи, як-от:

*семінари–тренінги на розвиток комунікативних умінь і навичок та профілактики професійного вигорання;

*психолого-педагогічні семінари з особистісного зростання та психологічного супроводу педагогічного колективу;

*ділові гри, направлені на засвоєння технології організації ефективного виховного впливу, покращення спілкування, формування навички групової дії, ефективного спілкування, активного слухання;

*заняття з елементами тренінгу;

*семінари–практикуми, які знайомить з психокорекційними методами, що дають змогу гармонізувати психологічно-емоційний стан людини, створити позитивний психологічний мікроклімат та ознайомити з техніками профілактики стресових ситуацій;

*засідання круглих столів з використання інтерактивних форм роботи з колективом [4, с. 51 – 52].

Таким чином, організація якісного масового дистанційного навчання – складний і багатофакторний процес, який зараз знаходиться лише на початку становлення. Але кропітка систематична робота щодо впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес допоможе згодом досягти позитивних результатів.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк Н.І. Оцінка актуальності застосування інноваційних методів навчання в умовах дистанційної освіти. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2020. Т. 24, № 2. С. 292 – 295.

2. Лук'яненко Ю.М., Безугла Я.І., Хрящевська Л.М. Інноваційні підходи до організації навчального процесу в загальноосвітніх школах. *Академічні візії*. 2024. № 29. С. 1 – 11.
3. Подплетня О.А. Інноваційні технології в професійній освіті: сучасні тенденції та практика впровадження. *Медична освіта*. 2018. № 4. – С. 77 – 80.
4. Савченко В.Г. Традиційні та інноваційні педагогічні технології у вищій школі: навчальний посібник. Дніпро: «Візіон», 2019. 83 с.
5. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник/ за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек», 2022. 140 с.

КРАВЧЕНКО Аліна

викладач української мови та літератури

викладач вищої категорії

викладач-методист

ДТЕФК

м. Дніпро

ВИКОРИСТАННЯ ОПОРНИХ СХЕМ-КОНСПЕКТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ РОМАНУ ПАНАСА МИРНОГО «ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯК ЯСЛА ПОВНІ»

Анотація: у тезах проаналізовано використання опорних схем під час вивчення роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні». У здобувачів освіти формується читацька компетенція, адже використовуючи опорні схеми-конспекти на уроках літератури відбувається зацікавлення студентів читанням, сприяння швидкому й легкому відновленню в пам'яті прослуханого матеріалу завдяки взаємозв'язку інформації вербальної та візуальної інформації, формуються навички аналізу художнього твору, розвивається усне та писемне мовлення.

Ключові слова: роман, соціально-психологічний роман, сюжет, схема-конспект, опорний конспект.

Головним завданням літератури як предмета є формування читацької компетентності. Читацька компетентність формується перш за все шляхом читання художніх творів, аналізу тексту, відтворення його елементів, створення власних висловлювань тощо.

Сьогодні актуальним на уроках літератури є питання організації роботи з великим за обсягом художнім твором. Зараз, на жаль, читання не є життєвим пріоритетом для здобувачів освіти, а серед поширених причин відмови від читання є саме великий текст, який просто відлякує потенційного читача. Тому важливою умовою формування читацької компетентності на уроках літератури є урізноманітнення методів і прийомів навчання, зокрема в роботі з великими художніми творами.

У своїй роботі з великими за обсягом художніми текстами я використовую опорні схеми-конспекти. Наприклад, у процесі вивчення роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні». Це дає можливість структурувати та систематизувати матеріал і дозволяє здобувачеві освіти швидше і якісніше засвоювати матеріал. Такі схеми-конспекти є елементом візуалізації, яка допомагає цілісно сприймати матеріал, сприяє осмисленню й узагальненню теми в цілому, адже сучасному здобувачеві освіти недостатньо лише вербального сприйняття. Дуже важливо, щоб під час вивчення художнього твору поєднувалися вербальний і візуальний компоненти, взаємодіяли й доповнювали один одного. Разом вони допомагають здобувачам освіти розуміти авторський задум, сформувані свою думку й аргументувати її.

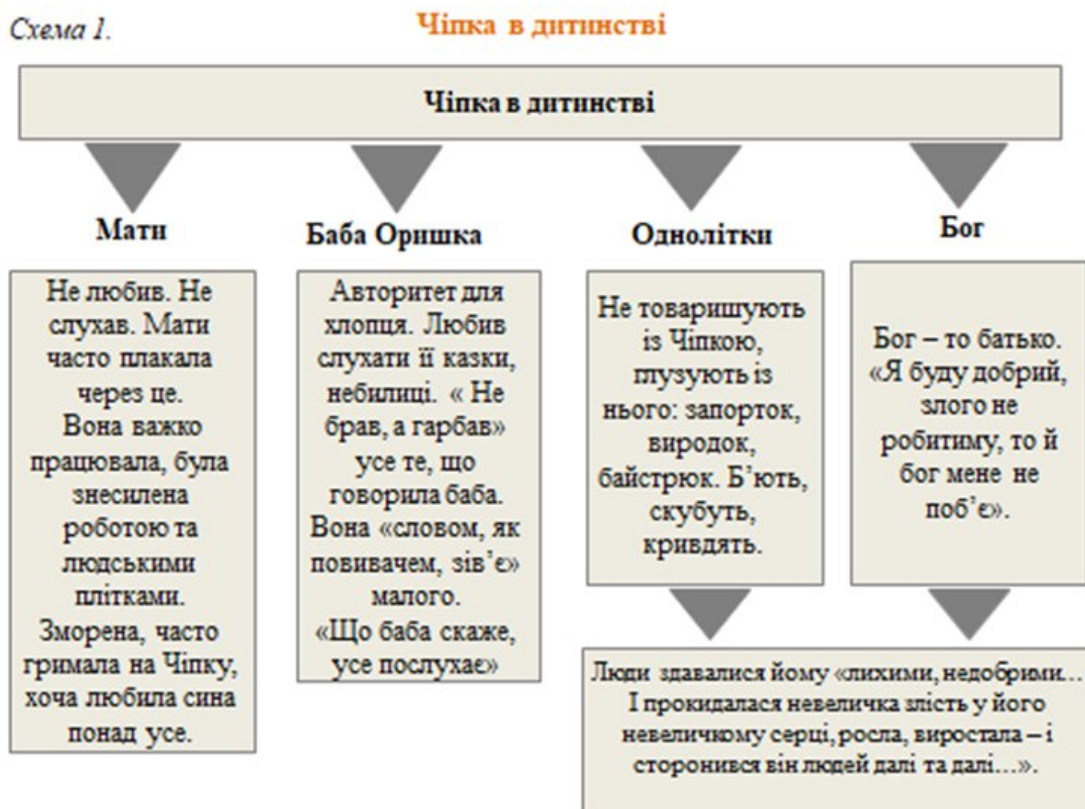
Переваги опорних схем-конспектів вбачаю в наступному: вони допомагають зробити процес навчання більш динамічним, інтенсивним; активізують навчальну й пізнавальну активність здобувачів освіти; сприяють формуванню й розвитку критичного та візуального мислення, зорового сприйняття й образного уявлення; сприяють підвищенню візуальної грамотності і культури.

Далі поділюся досвідом із власної роботи щодо використання схем-конспектів за романом Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні».

Опрацюємо схему 1 «Чіпка в дитинстві».

Яким він зростав? Як виховували хлопця в сім'ї? Якими були пріоритети у вихованні Чіпки?

Розглянемо, яким був Чіпка у ставленні до матері, баби Оришки, як склалися стосунки хлопця з однолітками. Окремо поговоримо про ставлення Чіпки до Бога (це важливо, адже в майбутньому Чіпка порушить одну з найголовніших Божих заповідей – «не убий»).

Висновки:

- 📖 виховання хлопця було суто жіночим: не було батьківського захисту, підтримки, батьківського суворого слова;
- 📖 Чіпка тягнувся до хорошого, чистого, світлого й обрав для себе за авторитет бабу Оришку, яка стала для нього вчителем, наставником, другом;
- 📖 Чіпку виховували в повазі до старших, у любові до Бога, тобто піклувалися про духовність і моральність хлопця;
- 📖 суспільна думка затурканих селян про народження Чіпки, безглуздий осуд усієї Чіпчиної родини відлякує від героя однолітків.

Зауважимо, що вже тут вимальовується характер героя: Чіпка зростає вовчкватим, нелюдимим. Чому «прокидалася невеличка злість у його невеличкому серці», адже баба Оришка всю душу вкладає в онука?

Спробуємо визначити причини цієї злості:

- по-перше, соціальне цькування дитини, що народилася, на думку односельців, чи то поза шлюбом, чи то від самого чорта;
- по-друге, можливо, спадковість, генетика.

Тому варто зосередити увагу здобувачів освіти на розмові про батька Чіпки.

Далі з'ясуємо, хто такий батько Чіпки, чому хлопцеві в сім'ї нічого не розповідають про нього, чому про рідну людину він дізнається від чужих людей.

Розглянемо схему 2 «Історія батька Чіпки, або Життя по замкнутому колу». Спробуємо відшукати спільне чи подібне в характері Чіпки й батька.

Схема 2. Історія батька Чіпки, або Життя по замкнутому колу

Висновок:

☞ кріпацтво скалічило душу Чіпчиного батька ще з юних років, зруйнувало життя;

☞ кріпацтво негативно вплинуло на психічне здоров'я батька: з'явилася емоційна нестабільність, тривога, уразливість, росло бажання помсти за скалічене життя;

☞ у батька-сироту нікому було закласти зерно добра, честі, нікому було дати батькові пораду, сказати добре слово.

Отже, життя відміряло йому шлях від кріпака до москаля: народився в неволі – в неволі й помре. Тобто історія життя батька Чіпки – це життя по замкнутому колу.

Далі пропоную опрацювати схему 3 «Еволюція Чіпки-підлітка».

Зростає Чіпка – зростають і проблеми в його житті. Розглянемо основні етапи підліткового життя Чіпки. Кожен етап – це його певний психоемоційний

стан. Тут важливо побачити реакцію героя на певні події, тому кожен етап супроводжується цитатою з твору. З'ясуємо, які риси характеру виявляє на певному етапі Чіпка і як кожна наступна проблема чи важлива подія життя змінює його внутрішній стан. Акцентую увагу на тому, що герой все більше заглиблюється в себе й проходить шлях від сумнівів щодо Божої справедливості до ідеї можливості виправданого вбивства (тут варто пригадати, як він обіцяв бабусі бути добрим). Пропоную порівняти перший та останній рядки схеми, щоб зрозуміти зростання внутрішньої напруги героя, почуття ненависті до насилля, несправедливості, безправ'я.

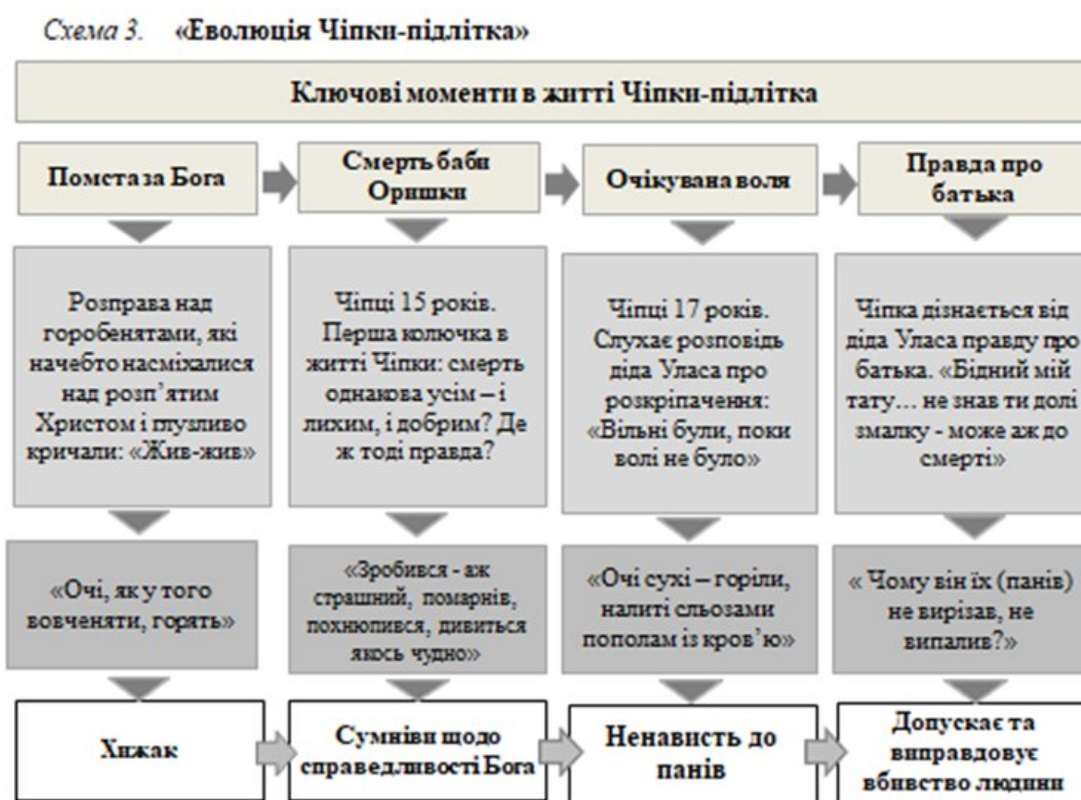
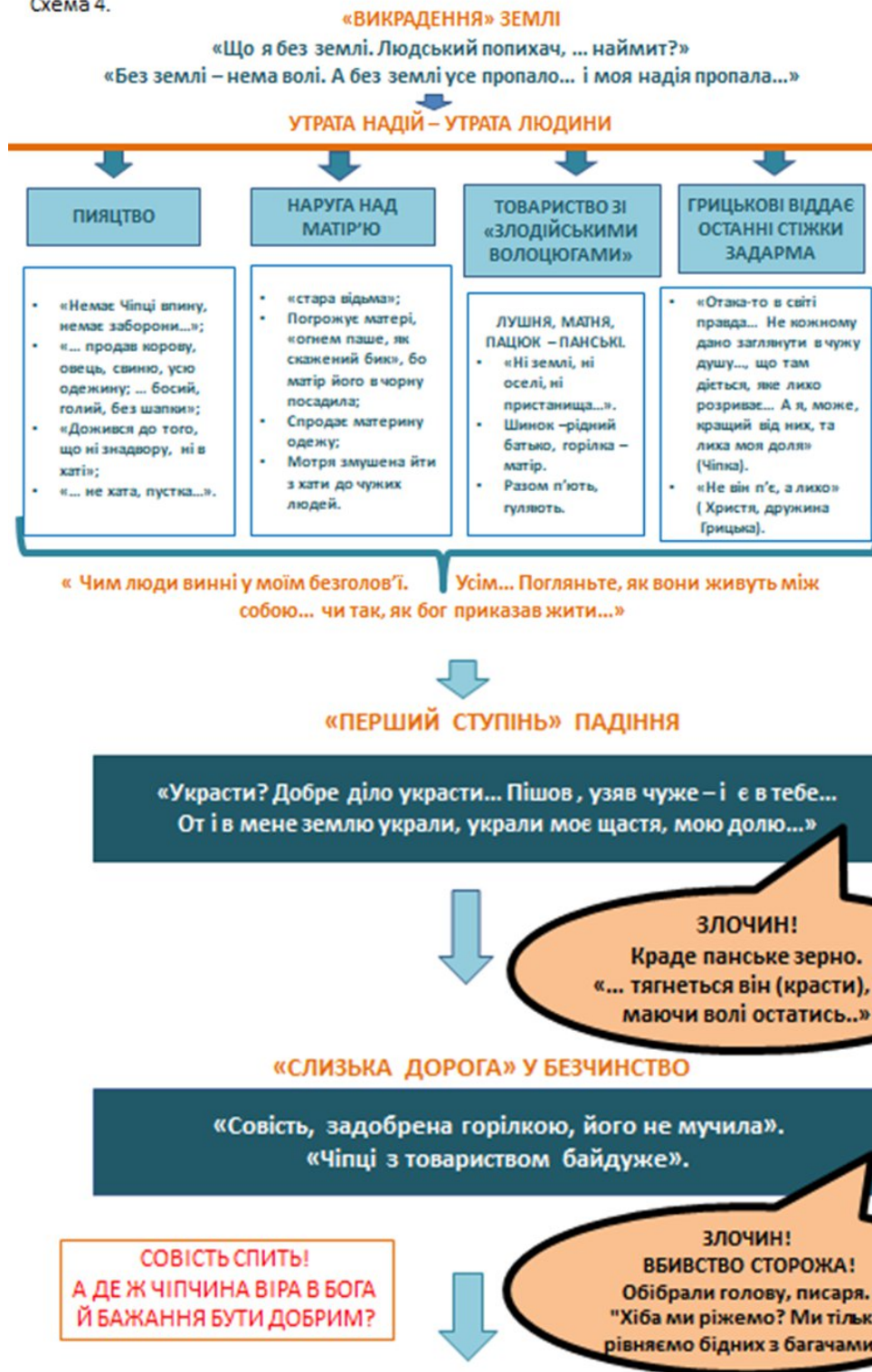

Схема 4. «Дорога життя Чіпки». В основі схеми – цитати.

Звертаю увагу здобувачів освіти, що схема має єдиний напрямок - униз. Тобто кожен крок, вчинок Чіпки - це шлях до цілковитого падіння . Ця схема відображає і дії, і думки героя. У ній відображено й послідовність подій роману (зокрема III частини) , і еволюція образу героя, і проблематика твору.

Схема 4.

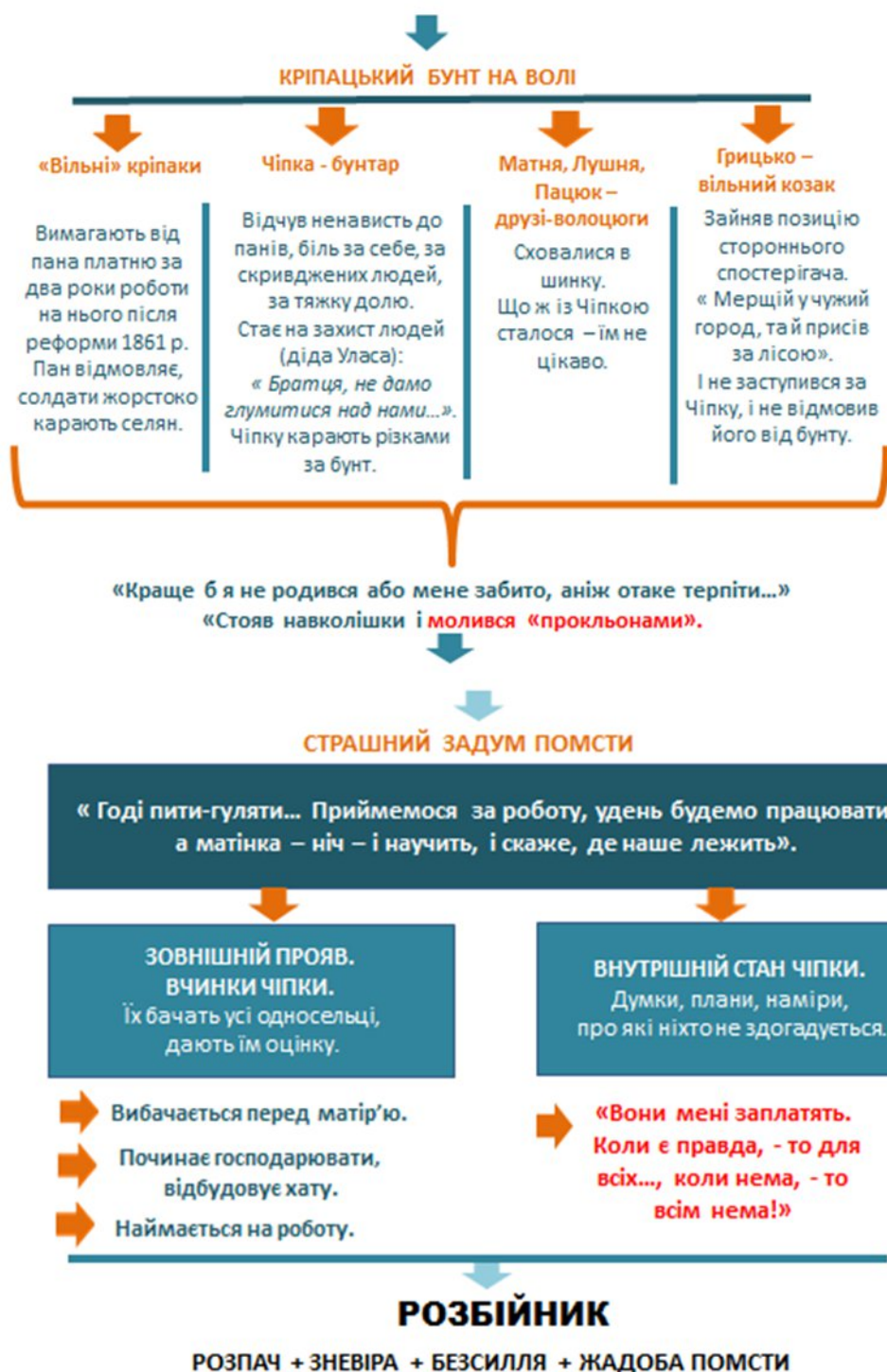

Схема 5. «Пошуки правди Чіпки Варениченка».

Звертаю увагу здобувачів освіти на те, що знедолених селян-кріпаків було багато. Тисячі людей жили в однакових соціально-економічних умовах. Соціальні причини, безумовно, наклали відбиток на ціле покоління селян (втрата, землі, волі, зубожіння, безвихідь). Разом із цим народився страх, спустошення, покірність, утрата людської гідності, зневіра. Але чи всі селяни

стали на злочинний шлях? Чому одні з них живуть за законами добра і справедливості, а інші стають на шлях злочину? Чи може бути шлях до правди через убивства?

Розглянемо це на прикладі життя головного героя Чіпки. Всі свої злочини Чіпка прикривав високими словами про пошук правди. Яким є його шлях до правди й чи є це правдою, проаналізуємо за схемою 5 «Пошуки правди Чіпки Варениченка».

У ході роботи зі схемою стежимо за стрілками, їхнім напрямком, кольором. Кожен етап підйому/падіння героя супроводжується цитатами-поясненнями його психоемоційного стану; звертаємо увагу, що початок/кінець пошуку правди героя на чорному тлі (із чого почав, тим і завершив).

Такою формою роботи, як опорна схема-конспект, навчаю здобувачів освіти виходити за межі художнього твору й формувати власні правила життя, риси характеру (наприклад, силу волі, емоційну стійкість, необхідність вирішувати всі спірні питання в межах закону, наполегливість у досягненні мети й водночас співчутливість, милосердя, емпатію тощо).

Таким чином, можна формувати читацьку компетенцію, використовуючи опорні схеми-конспекти на уроках літератури, а саме:

- зацікавлювати здобувачів освіти читанням, оригінально впливати на мотивацію до навчання;

- сприяти швидкому й легкому відновленню в пам'яті прослуханого матеріалу завдяки взаємозв'язку інформації вербальної та візуальної інформації;
- формувати навички аналізу художнього твору;
- організовувати дослідницьку роботу;
- розвивати усне та писемне мовлення;
- удосконалювати естетичні смаки здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
2. ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: ЩО ФОРМУЄМО, ЩО І ЯК ПЕРЕВІРЯЄМО Й ОЦІНЮЄМО
<https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/2-0917.pdf>
3. Методичний посібник "Формування читацької компетентності на уроках літератури рідного краю"
<https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-formuvannya-chitacko-kompetentnosti-na-urokah-literaturi-ridnogo-krayu-292594.html>
4. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
<https://vseosvita.ua/library/metodyka-formuvannya-chytatskoi-kompetentnosti-uchniv-na-urokakh-ukrainskoi-literatury-627517.html>
5. Шляхи формування літературної компетентності на уроках української літератури
<https://naurok.com.ua/shlyahi-formuvannya-literaturno-kompetentnosti-na-urokah-ukra-nsko-literaturi-120337.html>

КРІСАН Євгенія,
викладач
ДТЕФК,
м. Дніпро

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ПЕРЕДФАХОВОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА ФІЗИКИ І АСТРОНОМІЇ, У ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація: тези присвячені розглядання актуальних напрямів впровадження інноваційних технологій навчання у процесі викладання фізики та астрономії у закладах фахової перевищої освіти. Обґрунтовано необхідність модернізації підходів до навчання у відповідь на виклики цифрової доби.

Проаналізовано сучасні освітні технології, що сприяють розвитку критичного мислення, дослідницької компетенції та мотивації студентів.

Ключові слова: інноваційні технології, фізика, астрономія, фахова передвища освіта, STEM-освіта, цифровізація, модернізація освіти.

Вступ

У сучасних умовах стрімкого науково-технічного прогресу освіта, зокрема фахова передвища, має оперативно реагувати на потреби суспільства, інтегруючи інноваційні технології у навчальний процес. Особливої актуальності це набуває у викладанні природничо-наукових дисциплін, зокрема фізики та астрономії. Традиційні методи навчання потребують осучаснення, адаптації до цифрового середовища та орієнтації на формування в студентів практично значущих компетентностей.

1. Сучасні виклики фахової передвищої освіти

Зміни у сфері освіти пов'язані з переходом до цифрової економіки, розвитком штучного інтелекту, автоматизацією процесів. Це потребує від освітніх закладів переосмислення освітніх програм, упровадження гнучких та адаптивних методик, що відповідають вимогам ринку праці. Студенти фахової передвищої освіти повинні отримувати не лише знання, а й досвід застосування їх на практиці, що особливо важливо у фізико-астрономічних дисциплінах. Одним із ключових викликів є зниження інтересу молоді до фундаментальних наук, що зумовлює необхідність пошуку нових форм і методів навчання. Крім того, цифровізація освітнього простору вимагає від викладача гнучкості, вміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями та адаптувати навчальні курси до онлайн- і змішаних форматів.

2. Інноваційні освітні технології у викладанні фізики та астрономії

2.1. Цифрові лабораторії та віртуальні симуляції

Використання інтерактивних симуляторів, таких як PhET, Algodoo, Stellarium, дає змогу моделювати складні фізичні процеси й астрономічні явища, які важко або неможливо продемонструвати в умовах аудиторії.

2.2. Мультимедійне навчання та візуалізація

Анімації, відеолекції, інтерактивні презентації з елементами доповненої реальності (AR) підвищують зацікавленість студентів, дозволяючи краще засвоїти складний теоретичний матеріал.

2.3. STEM- і STEAM-підходи

Інтеграція фізики та астрономії з іншими науками (технології, інженерія, математика, мистецтво) сприяє формуванню системного мислення, розвитку творчих здібностей та інженерної компетентності.

2.4. Проектно-дослідницька діяльність

Участь студентів у міні-проектах, експериментах, астрономічних спостереженнях сприяє розвитку навичок самостійного дослідження, аналізу даних та наукового мислення.

2.5. Гейміфікація

Використання ігрових елементів (бали, досягнення, рейтинги, вікторини, квести) у навчанні підвищує мотивацію студентів, створює здорову конкуренцію. Приклади: Kahoot!, Quizizz, Classcraft.

2.6. Доповнена (AR) та віртуальна реальність (VR)

Дають змогу «зануритись» у модель Сонячної системи, подорожувати поверхнею планет, досліджувати структуру атома або магнітне поле Землі. Інструменти: Google Expeditions, GeoGebra AR, 3D Atlas of Astronomy.

2.7. Фліп-клас (перевернуте навчання)

Теоретичний матеріал опрацьовується вдома (відео, інтерактивні презентації), а на заняттях — обговорення, експерименти, розв'язування задач. Перевага: більше часу для практики й глибокого розуміння.

2.8. Хмарні технології

Спільна робота студентів над завданнями, лабораторними чи дослідницькими проектами через Google Workspace, Microsoft Teams, Padlet тощо.

2.9. Методика WebQuest

Пошуково-дослідницька робота в Інтернеті за заздалегідь спланованим сценарієм. Наприклад: знайти, змодельювати, обґрунтувати фізичний процес у техніці чи природі.

2.10. Мобільне навчання (m-learning)

Використання смартфонів, планшетів, мобільних додатків для інтерактивних задач, вимірювань (датчики руху, прискорення, магнітометр, шумомір тощо).

Додатки: phyphox, Sensor Kinetics, Sky Map.

2.11. Адаптивне навчання (AI/ML-платформи)

Індивідуалізація навчального контенту відповідно до рівня підготовки студента.

Приклади платформ: Smart Sparrow, Edmodo, Khan Academy з AI-аналізом прогресу.

2.12. Мейкерство і хендс-он підходи

Залучення студентів до створення власних моделей, приладів, макетів (з Arduino, Raspberry Pi, LEGO-робототехнікою). Дає практичне уявлення про фізичні закони.

2.13. Масові відкриті онлайн-курси (МООС)

Доповнення курсу фізики або астрономії модулями з Coursera, edX, Prometheus тощо.

2.14. Електронні підручники та інтерактивні навчальні платформи

Можна використовувати з вбудованими задачами, відео, тестами, які одразу перевіряються.

Платформи: LearningApps, Edera, NEO LMS.

3. Роль викладача у впровадженні інновацій

Викладач фізики та астрономії повинен бути не лише носієм знань, а й організатором освітнього середовища, фасилітатором, ментором. Його завдання — створити умови для активної пізнавальної діяльності студентів, використовуючи сучасні цифрові інструменти (Google Workspace, Moodle, Zoom, Canva тощо), а також підтримувати безперервний професійний розвиток.

4. Модернізація освітнього середовища

Успішне впровадження інноваційних технологій неможливе без оновлення матеріально-технічної бази закладу. Необхідною є наявність сучасних комп'ютерних лабораторій, мультимедійного обладнання, доступу до інтернету та ліцензійного програмного забезпечення. Важливим аспектом є також підтримка адміністрації та включення ІКТ-компонентів у навчальні програми.

Висновки

Інноваційні технології навчання є ключовим чинником модернізації фахової передвищої освіти. Для викладача фізики й астрономії вони відкривають нові можливості в організації ефективного, наочного та мотивуючого навчального процесу. Системна інтеграція цифрових засобів, STEM-підходів і проєктної діяльності дозволяє підготувати конкурентоспроможного фахівця, здатного до творчого мислення й адаптації в умовах динамічного світу.

Список використаних джерел:

1. Філософія освіти в епоху цифрових трансформацій / за ред. В. П. Андрущенка. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. – 256 с.
2. Білецький В. С. Інноваційні освітні технології у процесі викладання фізики // Фізико-математична освіта. – 2021. – № 4(30). – С. 34–39.
3. Зязюн І. А., Сухомлинська О. В. Педагогічні інновації: теорія і практика. – Київ : Либідь, 2019. – 312 с.

4. Коршунова Л. О. STEM-освіта як чинник розвитку інноваційної компетентності студентів // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2021. – № 2. – С. 44–49.
5. Концепція розвитку STEM-освіти в Україні до 2027 року [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. – 2023. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua> – Назва з екрана.
6. Осадчий В. В., Гуреев В. О. Цифрові освітні середовища у викладанні природничих дисциплін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2022. – Т. 89, № 1. – С. 55–64.
7. Полюхович О. М. Використання віртуальних лабораторій у викладанні фізики // Сучасні інформаційні технології і інноваційні методики навчання. – 2020. – № 3. – С. 92–97.
8. Методичні рекомендації щодо впровадження цифрових технологій в освітній процес [Електронний ресурс] / Український інститут розвитку освіти. – 2022. – Режим доступу: <https://uied.org.ua> – Назва з екрана.
9. Фурман А. В. Цифрова трансформація освіти: виклики і перспективи // Освітологічний дискурс. – 2020. – № 3–4. – С. 18–25.
10. Чепіль М. М. Астрономія в сучасній школі та коледжі: новітні підходи до викладання // Астрономічна школа в Україні. – 2023. – № 12. – С. 28–33.

ЛУТАК Наталія,
методист,
викладач вищої категорії,
викладач-методист
ДТЕФК
м. Дніпро

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ БРЕНД ОСВІТИ: ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ

Анотація: Тези присвячені питанням впровадження студентоцентрованого навчання в Дніпровському транспортно-економічному фаховому коледжі. Актуальність статті полягає в тому, що саме в період пандемій та війни колектив одного з провідних закладів регіону готує на ринок праці конкурентоспроможних фахівців.

Ключові слова: студентоцентроване навчання, мотивація, воркшоп, професійна екскурсія, майстер-клас, коучинг, тренінг, олімпіади, конференції, фахові конкурси.

В освіті завжди були та існують бренди: в основі освітнього процесу - технічна освіта, в основі - гуманітарна освіта, посилюємо поліцентралізованість, вільна освіта, освіта без обмежень... Сьогоднішня - студентоцентрована освіта.

Так визначають закони та час. Педагогі, що успішно працюють багато років, знають, як непросто втілювати в життя гасла освіти. Для цього потрібно мати багато складових: технічне оснащення, матеріальне забезпечення, інформаційне забезпечення... А в сьогодні додається умова наявності студента за партою чи в лабораторії : карантини, війна, тривоги - все руйнує освітній процес. Уривчає навчання, стресові ситуації, психологічний тиск, страх за життя та здоров'я...Все склалося до купи. Але життя триває! І кожного дня педагоги готують молодь до дорослого життя та реалізації себе в трудовій діяльності. Тому не можна зупинитись та скаржитись на обставини, бо у кожного історичного часу є якісь обставини, а педагоги можуть сприяти формуванню майбутнього суспільства через виконання власних обов'язків в аудиторії за будь-яких складних зовнішніх життєвих обставин.

Чи готовий викладач до освітнього процесу, в якому студент в центрі? Не просте запитання: психологічно на викладача впливають всі ті є фактори, що на всіх інших людей, морально можна просто не витримати, з цим пов'язана проблема психологічного вигорання. З іншого боку викладач - людина з іншого суспільства: так завжди, готує майбутнє покоління попереднє. Чи володіє викладач тими інструментами спілкування з молоддю, що легко даються студентам? Чи налаштований викладач на певні труднощі такого спілкування? Тут можна дати просту, але ефективну пораду: основою діяльності повинні стати загальнолюдські цінності, вони вічні, а всі інші - минливі. Тому точка відлику для викладача - людяність, готовність до випробувань, наполегливість у досягненні мети, цікавість до життя, цікавість до власної роботи.

Чи готовий студент бути в центрі освіти? Чи вмотивований до цього? Чи готовий брати на себе відповідальність та ініціативу? Тут важливо пам'ятати, що всі люди різні, що виховувались вони в різному середовищі, і у кожного є власна історія життя. Тому ставлення до навчання у студентів буде дуже, навіть полярно різним! Студент приходить до коледжу у віці 15-17 років, тому не завжди він вмотивований, готовий до нового етапу життя. Є така частина студентів, що інфантильна, вихована так, що не вміє приймати рішень, або навпаки, впевнена, що завжди є правою і не вміє давати об'єктивну оцінку власній поведінці та контролювати себе. Але кожен з цих здобувачів має право на отримання професії, має надію, нехай приховану, що він цікавий викладачеві і іншим людям, що карантинні та воєнні обмеження це не все життя, а тільки його початок, який може стати корисним, тільки потрібно навчитись зі всього вибирати цю користь. Не кожен може відверто сказати : навчить мене, але кожен на це сподівається, тому і прийшов до закладу. Молода людина в пошуку, може вона і не обере саме той фах, на який прийшла навчатись, але й

до цього висновку є шлях...А на цьому шляху є багато викладачів, товарищів... Може саме викладач підштовхне до вірного життєвого вибору.

Чи готова система навчального закладу до того, що саме студент в центрі освіти? Теж не завжди. Система не підлаштувалась до студентоцентрованого навчання. Частина з правил освітнього процесу застаріла і заклад освіти не завжди може їх змінити. Наведу приклад: є освітньо-професійні програми підготовки, загальні для всіх бажаючих отримати освіту, але поки немає ще спеціальних авторських програм з отримання спеціальності, немає нормативної бази для введення таких курсів та програм. По-друге, застаріла система акредитації спеціальностей із застарілими нормами якості освіти. По-третє, є типові положення про освітній процес з регулятивними вимогами, які теж не завжди відповідають умовам часу. Контроль за діяльністю закладів освіти потрібний, адже це дає можливість подивитись на що держава витрачає кошти. З іншого боку, є намагання покращити процес, є право на автономію навчального закладу, є право на автономію викладача... Якщо заклад освіти хоче змін, він буде їх впроваджувати, шукати можливості та шляхи реалізації нових ідей! Якщо викладач хоче змін, він за будь яких обставин знайде методики та технології, що корисні для втілення педагогічних задумок! Насправді, немає обмежень, окрім тих, що люди для себе визначають. Всі інші обмеження можна проаналізувати, знайти способи вплинути на обставини, вирішити з користю для освітнього процесу.

Як може викладач здійснити студентоцентроване навчання? Які засоби може використати вже сьогодні? Давайте на прикладах розглянемо ці реальні та потенційні можливості. Не буду перелічувати інформаційні та технічні джерела для пошуку інформації та інструменти для студентоцентрованого навчання. Беру в якості прикладів цей навчальний рік. І дивуюсь потенційним можливостям, які знайшли викладачі Фахового коледжу для реалізації студентоцентрованого навчання.

Під час аудиторних занять онлайн та офлайн провідними стали технології коучингу, тренінгу, співробітництва. На основі розуміння специфіки часу та освітнього процесу в цей період та з інформаційними технологіями в освітнє життя входить потік інформації, який необхідно перетворити на сталі компетентності, чітке розуміння фахових завдань та творчий підхід до їх виконання. Досвідчені викладачі орієнтують здобувачів на застосування отриманих знань при рішенні трудових завдань, моделюють різноманітні виробничі та життєві ситуації та через гру вирішують їх разом зі студентами. Сугестивні технології теж сприяють кращому порозумінню між поколіннями викладачів та молоді. Більш менш рутинні справи перетворюються на цікаві

обміни досвідом, почуттями, емоціями, взаємною підтримкою. Студенти набувають знань та навичок, які дозволяють проходити ЕДКІ, успішно здавати НМТ для подальшого навчання, виходити на виробництво відразу або під час навчання в Фаховому коледжі. Активна життєва та громадянська позиція, активна фахова позиція - ці риси притаманні випускникам Дніпровського транспортно-економічного коледжу.

Циклові комісії «Суспільних та правових дисциплін» (Швайко Т.Ю., Жиліна О.П., Дзіговський С.М, Мирошніченко О.В., Сачко М.В.), «Математичної та природничонаукової підготовки» (Крісан Є.А.Кабанець О.Є.), «Комп'ютерної інженерії» (Кирашенко О.В., Шабрат О.П), «Філологічних дисциплін та діловодства» (Пукар О.А.) на 1-2 курсах масово прагнуть підвищення мотивації навчання студентів та впевненості в своїх силах через участь у Всеукраїнських олімпіадах та конкурсах. Тут допомагають освітні платформи «Всеосвіта» та «На Урок», фахові конкурси, що проводять вищі навчальні заклади.

Набувають популярності воркшопи з роботодавцями, професійні екскурсії на місця майбутньої роботи, що проводять циклові комісії «Транспорту», «Управління та адміністрування», «Суспільних та правових дисциплін», «Сфери обслуговування», «Комп'ютерної інженерії».

Персональна робота з обдарованими студентами, підготовка їх до участі в міських, обласних, Всеукраїнських, Міжнародних науково-практичних конференціях притаманні для викладачів Ейхман О.А., Мірошніченко О.В., Швайко Т.Ю., Кузякової Ю.С., Нурулліної О.М., Шамрай М.В.

Особливе значення для фахової підготовки та студентоцентрованого навчання мають майстер-класи, що проводяться майстрами коледжу та за запрошенням, та в яких найкращі студенти беруть участь. Практичні кожного місяця такі майстер-класи проводяться на спеціальності 181 «Виробництво харчової продукції». Розпочинали такі майстер-класи в лабораторії, в обмеженому колі учасників, але їх популярність швидко зростала і багато студентів хотіли оцінити успіхи товарищів, викладачів та майстерність фахівців з виробництва, тому розмах майстер-класів досяг ярмарок та свят.

Гурткова робота в позааудиторний час, що притаманна та цікава молодим викладачам спеціальності 274 «Автомобільний транспорт», стала стрижнем для творчості студентів на цій спеціальності. С початку розробляли та моделювали автокари, тепер міні-машинки, поява яких в вестібюлі коледжу, на виставках освіти, на днях відкритих дверей призводять до фурору та ажіотажу навколо. Деталі цих машинок, їх оформлення, механізми, поєднання з електронікою викликають захват у абітурієнтів, батьків та студентів коледжу. А фахівці-

викладачі не зупиняються, продовжують цю діяльність через майстер-класи та роботу в майстернях, спонукають власним прикладом студентів спеціальності долучатись до різноманітної роботи з ремонту та оновлення автомобілів. Створити з металобрухту авто власними руками! Що може бути цікавішим для фахівця?!

Творчі конкурси та фахові конкурси серед молоді коледжу на кожній спеціальності стає поступово стрижнем для студентоцентрированої освіти. Розкрити творчий потенціал молодої людини, зацікавити бути кращим в професії... Багато з випускників коледжу пригадують значущість саме цих конкурсів для становлення себе у професії та бажанні подальшого навчання і самовдосконалення. Циклова комісія «Транспорту» провела цілий тиждень 274 спеціальності з різноманітними формами участі студентів в заходах. Їх приклад продовжили циклові комісії «Сфери обслуговування» для спеціальності 181, «Комп'ютерної інженерії» для 123 спеціальності.

У минулому 2024 році цілий тиждень тривав конкурс-марафон на кращого діловода 029 спеціальності, що проводила молода викладачка Зейналова Ж.А. Студенти були в захваті від можливостей, що перед ними розкривалися в конкурсах. Різноманітні творчі вправи з професійного вдосконалення, відеозвернення випускників спеціальності до тих, хто тільки розпочав цей шлях, - все було новинкою і випробуванням.

А ще цікаво, коли коло учасників змагань розширюється і в турнірах беруть участь інші навчальні заклади! На такий рівень вийшли студенти спеціальності 242 «Туризм і рекреація». Коли Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» оголосив про проведення інтерактивної гри «Tourist bridge» завідувачка відділенням «Сфери обслуговування та права» Ейхман О.А. відразу розпочала готувати команду «Бартоломео» до змагань, гра стала для команди переможною! На економічних спеціальностях 071 «Облік і аудит», 075 «Маркетинг», 073 «Менеджмент» активно виводять студентів на зовнішні форуми обміну досвідом Кузьміна Н.А., Баюл Т.П.

Навіть студенти 1 курсу спеціальності 081 з ентузіазмом поглинули в юридичні науки, самостійно розробляли сценарій показового суду, розподіляли ролі і знимали відеосюжети... Пропозиція голови циклової комісії Кузякової Ю.С. студентам 081 спеціальності «Право» цікаво підвести підсумки навчання призвела до результату розкриття такого потенціалу здобувачів, що приємно здиваваними були и викладач і самі студенти.

Нормою стають міні-конкурси, де може проявитись нестандартні захоплення здобувачів освіти, які розширюють горизонти їх фахових

компетентностей. Звичайно такі конкурси проводять під час практичних занять, семінарів, індивідуальних занять. Найбільш захоплюються такими методиками викладачі циклових комісій «Математичної та природничонаукової підготовки», «Сфери обслуговування», «Транспорту».

Отже, неможливо не центрувати освіту на студента. Саме він отримує фахові навички та життєвий досвід в Дніпровському транспортно-економічному фаховому коледжі. Три-чотири роки життя молодій людині припадає на навчання в коледжі. І коли колектив зацікавлений у випуску конкурентнопроможного фахівця, який приведе з часом до закладу власну дитину навчатись, можна добитися успіху. Цей успіх прокладений активними формами навчання із залученням творчої ініціативи кращих викладачів та студентства.

НАЗАРЕНКО Ірина

викладач вищою категорії,

викладач-методист,

ЗЕЙНАЛОВА Жєня,

викладач першої категорії

ДТЕФК

м. Дніпро

СПІВПРАЦЯ КОЛЕДЖУ З ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЮ ОДА В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029

Анотація: теза розкривають зміст практичного навчання здобувачів освіти під час проходження технологічної практики. Зміст організації практичного навчання здобувачів освіти, ступеневість і комплексність організації технологічної практики в органах державного самоврядування для здобувачів освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Ключові слова: практичне навчання, технологічна практика, компетентності, співпраця.

У процесі формування фахових компетентностей теоретичні знання обов'язково повинні підкріплюватись практичними навичками роботи, одержаними безпосередньо на місцях роботи майбутніх фахівців, при залученні

їх до виконання реальних професійних завдань. Тому проходження технологічної практики є важливою складовою навчального плану для здобувачів освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «фаховий молодший бакалавр» Дніпровського транспортно-економічного фахового коледжу, зокрема – для здобувачів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Завдання їхньої технологічної практики полягає в оволодінні сучасними методи роботи з документами в місцевих органах державної виконавчої влади, формування професійних вмінь і набути навичок прийняття самостійних рішень у реальних умовах практичної роботи; усвідомити необхідність систематичного оновлення знань і творчого їх використання; збір практичних інформаційних та довідково-нормативних матеріали.

Зі слів керівника апарату облдержадміністрації (ОДА) Наталі Полторацької, співробітництво держоргану і навчального закладу триває вже не перший рік. Щороку в різних структурах облдержадміністрації проходять практику здобувачі освіти – майбутні фахівці в сфері організації діловодства. Співпраця коледжу і облдержадміністрації плідна і взаємно корисна – для навчального закладу вирішується актуальна проблема працевлаштування, друга сторона отримує компетентних, готових до виконання робочих завдань працівників. За тривалі роки співпраці (з 1996-го року по теперішній час) велика кількість здобувачів залишилась працювати в структурних підрозділах ОДА, серед них: Наталка Романюк, Катерина Мураховська, Наталія, Філь Ангеліна Губенко, Оксана Лаврик, Наталія Кожушна, Оксана Чаюн, Олена Лебедева, Наталія Фурса, Ольга Проскуріна, Катерина Булахова, Інна Бадянська, Олена Рибалко, Лариса Бондаренко, Інна Летуча, Інна Головка, Ольона Валах, Ольга Горішна, Поліна Щетиніна та інші

Організація проходження технологічної практики на базі структурних підрозділів ОДА складається з 5 етапів:

1. Перший етап – заключення договору на проведення технологічної практики здобувачів освіти, в якому визначені зобов'язання бази практики:

- прийняти здобувачів освіти на практику до управлінь облдержадміністрації згідно з календарним планом;
- призначити кваліфікованого спеціаліста для безпосереднього керівництва практикою;
- створити необхідні умови для виконання здобувачами освіти програм практики, не допускати використання їх на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності;

- забезпечити здобувачам освіти умови безпечної роботи на кожному робочому місці.

Проводити обов'язкові інструктажі з охорони праці:

- вступний та цільовий на робочому місці;

- надати здобувачам освіти-практикантам і керівникам практики від навчального закладу змогу користуватися лабораторіями, кабінетами, майстернями, бібліотеками, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики; забезпечити облік виходу на роботу здобувачів освіти-практикантів;

- про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та інші повідомляти в навчальний заклад;

- після закінчення практики дати характеристику з оцінкою якості підготовленого звіту.

Згідно договору навчальний заклад зобов'язується: за два місяці до початку практики надати базі практики для погодження програму технологічної практики, а не пізніше ніж за тиждень наказ по коледжу «Про направлення студентів на технологічну практику»; забезпечити додержання здобувачами освіти трудової дисципліни і правил внутрішнього трудового розпорядку, брати участь у розслідуванні комісією бази практики нещасних випадків, якщо вони сталися зі студентами під час проходження практики.

Другий етап – підготовка здобувачів освіти до проходження технологічної практики: не пізніше, ніж за 2 дні до початку практики, проводиться інструктаж, на якому перед здобувачами ставиться мета й завдання практики, надається характеристика бази практики; повідомляються форми контролю та звітності (програма технологічної практики, методичні рекомендації щодо оформлення звіту практики, щоденник практики та інші необхідні документи).

Третій етап - робота, в якості дублерів на робочих місцях. Керівник від бази практики, розподіляє здобувачів освіти на робочі місця в управління ОДА: діловодства і контролю, персоналу, по роботі зі зверненнями громадян, забезпечення роботи керівництва, і дбає про переміщення практикантів по функціональних службах для набуття ними комплексу необхідних навичок.

У цей період всі здобувачі освіти працюють дублерами на робочих місцях: знайомляться зі структурою, історією ОДА, організацією: діловодного обслуговування, документообігу, діловодства за зверненнями громадян, кадрового діловодства, організацією документів у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне збереження. Особливу увагу приділяють організації

діловодних процесів з електронними документами та роботі зі системою електронного документообігу «ДОК ПРОФ».

Керівник практики від ОДА забезпечує нормальні умови праці здобувачів освіти, надає їм доступ до всіх необхідних для виконання програми практики документів, здійснює суворий контроль за виконанням зафіксованої у щоденнику роботи;

Четвертий етап - оформлення звіту.

В останній день проходження практики, керівник практики від ОДА, надає характеристику, виставляє у щоденнику оцінку за проходження практики и збирає резюме, здобувачів освіти для формування кадрового резерву на посади працівників служби діловодства облдержадміністрації і проводиться дискусія, в присутності керівника практики від коледжу на тему: «Які професійні навички отримали здобувачі освіти за період практики».

П'ятий етап - захист звіту про проходження технологічної практики. Захист звіту з технологічної практики відбувається за розкладом. На захист здобувач освіти повинен надати друкований звіт з практики, оформлений відповідно до вимог й допущений до захисту керівником практики від коледжу, відгук (характеристику) керівника технологічної практики від ОДА.

Остаточна оцінка практики визначається на підставі результатів захисту практики. При визначенні оцінки враховується:

- якість змісту й оформлення звіту, а також ілюстративного матеріалу;
- якість доповіді;
- якість відповідей здобувачів освіти на запитання у процесі дискусії;
- відгук (характеристика) керівника практики від ОДА.

Здобувачі освіти спеціальності 029 відмічають, що під час проходження технологічної практики, вони отримали не тільки професійні навички, але і придбали такі якості як витримка, вміння слухати, чітко і своєчасно виконувати завдання керівника та здатність логічно мислити.

Технологічна практика студентів проводиться в умовах, максимально наближених до умов професійної діяльності, і є відповідним її аналогом. У період практики студентів закладаються основи досвіду професійної діяльності, практичних умінь і навичок, професійних якостей особистості фахівця. Від ступеня успішності на цьому етапі залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

УЛАСЕВИЧ Надія

викладач вищої категорії,

викладач-методист,

магістр

заступник директора з навчальної роботи

ДТЕФК

м. Дніпро

ОНОВЛЕНИЙ ПРЕДМЕТ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»: ЗМІНИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

*Патріотизм - це ніколи не питати, що зробила для тебе твоя країна, а завжди питати, що ти зробив для своєї країни.
Дж. Ф. Кеннеді.*

Анотація: Програма предмета «Захист України» розробляється та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, за погодженням з Міністерством оборони України. Для здобувачів освіти ключовими завдання є сформулювати під час вивчення предмета «Захист України» практичні вміння та навички, які стануть їм у пригоді в дорослому житті та розуміння, що, за великим рахунком – це і є захист України.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання, предмет «Захист України», оборона, безпека.

Військово-патріотичне виховання є пріоритетом у нашому закладі освіти: від щоранкової хвилини мовчання о 9-й годині, проведення гурткової роботи для здобувачів освіти усіх курсів, а також викладання предмета «Захист України».

Оновлений предмет «Захист України» — це, передусім, про початкову військову підготовку для здобувачів освіти нашої країни. Уряд виділив 1,74 млрд грн із державного бюджету на оновлення інтегрованого курсу «Захист України». Цей курс змінить філософію, порівняно з попередніми «Захистом Вітчизни» та допризовною підготовкою. Мета цього курсу – пояснити здобувачам освіти, що таке Сили безпеки та оборони, із чого вони складаються та як працюють. Що таке сучасна війна? Яку роль у ній відіграють дрони, зв'язок, медицина та евакуація поранених? Що таке after-action review (аналіз

проведених дій), передбачені стандартами НАТО, та чим це відрізняється від радянського підходу, коли рішення спускають «по вертикалі»?

Освітня аналітикиня Ірина Когут озвучує 9 основоположних змін, про які мають знати вже зараз викладачі предмета «Захист України» та керівники закладів освіти[1]:

- для вчителів: повна ставка, колеги — демобілізовані захисники України;
- багатоступенева система навчання;
- Оновлена програма предмета;
- програма може підлаштуватись під запити здобувачів освіти;
- тренінговий формат освітнього процесу в осередка;
- обладнання в осередках розраховане на 800-1000 дітей у містах та на мінімум 80 дітей у селах;
- нові технології: дрони, фізичні та лазерні тири;
- реалістичний і максимально практичний модуль «Медицина»;
- однакове викладання предмета без поділу на хлопців та дівчат.

За словами Оксена Лісового, ідею важливості держави та її цінностей якраз може донести учням і ученицям предмет “Захист України”, який стає першою точкою дотику громадянина України із захистом держави та розумінням, навіщо її захищати[1]:.

У 2024-2025 н. році у коледжі викладання предмету «Захист України» здійснюється за оновленою програмою головене завдання якої полягає у формуванні усвідомленого ставлення здобувачів освіти до захисту країни.

Нова програма має за мету дати здобувачам освіти різні знання і навички, зокрема, про те, якими сучасними технологіями й програмами користуються військовослужбовці, а також про те, як надавати допомогу собі та іншим у цивільному житті (домедичну, під час надзвичайних ситуацій тощо). Для нас важливо сформувати готовність у наших здобувачів бути готовими до того, щоб зберегти нашу країну, власне життя впровадження оновленого предмету «Захист України».

За новою програмою здобувачі освіти 1 курсу вивчають 6 модулів:

1. Основи національної безпеки й оборони;
2. Основи планування та управління;
3. Озброєння та військова техніка, стрілецька підготовка;
4. Основи дій, комунікації та взаємодій у бою;
5. Орієнтування на місцевості та інженерна фортифікація;
6. Домедична допомога в умовах бою.

А здобувачі освіти 2 курсу теж 6 модулів, але з інших тем:

1. Військові технології та їхній розвиток;
2. Стрілецька підготовка, основи для дій та взаємодії в бою;
3. Інформаційна війна;
4. Домедична допомога в умовах бою (для закріплення вивченого на 1 курсі);
5. Цивільне населення в кризових умовах;
6. Планую майбутнє: моя роль в обороні України[2]:.

Ця навчальна програма має іншу філософію. Попередня була про «трамбування максимальної кількості інформації» — від міжнародного гуманітарного права до внутрішньокісткового доступу. А відпрацювання медичних навичок впиралось у банальний брак часу. Тож ми розвантажили і водночас «навантажили» оновлену програму. Там з'явилися нові теми, насамперед ті, що стосуються військових технологій. З програми вилучили всі застарілі радянські підходи. Також оновлена програма не буде наскрізною, як раніше. Зараз ми зробили повторюваними теми, що потребують відпрацювання конкретних навичок. До прикладу, тренінг «Медицина» — абсолютно однакового змісту для 1-го та 2-го курсів. Так само повторюватиметься стрілецька підготовка й тактика. Усе те, що потребує «м'язової пам'яті» та закріплення навичок.

Крім оновлення змісту, змінюються підходи до викладання предмета. Кожен модуль можуть викладати фахівці й фахівчині з конкретної теми. Це можуть бути не лише викладачі, а і представники профільних організацій (наприклад, волонтери, які вчать військових управління дронами, або ветерани, які можуть поділитися досвідом домедичної допомоги в бою).

До 60% зросла частка практичних занять. Викладачі можуть на свій розсуд поєднувати заняття і додавати більше практики для вивчення певної теми. Навчання відбувається у форматі тренінгів. Тренінговий підхід — це інакше організований процес, коли викладачі ділять здобувачів освіти на групи для практичних занять, комбінують практику та теорію. Наприклад, якщо здобувачі вивчають певні технології, то можуть спочатку політати на дронах, а потім почути історію з російсько-української війни, де ці дрони відіграли певну роль

Хлопці й дівчата відвідуватимуть курс разом, а поділ на групи чи команди відбуває лише для відпрацювання практичних навичок. Кожен, незалежно від статі, має вміти захистити себе та мати оборонну свідомість. Особливо з огляду на те, що нашим сусідом є країна -терорист росія.

Всі викладачі предмету «Захист Вітчизни» пройшли підвищення кваліфікації. За словами Оксена Лісового, викладач “Захисту України” має бути ще й менеджером, який організовує навчання, залучає до нього різних фахівців і розуміє, де є додаткові можливості для власного розвитку[1]:

Великий акцент у програмі — на громадянську освіту. Викладачі предмету говорять про те, які цінності відстоюють українці у війні з росією, за що воюють та чому тобі як громадянину України вигідно й необхідно захищати країну в той чи інший спосіб. І це не про «лякалки» щодо санкцій за ухилення від служби. А пояснення, чому кожен має хотіти стати на захист України.

Серед проблем, з якими ми зіткнулися – це робоча програма на основі модельної, розроблена та адаптована під форму здобуття освіти для здобувачів освіти, які навчаються дистанційно в Україні або за її межами.

Враховуючи сучасну суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо [3]. Тому, в першу чергу, саме заклад освіти, має стати для кожного здобувача освіти осередком становлення громадянина-патріота України.

Список використаних джерел:

1. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjntMGA-4uNAxXAEBAlHQXkGoIQFnoECDIQAQ&url=https%3A%2F%2Fnus.org.ua%2F2024%2F06%2F12%2Fonovlenyj-zahyst-ukrayiny-formuvatyme-v-ditej-oboronnu-svidomist-use-shho-treba-znaty-pro-zminy-u-vykladanni-kursu-ta-pidgotovku-vchyteliv%2F&usg=AOvVaw1agBv2IzUD5fnrOYkBw2el&opi=89978449>
2. <https://imi.org.ua/news/mon-predstavyyv-onovlenu-programu-predmetu-zahyst-ukrayiny-i63073>
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України затверджена наказом Міністерства освіти і науки України, від 06 червня 2022 року №52

ЧЕРНИШОВА Олена,
викладач вищої категорії,
викладач - методист
ДТЕФК
м. Дніпро

**РОЛЬ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У
МОДЕРНІЗАЦІЇ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

Анотація: Тези присвячені питанням впровадження інноваційних технологій навчання, а саме особистісно-орієнтованого. Актуальність дослідження в проблемі визначення умов ефективного й повноцінного функціонування особистісно орієнтованого підходу в навчанні здобувачів освіти фахового коледжу як цілісного процесу становлення їхньої індивідуальності, життєвого самовизначення, розвитку талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей. Аналізується проблема організації особистісно орієнтованого навчання. Визначаються позиції викладача і здобувача освіти, принципи та методи особистісно-орієнтованого навчання.

Ключові слова: інноваційні технології в освіті, особистісно орієнтоване навчання та його методика і принципи, взаємодія учасників освітнього процесу, компоненти технологічного потенціалу викладача, умова організації особистісно орієнтованої системи навчання у фаховому коледжі.

Основна мета діяльності фахового коледжу – створення умов для розвитку й самореалізації кожного здобувача освіти, забезпечення належних умов для оволодіння системою знань і навичок у межах підготовки кваліфікованих фахівців, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Сьогодні мати профосвіту — престижно, це про відновлення та зростання нашої країни.

Інноваційні технології в освіті – це нові методи, способи взаємодії викладача та здобувачів освіти, які забезпечують ефективне досягнення результатів педагогічної діяльності, це використання передових технологій на заняттях, відстеження актуальних тенденцій у галузі освіти, застосування сучасних методів викладання та навчання. Інноваційні методи допомагають здобувачам освіти навчитися працювати в команді, планувати та керувати часом, правильно розставляти пріоритети.

Все у світі навколо стрімко розвивається, освіта не може стояти осторонь прогресу. Інноваційні технології стають повсякденною частиною навчального процесу у сучасних навчальних закладах.

Методика особистісно-орієнтованого навчання передбачає побудову освітнього процесу на засадах взаємодії між викладачем та здобувачем освіти, спрямованій на спільне формування програмної діяльності. При конструюванні обов'язково враховується індивідуальна вибірковість здобувача освіти до змісту, форми та вигляду навчального матеріалу, а також його мотивація, прагнення використовувати отримані знання самостійно. Цей підхід передбачає індивідуальний вибір здобувачем освіти змісту, форми та вигляду навчального матеріалу, а також його мотивацію та бажання використовувати отримані знання самостійно. Основна увага при створенні навчальних матеріалів зосереджена на навчальному діалозі між здобувачем освіти та викладачем.

Заклади освіти мають доступ до широкого спектру методик особистісно-орієнтованого навчання, таких як Вальдорфська педагогіка, методика Марії Монтессорі, методика саморозвивального навчання Г.Селевка, ігрові методики, проєктний метод навчання, розвивальне навчання, рівнева диференціація, проблемне навчання, сугестивні методики, інтерактивні методики та інші. Всі ці методики дають змогу адаптувати процес навчання до індивідуальних особливостей здобувачів освіти, змісту навчальної програми та специфічних особливостей кожного навчального закладу.

Особистісно-орієнтоване навчання сприяє трансформуванню здобувача освіти з пасивного спостерігача, який вивчає певних обсяг інформації, на активного учасника освітнього процесу, який спілкується та співпрацює з іншими, стає суб'єктом навчання та продуктивної праці [2, с.34-38].

Позиція викладача: ініціювання суб'єктного досвіду навчання, розвиток індивідуальності, визнання індивідуальності, самобутності, самоцінності кожної людини.

Позиція здобувача освіти: вільний вибір елементів навчально-виховного процесу, самопізнання, самовизначення, самореалізація.

Технологічним потенціалом викладача є комплекс його особистих фахових

досягнень, що включає: інтелектуальний компонент (поінформованість у технологіях здійснення певного виду освітньої діяльності, розуміння із концептуальних та процесуальних особливостей), дієво-практичний компонент (володіння набором дидактичних методів, прийомів та організаційних форм, які складають основу професійної майстерності; надбання власної педагогічної техніки, ті засоби і прийоми, що виробились в індивідуальній професійній діяльності і стали змістовими характеристиками особистого досвіду; навчально-методичний супровід викладання дисциплін, підготовлений власноруч, або авторські способи використання традиційного оснащення),

емоційно-особистісний компонент (способи пристосування своїх професійних можливостей до контингенту здобувачів освіти, урахування їх особливостей та індивідуальності).

Функціональне призначення технологічного потенціалу має подвійне значення і має застосовувати прийняті досвідом викладача структурні компоненти у нових педагогічних ситуаціях, шляхом їх доцільних модифікацій, актуальних на даний час; освоювати нові дидактичні складові, необхідні для реалізації ідей реформи, та ввести їх у особистий досвід викладача.

Принципи особистісно-орієнтованого навчання: вибір індивідуальної освітньої траєкторії, продуктивність навчання, первинність освітньої продукції здобувача освіти, ситуативність навчання.

Методи особистісно-орієнтованого навчання: пасивний (розповідь, пояснення, бесіда, лекція), активний (імітаційні, не імітаційні) [1, с.54-56].

Дуже важливим є спрямування діяльності педагогічного колективу загалом та кожного викладача зокрема на гармонічне включення в цей процес програми

корекції та педагогічної підтримки; визначення характеру стосунків основних учасників навчального процесу (керівників, викладачів, здобувачів освіти, батьків) як такого, що спрямований на створення умов комфортності діяльності викладача і здобувача освіти.

З огляду на це необхідною умовою організації особистісно орієнтованої системи навчання у фаховому коледжі є також створення особливої системи дослідження характеру й спрямованості розвитку здобувача освіти, формування його індивідуальності, зміни вже усталених у нашій освіті уявлень про норми психічного розвитку людини (порівняння не за горизонталлю, а за вертикаллю), тобто визначення динаміки розвитку людини порівняно з нею самою, а не з іншими. Такий підхід реалізує прагнення педагогічного колективу в створенні сприятливого мікроклімату, розвиваючого середовища, в якому кожний здобувач освіти та його викладач відчуває себе комфортно і здатний на самооцінку та саморегуляцію, що вимагає узгодження освітніх запитів здобувачів освіти та професійних вмінь викладача з їхніми потенційними можливостями і реалізується, насамперед, шляхом створення методичної системи організації особистісно орієнтованого навчання [3, с.231-237].

Список використаних джерел:

1. Каленський А.А., Пашенко Т.М. Оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: теорія, методика, практика: збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу (м. Київ, 9 грудня 2021 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / Житомир: «Полісся», 2021. - с. 54-56

2. Ребуха Л.З. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. - с. с. 34-38

3. Яценко С.Л. Особистісно орієнтоване навчання: теоретичний та прикладний аспекти // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ: 2015. – Вип. 85. – с. 231-237.

ШАБРАТ Олексій,
викладач спецдисциплін
Магістр
ДТЕФК
м. Дніпро

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ТА ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ ДЛЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ

Анотація. У роботі розглядається поєднання гейміфікації та технологій доповненої реальності (AR) як засобу підвищення навчальної мотивації учнів. Наведено практичний приклад розробки мобільного AR-додатку у форматі квест-гри для вивчення історії України, що інтегрує ігрові елементи та віртуальні 3D-сцени. Додаток мотивує користувачів через взаємодію з історичними об'єктами в доповненій реальності та систему нагород за навчальні досягнення. Проаналізовано ключові етапи створення цього додатку та його потенційну ефективність для залучення студентів до навчання.

Ключові слова. AR, гейміфікація, мотивація, доповнена реальність, навчальна гра, мобільний додаток, квест, історія України.

Вступ. Мотивація є одним з визначальних факторів успішного навчання, особливо в умовах стресу та дистанційності, зумовлених війною. Після початку повномасштабного військового вторгнення у 2022 році спостерігається суттєве зниження навчальної мотивації у багатьох українських учнів. Вимушений перехід на дистанційне навчання та психологічне напруження негативно впливають на залученість студентів до освітнього процесу. За таких умов застосування ігрових підходів (гейміфікації) та доповненої реальності постає перспективним рішенням для підтримки інтересу до навчання. Гейміфікація означає впровадження елементів гри у неігровий освітній контекст з метою заохочення активної участі учнів. Доповнена реальність, у свою чергу, дає змогу накладати цифрові об'єкти на реальний світ у режимі реального часу, роблячи навчання наочним і захопливим. Сучасні XR-технології та ігрові

методики вже довели свою ефективність у навчанні, перетворюючи традиційний процес на інтерактивний, захопливий і ефективний. Таким чином, поєднання AR та гейміфікації є актуальним напрямом для підвищення мотивації учнів в Україні у 2025 році.

Постановка задачі. Метою роботи є підвищення мотивації учнів шляхом поєднання гейміфікації та доповненої реальності в навчальному процесі. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

1. провести аналіз сучасних підходів і існуючих прикладів використання AR та гейміфікації в освіті;
2. розробити концепцію мобільного додатку-квесту з AR для вивчення історії України;
3. реалізувати основні елементи гейміфікації у цьому додатку та проаналізувати їх вплив на мотивацію.

Як приклад існуючого рішення було розглянуто застосунок **Architeque** — освітній AR-додаток, що дозволяє «оживити» уроки історії та інших предметів завдяки взаємодії з 3D-моделями історичних пам'яток. На основі аналізу подібних проєктів сформовано вимоги до власного додатку та визначено ключові етапи його розробки.

Основний зміст. Гейміфікований навчальний додаток-квест з історії України поєднує в собі класичні ігрові механіки та можливості доповненої реальності.

Елементи гейміфікації в такому додатку включають систему балів і рівнів за виконані завдання, значки досягнень за освоєння певних тем, захопливу сюжетну лінію, що проводить гравця через історичні події, а також змагальний компонент у вигляді рейтингової таблиці серед однолітків. Ці елементи покликані забезпечити постійне заохочення: бали і значки слугують зовнішніми нагородами, натомість сюжет і змагання стимулюють внутрішню мотивацію та інтерес до прогресу.

Доповнена реальність у додатку реалізується через інтерактивні 3D-сцени, накладені на оточення користувача за допомогою камери смартфона. Учень може побачити на екрані реалістичні віртуальні об'єкти — наприклад, модель історичної пам'ятки або персонажа — ніби вони знаходяться поряд у класній кімнаті чи вдома. Така технологія відповідає трьом ключовим критеріям: поєднує віртуальне з реальним, працює в реальному часі та в тривимірному просторі. За допомогою AR навчальний матеріал подається у наочній, ігровій формі: учні можуть досліджувати віртуальні артефакти, взаємодіяти з ними (наближати, обертати, активувати анімації) та отримувати

додаткову інформацію. Наприклад, навівши камеру на спеціальну мітку або карту, учень побачить на екрані анімовану сцену з певної історичної епохи і почує аудіокоментар.

Концепція додатку передбачає структуру у вигляді квесту з послідовністю «місій». Кожна місія присвячена окремій темі з історії України (скажімо, Київська Русь, козацька доба, доба УНР тощо) і містить кілька різнопланових завдань. Спочатку користувач отримує короткий сюжетний вступ та формулювання цілі місії. Далі він виконує інтерактивні завдання: відповідає на запитання вікторини, розгадує шифр або пазл, пов'язаний з історичними фактами, та застосовує AR — наприклад, шукає віртуальні артефакти у своєму приміщенні чи переглядає реконструкцію битви в доповненій реальності. За правильно виконані завдання гравець отримує бали, а іноді й бонусні «скарби» – додаткові історичні цікавинки або підказки. Наприкінці місії підбиваються підсумки: відображаються набрані бали, зароблені досягнення та відкривається наступна місія. Додаток стимулює користувача пройти всі місії квесту, щоб зібрати повну колекцію нагород і очолити рейтинг.

Наукова новизна. Новизна роботи полягає у комплексному застосуванні AR-технологій та гейміфікації для підтримки освіти в Україні в умовах 2025 року. Попри зростання кількості цифрових освітніх інструментів, поєднання доповненої реальності з елементами гри досі впроваджується обмежено. Запропоновано концепцію, що вперше адаптована до сучасних викликів української освіти: масової дистанційності, спаду мотивації студентів та потреби у новітніх методах викладання. Результати попередніх досліджень підтверджують, що AR-ігри здатні одночасно підвищувати як внутрішню, так і зовнішню мотивацію студентів. Тому інтеграція історичного контенту у формат AR-квесту з системою заохочень є інноваційним підходом, який демонструє, як сучасні технології можуть посилити інтерес до навчання. У роботі зроблено внесок у розвиток методів гейміфікації навчання, показавши їх ефективно поєднання з AR на прикладі українського освітнього проєкту.

Висновки. Розроблений підхід поєднання гейміфікації та доповненої реальності для навчання історії України демонструє високу ефективність у підвищенні мотивації учнів. Використання ігрових механік (бали, досягнення, змагання) разом з інтерактивними AR-елементами перетворює навчання на цікаву гру, що стимулює активну пізнавальну діяльність. Очікується, що впровадження такого додатку-квесту сприятиме глибшому засвоєнню матеріалу та підвищенню успішності, адже учні навчаються із захопленням.

Запропонований інструмент може бути інтегрований у навчальні плани закладів освіти України як корисне доповнення до основних занять або для позакласної роботи. У перспективі його можна розширити на інші предмети (наприклад, географію чи літературу) та адаптувати для різних вікових груп. Таким чином, гейміфікація та AR підтверджують свій потенціал як дієві засоби мотивації, а їхнє поєднання відкриває нові можливості для освітнього процесу у складних сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Grynyuk, S., Zaytseva, I., & Vysotchenko, S. (2023). *The impact of distance education on students' motivation and emotional state in the context of the pandemic and the armed conflict in Ukraine*. **Apuntes Universitarios**, 13(1), 243–259.
2. Lampropoulos, G., Keramopoulos, E., Diamantaras, K., & Evangelidis, G. (2023). *Integrating Augmented Reality, Gamification, and Serious Games in Computer Science Education*. **Education Sciences**, 13(6), 618.
3. Jaramillo-Mediavilla, L., Basantes-Andrade, A., Cabezas-González, M., & Casillas-Martín, S. (2024). *Impact of Gamification on Motivation and Academic Performance: A Systematic Review*. **Education Sciences**, 14(6), 639.
4. Коршунов, В. (2024). «EDAR: За лаштунками реальності – як навчати дітей критичного мислення за допомогою XR-технологій та гейміфікації!». Освітній портал “Освіта Нова”, 22.10.2024.
5. Погорілко, М. (2024). «Технології доповненої реальності для української освіти: 7 корисних застосунків». Mezha.Media, 10.06.2024.

ЯНГОЛЕНКО Маргарита,
викладач іноземної мови
магістр, спеціаліст,
ДТЕФК
м. Дніпро

ФОРМУВАННЯ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» В ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 1-2 КУРСІВ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ АРТПЕДАГОГІКИ

Анотація: Сьогодні в освіті йдеться про формування людини, здатної приймати відповідальні рішення, критично мислити, творчо вирішувати проблеми, самореалізуватися, а отже, про формування компетентної особистості.

Ключові слова: артпедагогіка, іноземна мова, «я-концепція», мистецтво, емоції, арт-терапія.

Освіта, яка забезпечує не лише предметні знання, а й розвиток у підлітків творчих здібностей, ціннісних орієнтацій, естетичної вихованості особистості в природному та соціокультурному середовищах.

Тому в даний час не випадковий інтерес до такого нового напрямку в системі розвитку і виховання здобувачів освіти через мистецтво і художньо творчу діяльність (образотворчу, музичну, театральну-ігрову) як артпедагогіка. Актуальність вивчення і дослідження артпедагогіки визначається тим, що вона тісно пов'язана з основним видом психотерапії – арт-терапією. Останнім часом активно освоюються її нові методи, форми, технології та моделі.

Тож, темою статті є процес виховання духовних цінностей та формування «Я-концепції» у підростаючої особистості під час вивчення іноземної мови засобами арт педагогіки, адже вивчення будь-якої мови є плідотворним ґрунтом для формування умінь вести бесіду, вирішувати проблемні завдання.

Вступ

Становлення цивілізованої держави й добробуту народу залежать від успішної реалізації потенціалу кожної особистості. Зростає роль шкільної гуманітарної освіти в пізнанні культурних цінностей різних народів, духовних скарбів людства, актуалізується проблема залучення школярів до загальнолюдських і національних духовних цінностей.

Одним із пріоритетних напрямів сучасного освітнього процесу є формування ціннісних орієнтацій та власного «Я» молоді у процесі вивчення іноземних мов.

Формування особистості, розвиток його творчого потенціалу, самореалізація людини залежать від багатьох чинників, серед яких важливе місце займає його емоційне самопочуття.

Деякі теоретичні й практичні аспекти названої проблеми в різний час досліджували методисти-словесники: В. Андрющенко, С. Гончаренко, Драйден Гордон, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Штофф.

Сучасна теорія художнього сприймання пов'язана з іменами І. Зязюна, В. Блудової, О. Костюка, В. Медушевського, О. Органової, А. Сохора.

Педагогічні аспекти використання живопису, графіки, скульптурних зображень і художніх фотографій обґрунтовані Я. Коменським, Я. Козельським, К. Ушинським, В. Сухомлинським, М. Даниловим, В. Максимовою, Г. Шевченко.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ефективності використання методик, технік та прийомів арт-педагогіки на заняттях іноземної мови, що сприяє формуванню позитивної «Я-концепції» у системі ціннісних орієнтацій здобувачів освіти 1-2 курсів.

У роботі використано такі методи дослідження: *теоретичні* – аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної, мовознавчої й методичної літератури з проблеми дослідження; аналіз чинних програм, методичних посібників; узагальнення досвіду роботи вчителів іноземної мови; *емпіричні* – спостереження за навчально-виховним процесом, бесіди з викладачами і підлітками, аналіз усних і письмових робіт здобувачів освіти.

Особистісні цінності якості здобувача освіти, сформовані родиною й закладами освіти, стають основою його Я-концепції. Я-концепція – це загальне уявлення людини про себе у поєднанні з оцінюванням себе, а також досягнення внутрішньої гармонії особистості, інтеграція життєвого досвіду, визначення очікувань людини щодо свого майбутнього.

Я-концепція, по суті, визначає не просто те, що являє собою людина, але й те, що вона думає про себе, свої вчинки та можливості у майбутньому [1].

У нашій роботі ми зупинимося саме на тому, яку роль відіграє навчальний заклад у формуванні Я-концепції молоді, зокрема викладачі – словесники.

Особистісне «Я» – динамічна система уявлень людини про саму себе, що включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних природних властивостей; самооцінку; суб'єктивне сприйняття, що характеризує вплив на власну особистість зовнішніх факторів. Вона формується під впливом досвіду кожного індивіда. Ця система становить основу вищої саморегуляції людини, на базі якої вона будує свої стосунки з оточуючим її світом[2].

Зміст освіти сьогодні ускладнюється, увага акцентується на розвиткові творчих та інтелектуальних здібностях дітей, корекції емоційно-вольової та рухової сфер. На зміну традиційним формам та методам навчання й виховання приходять нові, інтерактивні, які передбачають активізацію пізнавального розвитку людини.

Ефективні прийоми і засоби артпедагогіки на заняттях іноземної мови.

Артпедагогіка постала на стику педагогіки та мистецтва як розвиток концептуальних ідей арт-терапії, що є синтезом не лише педагогіки і мистецтва, а й психології. Поняття «арт-терапії» спочатку розглядалося в контексті ідей З.Фрейда і К.Юнга та застосовувалося в психотерапевтичній практиці. Надалі це поняття пододало межі медицини і набуло ширшого застосування, зокрема в педагогічній науці для сприяння гармонійному розвитку особистості (К.Роджерс, А.Маслоу).

Нині артпедагогіка розвивається в умовах, коли в суспільстві актуалізується увага до культурних традицій, тому завданнями сучасного мистецтва є пошук духовних орієнтирів, а виховання – шляхів впливу на особистість. В українській педагогічній науці це питання також привертає увагу багатьох дослідників.

На думку О. Деркач, мистецтво, як форма суспільної свідомості, що акумулює та культивує систему світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій людства, є унікальним засобом впливу на дитину. Дослідниця зазначає, що протягом тисячоліть тривають дискусії щодо його ролі у розвитку творчої, художньої та інтелектуальної особистості [4].

Мета артпедагогіки, як і педагогіки в цілому, – навчити людину розуміти саму себе, а також закони краси, духовності та моральності навколишнього світу.

У артпедагогіці активно використовуються такі мистецькі види, **як живопис, фотографія, літературна творчість, музика, танці, драматургія, кіномистецтво, тощо**. Залежно від того, який вид (жанр) мистецтва обирається, викладач має подбати про мінімальний набір засобів, що допоможуть йому та здобувачам освіти реалізувати свій творчий потенціал.

Висновки

Проблема становлення і розвитку особистості завжди цікавила дослідників. Питання, пов'язані із людським потенціалом, набували нових форм, значень, які відповідали духові часу і рівню розвитку суспільства. Сучасність характеризується високою інтенсивністю інформаційних, виробничих і соціальних процесів.

У цих умовах людський фактор починає відігравати все більш важливу роль. До того ж його значення зростає як на рівні окремого індивіда, так і на рівні людства в цілому. Тому проблема особистості сьогодні стала центральною в психологопедагогічній науці.

Провідним засобом у досягненні головної мети навчання іноземної мови – формування комунікативної особистості, здатної задавати питання, висловлювати свою думку, розповідати про події в минулому, сьогодні або майбутньому, інакше кажучи, особистості, здатної до спілкування. У результаті проведеного дослідження щодо проблеми ціннісних орієнтацій здобувачів освіти 1-2 курсів та формування «Я-концепції» за допомогою різних форм артпедагогіки ми можемо зробити висновок, що соціальні зміни останніх років, що пов'язані з переходом суспільства від однієї моделі життєдіяльності до іншої, у свідомості молоді, у її життєвих цінностей поки ще не зруйнували прагнення до досягнення соціально-значущих позитивних ідеалів і цінностей.

Це сприятиме саморозвитку і самовдосконаленню особистості, спрямованої на досягнення успіху в житті.

Список використаних джерел:

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Бернс Р.; пер. с англ. — М.: Прогресс, 1986. — 420 с
2. Василенко В. О. Цінність і оцінка / В. О. Василенко. — К.: Наук. думка, 1964. — 160 с.], О. Леонтьев [Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. — М.: МГУ, 1972. — 505 с.], Є. Подольська [Подольская Е. А. Ценностные ориентации и проблема активности личности / Е. А. Подольская. — Харьков: Основа, 1991. — 164 с.
3. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. — К.: Либідь, 1997
4. Деркач О. Артпедагогіка як інноваційна технологія особистісно орієнтованого навчання та виховання / О.Деркач // Майстер-клас. — 2010. — №1.

Підтримка фізичного та ментального здоров'я учасників освітнього процесу в умовах сьогодення

ВАРЦАБА Олександра
завідуюча відділення управління
та адміністрування
ДТЕФК
м. Дніпро

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ТА ЇЇ ПРОФІЛАКТИКИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Анотація: тези присвячені одній із найгостріших проблем нашого суспільства – агресії. Адже агресивні прояви спостерігаються в підлітків у навчальних закладах, від чого страждають вони, їхні викладачі, і батьки. Агресивні прояви у підлітків є однією з найбільш гострих проблем не тільки для працівників сфери освіти, але й для суспільства в цілому. Агресивні прояви зустрічається в більшості підлітків. Незріла психіка не в змозі перебороти фруструючі впливи без грамотної допомоги дорослого.

Ключові слова: поведінка, агресія, агресивність, вербальна, невербальна, підлітки, ознака, види, мобінг, здобувач освіти, викладач.

Агресія – (лат. *Agressio* – напад) – мотивована деструктивна поведінка, яка суперечить нормам і правилам існування людей у суспільстві, завдає об'єктам нападу (живим і неживим) шкоди – фізичної і моральної (негативні переживання, стан напруження, страху, пригніченості тощо) [2, с. 120].

Агресія підлітків – одне з найбільш типових проявів підліткової кризи. Часто батьки розгублюються, зіткнувшись з підлітковою агресією, і всі їх спроби припинити агресивну поведінку тільки ще більше розпалює дитини. Що робити? У першу чергу потрібно заспокоїтися. Агресія підлітків – вкрай неприємне, але при цьому закономірне і природне явище. Не дарма підлітковий вік називають перехідним: у цей період дитина переходить з дитинства у доросле життя, а це непросто. Агресія підлітків – це ознака внутрішнього дискомфорту і невміння володіти своїми емоціями [1, с. 226].

Агресія підлітків може виражатися по-різному, у залежності від індивідуальних особливостей характеру і взаємин у сім'ї.

Агресивні підлітки, при всій відмінності їх особових характеристик і особливостей поведінки, відрізняються деякими загальними рисами. До таких рис відноситься бідність ціннісних орієнтацій, їх примітивність, відсутність захоплень, вузькість і нестійкість інтересів.

У цих дітей, як правило, низький рівень інтелектуального розвитку, підвищена навіюваність, копіювання, недорозвиненість етичних уявлень. Їм властива емоційна грубість, озлобленість, як проти однолітків, так і проти навколишніх дорослих. У таких підлітків спостерігається крайня самооцінка (або максимально позитивна, або максимально негативна), підвищена тривожність, страх перед широкими соціальними контактами, егоцентризм, невміння знаходити вихід з важких ситуацій, переважання захисних механізмів над іншими механізмами, регулюючими поведінку [4, с. 140].

Разом з тим серед агресивних підлітків зустрічаються і добре інтелектуально та соціально розвинені. У них агресивність виступає засобом підняття престижу, демонстрація своєї самостійності, дорослості. Часто такі підлітки знаходяться по відношенню до офіційного керівництва закладу освіти в деякій опозиції, що виражається в їх підкресленій незалежності від викладачів. Вони претендують на неформальну, але авторитетнішу владу, спираючись на свою реальну фізичну силу. Ці неформальні лідери володіють великою організуючою силою, можливо тому, що за свій успіх вони можуть використовувати привабливий для всіх підлітків принцип справедливості. Не випадково біля них збираються не дуже розбірливі в цілях і засобах, компанії підлітків. Сприяють успіху таких лідерів і уміння безпомилково визначати слабких, тих, хто виявляється беззахисним перед нахабством і цинізмом, особливо, якщо цей цинізм представлений під виглядом морального принципу «виживають сильні, слабкі вимирають» [2, с. 130].

У підлітків, як і в дорослих, розрізняють вербальну й невербальну агресію.

Формами вербальної (словесної) агресії є: обзивання, настирні скарги, зухвалість по відношенню до дорослих або однолітків, висміювання, колючі зауваження з метою викликати в іншій людини неприємні емоції. Формами невербальної агресії є фізична й нефізична. Агресія фізична - це безпосереднє спричинення болю іншим людям, що більше притаманна хлопчикам, має два варіанти. Перший - це псування оточуючих предметів, а другий - це спричинення болю за допомогою фізичного нападу (різного роду удари, штовхання, підніжки, щипання, кусання, дряпання, викручування рук, паплюження, удари різними предметами тощо) [3, с. 137].

Агресія – зумисні дії, спрямовані на шкоду іншій людині чи групі людей або тварин.

Агресивність – здатність особистості, виражена в готовності до агресії.

Форми прояву агресії:

- фізична дія проти когось;
- запальність, грубість;
- погрози, крики;
- плітки, злі жарти;
- вигуки в натовпі;
- опозиційна манера поведінки.

Фізична агресія – така поведінка однієї особи щодо іншої, яка спричиняє значний фізичний біль, неважливо, залишаться на тілі сліди чи ні.

Психологічна агресія є поняттям, яке охоплює багато негативних проявів поведінки щодо іншої людини.

Сексуальна агресія є найвідразливішою і найшкідливішою – з огляду на наслідки, які вона спричиняє, – формою насильства. Дитина в таких випадках вважається сексуальним об'єктом, яким інша особа (частіше дорослий, ніж одноліток) маніпулює задля задоволення власних потреб [2, с. 131].

Ознаки того, що до дитини було застосоване насильство:

- батьки не можуть пояснити причину фізичних травм дитини або у їхньому поясненні існують невідповідності, неузгодженість;
- перекладання провини на інших; пояснення не збігаються з результатами медичного огляду;
- вагітність або венеричне захворювання;
- проблеми з навчанням у закладі освіти або помітні зміни в успішності;
- недостатня концентрація уваги;
- порушення сну (нічні жахи, страх перед засинанням, тривожний або надто тривалий сон);
- відстороненість;
- клінічна депресія;
- нездатність знайти друзів;
- втечі, агресивна та злочинна поведінка;
- зловживання алкоголем і наркотиками;
- часта відсутність на заняттях, раптові провали у виконанні студентських обов'язків;
- страх домашнього життя, який демонструється раннім приходом до навчального закладу або пізнім відходом;
- надзвичайний страх до чоловіків (у випадках, якщо зловмисник — чоловік, а жертва — дівчинка);
- безпричинний страх;

- спроби самогубства [2, с. 132].

Емоційна агресія є наслідком збуджених емоцій і проявляється, коли особа переживає страх чи злість, наприклад, коли її принизили публічно. Під впливом зібраних негативних емоцій людина реагує агресивною поведінкою на джерело неприємних відчуттів.

Моббінг (англ. Mob – «натовп», «зібрання») – застосування психологічного терору групою щодо однієї особи [3, с. 140].

На думку психологів, у дітей можуть виникнути такі психологічні прояви моббінгу: розлади шлунку, мігрені, напруження м'язів, зменшення імунітету, нервовість.

Причини проявів агресії, вкорінені в навчальному середовищі:

- забагато здобувачів освіти у групі;
- обмежена можливість вийти із групової праці, брак умов для творчості;
- обмежена рухливість;
- організаційна структура навчального закладу (навчання по змінах, «вікна», плинність педагогічного складу);
- рівень шуму, декор приміщень, надмір подразників, які сприяють агресії;
- великі навчальні навантаження, що провокують втому і роздратування;
- відсутність зміни видів діяльності;
- велика кількість явних і неявних заборон;
- негативний вплив референтних груп і неформальних лідерів [1, с. 228].

Педагогічні причини:

- неконструктивне розв'язання ситуації викладачем;
- лихослів'я викладачів;
- приниження здобувача освіти, постійна критика, висміювання;
- недооцінка досягнень здобувача освіти, необ'єктивне оцінювання;
- невміння викладача контролювати сильні почуття та емоції;
- навішування ярликів і стереотипне сприймання здобувача освіти;
- невдоволеність викладача своїм статусом, низьким матеріальним становищем, потенційна заздрість до успішніших дітей [4, с. 142].

Часто місцем виникнення агресивних реакцій є навчальні заклади. Підліток, потрапляючи у нове середовище, піддається дії певних норм, що регулюють поведінку здобувачів освіти. Вона повинна привести себе у відповідність із поставленими перед нею новими вимогами та завданнями, установити контакти не тільки з однолітками, а й з педагогічними працівниками та іншими працівниками навчального закладу [2, с. 117].

У навчальних групах можуть виникати ситуації, що мають негативний вплив на формування навичок правильної взаємодії в колективі. Наприклад, до

наростання конфлікту, неприязні, ворожості, а згодом і появи агресивної поведінки можуть призвести неодноразові скарги підлітків на одного з однокласників, що викладаються викладачу. У цілому, наявність навчальних груп із великою кількістю здобувачів освіти сама по собі сприяє виникненню агресії, тому що в такому разі легше залишитися непоміченим і уникнути відповідальності за неправильну поведінку.

Іншою причиною агресії є неуспішність. Здобувач освіти, який одержує погані оцінки, якого постійно лають і критикують, починає демонструвати небажану поведінку, що посилюється все більше. Використовуючи різні захисні механізми, він стає агресивним по відношенню до тих однокласників, яких хвалять, тому у формуванні правильних відносин між здобувачами освіти й дорослими дуже важлива роль педагогічного працівника. Завданням виховання ж не є пригнічення всіляких проявів агресії підлітка, а спрямування групи з антисоціального у просоціальне русло і замість примітивних поведінкових форм допомогти їм виробити такі форми прояву негативних емоцій, які приймаються та допускаються суспільством [4, с. 145].

Соціально-педагогічна діяльність з профілактики агресивної поведінки у навчальних закладах має свої особливості. На початкових етапах слід надавати перевагу індивідуальній роботі з підлітком, оскільки групові форми неефективні. Особливе місце в профілактичній роботі слід надавати формуванню кола інтересів підлітка також на основі особливостей його характеру і здібностей. Необхідно прагнути до максимального скорочення періоду вільного часу підлітка – «часу дозвільного існування і неробства» за рахунок залучення до позитивно формуючих особу занять: читання, самоосвіти, заняття музикою, спортом тощо. Із самого початку, паралельно, необхідно починати роботу з сім'єю. Викладач координуючи свої зусилля з адміністрацією та педагогічним колективом, може спрямовувати свою діяльність на виховний мікросоціум викладача (педагоги, батьки, група ровесників), змінюючи характер їхнього ставлення до підлітка і впливу на неї. Він також може впливати на її уявлення про оточуючих і на взаємини між ними, а також на переживання, що супроводжують їх, та змінювати ці переживання [3, с. 143].

Перше правило придушення агресії підлітків – не проявляти агресію самому. Замість того, щоб заспокоїти підлітка, батьківська агресія або агресія працівників закладу освіти часто викликає ефект «сніжної грудки», тільки погіршуючи ситуацію [4, с. 148].

Також агресія підлітків може бути спрямована в інше русло. Іноді спорт і творчість допомагають перетворити прояву агресії у соціально прийнятні

форми поведінки. Крім того, самовираження через хобі, перемоги і досягнення можуть допомогти підлітку позбутися внутрішнього дискомфорту і невдоволення самим собою, усунувши таким чином першопричину агресії [1, с. 227].

Якщо підліток став зовсім неконтрольованим, проявляє фізичну агресію по відношенню до ровесників і навіть дорослим, може знадобитися допомога фахівця.

Список використаних джерел:

1. Вавілова А.С. Методи корекції агресивної поведінки підлітка. *Людина і довкілля, тенденції та перспективи*. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. Токіо, 2020. С.226 – 228.
2. Волянська О.В. Проблема агресивної поведінки підлітків: фактори та механізми соціалізації. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2017. № 3 (30). С. 117 – 134.
3. Дика Л.Л., Голярдик Н.А., Скорих Л.М. Особливості прояву агресивної поведінки особистості у підлітковому віці. *Психологія XXI століття: теоретичні та практичні дослідження*. 2023. С. 136 – 145.
4. Мойсеева О.Є. Агресія підлітків: причини виникнення та можливості психокорекції. *Юридична психологія*. 2015. № 1. С. 139 – 148.

ГАЙОВА Олена
викладач вищої категорії,
МОТАЙОВ Михайло
викладач вищої категорії,
ДТЕФК
м. Дніпро

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація: У статті обґрунтовано доцільність упровадження інноваційних підходів до фізичного виховання здобувачів фахової передвищої освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання. Проаналізовано сучасні технології й методи, що забезпечують підтримку належного рівня фізичної активності, формування мотивації до здорового способу життя, а також зміцнення фізичного здоров'я студентської молоді. Окреслено можливості використання цифрових платформ, мобільних застосунків, гейміфікації та

проектної діяльності як ефективних інструментів організації фізичного виховання. Наголошено на важливості персоналізованого підходу та формування фізичної культури як складової гармонійного розвитку здобувачів освіти.

Ключові слова: фізичне виховання, здоров'я студентів, інноваційні технології, дистанційне навчання, фізична активність, цифрові платформи, мотивація, здоровий спосіб життя.

Вступ. Сучасний етап розвитку фахової передвищої освіти характеризується стрімкими змінами, які зумовлені впровадженням новітніх технологій та переходом на дистанційну або змішану форму навчання.

У цьому контексті фізичне виховання здобувачів освіти стало важливим аспектом, що потребує переосмислення та оновлення.

Актуальність дослідження інноваційних підходів до фізичного виховання в умовах дистанційної/змішаної форми освіти зумовлена кількома факторами:

1. Зменшення можливостей для традиційних форм фізичної активності в закладах освіти потребує пошуку нових ефективних методів, які б забезпечували підтримку рівня фізичної активності здобувачів освіти.

2. Здоров'я студентської молоді, їхній фізичний і функціональний стани стали предметом особливої уваги, оскільки малорухливий спосіб життя може призвести до негативних наслідків для фізичного і психічного здоров'я.

3. Інноваційні технології, такі як онлайн-платформи, мобільні додатки та відеоуроки, відкривають нові можливості для інтеграції фізичного виховання в освітній процес.

Однак впровадження інноваційних технологій у фізичне виховання здобувачів освіти потребує ретельного аналізу та адаптації до специфіки фахової передвищої освіти, оскільки важливо не лише розробити нові методи фізичного виховання, але й оцінити їх ефективність та вплив.

Мета дослідження: розглянути інноваційні підходи до фізичного виховання здобувачів освіти в умовах дистанційної та змішаної формах навчання та розкрити їх ефективність.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення літератури, власний досвід.

Результати дослідження. Фізичне виховання сприяє розвитку фізичних якостей, формуванню спеціальних знань, умінь і навичок у зазначеній галузі та мотивації до систематичних занять у здобувачів фахової передвищої освіти [1, 2].

У сучасному світі, охопленому глобалізацією та швидкими технологічними змінами, питання фізичного виховання набуває нового значення. За умов дистанційної освіти в Україні важливо переглядати традиційні методи фізичного розвитку та впроваджувати інновації, щоб забезпечити якісну та ефективну фізичну активність здобувачів освіти [5].

Використання інноваційних технологій у фізичному вихованні здобувачів освіти сприяє формуванню стійкої мотивації щодо збереження здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовки, розширює руховий досвід, формує практичні навички для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку, допомагає розвитку творчої особистості, удосконаленню та підвищенню особистого результату, а поетапно організована система тренувань з використанням інноваційних технологій забезпечить ефективне формування у молоді позитивної мотивації до здорового способу життя.

Під інноваційними технологіями розуміють такі, що змінюють сутність та інструментально значущі властивості, найбільш важливими з яких є цільова орієнтація навчального процесу, форма, зміст, педагогічні умови та методи навчального процесу, взаємодія педагога і здобувача освіти у ході навчання, яка набирає характер творчої співпраці.

Для того щоб фізичне виховання здобувачів освіти стало ефективним засобом зміцнення здоров'я й підвищення рівня фізичного стану, фізичної працездатності, потрібно дотримуватися загальних принципів, тобто регулярності занять і їх варіативності, індивідуального підходу, враховуючи інтереси та вподобання. Інновації у фізичному вихованні не лише дають здобувачам освіти можливість фізично розвиватися, а й формують їх фізичну культуру, світогляд, здатність скеровувати власну освітню траєкторію й програму життєдіяльності загалом [1].

Важливим доповненням до процесу дистанційної або змішаної форми навчання із фізичного виховання можуть бути:

- 1) інтерактивні методи навчання (онлайн-тести, віртуальні лабораторії, відеоуроки);
- 2) інтернет-ресурси, призначені для розширення можливостей навчання (електронні книги, відеолекції);
- 3) спеціальне програмне забезпечення;
- 4) новітні технології, зокрема віртуальна та доповнена реальність;
- 5) соціальні мережі та платформи для спілкування [2,3].

Х.Є. Шавель, Л.В. Котенджи, Л.С. Соколенко [4] зазначають, що у сучасному освітньому середовищі велика кількість онлайн-платформ та додатків надає можливості для фізичного виховання у дистанційному форматі.

Під час дистанційної освіти, на заняттях із фізичного виховання, важливу роль відіграє використання спеціальних цифрових ресурсів.

Основними цифровими ресурсами для дистанційної освіти у закладах фахової передвищої освіти є:

1) Google Meet або Zoom. Платформи для проведення відео конференцій, які дозволяють користувачам зв'язуватися в режимі реального часу за допомогою відео та аудіо з будь-якого місця в світі, де є доступ до інтернету обмінюватися екраном, документами та чатом [2]. За допомогою цих платформ можна ділитися відео та створювати завдання для здобувачів освіти. Педагог може організовувати заняття у вигляді відеоуроків, в яких демонструє техніку виконання вправ, проводить розминки чи пояснює основи теорії фізичної культури. Здобувачам освіти надаються відеоінструкції для виконання фізичних вправ у домашніх умовах, які вони виконують, записуючи свої досягнення та відправляючи звіти у вигляді відео чи тексту.

2) Google Classroom. Безкоштовний сервіс від Google, призначений для організації та керування навчальним процесом. Викладачі можуть створювати віртуальні класи, додавати до них учнів та надавати їм доступ до матеріалів для вивчення, які можуть містити текст, зображення, відео та інші типи файлів. Здобувачі освіти можуть відповідати на завдання, робити тести і спілкуватися з вчителями та один з одним через платформу [3].

3) Платформа «Vseosvita» (Всеосвіта) — одна з найбільших українських освітніх платформ, що пропонує ресурси для вчителів, учнів і викладачів ЗО.

Можливості для фізичного виховання:

- Готові розробки уроків, плани-конспекти, вправи та презентації з фізичного виховання.

- Інтерактивні завдання: можна створювати тести з теорії фізичної культури, гігієни, здорового способу життя.

4) Платформа «На урок» (naurok.ua) - освітня платформа для дистанційного та змішаного навчання з широкими можливостями для педагогів.

Що доступно з фізичного виховання:

- Конкурси та олімпіади з основ здоров'я та спорту, адаптовані для різних рівнів освіти.

- Тематичні тести та інтерактивні завдання з елементами теорії спорту, анатомії, правил техніки безпеки.

- Відеоуроки та вебінари з проблематики здоров'я учнів, психофізіології, формування мотивації до занять спортом.

Обидві платформи можна ефективно використовувати:

- ✓ як доповнення до практичних занять (теоретична база, рефлексія, самоперевірка)

- ✓ для самостійної роботи студентів у дистанційному або змішаному форматі

- ✓ як інструмент оцінювання й аналітики

5) Додаток FitOn, MyFitnessPal, Strava – додатки для самоконтролю активності, харчування, моніторингу прогресу. основною сферою якого є фітнес, пропонує різноманітні тренування для різних рівнів фізичної активності. Він може бути корисним для індивідуальних тренувань у віддаленому режимі.

6) Додаток Nike Training Club, Adidas Training - охоплює тренування з фітнесу, йоги та бігу, і також може слугувати корисним інструментом для самостійних тренувань здобувачів освіти упродовж дистанційного навчання. Важливо враховувати, що окремі функціонали зазначених платформ та додатків може бути платним.

7) Всеукраїнська онлайн-платформа «Active Ukraine» (за підтримки МОН) - містить відеоуроки, методичні рекомендації для вчителів та студентів. Фокус на дистанційне фізичне виховання під час війни.

8) Проєкт «Здоров'я у школі» (UNICEF + МОЗ) – має в наявності методики руханок, дихальних вправ, а також поради щодо психофізичного благополуччя.

9) YouTube-канали для фізичної культури – P.E. with Joe, Yoga with Adriene, MadFit, FitnessBlender. Можна створити добірку відео для студентів залежно від цілей (координація, витривалість, розтяжка).

Під час підготовки до занять важливо здійснювати вибір платформи, що відповідає конкретним потребам та можливостям навчального процесу.

Гейміфікація стає важливим інструментом для мотивації здобувачів освіти. Проєктна діяльність є ще одним інноваційним підходом до організації навчання. Студенти можуть створювати власні проєкти, присвячені здоровому способу життя, розробляти програми фізичних тренувань чи аналізувати користь певних видів спорту. Проєкти можуть включати створення відеороликів із вправами для ранкової зарядки, складання меню здорового харчування або організацію онлайн-заходів для популяризації фізичної культури серед однолітків. Такі активності стимулюють здобувачів освіти до самостійної роботи, розвивають їхню творчість і дозволяють побачити практичне застосування знань.

Персоналізація освітнього процесу, яку забезпечують різноманітні формати завдань та інтерактивні вправи, дозволяє кожному здобувачу освіти знайти найбільш ефективний шлях для свого фізичного розвитку.

Висновки. Інноваційні технології, інтерактивні методи та проєктна діяльність у дистанційному та змішаному форматі навчання фізичної культури створюють передумови для розвитку у здобувачів освіти не лише фізичних, але й соціальних, емоційних і когнітивних навичок. Використання цифрових платформ дозволяє створювати спільноти однодумців, де здобувачі вищої освіти можуть обмінюватися досвідом, надихати один одного та підтримувати рівень рухової активності

Організація процесу на основі сучасних технологій дозволяє зробити навчання цікавим, ефективним і значущим, сприяючи формуванню свідомого ставлення до свого здоров'я та активного способу життя.

Список використаних джерел:

1. Базильчук В.Б., Базильчук О.В., Цісар В.В. Інноваційні технології розвитку рухової активності студентів в освітньому середовищі університету // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2024. 55. С. 47–52.
2. Бойко Ю.С., Соколенко Л.С., Танасійчук Ю.М. Інтеграція новітніх методик викладання фізичного виховання в закладах вищої освіти України з використанням технологій для дистанційного навчання // Академічні візії. 2023. № 20.
3. Несен О.О., Кривенцова І.В., Клименченко В.Г. «Фізичне виховання з елементами фехтування» на дистанційній платформі навчання MOODLE (із досвіду організації навчання у ХНПУ імені Г.С. Сковороди). Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: мат. XVII Міжнар. наук. конф. Харків: ХДАФК. 2021. С. 16-20.
4. Шавель Х.Є., Котенджи Л.В., Соколенко Л.С. Щодо модифікації традиційних методів фізичного виховання для використання на платформах дистанційної освіти в Україні // Теорія та методика навчання. 2024.

ГАЙОВА Олена
викладач вищої категорії,
РЕБІЗАНТ Марина,
викладач другої категорії,
СЕВАСТЬЯНОВ Олексій,
викладач другої категорії,
ДТЕФК
м. Дніпро

ФОРМУВАННЯ ТА ПІДТРИМКА ПСИХОФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація: У тезах розглядаються теоретичні засади збереження та підтримки психофізичного здоров'я здобувачів освіти в умовах воєнного стану на території України. Підкреслюється, що студентська молодь є вразливою категорією, яка перебуває під впливом численних стресогенних чинників освітнього процесу та соціального середовища. Проаналізовано сучасні дослідження, які вказують на високий рівень психоемоційного напруження серед студентів та зниження їх адаптаційних можливостей. Особливу увагу приділено ролі фізичної активності як ефективному засобу профілактики та корекції стресу. Зроблено висновок про необхідність інтеграції оздоровчих і психокорекційних методів у систему фахової передвищої освіти для підтримки психофізичного благополуччя здобувачів освіти.

Ключові слова: психофізичне здоров'я, студентська молодь, фізична активність, стресостійкість, воєнний стан, освітній процес.

Вступ. Головною метою сучасної системи вітчизняної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця освітнього рівня фахового молодшого бакалавра, який поєднує всебічний розвиток, фізичну досконалість, високу креативність і громадянську активність, що забезпечує ефективну професійну діяльність. Одним із ключових чинників успішності в освітньому процесі є оптимальне функціонування розумової та фізичної сфери, що можливе лише за умови збереження здоров'я. Серед численних трактувань поняття «здоров'я» найбільш поширеним є визначення, надане ВООЗ.

Відповідно до ВООЗ, здоров'я – це динамічний стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, який дає змогу людині максимально реалізовувати біологічні, психічні та трудові функції протягом усього життя [2].

Із початком повномасштабної війни питання збереження здоров'я громадян, зокрема молоді, стало пріоритетним для держави [1, 6]. У наукових джерелах наголошується, що військові конфлікти залишають глибокий слід у психофізичному стані людини, особливо в осіб, які перебувають у фазі адаптації [3, 5].

Студентська молодь зіштовхується з численними стресогенними факторами освітнього процесу, такими як велике інформаційне навантаження, фізичне та психологічне виснаження, що негативно позначається на здоров'ї та успішності. Отже, враховуючи останні виклики які негативно вплинули на освітній процес, перед закладами освіти стає вирішення завдання – збереження та зміцнення здоров'я здобувачів та забезпечення їхньої стресостійкості.

Мета дослідження – на теоретичному рівні науково обґрунтувати шляхи збереження психофізичного здоров'я студентської молоді у період військового стану в Україні.

Методи дослідження – аналіз, синтез та узагальнення наукових джерел.

Згідно з сучасними дослідженнями [1, 7], понад 87,5% студентів демонструють різні рівні стресу в умовах бойових дій і потребують дієвих механізмів його подолання.

Фахівці різних галузей стверджують, що ефективною формою протидії стресу є його профілактика та корекція, основу яких становить фізична активність [3]. Науковці наголошують, що рухова активність не лише забезпечує реалізацію моторної функції, а й виконує загальнобіологічну роль. Вона активізує центральну нервову систему, сприяючи адаптації організму до зовнішніх впливів. При обмеженні рухової активності спостерігається зниження функціонального тону, що зумовлює ослаблення адаптаційних можливостей та зростання захворюваності [2].

В інших дослідженнях виявлено, що рухова активність позитивно впливає на ментальне здоров'я студентів. Автори вважають [4,7], що унаслідок зниження стресу за рахунок рухової активності поліпшуються когнітивні розумові здібності.

Також, потрібно виділити, що для забезпечення механізму адаптації людини до навколишнього середовища аби уникнути вищезазначеної ситуації пов'язаної із стресом, потрібно сприяти забезпеченню високого рівня функціональних показників, фізичної працездатності та фізичної підготовленості.

Крім того, в дослідженнях зазначено [5], що найбільш значущим показником наявності стресостійкості у здобувачів освіти є показники функціонального стану організму, а саме наявні вегетативні порушення та початкового вегетативного тону.

Отже, дослідник приходять до висновку, що дисфункція функціонального стану організму, що лежить в основі стресостійкості, вимагає корекції, яка має включати фізичний вплив на мікроциркуляцію (фізичні та дихальні вправи, техніки релаксації), психологічний вплив (зменшення тривожності, аналіз мотивації, поведінкова терапія), нейропсихологічну корекцію, у рамках якої потрібно проводити вправи на корекцію основних сенсомоторних взаємодій та оптимізації міжполушарних зв'язків [5].

Також, науковці зазначають [2, 7], що заняття фізичними вправами є дуже сильним засобом зміни фізичного та психічного стану людини. Ефективно організовані заняття зміцнюють здоров'я, покращують фізичний розвиток, підвищують фізичну підготовленість, працездатність, удосконалюють функціональні системи організму людини. Г. Грибан, Н. Ляхова, О. Тимошенко вважають, що під час проведення занять із фізичного виховання потрібно враховувати індивідуальні характеристики організму студентів отриманих за допомогою медико-біологічних методів дослідження, а основу занять з фізичного виховання потрібно складати із фізичних вправ спрямованих на підвищення функціональних можливостей організму, зміцнення здоров'я і підвищення рівня фізичної підготовленості студентів.

У своїх дослідженнях А. Лукавенко пропонує методологію розробки програм фізичного виховання спрямованих на покращення функціональних можливостей організму студентів на основі встановлення їх соматотипу. Автор вважає, що це дозволить здійснити відбір фізичних вправ та видів рухової активності, які найбільш оптимально відповідають індивідуальним можливостям організму учнів та студентів.

Пальчук Марія, Сухомлинов Рудольф, Кенсицька Ірина, Даруга Аліна [6], запропонували безпечний алгоритм формування стресостійкості у студентів в умовах дистанційного навчання. Цей алгоритм складається із трьох етапів: діагностичного, діяльнісного, контрольного. Діяльнісний етап передбачав розробку програми занять із використанням засобів рекреаційно-оздоровчої рухової активності, яка включала в себе три блоки: підготовчий, основний та підтримуючий. У зміст програми було включено засоби оздоровчо-рекреаційної рухової активності, зокрема, вправи на відчуття власного тіла, дихальні вправи, вправи для тренування усіх груп м'язів, вправи для формування правильної постави, вправи для розвитку таких фізичних якостей,

як: гнучкість, координаційні здібності та сила. Ефективність розробленої програми занять підтверджена позитивними змінами показників самопочуття, активності, настрою студентів у процесі занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю, а також позитивною динамікою змін фізичного розвитку.

Висновки. У контексті війни завданням держави та освітніх інституцій є збереження здоров'я молоді.

Найбільш дієвих засобів запобігання стресу, є профілактика та його корекція, яка формується на основі використання засобів рухової активності. Фізичне навантаження позитивно впливає на психофізичний стан організму. Оптимізує розумову діяльність: пам'ять, мислення, концентрацію уваги. Покращує показники фізичного стану, зміцнює здоров'я, підвищує стресотійкість.

Під час організації занять фізичними вправами потрібно враховувати індивідуальні особливості організму, а саме правильно підбирати навантаження які відповідають фізичним особливостям організму, забезпечувати систематичність занять. Формувати під час занять фізичною культурою навички до саморегуляції. Забезпечувати формування мотивації до самостійних занять.

Список використаних джерел:

1. Банах В., Геннадій Є., Галаманжук Л., Балацька Л., Римар С., Цимбалістий В. Стан стресостійкості та вияву морфофункціональних показників дівчат протягом першого року навчання у закладі вищої освіти // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Кам'янець-Подільський. 2024. Вип. 29 (2). С. 76-82.
2. Круцевич Т. Ю., Безверхня Г. В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення: навч. посібник. К.: Олімп. л-ра, 2010. 370 с.
3. Криворучко С. М., Самохін О. О. Вплив рухової активності на стан здоров'я та якість життя здобувачів вищої освіти // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-Педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). 2022. 11(157). С. 90-94
4. Мороз Л.І., Сафін О.Д. Модель розвитку стресостійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2022. С. 48-53.
5. Мисів В. М., Єдинак Г. А., Галаманжук Л. Л., Зубаль М. В., Ключ О. А. Соматотипи та фізичний стан дітей і молоді: монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня-Рута». 2021. 408 с.
6. Пальчук, М., Сухомлинов, Р., Кенсицька, І., Даруга, А. Оздоровчо-рекреаційна рухова активність, як засіб профілактики стресу у студентів під час дистанційного навчання. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. 2023. 15(34). С. 56-64.
7. Потапюк Л. М. Особливості формування стресостійкості студентів в умовах російсько-української війни // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. 2023. 2. С. 34-38.

ДИРДА Валентина,
практичний психолог
БОВТЬКО Кіра
здобувачка освіти
ДТЕФК,
м. Дніпро

СПІЛКУВАННЯ БЕЗ КОНФЛІКТІВ – ОСНОВА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я

Анотація: у статті розглядається ключова роль спілкування у підтримці ментального здоров'я людини. Підкреслюється, що якісна соціальна взаємодія сприяє відчуттю приналежності, зменшує тривожність, депресію та самотність, а також забезпечує емоційну підтримку. Окрему увагу приділено негативному впливу соціальної ізоляції та надмірного використання соціальних мереж.

У статті також розглядаються соціальні конфлікти як невід'ємна частина соціальної взаємодії та їхній потенційний негативний вплив на психічне благополуччя. Надаються практичні рекомендації щодо уникнення конфліктів через розуміння точки зору іншого, використання "я-повідомлень", готовність до компромісів та розвиток емоційного інтелекту.

Ключові слова: спілкування, ментальне здоров'я, соціальні зв'язки, соціальна ізоляція, конфлікти, уникнення конфліктів, емоційна підтримка.

Спілкування є невід'ємною складовою людського існування. Це процес обміну інформацією, ідеями, емоціями та почуттями між людьми [1]. Завдяки спілкуванню ми пізнаємо навколишній світ, налагоджуємо соціальні контакти, розвиваємося як особистості та задовольняємо свої різноманітні потреби. Якість нашої комунікації суттєво впливає на наше самовідчуття та загальний стан здоров'я, зокрема, на наше ментальне благополуччя.

Саме спілкування допомагає нам відчувати свою приналежність до соціуму, формувати міцні соціальні зв'язки та отримувати підтримку від людей, що нас оточують. Воно стимулює наш інтелектуальний та емоційний ріст. У процесі комунікації ми краще розуміємо себе, свої емоції, прагнення та цінності, задовольняємо потребу у причетності, повазі та самореалізації.

В умовах сучасності, коли соціальна напруга стає все більш поширеним явищем, особливо важливо усвідомлювати ключову роль спілкування для збереження нашого психічного здоров'я.

Вміння ефективно комунікувати, чітко висловлювати власні потреби та розуміти потреби інших людей сприяє встановленню міцних і позитивних зв'язків, створенню гармонійного соціального середовища. Наявність якісних соціальних контактів та можливість ділитися своїми переживаннями з іншими допомагає нам відчувати підтримку, зменшує почуття ізоляції та сприяє кращій емоційній саморегуляції. Змога ділитися своїми емоціями та отримувати емпатію від оточуючих полегшує подолання стресових ситуацій, забезпечує необхідну емоційну підтримку, яка є ключовою складовою нашої психологічної стійкості.

Водночас, соціальна ізоляція та надмірне захоплення соціальними мережами можуть мати негативний вплив на ментальне здоров'я. Соціальні мережі іноді провокують зниження самооцінки, особливо серед молоді, через постійне порівняння себе з ідеалізованими образами інших користувачів. Тому важливо свідомо підходити до використання соціальних мереж, віддаючи перевагу живому, реальному спілкуванню.

Активна соціальна взаємодія та відчуття приналежності до певної соціальної групи є важливими чинниками психологічного благополуччя. Спілкування є ефективною протидією самотності, яка має деструктивний вплив на психічне здоров'я. Дослідження літератури показує, що якісна комунікація, особливо підтримка з боку друзів та сім'ї, сприяє зниженню рівня тривожності та депресивних настроїв. Можливість вільно висловлювати свої почуття та отримувати розуміння від інших зменшує відчуття відірваності від світу та сприяє емоційній рівновазі.

Невід'ємною частиною соціальної взаємодії є соціальні конфлікти, які можуть виникати в усіх сферах нашого життя та впливати на наші емоції та загальне самопочуття. Соціальний конфлікт являє собою зіткнення різних інтересів, цілей, поглядів або цінностей між двома або більше сторонами (окремими людьми, групами, організаціями, суспільствами), що супроводжується боротьбою за ресурси, владу або соціальний статус і може проявлятися в різноманітних формах – від словесних дискусій до відкритого протистояння [2].

Конфлікти, що виникають у міжособистісному спілкуванні, можуть мати негативний вплив на наше ментальне здоров'я, зокрема:

- можуть викликати відчуття тривоги, занепокоєння та невпевненості у власних силах;

- можуть призводити до розвитку депресивних станів, почуття самотності та безвиході;

- часто супроводжуються негативними емоціями, які ускладнюють процес засинання та повноцінний відпочинок;

- хронічний стрес, спричинений конфліктами, може стати причиною розвитку різноманітних соматичних захворювань;

- можуть руйнувати довіру та погіршувати відносини з близькими людьми.

Саме тому важливо розуміти, як можна запобігати конфліктам для збереження ментального здоров'я. Ось декілька рекомендацій:

- Намагайтеся зрозуміти точку зору співрозмовника, не перебиваючи його та уникаючи оціночних суджень, використовуйте прийоми активного слухання.

- Спробуйте уявити себе на місці іншої людини, щоб краще зрозуміти її емоції та мотивацію.

- Висловлюйте власні думки та почуття, використовуючи "я-повідомлення", щоб уникнути звинувачень та образ.

- Будьте відкриті до компромісних рішень, якщо це можливо.

- Ставтеся до інших людей з повагою, навіть якщо ваші думки розходяться.

- Розвивайте свій емоційний інтелект, адже він допомагає краще розуміти власні емоції та емоції інших, керувати ними та будувати більш міцні взаємини. На платформі eduhub.in.ua доступний відповідний інтерактивний курс.

- Регулярно займайтеся фізичною активністю, дотримуйтеся збалансованого харчування, виділяйте час для відпочинку та улюблених занять. Це допоможе знизити рівень стресу та підвищити стійкість до конфліктних ситуацій.

Пам'ятайте, що кожна людина має право на власну думку, і не завжди вдається уникнути розбіжностей. Головне – навчитися висловлювати свої думки конструктивно та поважати думку інших.

Спілкування, вільне від конфліктів, є ключем до збереження ментального здоров'я. Опановуючи ефективні способи комунікації, ми можемо будувати міцніші відносини з оточуючими, уникати зайвого стресу та покращувати якість свого життя. Пам'ятайте, що кожна людина має право на власну точку зору, і не завжди можливо досягти повної згоди. Важливо навчитися висловлювати свої думки в шанобливій формі та цінувати думку інших.

Підтримуйте активні соціальні контакти, інвестуйте свій час та зусилля у якісні взаємини та не вагайтеся звертатися за підтримкою, якщо відчуваєте самотність чи пригніченість. Ваше ментальне здоров'я – це ваш найцінніший ресурс, і спілкування є одним з найдієвіших інструментів для його підтримки.

Список використаних джерел:

1. “Етика та психологія ділових відносин”, Прищак М.Д., Лесько О.Й.. Електронний ресурс:
https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/12lesko_etika_ta_psihologiya_dilovih_vidnosin/p1.html
2. <https://uk.wikipedia.org>

ДУБИНА Владислав

здобувач освіти

Наукові керівники:

ДИРДА Валентина,

практичний психолог

ЗЕЙНАЛОВА Женья,

викладач спеціальних дисциплін

ДТЕФК,

м. Дніпро

**МЕНТАЛЬНА ОПОРА: ЯК ВПОРАТИСЯ З ГОСТРИМ
ЕМОЦІЙНИМ СТАНОМ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Анотація: У тезах розглядається проблема впливу стресу на підлітків у період війни, особливо в умовах постійної загрози, нестабільності й емоційної напруги. Наведено типи стресу, його наслідки для психіки підлітків, а також дієві методики самопомоги. Актуальність теми зумовлена тим, що саме молодь сьогодні знаходиться в найбільш вразливому становищі — фізично, емоційно та психологічно.

Ключові слова: стрес, емоції, емоційний стан.

Підлітковий вік — це і без війни етап глибоких змін, від переосмислення цінностей до конфліктів із соціальним оточенням. У реаліях війни цей природний перехід ускладнюється постійною тривогою, небезпекою, втратою звичних орієнтирів.

Підлітки сьогодні живуть під звуки сирен, читають новини про втрати, втрачають відчуття безпеки. Їхня ще несформована психіка є особливо чутливою до таких потрясінь.

Кандидатка соціологічних наук Юлія Белікова у своєму дослідженні відзначає, що молодь стикається з небезпекою, фінансовими труднощами, вимушеним переселенням або, навпаки, — необхідністю залишатися в зоні бойових дій. Це викликає тривогу, апатію, агресію, самотність та загальну втому. Але водночас підлітки прагнуть підтримки, спілкування, самореалізації — і шукають ці ресурси в спорті, волонтерстві, соціальних медіа, творчості. [5]

Результати показали, що зараз підлітки стикаються з викликами, такими як небезпека, невизначеність, нестача стабільності, фінансова нестабільність та обмеження життя. При цьому цінують самореалізацію, соціальні зв'язки та підтримку родини. Дуже складним викликом - фізичним, психологічним, емоційним - для молодих людей є вимушена міграція, а з іншого боку вкрай складним виявляється повернення та перебування в Україні, в умовах постійних ворожих ударів, відключень світла та інших негативних факторів життя.[5]

Емоційний стан підлітків характеризується тривогою, самотністю, агресією, апатією та втомою. Втрата усталеного способу життя, зрозумілого середовища є вкрай негативним фактором для підлітків. Позбавлення звичного оточення - друзів, знайомих - дуже пригнічує.

“Війна впливає негативно: постійно відчувається стан перманентного стресу, відчуття небезпеки, обмежена можливість активного відпочинку та оздоровлення”, - кажуть учасники дослідження. [5]

Підлітки, молоді люди набагато частіше відчувають тривогу, тож відзначають потребу у психологічній підтримці. Також великими проблемами є загальна втома, про що кажуть і підлітки та їх батьки, а також тривала невизначеність та неможливість хоч якось планувати своє майбутнє. Дуже відчутною є потреба в спокою, в мирі, в тиші.[5]

З іншого боку, є низка явищ та факторів, в яких підлітки знаходять ресурсну підтримку. Соціальні медіа значно мірою є простором, де молоді люди знаходять потрібну комунікацію, розраду та підтримку. Ресурси та сили знаходяться у заняттях спортом, волонтерській діяльності, спілкуванні з друзями, а також завдяки участі у креативних активностях.

Владислав Дубина, здобувач освіти Дніпровського транспортно-економічного фахового коледжу, член ГО «СМАРТОСВІТА» — приклад молодого активіста, який не лише долає виклики, а й допомагає іншим. Завдяки платформі «Martin Club» він знайшов свій шлях у громадській діяльності.

За його ініціативи було проведено понад 30 заходів у школах — з профорієнтації, самоврядування, психологічної підтримки. У своєму коледжі Владислав реалізував цикл тренінгів, присвячених емоційній стійкості під час

війни. Він вірить, що ключ до взаєморозуміння — це «зловити з учнями одну хвилину, один вайб». Стрес – це природна реакція нашого організму на будь-які вимоги або події, які ми сприймаємо як загрозові або такі, що виходять за межі наших можливостей впоратися. [2, с.5] Він мобілізує наші ресурси, готуючи до дії ("бий або біжи"). Проте, коли стрес стає хронічним, а загроза – постійною, ця мобілізація виснажує наші фізичні та психологічні резерви. Розрізняють кілька видів стресу:

Гострий стрес: Короткочасна реакція на раптову загрозу або виклик (наприклад, повітряна тривога). Зазвичай ми швидко відновлюємося після нього.

Хронічний стрес: Тривалий стан напруги, викликаний постійними проблемами (наприклад, невизначеність воєнного стану, втрата дому, розлука з близькими). Цей вид стресу є найбільш виснажливим.

Травматичний стрес: Виникає внаслідок переживання або спостереження за травматичною подією (бойові дії, насильство). Може призвести до посттравматичного стресового розладу (ПТСР).[2]

Рис.1 Емоційні виклики

Підлітки особливо чутливі до стресу, оскільки їхня нервова система ще не до кінця сформована. Війна може мати глибокий вплив на їхнє ментальне здоров'я, проявляючись у різних формах, таких як:

Емоційні зміни: підвищена тривожність, страх, дратівливість, смуток, почуття провини, апатія.

Поведінкові зміни: проблеми зі сном, зміна апетиту, уникнення спілкування, агресивність, нав'язливі дії.

Когнітивні зміни: труднощі з концентрацією уваги, погіршення пам'яті, нав'язливі спогади про травматичні події.

Фізичні симптоми: головний біль, біль у животі, втома.

У воєнний час ці прояви можуть бути особливо інтенсивними та тривалими, адже підлітки стикаються з реальними загрозами, невизначеністю майбутнього, розлукою з близькими, втратами.

На щастя, існують ефективні методики, які допомагають опанувати гострі емоційні стани та зменшити вплив стресу:

1. Дихальні вправи: Просте, але потужне знаряддя самопомоги.

Дихання по квадрату: вдих на 4 рахунки, затримка на 4 рахунки, видих на 4 рахунки, затримка на 4 рахунки. Повторюйте кілька разів. Це допомагає уповільнити серцебиття та заспокоїти нервову систему.[4]

Діафрагмальне дихання: покладіть руку на живіт. Робіть глибокий вдих, відчуваючи, як піднімається живіт. Повільно видихайте, відчуваючи, як живіт опускається.

2. Заземлення: Повернення у "тут і зараз", коли емоції захльостують.

Техніка "5-4-3-2-1": назвіть 5 речей, які бачите, 4 речі, які відчуваєте тілом, 3 речі, які чуєте, 2 речі, які відчуваєте за запахом, 1 річ, яку можете скуштувати. Це допомагає переключити увагу від тривожних думок до реальності.[4]

3. Фізична активність: навіть невелика фізична активність може допомогти зняти напругу. Прогулянка, розтяжка, танці під улюблену музику – оберіть те, що вам до вподоби.

4. Турбота про себе: намагайтеся дотримуватися режиму дня, якщо це можливо. Здоровий сон, повноцінне харчування, вживання достатньої кількості води – це базові потреби, які впливають на ваш емоційний стан.

5. Обмеження інформаційного потоку: постійне читання новин може посилювати тривогу. Визначте для себе певний час для перегляду новин та дотримуйтеся його. Обирайте перевірені джерела інформації.

6. Спілкування: розмова з людиною, якій ви довіряєте, може принести полегшення. Поділіться своїми переживаннями з другом, членом родини або шкільним психологом.

7. Творчість: займіться тим, що вам подобається і що приносить вам задоволення: малюванням, музикою, письмом. Творчість допомагає виразити емоції та знайти внутрішню гармонію.

Рис.2 Стратегії подолання

«Я вважаю, що найголовніше — це підхід до матеріалу. Дуже важливо зловити зі здобувачами освіти одну хвилину, один вайб. Саме тоді народжується справжнє розуміння та взаємодія», — ділиться Владислав.

Важливо пам'ятати: емоції — це нормально. Страх, злість, розгубленість — природні реакції на ненормальні обставини. Але ви маєте ресурси, щоби впоратися. Допомога — не слабкість, а прояв сили. А внутрішній спокій — це не подарунок долі, а навичка, яку можна розвинути.

Список використаних джерел:

1. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Либідь, 2007. – 256с.
2. Психологія стресу та стресових розладів : навч. посіб. /П86 Уклад. О. Ю. Овчаренко. — К. : Університет «Україна», 2023. — 266 с
3. Скаковська Л.А. Особливості психологічної корекції емоційної сфери підлітків / Л.А. Скаковська. –[електронний ресурс] <http://www.zipro.net.ua/index.php>
4. https://lux.fm/5-4-3-2-1--tehnika-yaka-dopomozhe-tobi-podolati-panichnu-ataku_n128791
5. <https://gurt.org.ua/news/informator/101476/>

ЛЕОНОВА Аліна
здобувачка освіти
Науковий керівник:
ДИРДА Валентина,
практичний психолог
ДТЕФК,
м. Дніпро

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація: Тези присвячені питанню дослідження ментального здоров'я молоді в умовах війни, адже сьогодні, як ніколи раніше, питання ментального здоров'я набуває особливої гостроти. Війна, що триває на нашій землі, стала випробуванням для кожного з нас, впливаючи на наш емоційний стан, здатність концентруватися, навчатися та просто жити повноцінним життям. Актуальність дослідження в полягає в тому, що високий рівень безпосереднього досвіду бойових дій вказує на високу ймовірність травматичного стресу серед студентів.

Ключові слова: ментальне здоров'я, добробут, емоційний стан, стрес, психологічна підтримка.

Психічне здоров'я в умовах війни та після її завершення: фокус на молодь

У період війни та після її закінчення фокус на психічному добробуті громадян набуває особливої значущості, оскільки саме стан психологічної стійкості впливатиме на загальне здоров'я нації, відновлення економіки та загальний добробут країни.

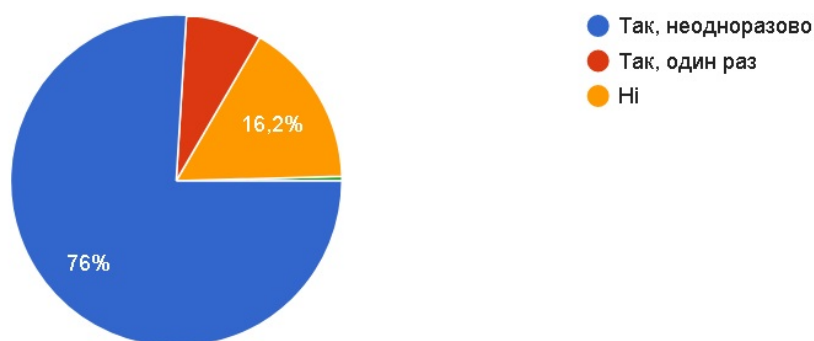
Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), психічне здоров'я являє собою стан благополуччя, в якому людина здатна справлятися зі стресовими ситуаціями, продуктивно працювати та робити свій внесок у власну громаду чи спільноту. В умовах воєнних дій травматичні та стресові фактори мають надзвичайно потужний вплив на психосоціальний стан людини, що зумовлює необхідність уваги з боку компетентних фахівців та системної кваліфікованої соціально-психологічної підтримки й допомоги.

На генетичному рівні людина має схильність до адаптації, стійкості та відновлення. Враховуючи це, важливо посилювати ці здатності, активізувати їх, підтримувати та захищати як протидію паніці, страху, інтенсивним негативним емоціям, дезорганізації та дезорієнтації, які по-різному опановують людиною в критичних ситуаціях.

Ментальний добробут молоді під час війни стає однією з найбільш нагальних соціальних проблем сучасної України. Саме тому нами було проведено локальне опитування серед студентів нашого коледжу. Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що саме молоді люди складають найбільш активну частину суспільства, і їхній стан безпосередньо впливає на соціальний та економічний розвиток держави. Воєнні дії, масові втрати, вимушена міграція, руйнування звичного способу життя та постійна загроза безпеці створюють стресові умови, які значно підвищують ризик виникнення психічних розладів серед молодого покоління. Метою цього дослідження є аналіз особливостей психічного стану молодих людей, з'ясування того, як війна впливає на різні аспекти їхнього ментального здоров'я, визначення найбільш дієвих механізмів психологічного захисту, а також розробка рекомендацій для запобігання психічним розладам серед молодого покоління.

З метою вивчення психоемоційного стану здобувачів освіти Дніпровського транспортно-економічного фахового коледжу була розроблена анкета і проведено опитування за допомогою гугл-форми (в опитуванні взяло участь 229 осіб, від 14 до 18 років (121 дівчина і 108 хлопців)).

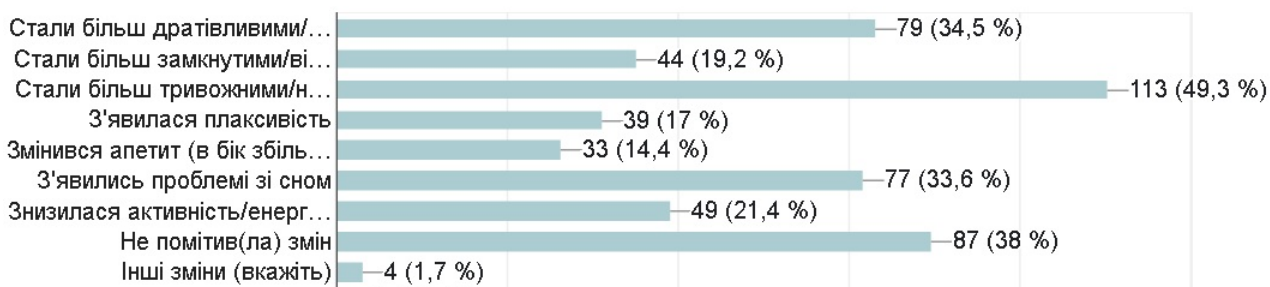
На запитання «Чи були Ви безпосереднім свідком бойових дій?» (мал.1): майже 84 % здобувачів дали позитивну відповідь.

Мал. 1 Чи були Ви безпосереднім свідком бойових дій?

На запитання «Чи приймають участь у бойових діях Ваші близькі та родичі?», 50,7 % опитаних відповіли ствердно. Водночас, у 23,1% є члени сімей, що отримали поранення, а у 35,8 % опитаних є жертви воєнних дій.

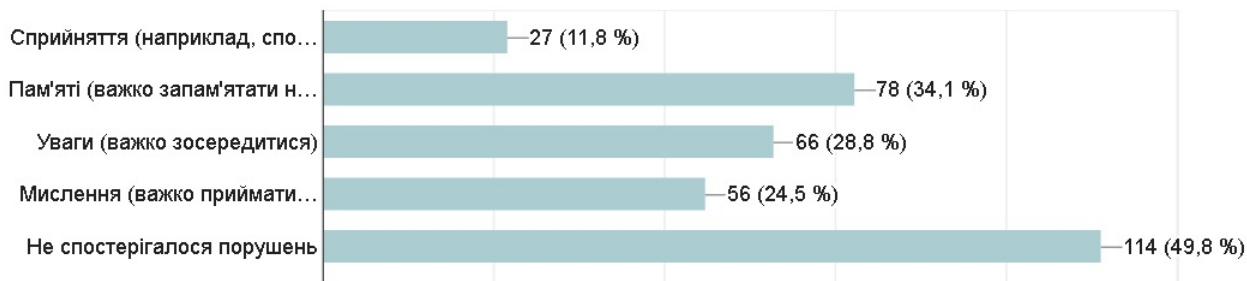
На питання «Чи помітили ви за собою якісь зміни у поведінці з початку війни?» (мал.2), 62% респондентів помітили зміни. Найбільше помітили посилення тривожності, дратівливості та порушення сну.

Мал. 2 Чи помітили ви за собою якісь зміни у поведінці з початку війни?

Також, на питання «Чи спостерігали Ви з початку війни порушення сну (безсоння, надмірна сонливість, часті пробудження, кошмари)?», респонденти відповіли: так, часто – 24,9%; так, іноді – 36,2%; ні – 37,6%.

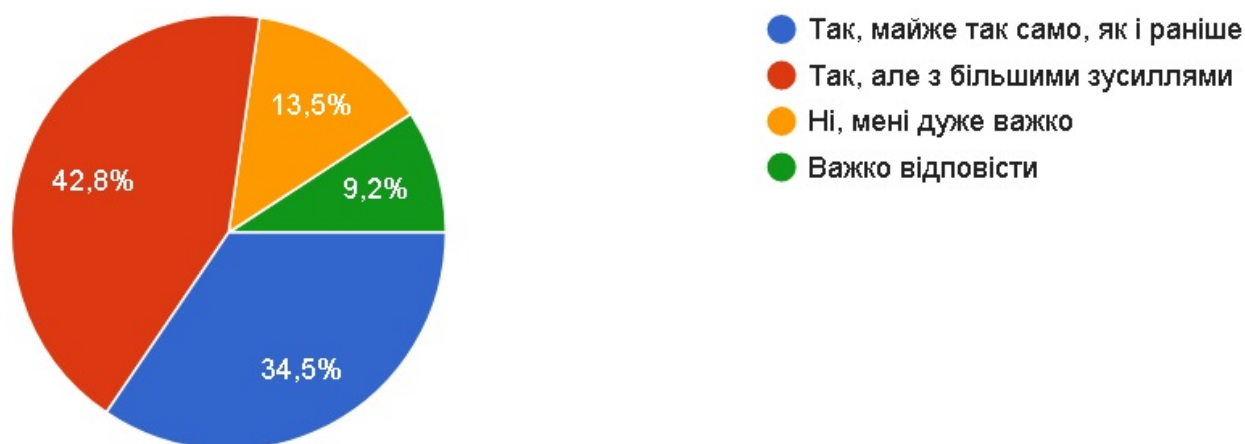
На питання «Чи спостерігали Ви за собою з початку війни порушення процесів сприйняття (наприклад, спотворення звуків, кольорів), пам'яті (важко запам'ятати нову інформацію, часті забування), уваги (важко зосередитися), мислення (важко приймати рішення, плутанина в думках)?»(мал.3), 50,2% опитаних відповіли ствердно.

Мал. 3 Чи спостерігали Ви за собою з початку війни порушення процесів сприйняття, пам'яті, уваги, мислення?

На питання «Чи стало Вам важче концентруватися на виконанні повсякденних завдань (навчання, домашні справи тощо)?», 16,2% опитаних відповіли, що стало значно важче, 41,9% зазначили, що трошки важче, а 41,5% не помітили змін.

На запитання «Чи можете Ви зараз ефективно виконувати навчальні задачі в теперішніх умовах?» (мал.4), відповіді розподілилися наступним чином: так, майже так само, як і раніше – 34,5 %, так, але з більшими зусиллями – 42,8%, ні, мені дуже важко – 13,5 %.

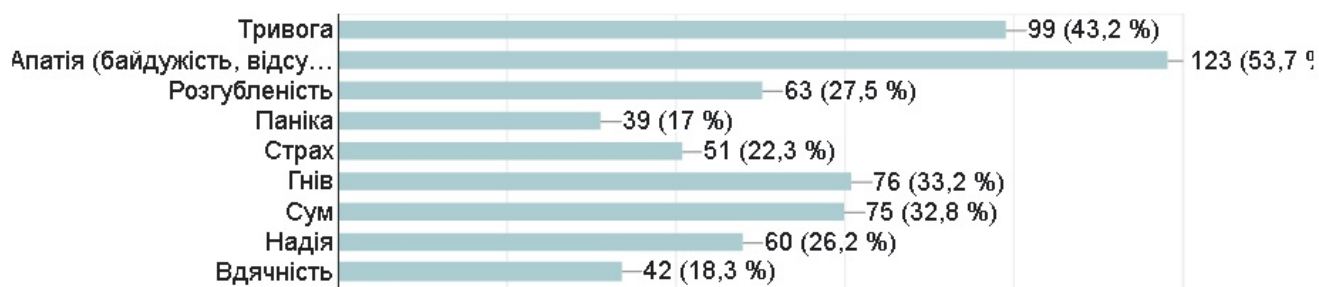

Мал. 4 Чи можете Ви зараз ефективно виконувати навчальні задачі в теперішніх умовах?

На питання «Чи часто Ви знаходитеся у пригніченому стані (відчуття смутку, безнадії, втрати інтересу до життя)?», відповіді розподілилися наступним чином: дуже часто – 12,2%, часто – 23,6%, не часто – 40,6%, ніколи – 23,6%.

На питання «Чи вдається Вам контролювати власний психічний стан та мінімізувати негативні переживання?», 50,7% опитаним зазвичай вдається контролювати свій стан, 33,2% - іноді вдається, 9,6% - не вдається впоратися з власним психічним станом.

На питання «Які емоції Ви переживаєте найчастіше за останній час?» (мал.5), респонденти вказали: апатія (байдужість, відсутність інтересу), тривога, гнів, сум, розгубленість, страх, надія, вдячність.

Мал. 5 Які емоції Ви переживаєте найчастіше за останній час?

На питання «Як Ви вважаєте, чи потрібно піклуватися про своє ментальне здоров'я?», 45,9% відповіли – так, це важливо, 40,2% вважають, що це важливо, але не завжди приділяють цьому увагу.

На питання «Чи зверталися Ви до дорослих/професійною психологічною допомогою, щоб впоратися з власним психічним станом?», 89,5% опитаних

відповіли «ні» і тільки 10,5% зверталися за допомогою. З причин, що стримували, звернутися за допомогою, респонденти вказали: не вважали за потрібне – 72,5%, страх осуду – 8,3%, відсутність доступу вказали 9,2% опитаних.

На питання «Які способи Ви використовуєте для зниження стресу?» , 63,3% опитаних зазначили – спілкування з друзями, 48,5% - творчість, 35,8% - заняття спортом, 6,1% - психологічні консультації.

На питання «Чи помітили Ви за собою переоцінку життєвих цінностей?», – 65,1 % опитаних вказали «так», 34,9 % - «ні». «Як саме змінилися ваші життєві цінності?», респонденти зазначили: нічого не змінилося – 36,2%, Краще усвідомив(ла) цінність власного життя – 47,2%, матеріальні цінності відійшли на другий план – 11,8%.

На питання «Що, на вашу думку, могло б покращити ментальне здоров'я молоді в умовах війни?» наші здобувачі освіти надали такі варіанти: закінчення війни, підтримка родини, спілкування, психологічна підтримка, творчість, волонтерство, фізична активність, культурні та освітні заходи, а також відчуття безпеки й підтримки з боку суспільства.

Проведене опитування серед здобувачів освіти Дніпровського транспортно-економічного фахового коледжу виявило глибокий вплив воєнних дій на їхній психоемоційний стан. Результати свідчать про високий рівень травматизації та значні зміни у поведінці, когнітивних процесах та емоційній сфері молоді. Отримані дані відображають значний психологічний тягар, який несе молоде покоління в умовах війни.

Високий рівень безпосереднього досвіду бойових дій вказує на високу ймовірність травматичного стресу серед студентів.

Факти значного впливу на близьке оточення молоді, (значна частина стикнулася з пораненнями та загибеллю рідних і знайомих), є потужними стресорами, що викликають тривогу, страх та горе.

Помітні зміни у поведінці є класичними ознаками реакції на стрес. Понад третина опитаних часто або дуже часто перебувають у пригніченому стані, що може свідчити про ризик розвитку депресивних настроїв. Проблеми порушення сну різного ступеня є важливим індикатором емоційного неблагополуччя.

Порушення когнітивних процесів безпосередньо впливає на їхню здатність до навчання та повсякденної діяльності. Труднощі з концентрацією та навчанням створює серйозні перешкоди для освітнього процесу.

Більшість студентів розуміють важливість піклування про ментальне здоров'я, але значна частина не завжди приділяє цьому достатньо уваги. Переважна більшість студентів (майже 90%) не зверталися за професійною

психологічною допомогою - це є серйозною проблемою, оскільки свідчить про недостатнє використання наявних ресурсів або їхню недоступність/неприйнятність для молоді.

Найпопулярнішими способами зниження стресу є спілкування з друзями та творчість, що підкреслює важливість соціальної підтримки та самовираження.

На основі проведеного дослідження, можна надати рекомендації щодо покращення емоційного стану та ментального здоров'я молоді:

- проводити індивідуальні та групові консультації, спрямовані на подолання тривожності, стресу, наслідків травматичного досвіду;

- організувати тренінги та семінари з навчання навичкам саморегуляції, стресостійкості, емоційної грамотності;

- створити безпечний та підтримуючий простір для відкритого обговорення емоційних станів;

- проводити інформаційні кампанії серед студентів та викладачів про важливість ментального здоров'я, ознаки психологічного неблагополуччя та способи отримання допомоги;

- розвіювати стигму навколо звернення за психологічною допомогою;

- заохочувати волонтерську діяльність як спосіб подолання почуття безпорадності та зміцнення соціальних зв'язків;

- організовувати культурні та освітні заходи, що сприяють позитивним емоціям та відчуттю спільноти;

- забезпечити гнучкість у навчальних вимогах, враховуючи психологічний стан студентів;

- створювати умови для підтримки мотивації до навчання в умовах стресу;

- проводити інформаційні зустрічі з батьками щодо особливостей психоемоційного стану підлітків у воєнний час та способів їхньої підтримки.

Враховуючи високий рівень травматизації та психологічного напруження серед студентів, надання системної та кваліфікованої психологічної підтримки є критично важливим для їхнього благополуччя, успішного навчання та майбутнього відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Психічне здоров'я : інформаційний бюлетень. – Оновлено 10 травня 2023 р. – Режим доступу: [<https://www.who.int/ukraine/uk/publications/9789241516822>]

2. Психологія стресу: підручник / Л. Б. Наугольник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 324 с.

Історія, культура та філософія в науковому вимірі: стан та перспективи

МІРОШНИЧЕНКО Оксана
викладач суспільних дисциплін
ДТЕФК
доктор філософії з історії та археології
м. Дніпро

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ РЕЛІГІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація: Аналізується стан релігійної безпеки України в часі російсько-української війни. Визначаються базові наративи та нагальні виклики, які характеризують сучасне релігійне життя українців. Релігія стає вагомим елементом всієї системи національної безпеки, якщо включена в побудову свого українського світу, який слід розуміти як суспільство, де панують українські цінності; коли відстоює цінності релігійної свободи і плюралізму релігійного життя в Україні. Актуалізуються питання релігійної безпеки України, яка є складовою національної безпеки.

Ключові слова: релігійна безпека, Українська православна церква, російсько-українська війна, світоглядні та релігійні впливи, свобода совісті і віросповідання.

Глибинні та масштабні зміни всієї системи суспільних відносин у часи незалежності України стосуються як процесів національного державотворення, розбудови демократичних та правових інституцій, ринкових засад економічного устрою, так і радикальних трансформацій соціокультурної сфери в напрямі західних цивілізаційних зразків [1, с. 87].

Як соціальний інститут і елемент «соціокультурного коду» народу, релігія бере на себе чимало функцій, пов'язаних з вихованням толерантності, ненасильства й консолідації. Як вважливий соціокультурний феномен – відіграє роль ключового і системоутворюючого фактору культури і суттєво впливає на процеси самоідентифікації національних спільнот і націєтворення. У різних країнах і в різні часи роль релігії не має однозначного виміру: вона може

виступати і як чинник соціального й національного примирення, і як каталізатор суспільних потрясінь [1, с. 87].

Упродовж тривалого часу українське релігійне середовище перебуває під тиском суспільної перевірки на міцність його підвалин в умовах нечуваних викликів і загроз, продукованих поверховим, несистемним характером суспільних реформ, що супроводжуються падінням життєвого рівня населення, соціальною розгубленістю, а насамперед – збройною агресією Росії проти України, яка супроводжується відвертим геноцидом щодо українського народу. [1, с. 89].

Актуальність теми визначається самою подією російсько-української війни, в якій релігія відіграє важливу роль як безпековий чинник. Від 2014 р. експерти говорять про необхідність захисту духовного і релігійного простору України від агресії, руйнування, втручання, нав'язування, примушування, корегування тощо з боку інших неукраїнських структур, організацій, держав, людей, що спрямовані на розмиття та знищення українського світу, зменшення його опірності всім іншим світам. Поширене розуміння релігійної безпеки як стану, за якого ніхто і ніщо нікому і нічому не загрожує, досі не концептуалізоване у вигляді теорії і не легітимізоване у формі закону. Тривалий час сама ідея релігійної безпеки не мала розвитку, вона не розроблялася в безпекових стратегіях, не бралася до уваги при соціальному прогнозуванні [2, с. 211].

Тому виникла нагальна потреба актуалізувати проблеми релігійної безпеки/небезпеки для України, означити базові наративи і виокремити сучасні релігійні загрози для України, що і є метою даного аналізу.

Ідеологія «руського мира» привела до російської агресії проти України, ціллю якої є знищення України та українського народу. Російське православ'я як ядро соціально-політичної концепції «руського мира» є не тільки віросповідною системою ідей, переконань, цінностей та установок. Воно активно входить до суспільної свідомості росіян, керуючи їхніми почуттями, настроями, звичками, а головне – їхніми діями, практичне втілення яких ми бачили в Бучі, Маріуполі, Ірпіні, Авдіївці та інших українських містах і селах. Питання релігійної безпеки в період російсько-української війни із області теоретизувань перешли в реальну площину, коли виникає потреба переосмислити роль релігії в безпековому контексті [2, с. 212].

Українське законодавство не має спеціального закону чи рекомендацій щодо релігійної безпеки/небезпеки. Вони частково були внесені в Закон України 2003 р. «Про основи національної безпеки України», де серед загроз національним інтересам і національній безпеці названо «можливість

виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, радикалізму та проявів екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад, загрози проявів сепаратизму на релігійній основі в окремих регіонах України». У новому Законі 2018 р. жодного разу не згадано «релігію», «релігійні організації», «церкву» в контексті національної безпеки. Експерти від 2014 р. неодноразово пропонували внести в Закон про національну безпеку розділ, присвячений релігійній безпеці [2, с. 213].

Будування та зміцнення українського світу в суспільно-релігійній сфері означає діяльність наявних у країні суб'єктів релігійно-суспільних відносин: 1) спрямовану на задоволення релігійних потреб, свободу волевиявлення та віросповідання окремих людей і груп віруючих; 2) орієнтовану на збереження та розвиток духовної самобутності українського народу; 3) чітко визначену у справі утвердження державної незалежності України; 4) націлену на запобігання використанню релігійного чинника в антиукраїнських цілях; 5) сконцентровану на досягненні внутрішньої і зовнішньої релігійної стабільності; 6) що має на меті зміцнення міжнародного авторитету України через виконання нею відповідних міжнародних угод.

Реальність релігійних небезпек засвідчує наявність у країні величезних загроз, зовнішніх і внутрішніх. Країна стоїть перед масою викликів, які в умовах війни майже неможливо подолати. Агресор руйнує храми та молитовні будинки, вбиває віруючих, православних та інших християн і нехристиян, знищує саму українську державу, встановлює рашистський режим на окупованих територіях, примусово вивозить українців до Росії, силою денационалізує українських дітей [2, с. 215].

Релігійна безпека України – це не тільки наявність тих конфесійних спільнот, що обстоюють її суверенність, це не тільки можливе позбавлення права на діяльність тих, що виявляють своє прислужництво ворогам України. Це водночас і наявність активної діяльності вірян цих конфесій в обстоюванні української України, це позбавлення їх малоросійської чи хохляцької свідомості [2, с. 217].

Російсько-українська війна поставила руба проблему захищеності українського духовного і релігійного простору від агресії, руйнування, втручання, нав'язування, примушування, корегування тощо з боку неукраїнських, щонайбільше – ворожих Україні, бо застерігають інтереси кремля – структур, організацій, людей. Їхні дії, завуальовані релігійною риторикою, безпосередньо чи опосередковано спрямовані на розмиття та знищення Українського світу, зменшення його опірності ворожим втручанням. Ми стали свідками негативного впливу й деяких релігійних організацій, які досі

діють в Україні, на її релігійну безпеку, на просування ворожих наративів в свідомість українців під виглядом релігійної проповіді з елементами захисту прав і свобод людини [3, с. 75].

Таким чином, виходячи з українського досвіду, з'ясовано, що безпека – загальнонаціональна та індивідуальна – немислима без вільного сповідання віри кожним громадянином за умови свободи функціонування релігійних спільнот. Релігія стає вагомим елементом всієї системи національної безпеки, яка успішно захистить українців за певних умов. Серед них найважливішими є: 1) світоглядна орієнтація на побудову *свого українського світу*, який слід розуміти як суспільство, де панують українські цінності, українські візії; 2) відстоювання цінності релігійної свободи і плюральності релігійного життя в Україні; 3) утвердження відкритості існуючих в Україні релігій, коли та чи інша релігійна система не замикається на своїй традиції, а відкрита для взаємодії з іншими інституціями як секулярного, так і релігійного світу; 4) практикування нового формату спілкування між людьми та їх спільнотами, який можливий лише у формі діалогу: діалогу Церкви і держави, Церкви і суспільства, Церкви і Церкви; 5) сприяння державі та її представникам у впровадженні політики рівності щодо релігійних організацій; 6) покладання на професіоналізм експертів і відповідальність ЗМІ в об'єктивному висвітленні, науковому аналізі та масштабному поширенні інформації про релігійне життя України.

Отже, релігійна безпека виявляється (як і небезпека) і через віроповчальні засади релігійних спільнот, і через їхню діяльність. Релігійну небезпеку часто маніфестують у засобах зовні нейтрального вираження (мова богослужіння, діалог усіх з усіма, благодійництво всім, миротворчість у будь-яких обставинах тощо). Є внутрішні і зовнішні фактори релігійної небезпеки, останні з яких знаходять підтримку певних ворожих Україні політичних сил. Носіями релігійної безпеки і небезпеки можуть поставати як окремі віряни, так і релігійні спільноти. Релігійна безпека України – це не тільки наявність тих конфесійних спільнот, що обстоюють її суверенність, це не тільки можливе позбавлення права на діяльність тих, що виявляють своє прислужництво ворогам України.

Таким чином, релігійна безпека, як переконує український досвід, здобутий до і під час російсько-української війни, є важливим елементом/складовою всієї національної і державної безпеки, ігнорування якого призводить до трагедій, конфліктів, втрат. Український світ та його мешканців реально захищеними від будь-яких посягань з боку інших світів. Релігійна безпека має стати ознакою національної ідентичності українців як політичної нації, яка захищає себе як на воєнних, так й духовних та ідеологічних фронтах.

Список використаних джерел:

1. Войналович В. Роль релігійного комплексу України у процесах соціальних змін: динаміка суспільних уявлень. Політичні дослідження. № 2 (4). 2022. С. 85 – 102.
2. Филипович Л.О. Сучасні виклики для України в сфері релігійної безпеки. *Історія релігій в Україні*. 2024. Вип. 34. С. 210 –220. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001487521>
3. Филипович Л., Горкуша О. Релігійна безпека як складова національної безпеки України: актуалізація проблеми у воєнний час. *Схід*, № 6 (2), 2024. С. 73–81.

ШАБЕЛЬНИКОВА Ірина
доцент кафедри історії України
Дніпровський національний
університет ім. Олеся Гончара
кандидат історичних наук
м. Дніпро

**АКТУАЛЬНА АРХЕОЛОГІЯ: ІНТЕГРАЦІЯ ВОРКШОПУ У
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС**

Анотація. Сучасна археологічна освіта стикається з викликом недостатньої практичної підготовки молодого покоління у межах класичної системи. Ця робота досліджує потенціал воркшопу як ефективного інструменту для подолання цього розриву. Висвітлюється роль інтерактивних практичних занять у залученні молоді до дисципліни та поглибленні їхніх знань. Аналізується методологічна доцільність впровадження формату воркшопу для покращення якості археологічної підготовки.

Ключові слова: workshop, актуальна археологія, дискусійний клуб, мозковий штурм.

Актуальність теми дослідження. Для сучасної археології питання демонстрації практичної діяльності набуває особливої актуальності. Залучення молодих фахівців до вивчення цієї дисципліни вимагає інноваційних підходів, оскільки традиційний виклад матеріалу, позбавлений інтерактивної практичної складової, може бути недостатньо ефективним. У контексті викликів ХХІ століття класична освітня система доповнюється новітніми методиками навчання. Одним з таких методів є воркшоп, який являє собою інтенсивний

інтерактивний навчальний захід з акцентом на практичній діяльності, результативність якого безпосередньо залежить від активності учасників.

Джерельну базу дослідження становлять праці науковців та практиків, які застосовували метод воркшопу, зокрема: Зеленюка Ю., Махешварі В., Мордвинцевої Л., Соловйова П., Спурнової Т., Фопеля К та ін.

Крім того, проведено аналіз понад 20 програм археологічних воркшопів, реалізованих у різних країнах світу (Індонезія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Україна, Польща, Франція, Чехія, Японія).

Термін "workshop" походить з англійської мови й перекладається як "майстерня" або "цех" [4]. У контексті менеджменту воркшоп визначається як колективний метод навчання, що передбачає активну участь кожного учасника.

У Кембриджському словнику термін «workshop» трактується як "зустріч людей для обговорення та/або виконання практичної роботи з певного предмета чи виду діяльності" [1].

Асоціація USENIX на своєму офіційному сайті пояснює значення поняття "воркшоп" як "зібрання групи людей, які практикують певний вид діяльності, обмінюючись інформацією та знаннями про те, як вони її практикують". При цьому часто, хоча й не завжди, метою є допомога у визначенні найкращих практик [4].

Для більш глибокого розуміння терміна "воркшоп" доцільно звернутися до визначення, сформульованого одним з провідних дослідників у цій галузі – К. Фопелем:

Воркшоп як формат навчання характеризується такими особливостями:

- Інтенсивний навчальний захід, де учасники здобувають знання передусім через власну активну діяльність;
- Навчальна група, що сприяє підвищенню компетентності всіх учасників після завершення заходу порівняно з початковим рівнем;
- Навчальний процес, що передбачає активну участь кожного;
- Процес взаємонавчання, під час якого учасники отримують знання один від одного;
- Тренінг, результативність якого визначається насамперед внеском учасників, а не лише знаннями ведучого;
- Навчальний процес, орієнтований на досвід учасників, а не на компетентність ведучого;
- Можливість для самопізнання, що дозволяє усвідомити власні приховані знання та вміння, а також отримати нові знання від неочікуваних джерел [2].

Існує декілька типів воркшопів, зокрема: дискусійний клуб, мозковий штурм, марафон, тімбілдинг та ігровий майданчик. Вибір конкретного типу воркшопу визначається поставленими освітніми цілями. Проте, при розробці та реалізації подібних заходів, як правило, спостерігається синергетичне поєднання кількох форматів, а не жорстке дотримання одного. Для оптимальної подачі археологічної інформації учасникам найбільш ефективною є комбінування мозкового штурму, тімбілдингу та ігрового майданчика.

Для верифікації ефективності методу воркшопу нами було організовано та проведено три археологічні воркшопи, присвячені Трипільській археологічній культурі, для учнів 4-го, 8-го та 10-го класів.

Вибір Трипільської археологічної культури як тематичної основи для проведення воркшопів зумовлений низкою вагомих причин, а саме;

- наявність достатньої кількості доступних джерел (література, відеоролики, мультфільми);
- високий рівень візуалізації (яскрава матеріальна культура (кераміка, житла, антропо та зооморфна пластика) є ідеальним для інтерактивного навчання та розвитку уяви учасників воркшопу;
- Впізнаваність та географічна близькість (пам'ятки Трипільської культури широко представлені на території України та добре вивчені) робить її зрозумілою для українських учнів. Це сприяє формуванню відчуття причетності до власної історичної спадщини.

Таким чином, Трипільська культура є оптимальним вибором для проведення археологічних воркшопів, оскільки вона поєднує в собі наукову цінність, візуальну привабливість та значний потенціал та практичного навчання.

Під час проведення заходів було апробовано різноманітні інтерактивні активності, що включали: демонстрацію відеоматеріалів, складання тематичних пазлів, заповнення кросвордів, розробку схем, імітацію археологічних розкопок, створення схеми «Археологічне сонце» та розробку хмари слів. Такі методики сприяли розвитку лексичного та логічного мислення, а також дрібної моторики учасників.

Результатом проведених воркшопів стало поглиблення знань з історії, зокрема з історії Трипільської археологічної культури, а також ознайомлення із професією археолога. За результатами анкетування, проведеного після заходів, у середньому 66% учасників виявили зацікавленість археологією, а 27% розглядають можливість обрання цієї професії в майбутньому.

Висновок. Проведене дослідження підтверджує ефективність інтеграції воркшопу в археологічну освіту, адже він успішно долає дефіцит практичної

підготовки. Цей інтерактивний формат забезпечує активне залучення учасників та сприяє взаємонавчанню, що вигідно відрізняється від традиційних методів. Апробація на прикладі Трипільської культури продемонструвала високий дидактичний потенціал теми та різноманітних інтерактивних активностей. За результатами анкетування, значна кількість учасників виявила зацікавленість археологією та розглядає її як майбутню професію. Це свідчить про успішність воркшопів у формуванні наукового інтересу та професійної орієнтації.

Список використаних джерел:

1. Cambridge Dictionary «Workshop» [Електроний ресурс] // Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/workshop>
2. Vopel K. W. Wirksame Workshops. Iskopress, 2000. 328 P.
3. Dr. V.K. Maheshwari. Workshop – an instructional method [Електроний ресурс] // Режим доступу: <http://www.vkmaheshwari.com/WP/?p=385>
4. Workshops around archeology and its methods [Електроний ресурс] // Режим доступу: <https://musee-archeologienationale.fr/les-ateliers-pedagogiques>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«НАУКА, ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО:
ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАНЬ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ»**

Науково-практична конференція

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Українською мовою

Відповідальність за достовірність інформації, коректність і точність наведених фактів несуть автори. Організаційний комітет може не поділяти точку зору авторів на викладену проблему.

Посилання на матеріали збірника обов'язкові.

Видавець «ФОП Середняк Т.К.», 49000, Дніпро, 18, а/с 1212

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 49018 від 02.08.2012.

Ідентифікатор видавця в системі ISBN 7696

49000, Дніпро, 18, а/с 1212

тел. (096)-308-00-38, (056)-798-04-00

E-mail: 7980400@gmail.com